

This PDF you are browsing now is a digitized copy of rare books and manuscripts from the Jnanayogi Dr. Shrikant Jichkar Knowledge Resource Center Library located in Kavikulaguru Kalidas Sanskrit University Ramtek, Maharashtra.

KKSU University (1997- Present) in Ramtek, Maharashtra is an institution dedicated to the advanced learning of Sanskrit.
The University Collection is offered freely to the Community of Scholars with the intent to promote Sanskrit Learning.

Website
https://kksu.co.in/

Digitization was executed by NMM

https://www.namami.gov.in/

Sincerely,

Prof. Shrinivasa Varkhedi
Hon'ble Vice-Chancellor

Dr. Deepak Kapade
Librarian

Digital Uploaded by eGangotri Digital Preservation Trust, New Delhi
https://egangotri.wordpress.com/

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

कविकुलगुरु कालिदास संस्कृत विश्वविद्यालय, रामटेक

हस्तलिखित संग्रह

दाखल क्र. M-2638 विषय वेद

नाव ऐतरेय ब्राम्हण १ ते ५ पंचिका

लेखक / लिपीकार -

पृठ 165 काळ ______ पूर्ण / अपूर्ण

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

॥ પ્રથમ પંચિકા ॥

॥ પ્રારંભઃ ॥

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

॥श्रीवेदपुरुषाय नमः॥ हरिः ॐ॥ अग्निर्वै देवानामवमो विष्णुः
परमस्तदंतरेण सर्वा अन्या देवता आग्नावैष्णवं पुरोळाशं नि
र्वपंति दीक्षणीयमेकादशकपालं सर्वाभ्य एवैनं तद्देवताभ्यो
नंतरायं निर्वपंत्यग्निर्वै सर्वा देवता विष्णुः सर्वा देवता एते वै
यज्ञस्यांत्ये तन्वौ यदग्निश्च विष्णुश्च तद्यदाग्नावैष्णवं पुरोळा
शं निर्वपंत्यंतत एव तद्देवानृध्नुवंति तदाहुर्यदेकादशक
पालः पुरोळाशो द्वावग्नाविष्णू कैनयोस्तत्र क्लृप्तिः का विभ

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

क्रिरित्यष्टाकपालश्राग्नेयोष्टाक्षरावैगायत्रीगायत्रमग्नेश्छंद
स्त्रिकपालोवैष्णवःस्त्रिर्हीदंविष्णुर्व्यक्रमतसैनयोस्तत्रक्लृप्तिः
साविभक्तिर्द्धतेचरुंनिर्वपेतयौऽप्रतिष्ठितोमन्येतास्यांवावस
नप्रतितिष्ठतियोनप्रतितिष्ठतितपछ्वंललस्त्रियैपयोयतंः
लास्तेपुंसस्तन्मिथुनंमिथुनेनैवैनंतत्प्रजयापशुभिःप्रजन
यतिप्रजात्यैप्रजायतेप्रजयापशुभिर्यएवंवेदारब्धयज्ञो
वाऽएषआरब्धदेवतोयोदर्शपूर्णमासाभ्यांयजतआमावा

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

स्यनवाहविषेष्वापोर्णमासेनवातस्मिंनेवहविषितस्मिन्बर्हिषिदी
क्षेतेषोऽएकादीक्षासप्तदशासाभिधेनीरनुब्रूयात्सप्तदशोवैप्र
जापतिर्द्वादशमासाःपंचर्त्तवोहेमंतशिशिरयोःसमासेनता
वान्संवत्सरःसंवत्सरप्रजापतिःप्रजापत्यायतनाभिरेवाभीरा
ध्नोतियऽएवंवेद॥१॥यज्ञोवैदेवेभ्यउदक्रामत्तमिष्टिभिःप्रैष
मैच्छंस्तदिष्टीनामिष्टित्वंतमन्वविंदंननुवित्तयज्ञोराध्नोति
यऽएवंवेदाहूतयोवैनामैतायदाहुतयऽएताभिर्वैदेवान्य
न्वदिष्टिभिःप्रैषमैच्छं

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

जमानो ह्वयतितदाहुतीनामाहुतित्वमृतयः खलु वै तानामयाभि
र्दैवायजमानस्यहवमायंतियेवैपंथानोयास्नुतयस्ताःवाउतय
स्तौ उएवैतत्स्वर्गयाणायजमानस्यभवंतितदाहुर्यदन्योजुहोत्य
थयोनुवाहयजतिचकस्मात्तं होतेत्याचक्षतऽइतियद्वावसत
त्रयथाभाजनंदेवताऽअमुवेमाहामुमावहेत्यावाहयतितदेव
होतुर्होतृत्वंहोताभवतिहोतेत्येनमाचक्षतेयऽएवंवेद॥२॥
पुनर्वाऽएतमृत्विजोगर्भकुर्वंतियंदीक्षयंत्यद्भिरभिषिंचंति

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

॥३॥

रेतोवाआपःसरेतसमेवैनंतत्कृत्वादीक्षयंतिनवनीतेनाभ्यंजंत्याज्यं
वैदेवानांसुरभिघृतंमनुष्याणामायुतंपितॄणांनवनीतंगर्भाणां
तद्यन्नवनीतेनाभ्यंजंतिस्वेनैवैनंतद्भागधेयेनसमर्धयंत्यांजंत्येनं
तेजोवाऽएतदक्ष्योर्यदांजनंसतेजसमेवैनंतत्कृत्वादीक्षयंत्येकवि
ंशत्यादर्भपिंजूलैःपावयंतिशुद्धमेवैनंतत्पूतंदीक्षयंतिदीक्षि
तविमितंप्रपादयंतियोनिर्वाएषादीक्षितस्ययद्दीक्षितविमितं
योनिमेवैनंतत्स्वांप्रपादयंतितस्माद्ध्रुवाद्योनेरास्तेचचरतिच

॥३॥

CC-0. In Public Domain Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

तस्माध्रुवाद्योनेर्गर्भाधीयंतेचप्रचजायंतेतस्माद्दीक्षितंनान्यत्रदी
क्षितविमितादादित्योभ्युदियाद्वाभ्यस्तमियाद्वापिवाभ्याश्रावयेयु
र्वाससाप्रोर्णुवंत्युल्बंवाऽएतद्दीक्षितस्ययद्वासउल्बेनैवैनंतत्प्रो
र्णुवंतिकृष्णाजिनमुत्तरंभवत्युत्तरंवाउल्बाज्जरायुजरायुणैवै
नंतत्प्रोर्णुवंतिमुष्टीकुरुतेमुष्टीवैकृत्वागर्भोंतःशेतेमुष्टीकृत्वा
कुमारोजायतेतद्यन्मुष्टीकुरुतेयज्ञंचैवतत्सर्वाश्चदेवतामुष्ट्योः
कुरुतेतदाहुर्नपूर्वदीक्षिणःसंसवोस्तिपरिगृहीतोवाऽएतस्य

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

॥५॥

यत्तः परिगृहीता देवतानैतस्यार्त्तिरस्य परा दीक्षिणाऽएवं यथा तथेत्युन्मुच्य कृष्णाजिनमवभृथमभ्यवैति तस्मान्मुक्ता गर्भा जरायोर्जायंते सहैव वाससाभ्यवैति तस्मात्सहैवोल्बेन कुमारो जायते ॥ त्वमग्ने सप्रथा असि सोम यास्ते मयोभुव इत्याज्यभागयोः पुरोनुवाक्ये अनुब्रूयात् पूर्वमनीजानस्यात्तस्मै त्वयायज्ञं वितन्वतऽइति यज्ञमेवास्माऽएतद्वितनोत्यग्निः प्रत्नेन मन्मना सोम गीर्भिष्ट्वा वयमिति यः पूर्वमीजानस्यात्तस्मै

CC-0. In Public Domain Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

प्रत्नमितिपूर्वंकर्माभिवदतितत्तंनादृत्यमग्निर्वृत्राणिजंघनत्वं
सोमासिसस्पतिरितिवार्त्रघ्नावेवकुर्याद्वृत्रंवाएषहंतियंयज्ञ।
उपनमतितस्माद्वार्त्रघ्नावेवकर्त्तव्यावग्निर्मुखंप्रथमोदेवता
नामग्निश्चविष्ठोतपउत्तमंमहइत्याग्नावैष्णवस्यहविषोया
ज्यानुवाक्येभवतआग्नावैष्णव्यौरूपसमृद्धे।एतद्वैयज्ञस्यस
मृद्धंयद्रूपसमृद्धंयत्कर्मक्रियमाणमृगभिवदत्यग्निश्चहवै
विष्णुश्चदेवानांदीक्षापालौतौदीक्षायाईशातेतद्यदाग्नावैष्ण

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

वंहविर्भवतियोदीक्षायाईशांतेतोप्रीतोदीक्षौयोदीक्षयितारौतौदी
क्षयेतामितित्रिष्टुभोभवतःसेंद्रियत्वाय॥४॥गायत्र्योस्विष्टकृतः
संयाज्येकुर्वीततेजस्कामोब्रह्मवर्चसकामस्तेजोवैब्रह्मवर्चसंगा
यत्रीतेजस्वीब्रह्मवर्चसीभवतियएवंविद्वान्गायत्र्यौकुरुतउ
ष्णिहावायुःकामःकुर्वीतायुर्वाउष्णिक्सर्वमायुरेतियएवंवि
द्वानुष्णिहौकुरुतेनुष्टुभौस्वर्गकामःकुर्वीतद्वयोर्वाअनुष्टुभोश्च
तुःषष्टिरक्षराणित्रयइमऊर्ध्वाएकविंशालोकाएकविंश

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

त्यैक विंशायैवेमांल्लोकान्रोहति स्वर्ग एवल्लोके चतुःषष्टितमेन प्रति
तिष्ठति प्रतितिष्ठति य एवं विद्वाननुष्टुभौ कुरुते बृहत्यौ श्रीकामायु
शस्काम: कुर्वीत श्रीर्वै यत्रा श्छंदसां बृहती श्रियमेवयत्राऽआत्मं धत्ते
य एवं विद्वान्बृहत्यौ कुरुते पङ्क्ती यज्ञकाम: कुर्वीत पाङ्क्तो वै यज्ञऽ उपै
नं यज्ञो नमति य एवं विद्वान्पङ्क्ती कुरुते त्रिष्टुभौ वीर्यकाम: कुर्वीतो
जो वा इंद्रियं वीर्यं त्रिष्टुबोजस्वीन्द्रियवान्वीर्यवान्भवति य एवं विद्वां
स्त्रिष्टुभौ कुरुते जगत्यौ पशुकाम: कुर्वीत जागता वै पशव: पशु

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

॥६॥

नान्नभवतियऽएवंविद्वांजगत्योकुरुतेविराज्जावंनाद्यकामःकुर्वीतांनं
वैविराट्तस्माद्यस्यैवेहभूयिष्ठमन्नंभवतिऽसएवभूयिष्ठंलोके
विराजतितद्विराजनितिद्विराजोविराट्त्वंविश्वेषुराजतिश्रेष्ठ
स्वानांभवतियऽएवंवेद॥५॥अथोपंचवीर्यंवाऽएतच्छंदोयद्विरा
ड्यत्रिपदातेनोष्णिहागायत्र्योयदस्याऽएकादशाक्षराणिपदा
नितेनत्रिष्टुब्यत्त्रयस्त्रिंशदक्षरातेनानुष्टुमन्नवाऽएकेनाक्षरे
णाछंदांसिवियंतिनद्वाभ्यांयद्विराट्तत्संचमंसर्वेषांछंद

॥६॥

CC-0. In Public Domain Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

सांवीर्यमवरुंधेसर्वेषांछंदसांवीर्यमश्नुतेसर्वेषांछंदसांसायु
ज्यंसरूपतांसलोकतामश्नुतेन्नादोन्नपतिर्भवत्यश्नुतेप्रजया
नाद्यंयएवंविद्वान्विराजौकुरुतेतस्माद्विराजावेवकर्त्तव्येप्रेद्धोऽ
अग्नऽइद्धोऽग्नइत्येतेऋतंवावदीक्षासत्यंदीक्षातस्माद्दीक्षि
तेनसत्यमेववदितव्यमथोखल्वाहुःकोर्हतिमनुष्यःसर्वंस
त्यंवदितुंसत्यसंहितावैदेवाऽअनृतसंहितामनुष्याऽइतिवि
चक्षणवतींवाचंवदेच्चक्षुर्वैविचक्षणंवितैनेनपश्यतीतितद्

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

॥८॥

वैमनुष्येषुसत्यंनिहितंयच्चक्षुस्तस्मादाचक्षाणमाहुरद्राग्गिति
सयद्यदर्शमित्याहाथास्यश्रद्दधतियद्युवैस्वयंपश्यतिनबहू
नांचनान्येषांश्रद्दधातितस्माद्धिचक्षणवतीमेववाचंवदेत्सत्यो
त्तराहैवास्यवागुदिताभवतिभवति॥६॥इतिप्रथमपंचिका
यांप्रथमोध्यायः॥ॐ॥स्वर्गंवाऽएतेनलोकमुपप्रयंतियत्प्राय
णीयस्तत्प्रायणीयस्यप्रायणीयत्वंप्राणोवैप्रायणीयऽउदानऽउ
दयनीयःसमानोहोताभवतिसमानोहिप्राणोदानौप्राणा

॥८॥

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

नांक्लृप्त्यैप्राणानांप्रतिप्रज्ञात्यैयज्ञोवैदेवेभ्यउदक्रामत्तेदेवानकिं
चनाशक्नुवन्कर्तुंनप्राजानंस्तेब्रुवन्नदितिंत्वयेमंयज्ञंप्रजानामेति
सातथेत्यब्रवीत्सावैवोवरंवृणाइतिवृणीष्वेतिसैतमेववरमवृ
णीतमत्प्रायणायज्ञाःसंतुमदुदयनाइतितथेतितस्मादादि
त्यश्चरुःप्रायणीयोभवत्यादित्यउदयनीयोवरवृतोह्यस्या
अथोएतंवरमवृणीतमयैवप्राचींदिशंप्रजानाथाग्निनाद
क्षिणांसोमेनप्रतीचींसवित्रोदीचीमितिपथ्यांयजतियत्पथ्यां

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

यजतितस्मादसौपुरऽउदेतिपश्चास्तमेतिपथ्यांह्येषोनुसंचरत्य
ग्निंयजतियदग्निंयजतितस्माद्दक्षिणतोग्रओषधयःपच्यमाना
आयंत्याग्नेय्योह्योषधयःसोमंयजतियत्सोमंयजतितस्मात्प्रती
च्योप्यापोबह्व्यःस्यंदंतेसोम्याह्यापःसवितारंयजतितस्मादुत्तर
तःपश्चादयंभूयिष्ठंपवमानःपवतेसवितृप्रसूतोह्येषएत
त्पवतऽउत्तमामदितिंयजतियदुत्तमामदितिंयजतितस्माद
साविमांवृष्ट्याभ्युनत्त्यभिजिघ्रतिपंचदेवतायजतिपाङ्क्तोयज्ञः

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

सर्वा दिशः कल्पंते कल्पते यज्ञोपि तस्यै जनतायै कल्पते यत्रैवं विद्वा
न्होता भवति ॥७॥१॥ यस्तेजो ब्रह्मवर्चसमिछेत्स्य याजाहुतिभिः प्रा
ङ्सऽदु यात्तेजो वै ब्रह्मवर्चसं प्राची दिक् तेजस्वी ब्रह्मवर्चसी भव
ति य एवं विद्वान्प्राङ्ङेति योन्नाद्यमिछेत्स्य याजाहुतिभिर्दक्षिणाऽस
दु यादन्नादो वा एषोन्नपतिर्यदग्निरन्नादोन्नपतिर्भवत्यश्नुते
प्रजयान्नाद्यं य एवं विद्वान्दक्षिणेति यः पशूनिछेत्स्य याजाहु
तिभिः प्रत्यङ्सऽदु यात्सरावो वा एते यदापः पशुमान्भवति

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

॥ ९ ॥

यःएवंविद्वान्प्रत्यङ्ङेतियःसोमपीथमिच्छेत्सयाजाहुतिभिरुदङ्ङ्सः
र्प्यादुत्तराहवैसोमोराजाप्रसोमपीथमाप्नोतियऽएवंविद्वानुदं
ङ्ङेतिस्वर्ग्यैवोर्ध्वादिक्सर्वासुदिक्षुराध्नोतिसमंचौवाःइमेल्लोकाः
समंचोस्माःइमेल्लोकाश्रियेदीघतियऽएवंवेदपथ्यांयजति
यत्पथ्यांयजतिवाचमेवतद्यज्ञमुखेसंभरतिप्राणापानाव
ग्नीषोमौप्रसवायसविताप्रतिष्ठित्याअदितिःपथ्यामेवयज
तियत्पथ्यामेवयजतिवाचैवतद्यज्ञंपंथामपिनयतिचक्षुषीऽ

॥ ९ ॥

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

एवाग्नीषोमौ प्रसवाय सविता प्रतिष्ठित्या ऽअदितिश्चक्षुषा वै देवाय
ज्ञं प्राजानंश्चक्षुषा वा ऽएतत्प्रज्ञायते यदप्रज्ञेयं तस्मादपि मुग्धश्च
रित्वा यदैवानुष्ठ्या चक्षुषा प्रजानात्यथ प्रजानाति यद्वै तद्देवा यज्ञं
प्राजानंस्तस्यां वाव तत्प्राजानंस्तस्यां समभरंस्तस्यैवे यज्ञस्तायते

स्यै ३

स्यै क्रियते यज्ञं भ्रियते ऽइयं ह्यदितिस्तद्युत्तमामदितिं यजति यदुत्तमामदितिं
यजति यज्ञस्य प्रज्ञात्यै स्वर्गस्य लोकस्यानुख्यात्यै॥२॥ देवविशः कल्पयितव्या
इत्याहुस्ताः कल्पमानाऽअनु मनुष्यविशः कल्पन्ते यज्ञोपितस्यै जनतायै कल्प

१ कल्पते इति सर्वा विशः कल्पन्ते

ह

तेयंत्रैवंविद्वान्होताभवतिस्वस्तिनःपथ्यासुधन्वस्वित्यन्वाऽस्वस्याऽ१प्सु
वृजनेस्ववंति॥स्वस्तिनःपुत्रकृथेषुयोनिषुस्वस्तिरायेमरुतोदधात
नेतिमरुतोवैदेवानांविशस्ता/एवैतघज्ञमुखेचीकूपत्सवैश्छंदो
भिर्यज्ञेदित्याहुःसवैवैछंदोभिरिष्वादेवाःस्वर्गंल्लोकमजयंस्त
थैवैतघजमानःसवैश्छंदोभिरिष्वास्वर्गंल्लोकंयजतिस्वस्तिनःप
थ्यासुधन्वसुस्वैरिद्धिप्रपथेश्रेष्ठेतिपथ्यायास्वस्तेत्रिष्टुभावग्ने
नयसुपथारायेअस्मानादेवानामपिपंथामगन्मेत्यग्नेत्रिष्टुभौ

स्ति

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

त्वंसोमप्रचिकितोमनीषायाते धामानिदिवियापृथिव्यामितिसो
मस्यत्रिष्टुभावाविश्वदेवंसस्तिंय।३। माविश्वाजातानीतिसवितु
र्गायत्र्योसुत्रामाणंपृथिवीद्यामनेहसंमहीमूषुमातरंसुव्रताना
मित्यदितेर्जगत्याचेतानिवावसर्वाणिछंदांसिगायत्रंत्रैष्टुभंजा
गतमन्वन्यान्येतानिहियत्ते प्रतमामिवक्रियंत।एतैर्हवा।अस्य
छंदोभिर्यजतेःसर्वैश्छंदोभिरिष्टंभवतिय।एवंवेद॥१॥२॥ता
वाएताःप्रवत्स्योनेत्वमस्यःपथिमस्यःस्वस्तिमत्यः।एतस्यह विषो

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

याज्यानुवाक्याऽएता भिर्वाऽऋष्वादेवाः स्वर्गं लोकमजयंस्तथैवैत
घजमानऽएतौरिष्वास्वर्गं लोकं जयति तासुपदमस्ति स्वस्तिरा
येमरुतोदधातनेति मरुतोह वै देवं विशोन्तरिक्ष भाजनास्तेभ्यो
हयेनिवेघः स्वर्गं लोकमेतीत्स्वराहैनंनिवारोद्धोविंवाम ध्यितोस्मय
दोह स्वस्तिरायेमरुतोदधातनेतितं मरुद्धोदेव विशोयजमानंनि
वेदयति नह वाएनं मरुतोदेवविशः स्वर्गं लोकं यतं निरुंधते न वि
मथ्नते स्वस्य हैनमत्यर्जं तिस्वर्गं लोकमभियऽएवं वेद विराजावे

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

तस्यह विषः स्विष्टकृतः संयाज्ये स्यातां येषै स्त्रिंशदक्षरे ॥ सेदग्निर
ग्नीरत्यस्त्वन्यात्सेद[illegible]ग्निर्योवनुष्यतो निपातीत्येते विराड्भ्यां वाऽइ
ष्वादेवाः स्वर्गंल्लोकमजयंस्तथैवैतद्यजमानो विराड्भ्यामिष्ट्वा स्वर्गं
ल्लोकं यजेतिते स्त्रिंशदक्षरे भवतस्त्रयस्त्रिंशद्वै देवाऽअष्टौ वसव
एकादशरुद्राद्वादशादित्याः प्रजापतिश्च वषट्कारश्च तत्प्रथमेय
ज्ञमुखे देवताऽअक्षरभाजः करोत्यक्षरेणाक्षरेणैव तद्देवतां
प्रीणाति देवपात्रेणैव तद्देवतास्तर्पयति ॥१०॥४॥ प्रयाजवदन

त्रय

रु

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

॥१२॥

नुयाजंकर्त्तव्यंप्रायणीयमित्याहुर्हरिनमिववाऽएतदीखितमिवयत्प्रा
यणीयस्यानुयाजाऽइतितत्तन्नादृत्यंप्रयाज्ञवदेवानुयाजवत्कर्त्त
व्यंप्राणावैप्रयाजाःप्रजानुयाजायत्प्रयाजानंतरियात्प्राणांस्तद्य
जमानस्यांतरियाद्यदनुयाजानंतरियात्प्रजांतद्यजमानस्यांतरि
यात्तस्मात्प्रयाजावदेवानुयाजवत्कर्त्तव्यंपत्नीर्नसंयाजयेत्संस्थित
यजुर्नजुहुयात्तावन्नैवयज्ञोसंस्थितःप्रायणीयस्यनिष्कासंनिद
ध्यात्तमुदयनीयेनाभिनिर्वपेद्यज्ञस्यसंतत्यैयज्ञस्याव्यवच्छेदा

॥१२॥

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

याज्योरखलु यस्यामेवस्थाल्यां प्रायणीयं निर्वपेत्तस्यामुदयनी
यं निर्वपेत्तावत्तेव यज्ञः संततो व्यवच्छिन्नो भवत्यमुष्मि
न्वाऽएतेन लोके राध्नुवंति नास्मिंनिति स्यात्कुर्यत्प्रायणीयमि
ति प्रायणीयमिति निर्वपेत्ति प्रायणीयमिति चेवं तिप्रयंत्ये
वास्माल्लोकाद्यजमानाऽदुत्य विद्ययेव तदार्द्धुव्यंति षड्जेयाज्या
नुवाक्यायाः प्रायणीयस्य पुरोनुवाक्यास्ताऽउदयनीयस्य
याज्याःकुर्यादुदनीयस्य पुरोनुवाक्यास्ताःप्रायणीयस्य याज्याः

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

कुर्यात्प्रतितिष्ठत्युभयोर्ल्लोकयोर्ऋध्याऽउभयोर्ल्लोकयोः प्रतिःष्ठित्याऽ
उभयोर्ल्लोकयोर्ऋध्नोत्युभयोर्ल्लोकयोः प्रतितिष्ठतिप्रतितिष्ठतियऽए
वंवेदादित्यश्चरुः प्रायणीयो भवत्यादित्यऽउदयनीयो यज्ञस्य धृत्यै यज्ञ
स्यबर्सनिध्यै यज्ञस्याप्रस्रंसायतद्यथैवादऽइतिहस्माहतेऽन्याऽउ
भयतोंतयोरप्रस्रंसायबर्सौनह्यत्येवमेवैतद्यज्ञस्योभयतोंतयो
रप्रस्रंसायबर्सौनह्यतियदादित्यश्चरुः प्राणीयैयोभवत्यादित्यऽउद
नीयः पथ्ययेवेतस्वस्त्याप्रयंतिपथ्यांस्वस्तिमभ्युद्यंतिस्वस्त्येवेतः

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

प्रयंतिस्वस्युघंतिस्वस्युघयंति॥११॥५॥इतिप्रथमपंचिकायांद्वि
तीयोध्यायः॥ॐ॥प्राच्यांवैदिशिदेवाःसोमंराजानमक्रीणंस्तस्मा
त्प्राच्यांदिशिक्रीयतेतंत्रयोदशान्मासादक्रीणंस्तस्मात्त्रयोदशो
मासोनानुविद्यतेनवैसोमविक्रय्यनुविद्यतेपापोहिसोमविक्र
यीतस्यक्रीतस्यमनुष्यानभ्युपावर्त्तमानस्यदिशोवीर्याणींद्रिया
णिव्युदसीदंस्तान्येकयर्च्चावारुरुत्संतलानिनाशक्नुवंस्तानिद्वा
भ्यांतानितिसृभिस्तानिचतसृभिस्तानिपंचभिस्तानिषड्भिस्ता

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

॥१४॥

निसप्तभिर्नैवावारुंधततान्यष्टाभिरवारुंधताष्टाभिराश्नुवत
यदष्टाभिरवारुंधताष्टाभिराश्नुवततदष्टानामष्टत्वमश्नु
तेयद्यत्कामयतेयएवंवेदतस्मादेतेषुकर्मस्वष्टावष्टावनूच्यं
तऽइंद्रियाणांवीर्याणामवरुध्यै ॥१२॥१॥ सोमायक्रीतायप्रो
ह्यमाणायानुब्रूहीत्याहाध्वर्युर्भद्रादभिश्रेयःप्रेहीत्यन्वाहायं
वावलोकोभद्रस्तस्मादसावेवलोकःश्रेयान्स्वर्गमेवतंलो
कंयजमानंगमयतिबृहस्पतिःपुरऽएतातेअस्त्वितिब्रह्मवै

॥१४॥

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

बृहस्पतिर्ब्रह्मैवास्माऽएतत्पुरोगवमकर्ण्वैब्रह्मण्वड्डिष्ट्यस्यपेमव
स्यवरऽआपृथिव्याऽइतिदेवयजनंवैवरंपृथिव्यैदेवयजनान्
एवैनंतदवसाययत्यारेशत्रून्कृणुहिसर्ववीरऽइतिद्विषंतमेवा
स्मैतत्पाप्मानंभ्रातृव्यमपबाधतेघरंपादयतिसोमयास्तमयो
भुवऽइतित्त्वंसोम्यंगायत्रमन्वाहसोमेराजनिप्रोह्यमाणे
स्वयैवैनंतद्देवतयास्वेनछंदसासमर्द्धयतिसर्वैनंदंतियत्रासा
गतेनेत्यन्वाहयत्रोवैसोमोराजासर्वौहवाऽएतेनक्रीयमाणे

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

ननंदतियश्चयज्ञेलप्समानोभवतियश्चनसभासाहेनसख्यासखाय-
इत्येषवैब्राह्मणानांसभासाहःसखायत्सोमोराजाकिल्बिषस्पृदित्ये
षऽउऽएवकिल्बिषस्पृद्योवैभवतियःश्रेष्ठतामश्नुतेसकिल्बिषंभव
तितस्मादाहुर्मानुवोचोमाप्रचारीःकिल्बिषंनुमायातयन्नितिपितु
षणिरित्यन्नंवैपितुदक्षिणावैपितुतामेनेनसनोत्यंनसनिमेवै
नंतत्करोत्यरंहितोभवतिवाजिनायेतीन्द्रियंवैवीर्यंवाजिनमाज
रसंहास्मैवाजिनन्नापछिद्यतेयऽएवंवेदाऽगंदेवाऽइत्यन्वाहागतो

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

हिंसनर्हिंभवस्त्वतुभिर्वर्द्धन्तुयक्ष्मभिस्त्यनवोवैसोमस्यराज्ञोराज
भ्रातरोयथामनुष्यस्यतैरेवैनंनत्सहागमयतिदधातुनःसवि
तासुप्रजाभिषमित्याशिषमाशास्तेसनःक्षपाभिरहभिश्चजि
न्वचित्यहानिवाऽअहानिरात्रयःक्षपाऽअहोरात्रैरेवास्माऽ
एतामाशिषमाशास्तेप्रजावन्तंरयिमस्मेसमिन्वचित्याशि
षमेवाशास्तेयातेधामानिहविषायजंतीत्यन्वाहतातेविश्वाप
रिभूरस्तुयज्ञं॥गयस्फानःप्रतरणःसुवीरऽइतिगवान्नस्फा

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

॥१६॥

वयिताप्रतारयितै धीत्येवतदाहावीरहाप्रचरासोमदुर्यानितिगृ
हावैदुर्याबिभ्यतिवैसोमाद्गृहात्ऽआयतोयजमानस्यगृहाःसयदेताम्
न्वाहगृहाणांत्यैवैनंतच्छमयतिवरुणदेवत्योवाऽएषतावद्यावदुपनद्धो
यावस्परिश्रितानिप्रपद्यते+सोस्यगृहांतोनप्रजांनपशून्हिनस्तीमां
धियंशिक्षमाणस्यदेवेतिवारुण्यापरिदधाति+स्वयैवैनंतद्देव
तयास्वेनछंदसासमर्धयतिशिक्षमाणस्यदेवेतिशिक्षतेवाऽए
षयोयजतेक्रतुंदक्षंवरुणसंशिशाधीतिवीर्यंप्रज्ञानंवरुणसंशि

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

रा॥ धीत्येवतदाहययातिविद्वांदुरितातरेमसुतर्माणमधिनावंरुहेमे
तियज्ञोवैसुतर्मानौःकृष्णाजिनंवैसुतर्मानौर्वाग्वैसुतर्मानौस्तामेव
तदारुह्यतयास्वर्गंलोकमभिसंतरतिताऽएताऽअष्टावन्वाहरूप
समृद्धाऽएतद्वैयज्ञस्यसमृद्धंयद्रूपसमृद्धंयत्कर्मक्रियमाणमृग
भिवदतितासांत्रिःप्रथमामन्वाहत्रिरुत्तमांतांद्वादशसंपद्यंते
द्वादशावैमासाःसंवत्सरःसंवत्सरःप्रजापतिःप्रजापत्यायतना
भिरेवाभीराध्नोतियऽएवंवेदत्रिःप्रथमांत्रिरुत्तमामन्वाहय

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

त्रस्येवत द्वसैौन ह्यतिस्थेम्नेबल्वायाविस्त्रंसाय॥१३॥२॥अन्यतरो
नड्वांन्युक्तस्यादन्यतरोविमुक्तोयराजानमुपवहरेयुर्यदुभयो
र्विमुक्तयोरुपावहरेयुःपितृदेवत्यंराजानंकुर्युर्यद्युक्तयोरयो
गक्षेमःप्रजाविंदेत्ताःप्रजाःपरिप्लवैरन्योनड्वान्विमुक्तस्तच्छाला
सदांप्रजानांरूपंयोयुक्तस्तच्चक्रियाणांतेयेयुक्तेन्यऽउपावह
रंत्युभावेवतेक्षेमयोगौकल्पयंतिदेवासुराबाऽएषुलोकेषुस
मयतंततऽएतस्यांप्राच्यांदिश्ययतंततांस्ततोसुराऽअजयं

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

स्तेदक्षिणस्यांदिश्यत्यतंततांस्ततोसुराअजयंस्तेप्रतीच्यांदिश्ययतंत
तांस्ततोसुराअजयंस्तउदीच्यांदिश्ययतंततांस्ततोसुराअजयंस्तउदी
च्यांप्राच्यांदिश्ययतंततेततोनपराजयंतसैषादिगपराजितातस्मा
देतस्यांदिशियतेततवायातेतवायातयेद्देवरोहान्रणाकतौस्तेदेवा
अब्रुवंनराजतयावैनोजयंतिराजानंक-रवामहाइतितथेतिते
सोमंराजानमकुर्वंस्तेसोमेनराज्ञासर्वादिशोजयंनेषवैसोमराजा
योयजतेप्राचितिष्ठत्यादधतितेनप्राचींदिशंजयतितंदक्षिणा

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

परिवहंतितेनदक्षिणांदिशंजयतितंप्रसंचमावर्त्तयंतितेनप्रतीचींदिशंजयतितमुदीचस्तिष्ठतउपावहरंतितेनोदीचींदिशंजयतिसोमेनराज्ञासर्वादिशोजयतियएवंवेद॥ १४॥आहविरातिथ्यंनिरुप्यतेसोमेराजन्यागतेसोमोवैराजायजमानस्यगृहानागच्छतितस्माएतद्धविरातिथ्यंनिरुप्यतेतदातिथ्यस्यातिथ्यत्वंनवकपालोभवतिनववैप्राणाःप्राणानांक्लृप्त्यैप्राणानांप्रतिप्रज्ञात्यैवैष्णवोभवतिविष्णुर्वैयज्ञःस्वयैवैनंतद्देवतयास्वेनछन्दसासम

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

ईयतिसैणिवावश्छंदांसिच पृष्ठानिच सोमंराजानंक्रीतमन्वायंतियावंत खलुवैराजानमनुयंतितेभ्यःसर्वेभ्यऽआतिथ्यंक्रियतेग्निमंथंतिसोमेराजन्यागतेतद्यथैवादोमनुष्यराजेऽआगतेन्यस्मिन्वार्हत्युक्षाणंवावेहतंवाक्षदंतऽएवमेवास्माऽएतत्क्षदंतेयदग्निमथंत्यग्निर्हिदेवानांपशुः॥१५॥४॥अग्नयेमथ्यमानायानुब्रूहीत्याहाध्वर्युरभिक्षिप्यादेवसवितरितिसावित्रीमन्वाहतदाहुर्यदग्नयेमथ्यमानायानुवाचाहाथकस्मात्सावित्रीमन्वाहेतिसवितावैप्रसवा

नाभीत्रोसविनप्रसूताःएवैनंतन्नमंथंतितस्मात्सावित्रीमन्वाहमही
द्यौःपृथिवीचनइतिद्यावापृथिवीयामन्वाहतदाहुर्यदग्नयेम
थ्यमानायानुवाचाहाथकस्माद्यावापृथिवीयामन्वाहेतिद्यावा
पृथिवीभ्यांवाएतंजातंदेवाःपर्यगृह्णंस्ताभ्यामेवाद्यापिपरि
गृहीतस्तस्माद्यावापृथिवीयामन्वाहत्वामग्नेपुष्करादधीति
तच्चमाग्नेयंगायत्रमन्वाहाग्नेोमथ्यमानेस्वयैवैनंतद्देवतयास्वे
नछंदसासमर्द्धयत्यथर्वानिरमंथतेतिरूपसमृद्धमेतद्वैयज्ञ

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

यद्रूपसमृद्धं १

स्यसमृद्धं यत्कर्म क्रियमाणमृगभिवदति सयदि न जायेत यद्विचिरं
जायेत राक्षोघ्नी गायत्र्यो नूच्याः अग्नेहंसि न्यत्रिणमिति येता क्षोरै
सामपहत्यै रक्षांसि वाः एनं तत्र्यालभन्ते यर्हि न जायते यर्हि चिरं जा
यते सयद्योकस्यामेवानूक्तायां जायेत यदि द्वयोरथोत ब्रुवं तु जं
तव इति जातायज्ञातवतीमभिरूपामनुब्रूयाद्यद्यज्ञेभिरूपं तत्स
मृद्धमायं हस्तेन खादिनमिति हस्ताभ्यां ह्येनं मंथंति त्रिरस्तुनं जा
तमिति त्रिवृद्धि वाः एष प्रथमजालो यदग्निर्नि बिभ्रतिति विरा

॥२०॥ मग्निंस्वध्वरमितियद्वैदेवानांनेतितद्देषामोऽमितिप्रदेवंदेववीतयेभ
रतावसुवित्तममितिप्रह्रियमाणायाभिरूपायद्यज्ञेभिरूपंतत्समृद्ध
मास्वेयोनौनिषीदत्वित्येषहवाऽअस्यस्वोयोनिर्यदग्निरग्नेराजातं
जातवेदसीतिजातऽह्येतरोजातवेदाऽह्येतरःप्रियंशिश्रीतातिथिमित्ये
षहवाऽअस्यप्रियोतिथिर्यदग्निरग्निःस्योनऽआगृहपतिमिति
शांस्यामेवैनंतद्धाययग्निनाग्निःसमिध्यतेकविर्गृहपतिर्युवा॥
हव्यवाड्जुह्वास्यऽइत्यभिरूपायद्यज्ञेभिरूपंतत्समृद्धंत्वंह्यग्नेऽ ॥२०॥

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

अग्निनाभिद्रोविप्रेणासन्नसतेति विप्रऽद्भुततरो विंद्भुततरः संनितरः प्र १
सन्नितरः सखासख्यासमिध्यस ऽद्भूत्येषहवाऽअस्यस्वः सखा
यदग्निरग्निरस्तं मर्जयंतसुक्रतुं पुरोयावानमाजिषु ॥ स्वेषुक्षये
षुवाजिनमित्येषहवाऽअस्यस्वःक्षयोयदग्निरग्नेर्यज्ञेनयज्ञ
मयजंतदेवाऽइत्युत्तमयापरिदधातियज्ञेनवैतद्देवायज्ञमयजंतयदग्नि
नाग्निमयजंततेस्वर्गंलोकमायंस्तानिधर्माणिप्रथमान्यासन्नु ॥ तेहना
कंमहिमानःसचंतयत्रपूर्वेसाध्याःसंतिदेवाऽइतिछंदांसिवैसाध्याः

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

॥२१॥

वास्तेग्रेग्निनाग्निमयजंत ते स्वर्गंल्लोकमायंनादित्याश्चैवेहासंनंगिरश्च ते
ग्रेग्निनाग्निमयजंत ते स्वर्गंलोकमायंस्ते षास्वर्ग्याहुतिर्यदग्न्याहुतिर्यदि
ह वा॒ अप्यब्राह्मणोक्तोयदिदुरुक्तोक्तोयजते यैहैवाहुतिर्गच्छत्येव दे
वान्नपाप्मनासंसृज्यतेगघ त्यस्याहुतिर्देवांनोस्याहुतिः पाप्मनासं
सृज्यतेय॒ एवं वेदता॒ एतानसृयोदग्नान्वाहरूपसमृद्धा॒ एतद्वैयज्ञ
स्यसमृद्धंयद्रूपसमृद्धंयत्कर्मक्रियमाणमृगभिवदतितासांत्रिःप्र
थमामन्वाहत्रिरुत्तमांताः सप्तदशसंपद्यंते सप्तदशोवैप्रजाप

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

श्चाऽआत्रा दक्षिणस्मादिति ब्रह्माजपति स्वाहाकृतः शुचिर्देवेषु घर्मः स
मुद्रादूर्मिमुदियर्त्ति वेनो द्रप्सः समुद्रमभियज्जिगाति॥ सरवे सरवाय
मभ्यावदृत्स्वोऽर्धेऽपुषुणाऽकृतयऽकुर्धौनः पाह्यं हस्रस्त्वं वेभिस्थानमखि
नऽइत्यभिरूपायश्रुत्वे भिरूपं नलसम्ऽऽ पावकश्रो चेतव हि क्षयं परी
तिभक्ष्माकां क्ष्नेहुतंह विर्मेधुह विरिंद्रतमे ग्नावक्याम ते देव घर्मो म
धुमतः पितुमतो वाजवतो गिरस्वतो नमस्तेऽअस्तु मामा हिंसीरिति घ
र्मस्य भक्षयति त्रयेनोनयोनिसदनं धिया कृतमाय स्मिन्त्सपन्तवासन्तर्

इतिसंसाद्यमानायान्वाहहिंहिंविहिंविषोमहिसमप्नेदेव्यमितियदहऽस्म
त्सादऽऊर्ध्वंतोभवंतिसूयवसाद्भगवतीहिभूयाऽइत्युत्तमयापरिद
धातितदेतद्देवमिथुनंयद्घर्मःसयोघर्मस्तच्छिश्नंयौशफेतौवृ
षौयोपयमनीतेश्रोणिकपालेयस्पयस्तद्रेतस्तदिदमग्नौदेव
योन्यांप्रजननेरेतःसिच्यतेग्निर्वैदेवयोनिःसोग्नेर्देवयोन्याऽआ
हुतिभ्यःसंभवत्यृङ्मयोयजुर्मयःसाममयोवेदमयोब्रह्ममयो
मृतमयःसंभूयदेवताऽअप्येतिऽयऽएवंवेदयश्चैवंविद्वानेतै

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

नयज्ञक्रतुनायजते ॥२२॥५॥ देवासुरा वा एषु लोकेषु समयतंत ते
वाऽअसुराऽइमानेव लोकान्पुरो कुर्वत यथौजीयांसो बलीयां
सऽएवं सेवाऽअयस्मयीमेवे माम कुर्वत रजतामंतरिक्षं हरि
णीं दिवं तेतथे मां लोकान्पुरो कुर्वत ते देवाऽअब्रुवन्पुरो वाऽइ
मे सुराऽइमां लोकान क्रत पुरऽइमां लोकान्प्रति करवामहा इति
तथेति ते सद एवास्याः प्रत्यकुर्वत ताग्नीध्रमंतरिक्षाद्धविर्धा
ने दिवस्तथे मां लोकान्पुरः प्रत्यकुर्वत ते देवाऽअब्रुवन्नुपसद६

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

उपायामोपसदावैमहापुरंजयंतीतितथेतितेयामेवप्रथमामुपस
दमुपायंस्तयैवैनानस्माल्लोकादनुदंतयांद्वितीयांतयांतरिक्षाद्यां
तृतीयांतयादिवस्तांस्तेभ्योल्लोकेभ्योनुदंततेवाऽएभ्योलोकेभ्योनु
त्ताऽअसुराऋतूनश्रयंततेदेवाऽअब्रुवन्नुपसदऽएवोपायामेतित
थेतितऽइमास्तिस्रःसतीरुपसदोद्विर्द्विरेकैकामुपायंस्ताःषट्सम
पद्यंतषड्वाऋतवस्तान्वाऋतुभ्योनुदंततेवाऋतुभ्योनुत्ताऽअसु
रामासानश्रयंततेदेवाऽअब्रुवन्नुपसदऽएवोपायामेतितथे

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

तितऽ३ माः षट्सतीरूपसदोद्विर्द्विर्द्वैकैकामुपायंस्ताद्वादशासंप
द्यंत [illegible] द्वादशा वै मासास्तान्वै मासेभ्यो नुदंततेवै मासेभ्यो नुत्ताऽअ
सुरा [illegible] र्द्धमासानभ्यायंततेदेवाऽअबुवन्नुपसदःएवोपायामेति
तथेतितऽ१ माद्वादशासतीरूपसदौद्विर्द्विर्द्वैकैकामुपायंस्ताश्च
तुर्विंशतिःसमपद्यंतचतुर्विंशतिर्वाऽअर्द्धमासास्तान्वाऽअर्द्धमा
सेभ्योनुदंततेवाऽअर्द्धमासेभ्योनुत्ताऽअसुराऽअहोरात्रेऽअभ्य
यंततेदेवाऽअबुवन्नुपसदावेवोपायामेतितथेतियामेव पूर्वाह्णे

ते

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

उपसदमुपायंस्तयैवैनानह्नोनुदंतयामपराह्णेतयारात्रेस्तांस्तथोभा
भ्यामहोरात्राभ्याममंतरायंस्तस्मात्पूर्वाह्णऽएवैपूर्वयोपसदाप्रचरित
व्यंस्वपराह्णेपरयातावंतमेवतेद्विषतेलोकंपरिशिनष्टि॥२२॥८॥जि
तयोवैनामैतायदुपसदोसपत्नांवाऽएताभिर्देवाविजितिंव्यजयंत
सपत्नाविजितिंविजयतेयऽएवंवेदयांदेवाऽएषुलोकेषुयाम्रतुषुयां
मासेषुयामर्द्धमासेषुयामहोरात्रयोर्विजितिंव्यजयंततांविजितिंविजय
तेयऽएवंवेदतेदेवाऽअबिभ्युरस्माकंविप्रेमाणमन्विदमसुराऽआ

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

भविष्यंतीतितेव्युत्क्रम्यामंत्रयंताग्निर्वसुभिरुद्रक्षाम दिन्द्रोमरुद्भिर्वरुण ऽआ
दित्यैर्बृहस्पतिर्विश्वैर्देवैस्तेतथाव्युत्क्रम्यामंत्रयंतनेभुवन्हंतया ऽएव
न ऽइमाः प्रियतमास्तन्वस्ताऽअस्यवरुणस्यराज्ञोगृहेसंनिदधामहै
ताभिरेवनः सनसंगच्छातैयोनः ऽएतदतिक्रामाद्य ऽआलुलोभयिषादिति
तथेतितेवरुणस्यराज्ञोगृहेतनूः सन्यदधततेयद्वरुणस्यराज्ञो
गृहेतनूः सन्यदधततत्तानूनप्त्रमभवत्तत्तानूनप्त्रस्यतानूनप्त्रत्वंतस्मादाहुर्न
सतानूनप्त्रिणेद्रोग्धव्यमितितस्माद्विदमसुरानानुभावंति॥ २॥ ७॥
त्रिरोवा ऽएतद्यज्ञस्य यद्दातिथ्यंमेघीयो ऽउपसदः समानबर्हिषीप

वतः समानं हि शिरोग्रीव मिथुंवा ऽ एतां देवाः समस्कुर्वत यदुपसदस्तस्या ऽ अग्निरनीकमा
सीत्सोमः शल्यो विष्णुस्तेजनं वरुणः पर्णानि तामाज्यधन्वानोऽव्यसृजंस्तया पुरोऽभिंदंत
आयंस्तस्मादेता ऽ आज्यहविषो भवन्ति चतुरोऽग्रे स्तनान्व्रतमुपेत्युपसत्सु चतुःसंधि
र्हीषुरनीकं शल्यस्तेजनं पर्णानि त्रीन्स्तनान्व्रतमुपेत्युपसत्सु त्रिषंधिर्हीषुरनीकं
शल्यस्तेजनं ॥ द्वौ स्तनौ व्रतमुपेत्युपसत्सु द्विसंधिर्हीषुः शल्यश्चाप्येव तेजनं चैकं स्तनं व्र
तमुपेत्युपसत्स्वेकाहीवेषुरि। स्याख्यायत ऽ एकया वीर्यं क्रियते परोवरीयांसो वा ऽ इमे
लोका ऽ अर्वाग्गंहीयांसः पुरस्तादर्वाचीरुपसद उपैत्येषामेव लोकानामभिजि
त्या ऽ उप स घा यमीद्रुषं ऽ इमां मे ऽ अग्ने समिधमिमामुपसदं वनेरिति तिस्रः स्ति
स्रः सामिधेन्यो रूपसत्स्वनूच्या ऽ एतद्वै यज्ञस्य समृद्धं यद्रूपसमृद्धं यत्कर्म क्रियमा

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

णमस्तमभिवदति जघ्निवतीर्याज्यानुवाक्याः कुर्यादग्निर्वृत्राणि जंघनद्यऽ
त्रुणाप्रऽउवत्रार्यदा ।। त्वं सोमासि सत्पतिर्गयस्फानोऽअमीवहेदं विष्णुर्वि
चक्रमे त्रीणि पदा विचक्रमऽइत्येता विपर्यस्ताभिरपराहैयजन्तिघ्नं
तो वाऽएताभिर्देवाः पुरोभिंदंतऽआयन्न्यदुपसदः सछंदसः कर्त्तव्या
न विछंदसो यद्विछंदसः कुर्यात्क्लीवासुतकुंडंद ध्यादीश्वरो ग्लावो
जनितोस्तस्मात्सछंदसऽएव कर्त्तव्यो न विछंदसस्तदुहस्माहो

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

पाविर्जीनं ऋतुते यऽउपसदां किल्व वै तद्ब्रूह्मणे यस्मादप्यश्लीलस्य
श्रोत्रियस्य मुखं व्ये वज्ञाय ते त्वप्तमिव रेभतीव व्याज्यहविषो ह्यु
पसदो ग्रीवासु मुखमध्याहितं तस्मादुस्मतदाह ॥२५॥८॥ दे
व वर्म वाऽएतद्यत्प्रयाजाश्चानुयाजाश्च प्रयाजमेनन्नुयाजं भ
वती षे सं त्रित्याऽअप्रतिवारायसं रकृदति क्रम्या श्रावयति
यज्ञस्याभिक्रांत्याऽअनपक्रमाय तदाहुः क्रूरमिव वाऽएतत्सो
मस्य राज्ञो तेचरंति यदस्य घृतेनां तेचरंति घृतेन हि वज्रे

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

णेंद्रो वृत्रमहंस्तद्यदंऽशुरंशुष्टे देवसोमाप्यायतामिंद्रायैकधन
विदऽआतुभ्यमिंद्रः प्यायतामात्वमिंद्राय प्यायस्वाप्याययास्मा
न्सखीन्त्॥सन्यामेधयास्वस्तितेदेवसोमसुत्यामुदृचमशीये
तिराजानमाप्याययंतियद्देवास्यतत्क्रूरमिवांतेचरंतितद्दे
वास्यैतेनाप्याययंत्यथोऽएनंवर्द्धयंत्येवैद्यावापृथिव्योर्वाऽएषग
र्भोयत्सोमोराजातद्यदेष्टारायऽएष्टावामानिप्रेषेभगाय॥
ऋतमृतवादिभ्योनदिवेनमःपृथिव्याऽइतिप्रस्तरेनिह्नुव

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

तेद्यावापृथिवीभ्यामेवतंनमस्कुर्वंत्यथोएनेवर्द्धयंत्येववर्द्धयं
त्येव॥इतिप्रथमपंचिकायांचतुर्थोध्यायः॥४॥१॥हरिः॥ॐ
सोमोवैराजागंधर्वेष्वासीत्तंदेवाश्चऋषयश्चाभ्यध्यायन्कथ
मयमस्मान्सोमोराजागच्छेदितिसावागब्रवीत्स्त्रीकामावैगं
धर्वामयैवस्त्रियाभूतयापणध्वमितिनेतिदेवाऽअब्रुवन्क
थंवयंत्वदृतेस्यामेतिसाब्रवीत्क्रीणीतैवयर्हिवाववोमया
र्थोभवितातर्ह्येववोहंपुनरागंतास्मीतितथेतितयामहान

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

ग्याभूतयासोमंराजानमक्रीणंस्तामनुकृतिमस्कंनोवत्सतरीमा
जंतिसोमक्रयणीतयासोमंराजानंक्रीणंतितांपुनर्निष्क्रीणीया
त्पुनर्हिसातानागच्छत्तस्मादुपांशुवाचाचरितव्यंसोमेराजनिक्रीतेगं
धर्वेषुहितर्हिवाग्भवतिसाग्नावेवप्रणीयमानेपुनरागच्छति॥
॥२७॥१॥अग्नयेप्रणीयमानायानुब्रूहीत्याहाध्वर्युःप्रदेवंदेव्याधि
याभरताजातवेदसं॥हव्यानोवक्षदानुषगितिगायत्रींब्राह्मणा
स्यानुब्रूयाद्गायत्रोवैब्राह्मणस्तेजोवैब्रह्मवर्चसंगायत्रीतेजसे

वैनंतब्रह्मवर्चसेनसमर्द्धयतीमंमहेविदथ्यायशूषमितित्रि
ष्टुभंराजन्यस्यानुब्रूयात्त्रैष्टुभोवैराजन्यऽओजोवाइंद्रियंवीर्यं
त्रिष्टुबोजसैवैनंतदिंद्रियेणवीर्येणसमर्द्धयतिशश्वत्कृत्वई
ड्यायप्रजभ्रुरितिस्वानामेवैनंतच्छ्रैष्ठ्यंगमयतिशृणोतुनोद
म्येभिरनीकैःशृणोत्वग्निर्दिव्यैरजस्रऽइत्याजरसंहास्मिन्नग्नि
र्दीदाययऽएवंवेदाऽयमिहप्रथमोधायिधातृभिरितिज
गतींवैश्यस्यानुब्रूयाज्जागतोवैवैश्योजागताःपशवःपश

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

भिरेवैनं तत्समर्द्धयति वनेषु चित्रं विभ्वं विशे विश्वा ऽ इत्यभिरू
पायघृष्टेभिरूपं तत्समृद्धं यमुष्य प्रदेवयुरित्यनुष्टुभि
वाचं विसृजते ऽ यमुष्या ऽ इति यदाहायमुष्यागमं यापुरागं
धवैषवास्कभि + वाग्वा ऽ अनुष्टु बाच्येव तद्वाचं विसृजते + स्ये
वतद्वा स्त्रबूतेयमग्निरुरुष्यतीत्ययं वा ऽ अग्निरुरुष्यत्समन्ताद्दिवजन्मन ऽ इत्य
मृतत्वमेवास्मिंस्तद्दधाति सहसश्चित्सहीयान्देवो जीवातवे कृत इति देवो ह्येष ऽ
एतज्जीवातवे कृतो यदग्निरिळायास्त्वा पदे वयं नाभा पृथिव्या ऽ अधीत्येतद्वाइ

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

२८

ला धास्पदंत्तर वेदीनामिन्नीतवेदोनिधीमहीति नि धास्यं लोह्येनं भवं
त्यग्ने हव्यायवो ह वइतिहव्यंह्विवक्ष्य भवत्यैविश्वेभिः स्वनीकदेवै
रूर्णावंतंप्रथमः सीदयोनिमिति विश्वेरेवैनंतद्देवैः सहासादयति
कुलायिनंघृतवंतंसवित्र इति कुलायकुलायमिवह्येत यज्ञेक्रि
यतेयस्मैतुदारवाःपरिधयोगुग्गुलूर्णास्तुकाःसुगंधितेजनानी
तियज्ञंनययजमानायसाधितियज्ञमेवतद्दजुधाद्धातिष्वापुय
तिसीदहोतस्वउलोकेचिकित्वानित्यग्निर्वैदेवानांहोतातस्यैष

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

स्वोल्लोकोयदुत्तरेदीनाभिःसादयाययज्ञंसुकृतस्ययोनावितियजमा
नोवैयज्ञोयजमानायेवैतामाशिषमाशास्तेदेवावीर्देवान्हविषा
यज्ञास्यग्नेबृहयजमानेवयोधाऽइतिप्राणोवैवयःप्राणमेवतद्यज
मानेदधातिनिहोताहोतृषदनेविदानऽइत्यग्निर्वैदेवानांहोता
तस्यैतद्धोतृषदनंयदुत्तरवेदीनाभिस्त्वेषोदीदिवांऽअसदत्सु
दक्षऽइत्यासन्नोहिसतर्हिभवत्यदब्धव्रतप्रमतिर्वसिष्ठऽइत्य
ग्निर्वैदेवानांवसिष्ठःसहस्रंभरःशुचिजिह्वोऽअग्निरित्येषाहि

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

वाऽअस्य सहस्रं परितायदेनमेकं संतं बहुधा विहरंति प्र ह वै सहस्रं पो
षमाप्नोति य एवं वेद त्वं दूतस्त्वमु नः परस्पाऽइत्युत्तमया परिदधाति
त्वं वस्यऽआ वृषभ प्रणेता ॥ अग्ने तोकस्य नस्तने तनूनामप्रयुच्छं दीद्य
द्बोधि गोपाऽइत्यग्निर्वै देवानां गोपाऽअग्निमेव तत्सर्वतो गोप्तारं प
रिदत्तऽआत्मने च यजमानाय च य एवं विद्वानेतया परिदधात्यथो सं
वत्सरीणामेवैतां स्वस्तिं कुरुते ता एताऽअष्टावन्वाह रूपसमृद्धाऽ
एतद्वै यज्ञस्य समृद्धं यद्रूपसमृद्धं यत्कर्म क्रियमाणमृगभिव

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

द इति तासां त्रिः प्रथमामन्वाह त्रिरुत्तमां तावद्द्वादश संपद्यंते द्वादश मासाः
संवत्सरः संवत्सरः प्रजापतिः प्रजापत्यायतनाभिरिवाभीराध्नोति यऽएवं वेद
त्रिः प्रथमां त्रिरुत्तमामन्वाह यज्ञस्यैव तद्बर्सौ नह्यति स्थेम्ने बलायाविस्रंसा
ही य ॥२८॥ आह हविर्धानाभ्यां प्रोह्यमाणाभ्यामनुब्रूहीत्याहाध्वर्युर्युजे वां ब्रह्म
पूर्व्यं नमोभिरित्यन्वाह ब्रह्मणा वाऽएते देवाऽअयुंजत यद्धविर्धाने ब्रह्मणो
वैनेऽएतद्युङ्क्ते न वै ब्रह्मण्वद्रिष्यति नेतां यज्ञस्य शंभुवे तित्वं द्यावापृथिवी
यमन्वाह तदाहुर्यद्धविर्धानाभ्यां प्रोह्यमाणाभ्यामनुवाच्याहाथ कस्मात्त्र

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

चंद्यावापृथिवीमन्वाहेतिद्यावापृथिवीवैदेवानांहविर्धानेऽआस्तां
तेऽउऽएवाद्यापिहविर्धानेतेहीदमंतरेणसर्वंहविर्यदिदंकिंचत
स्मात्तचंद्यावापृथिवीमन्वाहयमेऽइवयतमानेयदैतमिति
यमेऽइवह्येतेयतमानेप्रबाहुमितःप्राभरंमानुषादेवयंतऽइ
तिदेवयंतोह्येनेमानुषाःप्राभरंस्त्यासीदतंस्वमुलोकंविदाने॥
स्वासस्थेभवतमिंदवेनइतिसोमोवैराजेंदुःसोमायैवैनेऽए
तदाहाऽआसदेचीक्लृपदधिद्वयोरदधाऽउक्थ्यंवचऽइतिद्व

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

योर्हैतत्त्तृतीयं छन्दिरभिविनिधीयतऽउक्थ्यं वै चऽइतियदाह यज्ञियं
वै कर्मोक्थ्यं वै चैवायज्ञमेवैतेन समर्द्धयतियतस्रुचाभिथुनायास
पर्यंतः॥ असंयत्तो ब्रनेतेक्षेति पुष्यतीतियदेवादः पूर्वं यत्त्रवस्पद
माह तदेवैतेन ग्रां त्यात्रामयति भड्डात्राक्ति यजमानाय सुन्वतेऽ
इत्याशिषमाशास्ते विश्वारूपाणि प्रतिमुंचते कविरिति विश्वरू
पाम॰ चाह सररा घ्रामीक्षमाणोनुब्रूयाद्विश्वमिव हिरूपं सरराघ्राः
शुक्लमिवचैव कृष्णमिवच॥ विश्वंरूपमवरुंधेऽआसनेचयजमा

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

नायचैयत्रैवंविद्वानेतांरराथामीक्षमाणोन्वाह परित्वागिर्वणोगिरऽइत्यु
त्तमयापरिदधातिसयद्देवहविर्धानेसंपरिश्रितेमन्येताऽथपरिदध्याद्
नग्नंभावुकाहहोतुश्चयजमानस्यचभार्याभवंतियत्रैवंविद्वानेतयाहवि
र्धानयोः संपरिश्रितयोःपरिदधातियजुषावाऽएतेसंपरिश्रियेतेय
द्धविर्धानेयजुषेवैनेऽएतत्सारिश्रयंतितौयद्देवाध्वर्युश्चप्रतिप्रस्छाता
चोभयतोमेथ्यौनिहन्यातामथपरिदध्यादुत्रहितेसंपरिश्रितेभवत
स्ताऽएताऽअष्टावन्वाहरूपसमृद्धाऽएतद्वैयज्ञस्यसमृद्धंयद्रूपसमृ

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

ड्ं पत्कर्म क्रियमाण मरग भिवदति तांस्त्रिः प्रथमामन्वाह त्रिरुत्तमां ता
द्वादशसंपद्यंते द्वादशवै मासाः संवत्सरः संवत्सरः प्रजापतिः प्र
जापत्यायतनाभिरेवाभी राध्नोति य ऽ एवं वेद त्रिः प्रथमां त्रिरुत्तमामन्वा
ह यज्ञस्यैव तद्बर्सौ नह्यति स्थेम्ने बलायाविस्रंसाय ॥२९॥ आग्नी
षोमाभ्यां प्रणीयमानाभ्यामनुब्रूहीत्याहाध्वर्युः सावीर्हि देवप्रथ
मायपित्र इति सावित्रीमन्वाह तदाहुर्यदग्नीषोमाभ्यां प्रणीयमानाना
भ्यामनुवाचोथ कस्मात्सावित्रीमन्वाहेति सविता वै प्रसवानामीशे स
हा १

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

ति०२

वित्प्रसूताऽ एवैनौ लक्षणयं तितस्मात्सावित्रीमन्वाह प्रेतुब्रह्मणस्प
तिर्ब्राह्मणस्पत्यामन्वाहतेदाहुर्यदग्नीषोमाभ्यां प्रणीयमानाभ्यामनुवाचा
हाथकस्माद्ब्राह्मणस्पत्यामन्वाहेतिब्रह्मवैबृहस्पतिर्ब्रह्मैवाभ्यामे
तत्पुरोगवमकर्णैवैब्रह्मण्वद्रिष्यतिप्रदेव्येतुसूनृतेतिसस्सूनृ
तमेवैतद्यज्ञंकरोतितस्माद्ब्राह्मणस्पत्यामन्वाहहोतादेवोऽअ
मर्त्यऽइतित्तृचमाग्नेयंगायत्रमन्वाहसोमेराजनिप्रणीयमाने

वै

सोमंराजानंप्रणीमानमंतरेणैवसदोहविर्धानान्यसुरारक्षां
स्यजिघांसंस्तमग्निर्मायययात्यनयत्पुरस्तादेतिमायय्येतिमायेया

यर

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

ह्रिसतमस्यनयत्तस्माद्दस्याग्निंपुरद्दुरंस्पुपत्साग्नेदिवेदिवऽउप
प्रियपनिम्नतमितितिस्त्रश्चेकांचान्वाहस्वरोहवाऽएतोसंयंतौ
यजमानंहिंसितोर्यश्चासोपूर्वेऽउद्धतोभवतियमुचैनमपरंप्र
णायंतितयत्तिस्त्रश्चेकांचान्वाहसंजानानावेवैनौतत्संगमयति
प्रतिष्ठायामेवैनौतत्प्रतिष्ठापयत्यात्मनश्चयजमानस्यचाहिंसा
याऽअग्नेजुषस्वप्रतिहर्यतद्वचऽइत्याहुत्यांहूयमानायामन्वाहोऽ
न्नयऽएवतज्जुष्टिमाहुतिंगमयतिसोमाजिगातिगातुविदितित्

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

४०

चं सौम्यं गायत्रमन्वाह सोमे राजनि प्रणीयमाने स्वयैवैनं तद्देवतया स्वेन छंदसा समर्द्धयति सोमः सधस्थमासददित्यासत्स्यन्हि सतं हि भवति तदिति क्रम्येवानुब्रूयात्स्तब्धतऽइवाग्नीध्रं कृत्वाल मस्य राजा वरुणास्तमश्विनेति वैष्णवीमन्वाह क्रतुं सवंतमारुतस्य वेधसः ॥ दाधार दक्षमुत्तममहर्विदं व्रजं च विष्णुः सखिवाँऽअपोर्णुतऽइति विष्णुर्वै देवानां द्वारपः सऽएवास्माऽएतद्द्वारं विवृणोत्यंतश्च प्रागाऽअदितिर्द्धुवासीति प्रपाद्यमानेन्वाह त्वेनेनान योनिं सदनं धिया कृतमित्यासन्ने हिरण्मयमासदं देवऽएषते निहिरण्मयमिव हवाऽएषऽएतद्देवेभ्यश्छदयति यत्सप्ता

४०

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

जिनं तस्माऽदेतामन्वाहाऽस्तम्नाद्यामसुरो विश्ववेदाऽऊतिवारुण्या
परिदधाति वरुणदेवत्यो वाऽएष तावद्धावद्दुपनद्धो यावत्परिश्रि
तानि प्रपद्यते स्वयैवैनं तद्देवतया स्वेन छंदसा समर्द्धयति तं
यद्युपवाधावेयुरभयं वै छेरं नैवावं दस्ववरुणं बृहं तेमित्येत
या परिदधाति तस्मादेवं विद्वानेतयैव परिदध्यात्ताऽएताः स
प्तदशान्वाह रूपसमृद्धाऽएतद्वै यज्ञस्य समृद्धं यद्रूपसमृद्धं
यत्कर्म क्रियमाणमृगभिवदति तासां त्रिः प्रथमामन्वाह त्रिरु
ध्यायायावञ्जोहाभयमिछति यावञ्जोहाभयं ध्यायतिनावञ्जोहाभयं भवति यत्रैवं विद्वानेतया

त्तमां ताऽएकविंशतिः संपद्यंतऽएकविंशो वै प्रजापतिर्द्वादश
मासाः पंचर्त्तवस्त्रयऽइमेलोकाः असावादित्यऽएकविंशऽउत्त
मा प्रतिष्ठा तद्दैवं क्षत्रं सा श्रीस्तदाधिपत्यं तद्ब्रध्नस्य विष्टपं
तत्प्रजापतेरायतनं तत्स्वाराज्यमश्नोत्येतमेवैताभिरेक
विंशत्यैकविंशत्या ॥ ३० ॥ ४ ॥ इति प्रथमपंचिकायां पंचमो
ध्यायः समाप्तः ॥ श्रीसवितासूर्यनारायणार्पणमस्तु ॥ ॥
अग्निर्वै षड्ढ स्वर्गं वा पंच ५ प्राच्यां वै षड्ढ यज्ञो वै नवः सोमो वै

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

॥शाके॥१७७१॥वर्षे पिंगलनामसंवत्सरे उत्तरायणे॥शिशि
ऋतु फागवद्य॥तृतीयायामिंदुवासरे तद्दिने पुस्तकं संपूर्णं
मगमतू॥छोबकोपनाम्ना काशीनाथभट्टस्य सूतेन सदाशि
वेन लिखितं॥आत्मार्थं परोपकारार्थं॥ ॥राम॥कृष्ण॥शिव
यादृशं पुस्तकं दृष्ट्वा तादृशं लिखितं मया॥यदि शुद्धमशु
द्धं वा मम दोषो न विद्यते॥श्री॥गोपालकृष्णायनमः॥छ॥छ॥ ॥य

॥ ઇતિ પ્રથમ પાંચીકા ॥

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

अथ श्रीराशि पत्रीका।

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

॥श्रीगणपतयेनमः॥ हरिः॥ ॐ॥ यज्ञेनवैदेवाऽऊर्ध्वाःस्वर्गंल्लोकमायं
स्तेबिभयुरिमंनोदृष्ट्वामनुष्याश्चऽऋषयश्चानुप्रज्ञास्यंतीतितंवैयू
पेनैवायोपयंस्तंयद्यूपेनैवायोपयंस्तद्यूपस्ययूपत्वंतमवाचीना
ग्रन्निमित्योर्ध्वाऽउदायंस्ततोवैमनुष्याश्चऽऋषयश्चदेवानांयज्ञवा
स्त्वभ्यायन्यज्ञस्यकिंचिदेषिष्यामःप्रज्ञात्याऽइतितेयूपमेवाविदंवै
नवाचीनाग्रंनिमितंतेविदुरनेनवैदेवायज्ञमयूयुपन्नितितमु
त्खायोर्ध्वंन्यमिन्वंस्ततोवैतेप्रज्ञेयमजानन्प्रस्वर्गंल्लोकंतयद्

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

पडूर्ध्वौ निमीयते यज्ञस्य प्रज्ञात्यै स्वर्गस्य लोकस्यानुख्यात्यै वज्रो
वाऽएष यद्यूपः सोऽष्टाश्रिः कर्तव्योऽष्टाश्रिर्वै वज्रस्तं तं प्रहरति द्वि
षते भ्रातृव्याय वधं योऽस्य स्तृत्यस्तस्मै स्तर्तवै वज्रो वै यूपः स
एष द्विषतो वधऽउद्यतस्तिष्ठति तस्माद्धाप्येतर्हि यो द्वेष्टि तस्याप्रि
यं भवत्यमुष्यायं यूपोमुष्यायं यूपऽइति दृष्ट्वा खादिरं यूपं कुर्वी
त स्वर्गकामः खादिरेण वै यूपेन देवाः स्वर्गं लोकमजयंस्तथैवैत
द्यजमानः खादिरेण यूपेन स्वर्गं लोकं जयति बैल्वं यूपं कुर्वीत।

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

का

न्नाद्यैमः पुष्टिकामः समांसमां वै बिल्वो गृभीतस्तदंनाद्यस्य रूपमा
मूलाच्छाखाभिरनुचितस्तत्पुष्टेः पुष्यति प्रजां च पशूंश्च य एवं वि
द्वान्बैल्वं यूपं कुरुते यदेव बैल्वां३ बिल्वं ज्योतिरिति वा आचक्षते
ज्योतिः स्वेषु भवति श्रेष्ठः स्वानां भवति य एवं वेद पालाशं यूपं कु
र्वीत तेजस्कामो ब्रह्मवर्चसकामस्तेजो वै ब्रह्मवर्चसं वनस्पतीनां

पुलाशस्तेजस्वी ब्रह्मवर्चसी भवति य एवं विद्वान्पालाशं यूपं

लो २

कुरुते यदेव पालाशां३ सर्वेषां वा एष वनस्पतीनां योनिर्यत्पला

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

शस्तस्मात्पलाशात्स्यैवपलाशेनाचक्षतेमुख्यपलाशममुख्यपलाश
मितिसर्वेषांहास्यवनस्पतीनांकाममुपात्तोभवतियऽएवंवेद॥
॥१॥अथजोमायूपमनुब्रूहीत्याहाध्वर्युरंजंतित्वामध्वरेदेवयंतइ
त्यन्वाहाध्वरेह्येनंदेवयंतोंजंतिवनस्पतेमधुनादैव्येनेत्येतद्वै
मधुदैव्यंयदाज्यंयदूर्ध्वस्तिष्ठाद्रविणेहधत्ताद्यद्वाक्षयोमातु
रस्याउपस्थऽइतियदिचतिष्ठासियदिचशयासैद्रविणमेवा
स्मासुधत्तादित्येवतदाहोच्छ्रयस्ववनस्पतऊर्ध्वस्सुघ्रीयमायाया

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

॥३॥

भिरूपा यद्यते भिरूपं तत्समृद्धं वर्षमन्प्रथि व्याऽअधीयेत देवर्ष्ट प्रथि व्यै यत्र यरूप मुन्मि न्वंति सुमितीमीय मानो वर्चो धायज्ञवाहसऽइत्याञिषमाशास्ते समिद्धस्य श्रयमाणः पुरस्तादिति समिद्धस्य ह्येषऽएमतस्पुरस्ताछ्रयतेब्रह्मवन्वानोऽअजरं सुवीरमित्याशिषमेवाशास्तेऽआरेऽअस्मदमतिं बाधमानऽइत्यशनायावै पाप्मानमिति स्तामेव तदारान्नुदते यस्तात्रयजमानो छ्रयस्व महते सौभगायेत्याशिषमेवाशास्तेऽद्धर्वऽऊषुणऽ

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

ऊतयेतिष्वादेवोनसवितेतियद्वै देवानांनेतितदेषाभो३मिति
तिष्ठदेव३वसवितेत्येव तदाहो धीवाजस्यसनितेतिवाजस
निमेवैनंतद्ध नसांसनोतियदं जिष्णिवोघड्डिर्विंहु यामहइति
छंदां सिवाऽअंजयोवाघतस्तेरेतद्देवान्यजमानाविह्व यंतेम
मयज्ञमागच्छतममयज्ञमितियदिहवाऽअपिबहवऽइवय
जंतेथेहास्यदेवायज्ञमैवगच्छंतियत्रैवंविद्वानेतामन्वाहो
धीनःपाह्यंहसोनिकेतुनाविश्वंवसमित्रिणंदहेतिरक्षांसिवै

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

घाप्मात्रिणोरक्षांसिपौप्मानंदहेत्येवतदाहकृधीनऽऊर्ध्वांचरथाय
जीवसऽइतियदाहकृधीनऽऊर्ध्वांचरथायजीवसऽइत्येवतदाह
यदिहवाऽअपिनीतऽइवयजमानोभवतिपरिहैवैनंतत्संवत्स
रायददातिविदादेवेषुनोदुवऽइत्याशिषमेवागाशास्तेजातोजा
यतेसुदिनत्वेऽअह्नामितिजातोह्येषऽएतज्जायतेसमर्यऽआ
विदथेवर्द्धमानऽइतिवर्द्धयंत्येवैनंतत्पुनंतिधीराऽअपसोम
नीषेतिपुनंत्येवैनंतद्देवयाविप्रऽउदियर्तिवाचमितिदेवेभ्य

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

एवैनंतंनिवेदयतियुवासुवासाःपरिवीतऽआगादित्युत्तमया
परिदधातिप्राणोवैयुवासुवासाःसोयंशरीरैःपरिवृत्तःसउश्रे
यान्भवतिजायमानऽइतिश्रेयांछ्रेयान्ह्येषऽएतद्भवतिजायमा
नः॥तंधीरासःकवयऽउन्नयंतिस्वाध्यौमनसादेवयंतऽइति
येवाऽअनूचानास्तेकवयस्तऽएवैनंतदुन्नयंतिऽताएताःसप्ता
न्वाहरूपसमृद्धाःऽएतद्वैयज्ञस्यसमृद्धंयद्रूपसमृद्धंयत्कर्म
क्रियमाणमृगभिवदतितासांत्रिःप्रथमामन्वाहत्रिरुत्तमांता

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

॥६॥

एकादशा संपद्यंते ऽ एकादशाक्षरा वै त्रिष्टुप्त्रिष्टु बिंद्रस्य वज्र ऽ इंद्र
यतनाक्षिरे वा भीरा भ्रोतियऽ एवं वेद भिःप्रथमाभिरुत्तमामन्वाह
यज्ञस्यैव तद्व सौनह्यति स्थेम्ने बलायाविस्रंसाय ॥२॥ तिष्ठेद्यूपाः ३
अनुप्रहरेतू ३ इत्याहुः स्तिष्ठेत्पशुकामस्य देवेभ्यो वै पशवोन्नाद्या
यालंभायनातिष्ठंत ते पक्रम्य प्रतिवावदतोतिष्ठान्नास्मानालं
स्यध्वे नास्मानिति ततो वै देवा ऽ एतं यूपं वज्रमपश्यंस्तमेभ्य उ
दश्रयंस्तस्माद्विभ्यत उपावर्तंत तमेवाद्याप्युपावृत्तास्ततो वै दे

॥५॥

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

वेभ्यः पश्चाद्वोन्नाद्यायालं भायातिष्ठंत तिष्ठंतेस्मै पश्चाद्वोन्नाद्याया
लं भायय ऽ एवं वेद यस्य चैवं विदुषो यूप स्तिष्ठत्यनु प्रहरेत्स्वर्गका
मस्य तमु हस्मै तं पूर्वेन्वेव प्रहरंति यजमानो वै यूपो यजमानः
प्रस्तरो ग्निर्वै देवयोन्या ऽआहुतिभ्यः संभूय हिरण्यशरीर ऊर्ध्वः स्व
र्गं लोकमेष्यतीत्य थये तेभ्यो वर ऽआसं ऽस्त एतं स्वरुमपश्यंन्यूपश
कलं [illegible] तं तस्मिन्काले नुप्रहरेत्तत्र सकामऽउपाप्तो यो नुप्रहरत्यौत
त्र सकामऽउपाप्तो यस्थाने सर्वेभ्यो वा ऽ एष देवताभ्य ऽआस्रोनमा

निः सोग्नेर्देवयो ८

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

लभतेयोदीक्षितेग्निःसर्वादेवताःसोमःसर्वादेवताःसयदग्नीषोमीयंप
शुमालभतेसर्वाभ्यऽएवतद्देवताभ्योयजमानऽआत्मानंनिष्क्रीणी
तेतदाहुर्द्विरूपोग्नीषोमीयःकर्त्तव्योद्विदेवत्योहीतितत्तन्नादृत्यंपी
वऽइवकर्त्तव्यःपीवोरूपावैपशवःकृशितऽइवखलुवैयजमानो
भवतितद्यत्पीवापशुर्भवतियजमानमेवतत्स्वेनमेधेनसमर्द्धय
तितदाहुर्नाग्नीषोमीयस्यपशोरश्नीयात्पुरुषस्यवाऽएषोश्नाति
योग्नीषोमीयस्यपशोरश्नातियजमानोह्येतेनात्मानंनिष्क्रीणीतऽ

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

इतितत्त्वंनादृत्यंवार्त्रघ्नंवाऽएतद्धविर्यदग्नीषोमीयोग्नीषोमाभ्यांवाऽ
इंद्रोवृत्रमहंस्तावेनमब्रूतामावाभ्यांवैवृत्रमवधीर्वरंतेवृणाव
हाऽइतिवृणाथामितितावेतमेववरमवृणातांश्वःसुत्यायांपशुंस
एनयोरेषोच्युतोवरवृतोह्येनयोस्तस्मात्तस्याश्नीतव्यंचैवलीप्सि
तव्यंच॥३॥आप्रीभिराप्रीणातितेजोवैब्रह्मवर्चसमाप्रियस्तेज
सैवैनंतद्ब्रह्मवर्चसेनसमर्द्धयतिसमिधोयजतिप्राणावैसमिधः
प्राणाहीदंसर्वंसमिंधतेयदिदंकिंचप्राणानेवतत्प्रीणातिप्रा

णान्यजमानेदधातितनूनपातंयजतिप्राणोवैतनूनपात्सहित
न्वःपातिप्राणमेवतत्प्रीणातिप्राणंयजमानेदधातिनराशंसंयज
तिप्रजावैनरोवाक्शंसःप्रजांचैवतद्वाचंचप्रीणातिप्रजांचवाचं
चयजमानेदधातीळोयजत्यन्नंवाऽइळोन्नमेवतत्प्रीणात्यन्नंयज
मानेदधातिबर्हिर्यजतिपशवोवैबर्हिःपशूनेवतत्प्रीणातिप
शून्यजमानेदधातिदुरोयजतिवृष्टिर्वैदुरोवृष्टिमेवतत्प्रीणा
तिवृष्टिमन्नाद्यंयजमानेदधात्युषासानक्तायजत्यहोरात्रेवाऽ

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

षासानक्ता होरात्रेऽएव तत्प्रीणात्यहोरात्रयोर्यजमानं दधाति दैव्या
होतारा यजति प्राणापानौ वै दैव्या होतारा प्राणापानावेव तत्प्रीणा
ति प्राणापानौ यजमाने दधाति तिस्रो देवीर्यजति प्राणो वाऽअपा
नो व्यानस्तिस्रो देव्यः स्ताऽएव तत्प्रीणाति ता यजमाने दधाति त्व
ष्टारं यजति वाग्वै त्वष्टा वाग्घीदं सर्वं ताष्टीव वाचमेव तत्प्रीणाति
वाचं यजमाने दधाति वनस्पतिं यजति प्राणो वै वनस्पतिः प्राण
मेव तत्प्रीणाति प्राणं यजमाने दधाति स्वाहाकृतीर्यजति प्रतिष्ठा

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

वैस्वाहाकृतयःप्रतिष्ठायामेवतद्यज्ञमंततःप्रतिष्ठापयतिताभियं
धाऽऋष्याप्रीणीयाद्यद्यथऽऋष्याप्रीणातियजमानमेवतद्बंधुताया
नोत्सृजति॥४॥पर्यग्नयेक्रियमाणायानुब्रूहीत्याहाध्वर्युःरग्निर्हि
नोऽअध्वरऽइतितच्चमाग्नेयंगायत्रमन्वाहपर्यग्निक्रियमाणो
ह्येवैनंतद्देवतयास्वेनछंदसासमर्द्धयतिवाजीसन्परिणीयत
इतिवाजिनमिवह्येनंसंतंपरिणयंतिपरित्रिविष्ट्यध्वरंयात्यग्नी
रथीरिवेत्येषहिरथीरिवाध्वरंपरियातिपरिवाजपतिःकविरि

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

ते॰ षहविर्वाज्ञानां पतिरतउपप्रेष्यहोतर्हव्यादेवेभ्यऽइत्याहाध्वर्यु
रजैदग्निरसनद्वाजमिति मैत्रावरुणउपप्रैषंप्रतिपद्यतेतदा
हुर्यदध्वर्युर्होतारमुपप्रेष्यत्यथकस्मान्मैत्रावरुणऽउपप्रैषंप्र
तिपद्यतेऽइतिमनोवैयज्ञस्यमैत्रावरुणोवाग्यज्ञस्यहोतामनसा
वाइषितावाग्वदतियांह्यन्यमनावाचंवदत्यसुर्यावैसावागदेवजु
ष्टातद्यन्मैत्रावरुणउपप्रैषंप्रतिपद्यतेमनसैवतद्वाचमीरय
तितन्मनसेरितयावाचादेवेभ्योहव्यंसंपादयति ॥५॥ दैव्याः

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

शमितारः आरभध्वमुत मनुष्या इत्याह येचैव देवानांशमितारो
येच मनुष्याणां तानेव तत्संशास्त्युपनयत मेध्या दुर आशासाना
मेधपतिभ्यां मेधमिति पशुर्वै मेधो यजमानो मेधपतिर्यज
मानमेव तत्स्वेन मेधेन समर्द्धयत्यथो खल्वाहुर्यस्यै वाव कस्यै
च देवतायै पशुरालभ्यते सैव मेधपतिरिति स यद्येकदेव
त्यः पशुः स्यान्मेधपतय इति ब्रूयाद्यदि द्विदेवत्यो मेधपतिभ्या
मिति यदि बहुदेवत्यो मेधपतिभ्य इत्येतदेव स्थितं प्राग्माअ

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

ग्निंमरतेतिपशुर्वैनीयमानःसमृत्युंप्रापश्यत्सदेवांनान्वकामयतैतुं
तंदेवाऽअब्रुवन्नेहिस्वर्गंवैत्वालोकंगमयिष्यामऽइतिसतथेत्य
ब्रवीत्तस्यवैमेयुष्माकमेकःपुरस्तादेत्वितितथेतितस्याग्निः
पुरस्तादैत्सोऽग्निमनुप्राच्यवततस्मादाहुराग्नेयोवावसर्वःपशु
रग्निंहिसोऽनुप्राच्यवतेतितस्माद्वस्याग्निंपुरस्ताद्धरंतिस्तृणी
नबर्हिरित्योषध्यात्मावैपशुःपशुमेवतत्सर्वात्मानंकरोत्यन्वे नं २
नंमातामन्यतामनुपितानुभ्रातासगर्भ्योऽनुसखासयूथ्यऽइ
तिजनित्रैरेवैनंतत्समनुमतमालभंतउदीचीनांऽअस्यपदो

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

निधत्तात्सूर्यंचक्षुर्गमयताद्वातंप्राणमन्ववसृजतादंतरिक्षमसुं
दिशःश्रोत्रंपृथिवींशरीरमित्येष्वेवैनंतल्लोकेष्वादधात्येकधास्य
त्वचमाछ्यतात्पुरानाभ्याऽअपिशसोवपामुत्खिदतादंतरेवो
ष्माणंवारयध्वादि[illegible]पशुष्वेवतत्प्राणांदधातिश्येनमस्य
वक्षःकृणुतात्प्रशसाबाहूशलादोषणीकश्यपेवांसाछि
द्रेश्रोणीकवषोरूस्रेकपर्णाष्ठीवंताषड्विंशतिरस्यवंक्रयस्ता
अनुष्ठ्योच्यावयताद्गात्रंगात्रमस्यानूनंकृणुतादित्यंगान्ये

CC-0. In Public Domain Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

वास्यतद्ध्राणाणिप्राणास्तूवध्यगोहंपार्थिवंखनतादित्याहौषधं
वाऽऊवध्यमियंवाऽऊषधीनांप्रतिष्ठातदेनत्स्वायामेवप्रतिष्ठा
यामंततःप्रतिष्ठापयति॥६॥अस्मारक्षःसंसृजतादित्याह
तुषैर्वैफलीकरणैर्देवाहविर्यज्ञेभ्योरक्षांसिनिरभजन्त्
स्वामहायज्ञात्तस्मायदस्माक्षैरैःसंसृजतादित्याहरक्षांस्येवतेन
त्स्वेनभागधेयेनयज्ञान्निरवदयतेतदाहुर्नयज्ञेरक्षसांकी
र्त्तयेल्कानिरक्षांसिप्यतेरक्षावैयज्ञःऽइतिदुतंवाऽआहुःकीर्त्तये

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

ह्वेयोवैभागिनंभागांनुदतेच्यवतेवैनंसयदिवैनंनच्यवते
थपुत्रमथपौत्रंच्यवतेत्वेवैनमितिसयदिकीर्त्तयेदुपांशु
कीर्त्तयेत्तिरऽइववाऽएतद्वाचोयदुपांशुतिरऽइवैतद्यदृक्षां
स्यथयदुच्चैःकीर्त्तयेदीश्वरोहास्यवाचोरक्षोभाषोजनितो
र्यींयंराक्षसीवाचंवदतिसयांवैदृप्तोवदतियामुन्मत्तःसा
वैराक्षसीवाङ्नात्मनादृप्यतिनास्यप्रजायांदृप्तऽआजाय
तेयऽएवंवेदववनिष्ठुमस्यमाराविष्णोरूर्कंमन्यमानाने

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

हा

ह्वस्तोके तनयेरचितारवछभितारऽ३ तियेचैव देवानांत्राभि
तारोयेचमनुष्याणांतेभ्यऽएवैनंतस्परिदँदात्यग्निर्गोत्रामी
ध्वंसुत्राभित्रामीध्वंत्रामीध्वमग्निगाऽ३उऽ३ तिविभूर्यादपा
पापेतिचाग्निगुर्वैदेवानांत्राभितापापोनिगृभीतोत्राभि
तभ्यश्चैवैनंतंनिगृभीतभ्यश्चसंप्रयच्छतित्राभितारो
यदत्रसुकृतंकृणावधास्मासुतघदुष्कृतमन्यत्रतदि
त्यग्निर्वैदेवानांहोतासीत्सऽएनंवाचाव्यश्राद्धाचावाऽ

न्होताविद्वाञ्छंस्तितद्यद्वांग्यस्परःछंतंत्तियदुल्बणंयद्विषु
षुरंक्रियतेशामितृभ्यश्चैवैनत्तंनिग्रभीतृभ्यश्चसमनुदि
शातिस्वस्त्यैवहोतोन्मुच्यतेसर्वायुःसर्वायुत्वायसर्वमायु
रेतियऽएवंवेद॥७॥पुरुषंवैदेवाःपशुमालभंततस्मादा
लब्धान्मेधउदक्रामत्सोऽश्वंप्राविशत्तस्मादश्वोमेध्योऽभवदथै
नमुत्क्रांतमेधमत्यार्जंतसकिंपुरुषोऽभवत्तेऽश्वमालभंतसोऽ
श्वादालब्धादुदक्रामत्सगांप्राविशत्तस्माद्गौर्मेध्योऽभवदथैन

CC-0. In Public Domain Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

मुक्तां[illegible]त मे ध[illegible]मत्याजंतस गौर प्रगो भवत्ते गा माल्म भंतस गो
राल्व ब्धा दु द क्रा मत्सो विंप्रा विद्रात्त स्माद धि मे ध्यो भवद थे न मु
क्तां ल मे ध मत्याजं त स ग व यो भ वत्ते विमाल्म भंत सो वे राल्व ब्धाः
दु द क्रा मत्सो ज्ञं [illegible] प्रा विद्रात्त स्माद ज्ञो मे ध्यो भ व द थे न मुक्तां त
मे ध्व मत्याजं त स ऽ३ छ्रो भ वत्सो जे ड्यो त्त मा भि वा र म त त स्मा दे
ष ऽ ए ते षां प श्रू नां प्र युक्त त मो य द ज स्ते जे माल्म भंत सो ज्ञा दाल्व
ब्धा दु द क्रा मत्स ऽ३ मां प्रा विद्रा त्त स्मा दियं मे ध्या भ व द थे न मुक्तां

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

केवलेननःपशुनेष्टमस

तमेधमत्वाऽजीतसहवार भोभवन्तऽएतंतउकंतमेधाऽअमेध्याःपशवस
स्मादेतेषांनाश्नीयात्तमस्यामन्वगछंत्सोस्यामनुगतोव्रीहिरभवत्तद्यत्पु
रोडाशमनुनिर्वपंतिसमेधेननःपशुनेष्टमसदिति समे
धेनहास्यपशुनेष्टंभवतिकेवलेनहास्यपशुनेष्टंभवतियऽ
एवंवेद ॥८॥ सवाऽएषपशुरेवालभ्यतेयत्पुरोडाशस्तस्ययानि
किंशारूणितानिरोमाणियेतुषाःसात्वग्येफलीकरणास्तदसृग्य
त्पिष्टंकिक्नसास्तन्मांसंयत्किंचित्कंसारंतदस्थिसर्वेषांवाऽएष

CC-0. In Public Domain Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

पशूनां मेधेन यजते यः पुरोळाशेन यजते तस्मादाहुः पुरोळाश
सत्रं लोक्यमिति युवमेतानि दिवि रोचनान्यग्निश्च सोम सक्रतू
अधत्तं ॥ युवं सिंधूंरभिशस्तेरवद्यादग्नीषोमावमुंचतं गृभीता
निति वपायै यजति सर्वाभिर्वा ऽएष देवताभिरालब्धो भवति
यो दीक्षितो भवति तस्मादाहुर्न दीक्षितस्याश्नीयादिति स यद
ग्नीषोमावमुंचतं गृभीतानिति वपायै यजति सर्वाभ्य ऽएवैनं दे
वताभ्यो यजंनं प्रमुंचति तस्मादाहुरश्नितव्यं वपायां हुतायां य
मा

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

…मानो हिंसतर्हि भवतीत्यान्यं दिवो मातरिश्वा जभारेति पुरोळा
शस्य यजत्यमथ्नादन्यं परि श्येनोऽअद्रेरितीतऽउ वच होषऽउत
उवच मे घः समाहृतो भवति स्वर्गाद स्वहव्यास मिषो दिदीहीति पु
रोळाशस्य स्विष्टकृतो यजति हविरेवास्माऽएतत्स्वदयतीषमूर्जमा
त्मंधत्तऽइळामुपह्वयते पशवो वाऽइळा पशूनेव तदुपह्वयते
पँन्यजमाने दधाति ॥१॥ मनोतायै हविषोवदीयमानस्यानु
ब्रूहीत्याहाध्वर्युस्त्वं ह्यग्ने प्रथमो मनोतेति सूक्तमन्वाह तदाहु

श्री

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

यदन्यदेवत्यऽउत पशुर्भवत्यथकस्मादाग्नेयीरेवमनोतायै
हविषोवदीयमानस्यान्वाहेतितिस्रोवैदेवानांमनोतास्तासुहि
तेषांमनांस्योतानिवाग्वैदेवानांमनोतातस्यांहितेषांमनांस्यो
तानिगौर्वैदेवानांमनोतातस्यांहितेषांमनांस्योतान्यग्निर्वैदे
वानांमनोतातस्मिन्हितेषांमनांस्योतान्यग्निःसर्वामनोताऽअ
ग्नौमनोताःसंगच्छन्ते तस्मादाग्नेयीरेवमनोतायैहविषोवदी
यमानस्यान्वाहाग्नीषोमाहविषःप्रस्थितस्येतिहविषोयजति

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

हविषऽइति रूपसमृद्धा प्रस्थितस्येति रूपसमृद्धा सर्वाभिर्हास्यस
मृद्धिभिः समृद्धं हव्यं देवानप्येति य एवं वेद वनस्पतिं यजति प्राणो
वै वनस्पतिर्जीवं हास्य हव्यं देवानप्येति यत्रैवं विद्वान्वनस्प
तिं यजति स्विष्टकृतं यजति प्रतिष्ठा वै स्विष्टकृत्प्रतिष्ठा
यामेवतद्यज्ञमंततः प्रतिष्ठापयतीळामुपह्वयते पशवो वाऽ
इळा पशूनेवतदुपह्वयते पशून्यजमाने दधातीति दधाति॥
॥१०॥ इति द्वितीयपंचिकायां प्रथमोध्यायः॥ देवा वै यज्ञमत

CC-0. In Public Domain Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

चततांस्तन्वानानसुराऽअभ्यायन्यज्ञवेन्नास्मेषांकरिष्यामऽइ
तितानाप्रीतेपर्यौपुरऽऊवपर्यग्नेर्यं पंप्रतिपुरस्तादुपायंस्ते
देवाःप्रतिबुध्याग्निमायीःपुरस्त्रिपुरंपर्यास्यंतयज्ञस्यचात्म
नश्चगुप्त्यैताऽएषाभिमाऽअग्निमय्यःपुरोदीप्यमानाभ्राज
मानाअतिष्ठंस्ताअसुराअनपध्यायिवापादुद्रवंस्तेग्निनैवपुरास्ता
दसुररक्षांस्यपाघ्नताग्निनापश्चात्तपैवैतयजमानायत्पर्य
ग्निकुर्वंत्यग्निमयीरेवतत्सुरस्त्रिपुरंपर्यस्यंतेयज्ञस्यचात्म

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

न श्वगुप्त्यै तस्मात्पर्यग्निकुर्वंति तस्मात्पर्यग्नये न्वाहृतं वाऽएतं प
रुऽमा प्रीतं संतं पर्यग्निकृतमुदंचं नयंति तस्योल्मुकं पुरस्ता
द्धरंति यजमानो वाऽएष निदानेन यत्पशुस्तेनेनं ज्योतिषा यज
मानः पुरोज्योतिः स्वर्गं लोकमेष्यतीति तेन ज्योतिषा यजमानः
पुरोज्योतिः स्वर्गं लोकमेति तं यत्र निहनिष्यंतो भवंति तद
ध्वर्युर्बर्हिरधस्तादुपास्यति यदेवैनमदःऽआप्रीतं संतं प
र्यग्निकृतं बर्हिर्वेदिं नयंति बर्हिषदमेवैनं तत्कुर्वंति तस्या

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

वध्यगोहंखनंयोषधंगाऽवध्यमियंवाओषधीनांप्रतिष्ठात
देनत्स्वायामेवप्रतिष्ठायामेन्ततःप्रतिष्ठापयंतितदाहुर्यद्देष
हविरेवयस्पर्द्धरथास्यबहुपैतिलोमानित्वगसृक्कुष्ठिकाःश
फाविषाणेस्कंदतिपिशितंकेनास्यतदाप्यायतऽइतियद्देवे
तस्यपशौपुरोळाशमनुनिर्वपंतितेनैवास्यतदाप्यायतेपशु
भ्योवैमेधाऽउदक्रामंस्तौव्रीहिश्चैवयवश्चभूतावजायेतांतद्य
त्पशौपुरोळाशमनुनिर्वपंतिसमेधेनैनःपशुनेष्टमसत्के

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

॥१७॥

वलेननः पङ्कुनेष्टमसदितिसमेधेनहास्यपङ्कुनेष्टंभवतिके
वलेनहास्यपशुनेष्टंभवतियऽएवंवेद॥११॥१॥तस्यवपा
मुत्खिद्याहरंतितामध्वर्युःस्रुवेणाभिघारयन्नाहस्तोकेभ्यो
नुब्रूहीतितद्यत्स्तोकाश्चोतंतिसर्वंदेवत्यावैस्तोकानेन्माऽइमे
नभिप्रीतादेवानांगच्छानितिजुषस्वसप्रथस्तममित्यन्वाहवे
चोदेवप्सरस्तमं॥हव्याजुह्वानऽआसनीत्यग्नेरेवैनंस्तदा
स्येजुहोतीमंनोयज्ञममृतेषुधेहीतिसूक्तमन्वाहमाहव्यो

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

जातवेदा जुषस्वेति हव्यं जुष्टिमान्त्रास्तेस्तोकानामग्ने मेदसो घृ
तस्येति मेदसश्च हि घृतस्य च भवंतिहोतः प्रात्राण प्रथमो निष
द्येत्यग्निर्वै देवानां होताग्ने प्रात्रृण प्रथमो निषद्येत्येव तदाह
घृतवंतः पावक ते स्तोका श्चोतंति मे दसः ३ इति मेदसश्च ह्येवे
हि घृस्य च भवंति स्वधर्मं देववीतये श्रेष्ठं नो धेहि वार्यमिति
त्रिषमात्रास्ते तुभ्यं स्तोका घृतश्चुतोग्ने विप्राय संत्येति घृत
श्चुतो हि भवंत्स्वषिः श्रेष्ठः समिध्यसे यज्ञस्य प्राविता भवेति

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

यत्तु समृद्धिमात्राग्स्तेतुभ्यं श्रोतं त्वयि ध्रिगोत्राची वस्तोका सोऽग्ने
मेदसो घृतस्येति मेदसश्च ह्येव हि घृतस्य च भवंति कवित्रा
स्तोकहताभानुनागाहव्याजुषस्वमेधिरेति हव्यजुष्टिमेवात्रा
स्तऽश्रोजिष्ठं ते मध्यतो मेदऽउद्भृतं प्रतेवयंददामहे ॥ श्रोतंति
तेवसोस्तोकाऽअधित्वचि प्रतितां देवशो विहीत्यभ्ये वैनं स्तद्व
षट्करोति यथा सोमस्याग्नेवीहीति तयस्तोका श्रोतं तिस
वेंदेवेत्या वै स्तोकास्तस्मादियं स्तोकशो वृष्टिर्विभक्तोपाचरति ॥

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

॥१२॥२॥तदाहुःकास्वाहाकृतीनांपुरोनुवाक्याःकःप्रैषःकायाज्येति
याऽएवैताऽअन्वाहैताःपुरोनुवाक्यायःप्रैषःसप्रैषोयायाज्यासाया
ज्यातदाहुःकादेवतास्वाहाकृतयऽइतिविश्वेदेवाऽइतिब्रूयात्तस्मा
त्स्वाहाकृतंहविरदंतुदेवाऽइतियजंतीतिदेवावैयज्ञेनश्रमेणत
पसाहुतिभिःस्वर्गंलोकमजयंस्तेषांवपायामेवहुतायांस्वर्गोलो
कःप्राख्यायततेवपामेवहुत्वानादृत्येतराणिकर्माण्यूर्ध्वाःस्वर्गं
लोकमायंस्ततोवैमनुष्याश्चऽऋषयश्चदेवानांयज्ञवास्त्वभ्याय

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

न्यन्नस्य किंचिद्देविष्यामः प्रज्ञातास्याग्ग्रूतिते पितः परिचरंतऽऐरपशु
मेव निरांत्रं शयानं ते विदुरियान्वाव किल पशुर्यावतीवेतिसऽ व
एतावानेव पशुर्यावतीवपापयदेनं त्तलीयसवने श्रपयित्वा
जुहृति भूयसीभिर्नऽआहुतिभिरिष्टमसत्केवलेनन: पशुने
ष्टमसदिति भूयसीभिर्ह्यस्याहुतिभिरिष्टं भवति केवलेन ह्या
स्य पशुनेष्टं भवति यऽएवं वेद ॥१३॥३॥ सा वाऽएषा मृताहु
तिरेव यद्वपाहुतिरमृताहुतिरग्न्याहुतिरमृताहुतिराज्याहु

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

तिरन्नाहुतिः सोमाहुतिरेता वा ऽत्र शरीरा ऽहुतयो या वै काश्चाशरी
राऽऽहुतयोऽमृतत्वमेवैताभिर्यजमानो जयति सा वा एषा रेत एव यद्वपा
प्रैव वै रेतो लीयते प्रैव वपा लीयते शुक्लं वै रेतः शुक्ला वपा शरीरं वै रेतो
शरीरा वपा यद्धि लोहितं यन्मांसं तच्छरीरं तस्माद्ब्रूयाद्यावदलोहितं ता
वत्परिवासयेति सा पंचावत्ता भवति यद्यपि चतुरवत्ती यजमानस्या
दथ पंचावत्तैव वपाज्यस्योपस्तृणाति हिरण्यशकलो वपा हिरण्यश
ल्को ऽत्राज्यस्योपरिष्टादभिघारयति तदाहुर्यद्धिरण्यं न विद्येत क
थं स्यादिति द्विराज्यस्योपस्तीर्यैव वपामवदाय द्विरुपरिष्टादभि

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

घारयत्यमृतं वा आज्यममृतं हिरण्यं तत्रस कामऽउपाप्ताय आ
ज्ये तत्रस कामऽउपाप्नोयो हिरण्ये तस्यं च संपद्यं ते पाङ्क्तो यं पुरुषः
पंचधा विहितो लोमानि त्वङ्मांसमस्थि मज्जा स यावानेव पुरुष
स्तावंतं यजमानं संस्कृत्याग्नेर्दैवयोन्यां जुहोत्यग्निर्वै देवयोनिः
सोऽग्नेर्दैवयोन्याऽआहुतिभ्यः संभूय हिरण्यशरीरऊर्ध्वः स्वर्गं
लोकमेति॥१४॥४॥ देवेभ्यः प्रातर्यावभ्यो होतरनुब्रूहीत्याहाध्व
र्युरेते वाव देवाः प्रातर्यावाणो यदग्निरुषाऽअश्विनौ तऽएते स

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

त्तभिः सप्तभिश्छन्दोभिरागच्छन्त्यास्य देवाः प्रातर्यावाणो हवं गच्छ-
न्ति यऽएवं वेद प्रजापतौ वै स्वयं होतरि प्रातरनुवाकमनुवक्ष्यत्यु-
भये देवासुरा यज्ञमुपावसन्नस्मभ्यमनुवक्ष्यत्यस्मभ्यमिति स
वै देवेभ्यऽएवान्वब्रवीत्ततो वै देवाऽअभवन्परासुरा भवत्यात्म-
ना परास्य द्विषन्पाप्मा भ्रातृव्यो भवति यऽएवं वेद प्रातर्वै स तं
देवेभ्योऽन्वब्रवीद्यत्प्रातरन्वब्रवीत्तत्प्रातरनुवाकस्य प्रातरनुवा-
कत्वं महति रात्र्याऽअनूच्यः सर्वस्यै वाचः सर्वस्य ब्रह्मणः परिगृ-

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

॥२१॥

हीस्यैयोवै भवतिपः श्रेष्ठतामश्नुतेभस्यवाचंप्रोदितामनुप्रवदंतिन
स्मान्महतिरात्र्या अनूच्यः पुरावाचः प्रवदितोरनूच्योयद्वाचिप्रोदितायां
मनुब्रूयादन्यस्यैवैनमुदितानुवादिनंकुर्यात्तस्मान्महतिरात्र्याऽअनूच्यः
पुरात्राकुनिवादादनुब्रूयान्निर्ऋतेर्वाऽएतन्मुखंयद्वयांसियच्छकुनय
स्तद्यत्पुरात्राकुनिवादादनुब्रूयान्मायज्ञियांवाचंप्रोदितामनुप्रवदिष्मेति
तस्मान्महतिरात्र्याऽअनूच्योऽथोखलुयदेवाध्वर्युरुपाकुर्यादथानु
ब्रूयाद्यदावाऽअध्वर्युरुपाकरोतिवाचैवोपाकरोतिवाचाहोतान्वाह

॥२१॥

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

वाग्घिब्रह्मतत्रसकामःऽउपाप्तोयोवान्निचब्रह्मन्योच॥१५॥५॥प्रजाप
तौवैस्वयंहोतरिप्रातरनुवाकमनुवक्ष्यतिसर्वादेवताऽआशंसं
तमाममभिप्रतिपत्स्यतिमाममभीतिसप्रजापतिरैक्षतयद्येकांदे
वतामादिष्टामभिप्रतिपत्स्यामीतिरामेकेनदेवताऽउपाप्ताम
विष्यंतीतिसऽएतामृचमपश्यदापोरेवतीरित्यापोवैसर्वादे
वतारेवत्यःसर्वादेवताःसऽएतयर्चाप्रातरनुवाकंप्रत्यपद्यत
ताःसर्वादेवताःप्रामोदंतमाममभिप्रत्यपादिमाममभीतिसर्वाहा

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

॥२२॥

स्मिंदेवताः प्रातरनुवाकमनुब्रुवति प्रमोदंते सर्वाभिर्हास्य देवता
भिः प्रातरनुवाकः प्रतिपंनो भवति यऽएवंवेद ते देवाऽअबिभयुः
रादातारो वै नऽइमं प्रातर्यज्ञमसुरा यथौजीयांसो बलीयांसऽए
वमिति तानब्रवीदिंद्रो माबिभीत त्रिषमृद्धमेभ्योहं प्रातर्वज्रं प्रहर्ता
स्मीत्येतां वाव तदृचमब्रवीद्वज्रस्तेन यदपोनप्त्रीयां वज्रस्तेन यत्त्रिष्टु
प्वज्रस्तेन यद्वाक्तमेभ्यः प्राहरत्तेनैनानहंस्ततो वै देवाऽअभवन्परासुरा भवत्या
त्मना परास्य द्विषन्पाप्मा भ्रातृव्यो भवति यऽएवं वेद तदाहुः सर्वै होतास्या

॥२२॥

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

घऽए तस्यामृचि सर्वाणि छंदांसि प्रजनयेदिति षावाव त्रिरनूक्ता सर्वाणि
छंदांसि भवत्येषा छंदसां प्रजातिः ॥१६॥६॥ शतमनूच्यमायुष्कामस्य शतायु
र्वै पुरुषः शतवीर्यः शतेन्द्रियऽआयुष्येवैनं तद्वीर्यऽइन्द्रिये दधाति त्रीणि च
शतानि षष्टिश्चानूच्यानि यज्ञकामस्य त्रीणि च वै शतानि षष्टिश्च संव
त्सरस्याहानि तावान्संवत्सरः संवत्सरः प्रजापतिः प्रजापतिर्यज्ञऽउपैनं
यज्ञो नमति य एवं विद्वांस्त्रीणि च शतानि षष्टिं चान्वाह सप्त च शतानि
विंशतिश्चानूच्यानि प्रजापशुकामस्य सप्त च वै शतानि विंशतिश्च सं

नू २

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

वत्सरस्याहोरात्रास्तावान्त्संवत्सरः संवत्सरः प्रजापतिर्यं प्रजायमानं
विश्वंरूपमिदमनुप्रजायते प्रजापतिमेव तत्प्रजायमानं प्रजया पशु
भिरनुप्रजायते प्रजात्यै प्रजायते प्रजया पशुभिर्यऽएवंवेदाऽष्टो
त्राता[illegible]नूच्यान्यब्राह्मणोक्तस्य यो वा दुरुक्तोक्तं शमलगृहीतो य
ज्ञेताष्टाक्षरा वै गायत्री गायत्र्या वै देवाः पाप्मानं शमलमपाघ्नत
गायत्र्यैवास्य तत्पाप्मानं शमलमपहंत्यप पाप्मानं हते यऽएवंवे
द सहस्रमनूच्यं स्वर्गकामस्य सहस्राश्वीने वाऽइतः स्वर्गो लोकः

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

स्वर्गस्यलोकस्यसमष्ट्यैसंपत्त्यैसंगत्याऽअपरिमितमनूच्यमपरिमितो
वैप्रजापतिःप्रजापतेर्वाऽएतदुक्थंयत्सातरनुवाकस्तस्मिन्त्सर्वेकामाऽ
अवरुध्यंतेसयदपरिमितमन्वाहसर्वेषांकामानामवरुध्यैसर्वान्कामा
नवरुंधेयऽएवंवेदतस्मादपरिमितमेवानूच्यंसप्ताग्नेयानिछंदांस्यन्वा
हसप्तवैदेवलोकाःसर्वेषुदेवलोकेषुराध्नोतियऽएवंवेदसप्तोषस्यानिछं
दांस्यन्वाहसप्तवैग्राम्याःपशवोग्राम्यान्पशूनवरुंधेयऽएवंवेदसप्ताश्विना
निछंदांस्यन्वाहसप्तधावैवागवदत्तावद्वैवागवदत्सर्वस्यैवाचःसर्वस्य

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

२६

ब्रह्मणः परिगृहीत्यै तिस्रो देवता ३ अन्वाह त्रयो वा २ इमे त्रिवृतो लोका १ एषामे
व लोकानामभिजित्यै ॥२७॥७॥ लदाकु: कथमनूच्यः प्रातरनुवाक इति यथा
छंदसमनूच्यः प्रातरनुवाकः प्रजापतेर्वा एतान्यंगानि यच्छंदांस्येष उ एव प्र
जापतिर्यो यजते तद्यजमानाय हितं पङ्क्त्योऽनूच्यः प्रातरनुवाकः श्च तुष्पादा
वै पशवः पशूनामवरुध्या १ अथ ईं च त्रा एवानूच्यो यथैवैनमेतदन्वाह प्र
तिष्ठाया १ एव द्विप्रतिष्ठो वै पुरुषश्चतुष्पादाः पशवो यजमानमेव तद्द्वि
प्रतिष्ठं चतुष्पात्सु पशुषु प्रतिष्ठापयति तस्माद ईं च त्रा २ एवानूच्या स्त द

२६

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

हुर्येघ्नूर्व्हः प्रातरनुवाकः कथमव्यूळ्हो भवतीतियद्देवास्यबृहती
मध्यान्नैतीतिब्रूयात्तेनेसाहुतिभागावाऽअन्यादेवताऽअन्यासो
मभागाःछंदोभागास्तायाऽअग्नावाहुतयोहूयन्तेताभिराहुति
भागाःप्रीणात्यथयत्स्तुवंतिचशंसंतिचतेनसोमभागाःछंदो
भागाउभय्योहास्यैतादेवताःप्रीताऽअभीष्टाभवंतियऽएवंवे
दत्रयस्त्रिंशद्वैदेवासोमपास्त्रयस्त्रिंशदसोमपाऽअष्टौवसवऽ
एकादशरुद्राद्वादशादित्याःप्रजापतिश्चवषट्कारश्चैतेदेवाः

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

२४

सोमपाऽएकादशृाप्रयाजाऽएकादशृानुयाजाऽएकादशृोपयाजाऽ
एते सोमपाः पशुभाजनाः सोमेन सोमपान्प्रीणाति पशुना सोम
पानुभयाहास्यैता देवताः प्रीताऽअभिष्टा भवंति यऽएवं वेद॥
ॐ भूर्दुषारुद्रासपशुरित्युत्तमया परिदधाति तदाहुर्यद्वीत्रे
तूनन्वाहाग्नेयमुषस्यमाश्विनं कपमस्ये कयर्चोपरिदधतः
सर्वैत्रयः क्रतवः परिहिता भवंतीऽयभूर्दुषारुद्रासपशुरि
त्युषसोरूपमाग्निरधाय्यृत्वियऽइत्यग्नेर्योजिवांवृषण्वसू

२५

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

रथोदस्त्रावमर्त्योमाध्वीममश्रुतंहवमित्यश्विनोरेवमुहास्यै
कयच्चोपरिद्धतःसर्वेत्रयःऋतवःपरिहिताभवंतिभवं
ति॥१८॥८॥इतिप्रथमपंचिकायांद्वितीयोध्यायः॥ॐम्॥
ऋषयोवैसरस्वत्यांसत्रमासततेकवषमैलूषंसोमादयंने
दास्याःपुत्रःकितवोब्राह्मणःकथंनोमध्येदीक्षिष्टेतितंब
हिर्धन्वोदवहन्नत्रैनंपिपासाहंतुसरस्वत्याउदकंमापा
दितिसबहिर्धन्वोदूळ्हःपिपासयावित्तऽएतदपोनप्त्रीय

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

मपश्यस्त्रदेवत्राब्रह्मणोगातुरेत्विति तेनापांप्रियंधामोपागा
च्छन्मापोनुदायंस्तंसरस्वतीसमंतंपर्यधावत्तस्माद्धाप्ये
तर्हिपरिसारकमित्याचक्षतेयदेनंसरस्वतीसमंतंपरि
ससारतेवाऋषयोब्रुवन्विदुर्वाऽइमंदेवाऽउपेमंह्वयामहा
इतितथेतितमुपाह्वयंत तमुपाह्वयेतदपोप्त्रीयमकुर्वत
प्रदेवत्राब्रह्मणोगातुरेत्विति तेनापांप्रियंधामोपागच्छन्नु
पदेवानामुपापांप्रियंधामगच्छत्युपदेवानांजयतिपरमं

लोकं य एवं वेद यश्चैवं विद्वानेतदुपानद्वीयं कुरुते तत्संततमनुब्रूयात्सं
ततवर्षं ह प्रजाभ्यः पर्जन्यो भवति यश्चैवं विद्वानेतत्संततमन्वाह यदेव
ग्राहमनुब्रूयाज्जीमूतवर्षं ह प्रजाभ्यः पर्जन्यस्यात्तस्मात्तत्संततमेवानू
च्यं तस्य त्रिः प्रथमां संततमन्वाह तेनैव तत्सर्वं संततमनूक्तं भवति ॥
॥११॥१३॥ ता एता अनवानं तरायमन्वाह हिनोता नो अध्वरं देवयज्येति
दध्रामीमा वर्धंतीरधनुर्द्विधारा इत्यावृत्तास्वेकधनासु प्रतियद्वापो
अहश्रमायतीरितिप्रतिदृश्यमानास्वाधेनवः पयसा तूर्ण्यर्थाइत्यु

पायतीषुसमन्यायंत्युपयंत्यन्याऽइतिसमायतीष्वापोवाऽअ
स्पर्द्धंतवयंपूर्वंयज्ञंवक्ष्यामोवयमितियाश्चेमाःपूर्वेद्युर्व
सतीवर्योगृह्यंतेयाश्चप्रातरेकधनास्ताभृगुरपश्यदा
पोवैस्पर्द्धंतऽइतिताऽएतयर्चासमज्ञपयत्समन्यायंत्युप
यंत्यन्याऽइतिताःसमजाननसंज्ञानाहास्यापोयज्ञेव
हंतियऽएवंवेदापोनदेवीरुपयंतिहोत्रियमितिहोतृ
चमसेसमवनीयमानास्वन्वाहवसतीवरीष्वेकधनासु

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

चावेरपोध्वर्यो३इतिहोताध्वर्युंपृच्छत्यापोवैयज्ञोविद्योयज्ञं॥
रस्येवतदाहोतेमनंनमुरित्यध्वर्युःप्रत्याहोतेमाःपञ्चयेस्येवत
दाहतास्वध्वर्यो३इंद्रायसोमंसोतामधुमंतं॥वृष्टिवनिंतीव्रां
तंबहुरमध्यंवसुमतेऽरुद्रवतऽआदित्यवतऽऋभुमतेवि
भुमतेवाजवतेबृहस्पतिवतेविश्वदेव्यावते॥यस्येंद्रःपीत्वा
वृत्राणिजंघनस्पसंजन्यानिताविषोमितिप्रत्युत्तिष्ठतिप्रत्यु
त्थेयावाऽआपःप्रतिवैश्रेयांसमायंतमुत्तिष्ठंतितस्मात्प्रत्यु

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

ष्ठेयाऽअनुपर्यावृत्याऽअनुवैश्रेयांसंपर्यावर्तंतेतस्मादनुपर्यावृ
त्याऽअनुब्रुवन्नेवानुप्रपन्नव्यमीश्वरोहयश्चपप्यन्योयजेताथहोता
रंयज्ञोक्तौस्तस्मादनुब्रुवन्नेवानुप्रैतव्यमबयोयंत्यध्व[त्रिरसि]
तामनुब्रुवन्नेनुप्रपद्येतजामयोऽअध्वरीयतां॥पंचतीर्म
थुनापयइतिपोमध्व्योयज्ञोक्तौबुश्लूषेदमूर्धन्तिपसूर्यैपा
भिर्वासूर्यःसहेतितेजस्कामोब्रह्मवर्चसकामोपोदेवीऽरु
पद्धपेयत्रगावःपिंतिनऽइतिपशुकामस्ताऽएताःसर्वाऽएवा

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

ध्याए ता कामान वरुं

नुब्रुवंननुप्रपद्येतैतेषांकामानामवरुंधेयऽएवंवेदं माऽअगमनेवतीजीव धन्याऽइतिसाधमानास्वन्वाहवसतीवरीष्वेकघनासुचाग्मन्नापऽउन्नातीर्बर्हिरेदभितिसेनासुसऽएतयापरिदधाति॥२०॥२॥शिरोवाऽएतद्यज्ञस्ययस्मातरनुवाकःप्राणापानाऽउपांशंतर्यामौवज्रःऽएववाऽउन्नाहुतयौरुपांशंतर्यामयोर्होतावाचंविसृजेतयदहुतयौरुपांशंतर्यामयोर्होतावाचंविसृजेतवाचावज्रेणयजमानस्यप्राणान्वीयाद्यऽएनंतत्रब्रूयाद्वाचावज्रेण

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

न्रो

यजमानस्य प्राणान्व्यगात्प्रायाऽएनं हास्यतीति शश्वत्तथा स्यात्त
स्मोँहुतयोरुपांश्वंतर्यामयोर्हैं लावाचं विसृजेत प्राणं यच्छस्वा
हा त्वा सुहव सूर्यायेत्युपांशुमनुमंत्रयेत तमभि प्राण्योत्प्राण प्राणं
मे यच्छेत्यपानं यच्छ स्वाहा त्वा सुहव सूर्यायेत्यंतर्याममनुमंत्रये

द

त तमभ्यपा नेपानापानं मे यच्छेति व्यानायत्वेत्युपांशुसवनं
ग्रावाणमभिमृश्य वाचं विसृजतेऽआत्मा वाऽउपांशुसवनःऽआत्म
न्येवतज्जेता प्राणान्प्रतिधाय वाचं विसृजते सर्वायुः सर्वायुत्वा

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

वदं ते

यः सर्वमायुरेति य एवं वेद ॥२१॥ ३ तदाहुः सर्पेद्वा न सर्पे३दिति ॥
सर्पेदिति हैक आहुरुभयेषां वा एष देवमनुष्याणामध्यक्षो यद्बहिष्पव
मानस्तस्मादेनमभिसंगच्छंत इति तं नादृत्यं यःसर्पेदृचमेव तत्साम्नोऽनु
वर्त्मानं कुर्याद्य एनं तत्र ब्रूयादनुवर्त्मा न्वा अयं होता सामगस्याभूदुद्गा
तरि यशोधादच्योष्टायतनाच्चोष्यत आयतनादिति शश्वत्तथा स्यात्त
स्मात्तत्रैवासीनोऽनुमंत्रयेत यो देवानामिह सोमपीथो यज्ञे बर्हिषि वेद्यां ३
तस्यापि भक्षयामसीत्येवमु हास्य सा सोमपीथोऽनंतरितो भवत्यथो ब्रूया

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

मुखमसिमुखं भूयासमितिमुखं वाऽएतद्यज्ञस्य यद्दहिष्पवमानो
मुखं स्वेषु भवति श्रेष्ठस्वानां भवति य ऽएवं वेदासुरीवै दीर्घजि
ह्वी देवानां प्रातः सवनमवालेढ्तद्धमाघेत्ते देवाः प्राजिज्ञासंत
ते मित्रावरुणावब्रुवन्युवमिदं निष्कुरुतमिति तौ तद्धेत्यब्रूतां
लोवै वोवरं वृणावहा ऽइति वृणाथामिति तावेतमेव वरमवृणा
तां प्रातः सवने पयस्यांसैनयोरेषाच्युता वरवृता ह्येनयोस्त
द्यदस्यै विमत्तमिव स्तदस्यै समर्द्धं विमत्तमिव हितौ तत यानिर
घ दस्यै विमत्तमिवस्तदस्यै समर्द्धं

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

कुरुतां॥२२॥४॥देवानांवैसवनानिनाध्रियंततऽएतान्पुरो
ळाशानपश्यंस्तानुसवनंनिरवपंत्सवनानांधृत्यैततोवैताना
नितेषामध्रियंततयदनुसवनंपुरोळाशान्निरूप्यंतेसव
नानामेवधृत्यैतथाहितानितेषामध्रियंतपुरोवाऽएतांदेवे
भ्यऋतयत्पुरोळाशस्तत्पुरोळाशानांपुरोळाशत्वंतदाहुरनु
सवनंपुरोळाशान्निर्वपेदष्टाकपालंप्रातःसवनऽएकादशाकं
पालंमाध्यंदिनेसवनेद्वादशाकपालंतृतीयसवनेतथाहि
सवनानांरूपंतथाछंदसामितितत्तन्नादृत्यमैंद्रावाऽएते

मुखमसिमुखंभूयासमितिमुखंवाऽएतद्यज्ञस्ययद्वहिष्पवमानो
मुखंस्वेषुभवतिश्रेष्ठस्वानांभवतियऽएवंवेदासुरीवैदीर्घजि
ह्वीदेवानांप्रातःसवनमवालेट्तद्व्यमाद्यत्तेदेवाःप्राजिज्ञासंत
तेमित्रावरुणावब्रुवन्युवमिदंनिष्कुरुतमितितौतथेत्यब्रूतां
तौवैवोवरंवृणावहाइतिवृणाथामितितावेतमेववरमवृणा
तांप्रातःसवनेपयस्यांसैनयोरेषाच्युतावरवृताह्येनयोस्त
द्यदस्यैविमत्तमिवास्तदस्यैसमदंविमत्तमिवहितौतयानिर

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

कुरुतां॥२२॥४॥देवानांवैसवनानिनाध्रियंततऽएतान्पुरो
डाशानपश्यंस्ताननुसवनंनिरवपंत्सवनानांधृत्यैततोवैता ना
नितेषामध्रियंतयदनुसवनंपुरोडाशानिरूप्यंतेसव
नानामेवधृत्यैतथाहितानितेषामध्रियंतपुरोवाऽएतान्देवा
अक्रतयत्पुरोडाशास्तत्पुरोडाशानांपुरोडाशत्वंतदाहुरनु
सवनंपुरोडाशान्निर्वपेदष्टाकपालंप्रातःसवनऽएकादशाक
पालंमाध्यंदिनेसवनेद्वादशाकपालंतृतीयसवनेतथाहि
सवनानांरूपंतथाछंदसामितितत्तन्नादृत्यमैंद्रावाऽएते

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

सर्वै निरूप्यं तेयदनुसवनं पुरोळाशास्तैस्तानेकादशाकपालान्स्मा
नेव निर्वपेत्तदाहुर्यतोघृतेनानक्तंस्यात्ततः पुरोळाशस्यप्रा
श्नीयात्सोमपीथस्यगुप्त्यैघृतेनहिवज्रेणेंद्रोवृत्रमहंनिति
तत्तंनादद्यंहविर्वाऽएतद्यसूतंसोमपीथोवाऽएषयदुसूतं
तस्मात्तस्ययतऽएवकुतश्चप्राश्नीयात्सर्वतोवाऽएतास्वधा
यजमानमुपक्षरंतियदेतानिहवींष्याज्यंधानाःकरंभपरि
वापःपुरोळाशाःपयस्येतिसर्वतऽएवैनंस्वधाउपक्षरंतियऽ

हु

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

एवंवेद॥२३॥५॥ योवैयज्ञंहविष्पङ्क्तिंवेदहविष्पङ्क्तिनायज्ञेनराध्नोति धानाःकरंभःपरिवापःपुरोळाशःपयस्यैषवैयज्ञो
हविष्पङ्क्तिर्हविष्पङ्क्तिनायज्ञेनराध्नोतिय एवंवेद योवैयंक्षमक्ष
रपङ्क्तिंवेदाक्षरपङ्क्तिनायज्ञेनराध्नोति सुमत्पद्वग्दइत्येषवै
यज्ञोक्षरपङ्क्तिरक्षरपङ्क्तिनायज्ञेनराध्नोतिय एवंवेद योवैय
ज्ञंनराशंसपङ्क्तिंनायज्ञेनराध्नोति द्विनाराशंसंप्रातःसव
नंद्विनाराशंसंमाध्यंदिनंसवनंसकृन्नाराशंसंतृतीयसव
वेदनराशंसपङ्क्तिं २

नमिषवैयज्ञोनराशंसःपङ्क्तिः॰नराशंसःपङ्क्तिः॰नायज्ञेनराध्नोतियऽएवं
वेदयोवैयज्ञःसवनपङ्क्तिः॰वेदसवनपङ्क्तिः॰नायज्ञेनराध्नोतिपशुरूप
वसथैत्रीणिसवनानिपशुरन्ववध्यइत्येषवैयज्ञःसवनपङ्क्तिः॰ःस
वनपङ्क्तिः॰नायज्ञेनराध्नोतियऽएवंवेदहरिवांऽइंद्रोधानाअत्तु
पूषण्वान्करंभंसरस्वतीवान्भारतीवान्परिवापऽइंद्रस्यापूपइ
तिहविष्पङ्क्त्यायजत्यृक्सामेवाऽइंद्रस्यहरीपत्रावः पूषान्नंकरंभः
सरस्वतीवान्भारतीवानितिवागेवसरस्वतीप्राणोभरतःपरिवा

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

पऽइंद्रस्यापूपइत्यंनमेवपरिवापऽइंद्रियमपूपएतासामेवतद्देवता
नांयजमानंसायुज्यंसरूपतांसलोकतांगमयतिगच्छतिश्रेयसः
सायुज्यंगच्छतिश्रेष्ठतांयऽएवंवेदहविरग्नेवीहीत्यनुसवनंपु
रोळाशाःस्विष्टकृतोयजत्यवत्सारोवाएतेनाग्नेःप्रियंधामोपाग
च्छत्सपरमंलोकमजयदुपाग्नेःप्रियंधामगच्छतिजयतिपरमं
लोकंयऽएवंवेदयश्चैवंविद्वानेतयारुष्पङ्क्त्यायजतेयजतीतिचय
जतीतिच॥२४॥६॥इतिद्वितीयपंचिकायांतृतीयोध्यायः॥

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

स्य १

देवा वै सोमे राज्ञोग्रपेये न समपादयंन हं प्रथमः पिबेयमहं प्रथमः
पिबेयमित्येवाकामयंत ते संपादयंतो ब्रुवन् हंताजिंयाम स यो न म २
उज्जेष्यति स प्रथमः सोमस्य पास्यतीति तथेति त आजिमयुस्ते
षामाजिंयतामभिसृष्टानां वायुर्मुखं प्रथमः प्रत्यपद्यताथेंद्रोथ
मित्रावरुणावथाश्विनौ सोवेदिंद्रो वायुमुद्जयतीति तमनुप
रापतत्सह नावथोज्जयावेति स नेत्यब्रवीदहमेवोज्जेष्यामीति
तृतीयं मेथोज्जयावेति नेति हैवाब्रवीदहमेवोज्जेष्यामीति तुरीयं

मेथोज्ज्याचेतितथेतितंतुरीयेत्याज्जेनतत्तुरीयभागिन्द्रोभवतिभागवा
युस्तोसहैवेन्द्रवायूउदजयतांसहमित्रावरुणोसहाश्विनौतऽएषा
मेतेयथोज्जितंभक्षाऽइंद्रोवाय्वोःप्रथमोऽपमित्रावरुणयोरपाश्वि
नोःसऽएषाइंद्रतुरीयोयग्रहोगृह्यतेयदैंद्रवायवस्तदेतदृषिःप
श्यन्नभ्यनूवाचनियुत्वांऽइंद्रसारथिरितितस्मादप्येतर्हिभ
रताःसत्वनांवित्तिंप्रयंतितुरीयेहैवसंग्रहीतारोवदंतेमुनैवान्न
कान्त्रोनयदंदइंद्रःसारथिरिवभूत्वोदजयत्॥२५॥१॥तेवाऽए

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

॥३४॥

तेप्राणा एवयद्धि देवस्मा वाक् प्राणश्चैंद्रवायवश्चक्षुश्च मनश्च मैत्रावरुणः श्रोत्रं चा
सा चाश्विनस्यैस्ते हैतस्यैंद्रवायवंसाच्यकेनुष्टुभो पुरोनुवाक्ये कुर्वंति गायत्र्यो याज्ये
वाक्कवाः॥ एष प्राणश्च ग्रहो यदैंद्रवायवस्तुष्टप्छंदो भ्यां यथा यथं यस्मैते॥ इति
तत्तनादसंवत्सरं वा॥ एतद्युद्रे क्रियते नेयं पुरोनुवाक्या आयसी या ज्या येयत्र वै
याज्या ज्यायसीत समृद्धमथो यत्रसमे यस्यो तत्कामाय तथा कुर्यात् प्राणस्य
चवावश्रोत्रैवत दुपाह्लं वायव्यापूर्वी पुरोनुवाक्यैंद्रवायवमेस्तरैवं याज्ययोः सा
याया यथ्यात याप्राणं कल्पयाति वा मुहिं प्राचो थ्येयेंद्रवायवीतस्येयदैंद्रंपरं

॥३४॥

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

तेनवाचंकल्पयतिवाग्घ्येअंशुपोतंकाममाप्नोति यः प्राणेचवाचिचन
यज्ञेविषमंकरोति॥२८॥ प्राणावैद्विदेवत्याःएकपात्राग्रह्यंते
तस्मात्प्राणाःएकनामानोद्विपात्राहूयंतेतस्मात्प्राणाद्वंद्वंयेनैवा
ध्वर्युर्यजुषाप्रयच्छतितेनहोताप्रतिगृह्णात्येषवसुःपुरूवसुरि
हवसुःपुरूवसुर्मेयिवसुःपुरूवसुर्वाक्पावाचंमेपाहीत्यैन्द्र
वायवंभक्षयत्युपहूतावाकूसहप्राणेनोपमांवाकूसहप्रा
णेनह्वयतामुपहूताऋषयोदैव्यासस्तनूपावानस्तन्वस्तपोजा

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

॥३५॥

उपमाम्ऋषयोदैव्यासोह्वयंतांतनूपावानस्तन्वस्तपोजाउ३ तिप्राणा
वाऋषयोदैव्यासस्तनूपावानस्तन्वस्तपोजास्तानेवतदुपह्वय
त१एषवसुर्विदद्वसुरिहवसुर्विदद्वसुर्मयिवसुर्विदद्वसुश्चक्षु
ष्पाश्चक्षुर्मेपाहीतिमैत्रावरुणंभक्षयत्युपहूतंचक्षुःसहमन
सोपमांचक्षुःसहमनसाह्वयतामुपहूतो३ऋषयोदैव्यास्तनूपा स
वानस्तन्वस्तपोजाउपमाम्ऋषयोदैव्यासोह्वयंतांतनूपावानस्त
न्वस्तपोजा३इतिप्राणावाऋषयोदैव्यासंस्तनूपावानस्तन्वस्तपो

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

जास्तानेवतदुपह्वयत ३ एषवसुः संयद्वसुरिहवसुः संयद्वसुर्मयिवसुः संयद्वसु
श्रोत्रपाश्रोत्रंमेपाहीत्याश्विनंभक्षयत्युपहूतंश्रोत्रंसहात्मनोपमांश्रोत्रंस
हात्मनाह्वयतामुपहूताऋषयोदैव्यासस्तनूपावानस्तन्वस्तपोजाउपमाम्
ऋषयोदैव्यासोह्वयंतौतनूपावानस्तन्वस्तपोजाइतिप्राणावाऋषयोदैव्यास
स्तनूपावानस्तन्वस्तपोजास्तानेवतदुपह्वयतेपुरस्तात्प्रत्यंचमैं द्रवायवंभक्ष
यतितस्मात्पुरस्तात्प्राणापानौपुरस्तात्प्रत्यंचंमैत्रावरुणंभक्षयतितस्मात्पुरस्ता
च्चक्षुषीसर्वतःपरिहारमाश्विनंभक्षयतितस्मान्मनुष्याश्चपशवश्चसर्वतोवाचं

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

॥३८॥

वदंतीश्शृण्वंति॥२७॥३॥प्राणावैद्विदेवत्सा॥नवानंद्विदेवत्सान्यजेत्प्राणानांसंत
त्यैप्राणानामव्यवच्छेदायप्राणावैद्विदेवत्यानद्विदेवत्सानामनुवषट्कुर्याद्य
द्विदेवत्सानामनुवषट्कुर्या दसंस्थितान्प्राणान्संस्थापयेत्संस्थावाए
षायदनुवषट्कारोयऽएनंतत्रब्रूयात्संस्थितान्प्राणांत्समातिष्ठिपत्प्राण
ऽएनंहास्यनीतिराध्यन्तथास्यात्तस्मान्नद्विदेवत्यानामनुवषट्कुर्यात
दाहुर्द्विरागूर्यैमैत्रावरुणोद्विःप्रेष्यतिसकृदागूर्यहोताद्विर्वषट्करोतिका
होतुरागूरितिप्राणावैद्विदेवत्याआगूर्वज्रस्तद्यदत्रहोतान्तरेणागुरे ॥३८॥

तागुरा वज्रेणैव यजमानस्य प्राणान्वीयाय एनं तच्चक्षुर्यादागुरा वज्रेणैव यज
मानस्य प्राणान्व्यगात्प्राणा एनं हास्यतीति शश्वत्तथा स्यात्तस्मात्तत्र होता त
रेण नागुरेताथो मनो वै यज्ञस्य मैत्रावरुणो वाग्यज्ञस्य होता मनसा वा इषि
ता वाग्वदति यां ह्यन्यमना वाचं वदत्यसुर्या वै सा वागदेवजुष्टा तद्यदेवा
त्र मैत्रावरुणो द्विरागुरते सैव होतुरागूः ॥ २ ॥ ४ ॥ प्राणा वा ऋतुयाजास्त
द्यदृतुयाजैश्चरन्ति प्राणानेव तद्यजमाने दधाति षड्ऋतुनेति यजन्ति प्रा
णमेव तद्यजमाने दधाति चत्वार ऋतुभिरिति यजन्त्यपानमेव तद्यजमा

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

॥३७॥

नेदयतिद्वि ऋतुनेसुपरिष्टाद्व्यानमेवतथैमानेदयतिसवाऽअयंप्राण
स्त्रेधाविहितःप्राणोपानोव्यानइतितंनयदृतुनऋतुभिर्ऋतुनेतियजंति
प्राणानांसंततत्यैप्राणानामव्यवच्छेदायप्राणावाऋतुयाजानर्तुयाजाना
मनुवषट्कुर्यादसंस्थितावाऋतवऽएकैकएवयदृतुयाजानामनुवष
ट्कुर्यादसंस्थितान्नृतून्संस्थापयेत्संस्थावाऽएषायदनुवषट्कारोय
एनंतत्रब्रूयादसंस्थितान्नृतून्समपातिष्ठिपदःषमंगविष्यतीतिशश्वत्तथा
स्यात्तस्मान्नर्तुयाजानामनुवषट्कुर्यात्॥२२॥८॥ प्राणावेद्विदेवत्याःपका

॥३७॥

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

वऽइळा द्विदेवत्यान्भक्षयित्वेळामुपह्वयते पश्वो वा इळा पशूनेव
तदुपह्वयते पशून्यजमाने दधातीति तदाहुरवांतरेळां पूर्वां प्राऽ
श्नीयाच्छ्व होतृचमसं भक्षये३त्ऽइ इति ऽअवांतरेळामेव पूर्वां
प्राश्नीयादथ होतृचमसं भक्षयेद्यद्धाव द्विदेवत्यान्पूर्वान्भक्ष
यति तेनास्य सोमपीथः पूर्वो भक्षितो भवति तस्मादवांतरे
ळामेव पूर्वां प्राश्नीयादथ होतृचमसं भक्षयेत्तदुभयतो
नाद्यं परिगृह्णाति सोमपीथाभ्यामन्नाद्यं परिगृहीत्यै

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

प्राणा वै द्विदेवत्याः आत्मा होतृचमसो द्विदेवत्यानां संस्रवान्
होतृचमसे समवनयत्यात्मन्येव तद्धोता प्राणान्त्समवनयते
सर्वायुः सर्वायुत्वाय सर्वमायुरेति यऽएवं वेद ॥२॥६॥ देवा
वै यद्देव यज्ञे कुर्वंस्तदसुराऽअकुर्वंस्ते समावद्वीर्याऽएवासं
न्व्यावर्त्तंत ततो वै देवाऽएतं तूष्णींशंसमपश्यंस्तमेषामसुराना
न्ववायंस्तूष्णींसारो वाऽएष यत्तूष्णींशंसो देवा वै यं य्यमेव व
ज्रमसुरेभ्यऽउदयच्छंस्तं तमेषामसुराः प्रत्यबुध्यंत ततो वै

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

देवा ऽएतं तूष्णींशंसं वज्रमपश्यंस्तमेभ्य उदयच्छंस्तमेषामसुरा न प्रत्य
बुध्यंत तमेभ्यः प्राहरंस्तेनैनानप्रतिबुद्धेनाघ्नंस्ततो वै देवा अभवन्परा
सुराभवं त्स्यात्मना परास्य द्विषन्भ्रातृव्यो भवति य एवं वेद ते वै दे
नो वा विजितिं मन्यमाना यज्ञमतन्वत तमेषामसुरा अभ्यायन्यज्ञवेश
समेषां करिष्याम इति तान्त्सामंतमेवादारान्परियत्तानुदपश्यंस्ते
ब्रुवंत्संस्थापयामेमं यज्ञं पुरा नोसुरा मावधिषुरिति तथेति तं तूष्णीं
शंसे संस्थापयन्भूरग्निर्ज्योतिर्ज्योतिरग्निरित्याज्यप्रउगे संस्था

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

॥३९॥ पर्यंनिंद्रोज्योतिर्भुवो ज्योतिरिंद्रऽइ तिनिष्केवल्यमरुत्वतीयेसंस्था
पर्यंन्त्सूर्योज्योति ज्योतिःस्वःसूर्यऽइ तिवैश्वदेवाग्निमारुतेसंस्था
पर्यंस्तमेवंतूष्णींशंसेसंस्थापर्यंस्तमेवंतूष्णींशंसेसंस्थाप्यतेना
रिष्टेनोद्दचमाश्नुवतसततदावावयंपतेः संतिष्ठते यन्नाहोता तूष्णीं
शंसंशंसतिसयएनंशंस्तोतूष्णींशंसंउपवावदेंनुवाव्याहरेत्तं ॥३९॥
ब्रूयादेषएवैतामार्तिमारिष्यतिप्रातर्वावयमघेमंशंस्त ६
तूष्णींशंसेसंस्थाप्यामस्तयथागृहानितंकर्मणानु

स म्रियादेवमेवैनमिदमनुसम्रिमऽइति सह वाव तामा
र्तिमृच्छति यऽएवं विद्वान्त्सत्रास्ते तूष्णीं सऽउपवा वद
त्यनु वा व्याहरति तस्मादेवं विद्वान्त्संत्रास्ते तूष्णीं सेनोप
वदेनानुव्याहरेत् ॥३१॥७॥ चक्षूंषि वाऽएतानि सवनानां य
त्तूष्णींशंसो भूरग्निर्ज्योतिर्ज्योतिरग्निरिति प्रातःसवनस्य च
क्षुषीऽइन्द्रो ज्योतिर्भुवो ज्योतिरिन्द्रऽइति माध्यंदिनस्य
चक्षुषी सूर्यो ज्योतिर्ज्योतिः स्वः सूर्यऽइति तृतीयसव

सवनस्य

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

नस्यचक्षुषीचक्षुष्मद्भिः सर्वनैराध्नोतिचक्षुष्मद्भिःसर्वैनैः
स्वर्गंल्लोकमेतिय एवंवेदचक्षुर्वा ऽएतद्यज्ञस्ययत्तूष्णींशंसएव
कासतीव्याहृति द्वेधोच्यतेतस्मादेकंसच्चक्षुर्द्वेधामूलंवाऽए
तद्यज्ञस्ययत्तूष्णींशंसोयंकामयेतानायतनवांन्स्यादितिना
स्ययज्ञेतूष्णींशंसंशंसेदुन्मूलमेवतद्यज्ञंपराभवंतमनुप
राभवतितदुवाऽआहुःशंसेदेवापिवैतद्दिजेहितंयज्ञोता
तूष्णींशंसंनेशंसत्यैविवर्जेहिसर्वोयज्ञप्रतिष्ठितोयज्ञेयज

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

मानस्तस्माच्छंस्तव्यःत्रांस्तव्यः॥३॥८॥इतिद्वितीयपंचिकायां
चतुर्थोध्यायः॥ॐ॥ब्रह्मवाऽआहावःक्षत्रंनिविद्विट्सूक्त
माहूयतेथनिविदंदधातिब्रह्मण्येवतत्क्षत्रमनुनियुनक्ति
निविदंशस्त्वासूक्तंशंसतिक्षत्रंवैनिविद्विट्सूक्तंक्षत्रएव
तद्विशमनुनियुनक्तियंकामयेतक्षत्रेणैनंव्यर्द्धयानीतिमध्य
एतस्यैनिविदःसूक्तंशंसेत्क्षत्रंवैनिविद्विट्सूक्तंक्षत्रेणै
वैनंतद्व्यर्द्धयतियंकामयेतविशैनंव्यर्द्धयानीतिमध्यएत

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

स्य सूक्तस्य निविदं शंसेत्क्षत्रं वै निविद्विट् सूक्तं विशो वैनं तघ्नं
यति यमु कामयेत सर्वमेवास्य यथापूर्वमृजु क्लृप्तं स्याद्द्वितीया
ह्वयेतार्थ निविदं दध्यादथ सूक्तं शंसेत्सोऽस्य सर्वस्य क्लृप्तिः प्रजा
पतिर्वा इदमेक एवाग्र आस सोऽकामयत प्रजायेय भू
यान्स्यामिति स तपोऽतप्यत स वाचमयच्छत्स संवत्सरस्य प सं२
रस्ताद्व्याहरद्द्वादशकृत्वो द्वादशपदा वा एषा निविदेतां वा
वतां निविदं व्याहरत्तां सर्वाणि भूतान्यन्वसृज्यन्त तदेतद्

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

५२

षिःपरुषंनभ्यनूवाचसपूर्वयानिविदाकव्यतायोरिमाःप्रजाऽ
अजनयन्नमनूनामितितद्यदेतांपुरस्तात्सूक्तस्यनिविदंदधा
तिप्रजात्यैप्रजायतेप्रजयापशुभिर्यऽएवंवेद॥३३॥१॥अग्निर्दे
वेद्धऽइतिशंसत्यसौवाऽअग्निर्देवेद्धऽएतंहिदेवाऽइंधतऽए
तमेवैतदेतस्मिंल्लोकऽआयातयत्यग्निर्मन्विद्धइतिशंसत्य
यंवाअग्निर्मन्विद्धऽइमंहिमनुष्याऽइंधतेग्निमेवैतदस्मिं
ल्लोकऽआयातय[illegible]त्यग्निःसुषमिदितिशंसतिवायुर्वाऽअ

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

ग्निसुषमिद्धायुर्हिः स्वयमात्मानंसमिंधेस्वयमिदंसर्वंयदिदंकिं
चवायुमेवतदंतरिक्षलोकऽआयातयतिहोतादेववृतऽइ
तित्रांसत्यंसोवैहोतादेववृतऽएषहिसर्वतोदेवैर्वृतऽएत
मेवतदेतस्मिंल्लोकआयातयतिहोतामनुवृतऽइतित्रांस
त्ययवाऽअग्निर्होतामनुवृतोऽयहिसर्वतोमनुष्यैर्वृतोऽग्नि
मेवतदस्मिंल्लोकऽआयातयतिप्रणीर्यज्ञानामितित्रांसाति
वायुर्वैप्रणीर्यज्ञानांयदाहिप्राणित्यथयज्ञोथाग्निहोत्रंवायु

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

त्यादेवोदेवान्वक्ष दिति त्रांसत्यसौवै देवोदेवानावहत्येतमेव तदेतस्मिंल्लोक आयातय

मेवतदंत रिक्षलोकऽआयातयतिर धीर ध्वराणामितित्रांस
त्यसौवैर धीर ध्वराणामेष हियथेतत्त्वरतिर धीरिवेतमेव
तदेतस्मिंल्लोकऽआयातय तूर्तोहोते तित्रांसत्ययंवाऽअग्नि
रतूर्तोहोतेमंहनकश्चन तिर्यंचेतरत्यग्निमेवतदस्मिंल्लो
कऽआयातयति तूर्णिर्हव्यवाळिति त्रांसतिवायुर्वैतूर्णि
र्हव्यवाड्वायुर्हीदं सर्वं सद्यस्तरति यदिदं किंचवायुर्देवेभ्यो
हव्यंवहतिवायुमेवतदंतरिक्षलोकऽआयातयतियक्षदग्नि

त्य२

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

दैवोदेवानितिशंसत्ययंवाऽअग्निर्दैवोदेवान्यजत्यग्निमेवत
दस्मिंल्लोकऽआयातयतिसोऽध्वराकरतिजातवेदाइति
शंसतिवायुर्वैजातवेदावायुर्हीदंसर्वंकरोतियदिदंकिंच
वायुमेवतदंतरिक्षलोकऽआयातयति॥२४॥२॥प्रवोदेवा
याग्नयऽइत्यनुष्टुभःप्रथमेपदेविहरतितस्मादूरूविह
रतिसमस्यत्युत्तरेपदेतस्मात्पुमानूरूसमस्यतितन्मि
थुनंमिथुनमेवैतदुक्थमुखेकरोतिप्रजात्यैप्रजायतेप्रजा

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

योस्य स्त्रत्यस्तस्मैस्त्त न्वे ॥

यापत्रुरुस्रियं ऽ एवं वेद प्रवो देवायाग्नय ऽ इत्येवानुष्टुभः प्रथमे पदे विहरति वज्रमेव तत्सं करोति समस्यत्येवोत्तरे पदे ऽ आरंभयातो वै वज्रस्याणिमा थो दं ऽ स्याथो परञ्झो वज्रमेव तत्प्रहरति द्विषते भ्रातृव्याय वधं ॥ ३५ ॥ ३ ॥ देवासुरावा ऽ एषु लोकेषु समयतंत ते वै देवाः सद ऽ एवायतनमकुर्वत तान्त्सदसोजयंस्ते ऽ आग्नीध्रं संप्रापयं ततेत तो न पराजयंत तस्मादाग्नीध्र ऽ उपवसंति न सदस्याग्नीध्रे ह्यधारयंत यदाग्नीध्रे धारयंत

॥४४॥

तदाग्नीध्रस्याग्नीध्रत्वं नेषां वै देवानामसुराः सदस्याग्नीन्निर्वा
पयांचक्रुस्ते देवा आग्नीध्राद्देवसदस्याग्नीन्विहरंस्तैस्ते सु
ररक्षांसि पापघ्नत तथैवैतद्यजमाना आग्नीध्राद्देवसदस्याग्नी
न्विहरंति असुररक्षांस्येव तद्पघ्नते तेवै प्रातराज्यैर्वै देवाज
यंत आयन्यदाज्यैर्देवा अजयंत आयंस्तदाज्यानामाज्यत्वं तासां
वै होत्राणां मायंतीनामाजयंतीनां मध्यावाकीयाहीयत तस्याभिंद्रा
ग्नी अध्यास्ताभिंद्राग्नी वै देवानामोजिष्ठौ बलिष्ठौ सहिष्ठौ सत्त

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

मोपारयिष्कुतमौ तस्मादैंद्राग्नमच्छावाकः प्रातःसवनेत्रशंसतीन्द्रा
ग्नी हि तस्यामध्यासत्ता मैंद्र पुरस्तादन्ये होत्रकाः सदः प्रसर्पंति प
श्चाच्छावाकः पश्चेव हि हीनोनुसंजिगामिषति तस्माद्यो ब्राह्मणो
बह्वृचो वीर्यवान्त्स्यात्सोस्याच्छावाकीयां कुर्यात्तेनैव साह्हीनोप
वति ॥२६॥४॥ देवरथो वाऽएष यद्यज्ञस्तस्यैतावंतरौ रश्मीय
दाज्यप्रउगे तद्यदाज्येन पवमानमनुशंसति प्रउगेणाज्यं
देवरथस्यैवतदंतरौ रश्मी विहरत्यलोभायतामनुकृतिमनु

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

ष्यरथस्यैवांतरौरश्मी विहरंत्स्यल्लोभायनास्य देवरथोल्लुभ्यतिन
मनुष्यरथोयऽएवंवेदंतदाहुर्यथावावस्तोत्रमेवंशास्त्रंपा
वमानीषुसामगास्तुवतऽआग्नेय्यं होताज्यंशंसतिकथमन्यो
नुशास्ताभवंतीतियोवाऽअग्निःसपवमानस्तदप्येतदृषि
णोक्तमग्निऽऋषिःपवमानऽइत्येवमुहास्याग्नेयीभिरेव
प्रतिपद्यमानस्यपावमान्योनुशस्ताभवंतिदोलेहुर्यथा
वावस्तोत्रमेवंशास्त्रंगायत्रीषुसामगास्तुवतऽआनुष्टुभं

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

मानेंद्वौवाएतौ संतौव्यजयेतां

होताज्यंत्रास तिकथ मस्यगायत्र्योनुत्रास्ताभ वंतीतिसंपदे

तिब्रूयात्सप्तैताअनुष्टुभःस्तास्त्रिःप्रथमयात्रिरुत्तमयैकाद

त्राभवंतिविराड्वाज्यादाद्दत्रीनवाऽएतेनाक्षरेणछंदांसि

वियंतिनद्वाभ्यांताःषोळश्रागायत्र्योभवंत्येवमुहास्यानुष्टु

भिरेवप्रतिपद्यमानस्यगायत्र्योनुत्रास्ताभवंत्यग्नइंद्रश्च

दाश्रुषोदुरोणाऽइत्याग्नेंद्यायजतिनवाएताविन्द्राग्नीसंतौ

व्यजयेतांतद्यदाग्नेंद्यायजतिविजित्याऽएवसाविराट्त्रय

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

॥५६॥

स्त्रिंशाद्क्षरा भवति त्रयस्त्रिंशद्वै देवाः अष्टौ वसवः एकाद
श रुद्रा द्वादशादित्याः प्रजापतिश्च वषट्कारश्च तत्प्रथमऽ
उक्थमुखे देवताः अक्षरभाजः करोत्यक्षरमक्षरमेव त
द्देवताः अनुप्रपिबंति द्देवपात्रेणैव तद्देवतास्तृप्यंति तद्दा
हुर्यथावाव शस्त्रमेवं याज्याऽग्नेयं होताज्यं शंस
त्यथ कस्मादाग्नेंद्र्या यजतीति यावाऽआग्नेय्यैन्द्राग्नी वै सा
सेंद्राग्नमेतदुक्थं ग्रहे[illegible]तृ षष्ठीं शंसेन चैंद्राग्नीऽआगतं सुतं
च

॥५६॥

गीर्भिर्न भो वरे ण्यं ॥ अस्य पातं धिये षितेत्यैं द्रा ग्न मध्वर्युं गृ
हं गत्वा ति भूर ग्निर्ज्यो तिर्ज्यो तिर ग्नि रिंद्रो ज्यो तिर्भु वो ज्योति
रिंद्रः सूर्यो ज्योतिर्ज्यो तिः स्वः सूर्य इति होता तूष्णीं शंसं त्रीस
ति त घ पै वत्रा स्त्र मेवं याज्या ॥ २७ ॥ ५ ॥ होत्त्ज पं ज पतिरेत
स्त हिंच त्युपांशु ज पत्यु पांश्विव वै रेतसः सिक्तिः पुरा हा
वा ज्ज पति यद्वै किं चोर्ध्व माहा वा च स्त्र स्यै व तत्परां चं वंतु
ष्ष्या सी न म भ्याकृय ते तस्मा त्परां चो भूत्वा च तुष्पा दो रेतः सिं चं

॥४७॥

तिसम्याऽद्विपाद्भवतितस्मात्सम्यंचोभूत्वाद्विपादोरेतःसिंचंतिपि
तामातरिश्वेत्याहप्राणोवैपिताप्राणोमातरिश्वाप्राणोरेतोरेतस्त
त्सिंचत्यछिद्रापदाधाऽइतिरेतोऽअछिद्रमतोह्यछिद्रःसंभवं वा
त्यछिद्रोक्थाकवयःशंसंनितियेवाऽअनूचानास्तेकवयस्तऽ
इदमछिद्रंरेतःप्रजननयंनित्येवतदाहसोमोविश्वविन्नीथा
निनेषद्बृहस्पतिरुक्थामदानिशंसिषदितिब्रह्मवैबृहस्पतिः
क्षत्रंसोमस्तुतशास्त्राणिनीथानि चोक्थामदानिचदैवेनचै

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

वैतद्ब्रह्मणाप्रसूतोदैवेनचक्षत्रेणोक्थानिशंस सेतोहवाअस्यस
र्वस्यप्रसवस्येत्रातेयदिदंकिंचतथदेताभ्यामप्रसूतःक
रोत्यकृतंतदकृतमकरितिवैनिंदंतिकृतमस्यकृतंभ
वतिनास्याकृतंकृतंभवतिय॰एवंवेद वागायुर्विश्वायु
र्विश्वमायुरित्याहप्राणोवाआयुःप्राणोरेतोवाग्योनिर्यो
निंतदुपसंधायरेतःसिंचतिक॰इदंशंसिष्यतिसदं शं
सिष्यतीत्याहप्रजातिर्वैकःप्रजापतिःप्रजनयिष्यतीत्येवत

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

दाह॥२८॥ध्दा॥आहूयतूं ह्रींरांसंरांसतिरेतस्तत्सिक्तंविक
रोतिसिक्तिर्वाऽअग्रेपविकृतिरूपांशुतूं ह्रींरांसंरांसत्यु
पांत्विवबवैरेतसःसिक्तिस्तिरऽइवतूं ह्रींरांसंरांसतिति
रऽइववैरेतांसिविक्रियंतेषट्पदंतूं ह्रींरांसंरांसतिषड्
धोवैपुरुषःषळंगऽआत्मानमेवतत्षड्विधंषळंगंविकरो
तितूं ह्रींरांसंरांस्वापुरोरुचंरांसतिरैतस्तद्विकृतंप्रजनय
तिविकृतिर्वाऽअग्रेथजा[illegible]तिरुच्चैःपुरोरुचंरांसत्युच्चैरेवै

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

नं तत्प्रजनयति द्वादश पदां पुरोरुचं शंसति द्वादश वै मासाः सं
वत्सरः संवत्सरः प्रजापतिः सोस्य सर्वस्य प्रजनयिता स योस्य
सर्वस्य प्रजनयिता सऽएवैनं तत्प्रजया पशुभिः प्रजनयति प्र
जायते प्रजया पशुभिर्यऽएवं वेद जातवेदस्यां पुरोरु
चं शंसति जातवेदो न्यंगा तदाहुर्यत्तृतीयसवनमेव जातवे
दसऽआयतनमथ कस्मात्प्रातःसवने जातवेदस्यां पुरोरुचं
शंसतीति प्राणो वै जातवेदाः स हि जातानां वेद यावतां वै स

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

॥४१॥

जातानां वेद ते भवंति येषामु न वेद किमु ते स्युर्यो वाऽ आज्यऽआ
भसंस्कृतिं वेद तत्सु विदितं ॥२१॥७॥ प्रवो देवायाग्नयऽइति त्रिं
सति प्राणो वै प्र प्राणं ही मानि सर्वाणि भूतान्यनु प्रयंति प्राणमे
व तत्संभावयति प्राणं संस्कुरुते दीदिवांसमपूर्व्यमिति त्रिंस
ति मनो वै दीदाय मनसो हि न किंचन पूर्वमस्ति मनऽएव त
त्संभावयति मनः संस्कुरुते स नः शर्माणि वीतयऽइति त्रिंस
ति वाग्वै शर्म तस्माद्वाचानुवदंतमाह शर्मवदास्माऽअयां

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

सीतिवाचमेव तत्संभावयति वाचं संस्कुरुते ऽउत नो ब्रह्मन्न
विषऽइति त्रिंस ति श्रोत्रं वै ब्रह्म श्रोत्रेण हि ब्रह्म शृणोति श्रोत्रे
ब्रह्म प्रतिष्ठितं श्रोत्रमेव तत्संभावयति श्रोत्रं संस्कुरुते स यं
ताविषऽएषामिति त्रिंस स्यपानो वै यंतापानेन ह्ययं यतः प्रा
णोन पराङ्भवत्यपानमेव तत्संभावयत्यपानं संस्कुरुतेऽकृता
वायस्य रोदसीऽइति त्रिंसति चक्षुर्वाऽकृतं तस्माद्यतरो विव
दमानयोराहाहमनुष्याचक्षुषादर्शमिति तस्य श्रद्दधति

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

चक्षुरेव लक्ष्मीं संभावयति चक्षुः संस्कुरुते न नो रास्व सहस्रवल्लोकवत्पुष्टिमद्वसि त्युत्तमया परिदधात्यात्मा वै समस्तः सहस्रवान् लोकवान्पुष्टिमानात्मानमेव तत्स मस्तं संभावयत्यात्मानं समस्तं संस्कुरुते याज्यया यजति प्रत्तिर्वै याज्या पुण्यै व लक्ष्मीः पुण्यामेव तं लक्ष्मीं संभावयति पुण्यां लक्ष्मीं संस्कुरुते स ऽ एवं विद्वा ञ्छंदोमयो देवतामयो ब्रह्ममयो ऽमृतमयः संभूय देवता ऽ अप्येति य ऽ एवं वे द यो वै तद्वेद यथा छंदोमयो देवतामयो ब्रह्ममयो ऽमृतमयः संभूय देवता ऽ अ प्येति तस्य विदितमित्यध्यात्मम् अथाधिदैवतं ॥४०॥ ८॥ षट् पदं तूष्णीं त्रींस

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

शंसति षड्वाऽऋतवऽऋतूनेव तत्कल्पयत्यृतूनप्येति द्वादशा
पदां पुरोरुचं शंसति द्वादश मासा मासानेव तत्कल्पयति
मासानप्येति प्रवो देवायाग्नयऽइति त्रिःशंसत्यंतरिक्षं वै प्रातरि
क्षं ह्रीमानि सर्वाणि भूतान्यनुप्रयंत्यंतरिक्षमेव तत्कल्पय
त्यंतरिक्षमप्येति दीदिवांसमपूर्व्यमिति त्रिःशंसत्यसौ वै दीदा
ययासौ तपत्येतस्माद्धि न किंचन पूर्वमस्त्येतमेव तत्कल्प
यत्येतमप्येति स नः शर्माणि वीतयऽइति त्रिःशंसत्यग्निर्वै शा

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

र्मण्यन्नाद्यानियच्छत्यग्निमेवतत्कल्पयत्यग्निमप्येत्युतनोब्र
ह्मन्नविषऽइतिशंसतिचंद्रमावैब्रह्मचंद्रमसमेवतत्कल्प
यतिचंद्रमसमप्येतिसयंताविप्रऽएषामितिशंसतिवायुर्वैयं
तावायुनाहीदंयतमंतरिक्षंनसमृच्छतिवायुमेवतत्कल्प
यतिवायुमप्येत्यृतावायस्यरोदसीऽइतिशंसतिद्यावापृथि
वीवैरोदसीद्यावापृथिवीऽएवतत्कल्पयतिद्यावापृथिवीऽ
अप्येतिनूनोरास्वसहस्रवत्तोकवत्पुष्टिमद्वस्वित्युत्तमया

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

॥५२॥

परिदधाति संवत्सरो वै समस्तः सहस्रवांस्तोकवान्पुष्टिमान्त्संव
त्सरमेव तत्समस्तं कल्पयति संवत्सरं समस्तमप्येति याज्यये या
यजति वृष्टिर्वै याज्या विद्युदेव विद्युद्धीदं वृष्टिमन्नाद्यं संप्र
यछति विद्युतमेव तत्कल्पयति विद्युतमप्येति स ऽएवं विद्वा
नेतन्मयो देवतामयो भवति भवति ॥४१॥९॥ इति द्वितीय
पंचिकायां पंचमोध्यायः॥ ॥ग्रहोक्थं वा ऽएतद्यत्प्रउगम्॥
॥शाके १७२० वर्षे कालयुक्तनामसंवत्सरे श्रावण शुद्ध २ समाप्ते॥

॥५२॥

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

॥ અથ તૃતીય ॥

॥ પરિક્ષા ॥

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

॥१॥

॥श्रीवरदमूर्तिर्जयति॥ॐ॰मू॥ग्रहोक्थंवाऽएतद्यस्त्रुगंनवप्रा
तर्ग्रहागृह्यंतेनवभिर्बहिष्पवमानेस्तुवतेस्तुतेस्तोमेदशमं
ग्रहंगृह्णातिहिंकारऽइतरासांदशमःसोसासंमावायव्यंशंसति
तेनवायव्यऽउक्थवानैंद्रवायवंशंसतितेनैंद्रवायवऽउक्थवा
न्मैत्रावरुणंशंसतितेनमैत्रावरुणऽउक्थवानाश्विनंशंसति
तेनाश्विनऽउक्थवानैंद्रंशंसतितेनशुक्रामंथिनाऽउक्थवंतौ
वैश्वदेवंशंसतितेनाग्रयणऽउक्थवान्त्सारस्वतंशंसतिन

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

सारस्वतोग्रहोस्तिवाक्तुसरस्वतीयेतुकेचवाचोग्रहागृह्यंते
तेस्यसर्वेशास्त्राख्याऽऽस्थिनोभवंतियऽएवंवेद॥१॥अन्नाद्यं
वाऽएतेनावरुंधेयस्यप्रऽउगमन्यान्यादेवताप्रऽउगेशस्यते
न्यदन्यदुक्थप्रऽउगेक्रियतेन्यदन्यदस्यान्नाद्यंगृहेषुध्रिय
तेयऽएवंवेदैतद्वैयजमानस्याध्यात्मतमभिवोक्थंय
त्प्रऽउगंतस्मादेनेनैतदुपेक्ष्यतमभिवेयाहुरेतेनह्येनंहो
तासंस्करोतीतिवायव्यंशंसतितस्मादाहुर्वायुःप्राणःप्राणो

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

रेतोरेतः पुरुषस्य प्रथमं संभवतः संभवतीति यद्वायव्यं शंसति
प्राणमेवास्य तत्संस्करोत्यैंद्रवायवं शंसति यत्र वाव प्राणस्तद
पानो यदैंद्रवायवं शंसति प्राणापानावेवास्य तत्संस्करोति
मैत्रावरुणं शंसति तस्मादाहुःश्चक्षुः पुरुषस्य प्रथमं संभ
वतः संभवतीतिं मैत्रावरुणं शंसति चक्षुरेवास्य तत्संस्करो
त्याश्विनं शंसति +य+ तस्मात्कुमारं जातं संवदंत उपवै शु
श्रूषते नि वै ध्यायतीति यदाश्विनं शंसति श्रोत्रमेवास्य त

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

संस्करोत्यैंद्रं त्र्यांसतितस्मात्कुमारंजातंसंवदंतंप्रतिधारयति
वैग्रीवाऽअथोशिरऽइंद्रियंयदैंद्रं त्र्यांसतिवीर्यमेवास्यतत्संस्क
रोतिवैश्वदेवंत्र्यांसतितस्मात्कुमारोजातःपद्भ्येवप्रचरति
वैश्वदेवानिह्यंगानियद्वैश्वदेवंत्र्यांसस्यंगान्येवास्यतत्संस्क
रोतिसारस्वतंत्र्यांसतितस्मात्कुमारंजातंजघन्यावागाविश
तिवाग्घिसरस्वतीयत्सारस्वतंत्र्यांसतिवाचमेवास्यतत्संस्क
रोत्येषवैजातोजायतेसर्वाभ्यऽएताभ्योदेवताभ्यःसर्वेभ्यऽ

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

वेभ्यः सर्वेभ्यः छंदोभ्यः सर्वेभ्यः प्रउगेभ्यः सर्वेभ्यः सवनेभ्यो
य ऽ एवं वेद यस्य चैवं विदुष ऽ एतच्छंसंति ॥२॥ प्राणानां वा ऽ ए
तदुक्थं यत्प्रऽउगं सप्त देवताः शंसति सप्त वै शीर्षन्प्राणाः शी
र्षन्नेव तत्प्राणान्दधाति किं स यजमानस्य पापभद्रमाद्रियेते
ति ह स्माह यो ऽस्य होता स्यादित्यत्रैवैनं यथाकामयेत तथा कु
र्याद्यं कामयेत प्राणेनैनं व्यर्धयानीति वायव्यमस्य लुब्धं शंसे
दृचं वा पदं वातीयात्तेनैव तल्लुब्धं प्राणेनैवैनं तद्व्यर्धयति

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

यंकामयेतप्राणापानाभ्यामेवैनंतर्द्धयेयमितीत्यैंद्रवायवमस्य
ल्लुब्धंत्रांसेद्दचंवापदंवातीयात्तेनैवतंलुब्धंप्राणापानाभ्या
मेवैनंतर्द्धयतियंकामयेतचक्षुषेवैनंव्यर्द्धयानीतिमै
त्रावरुणमस्यलुब्धंत्रांसेद्दचंवापदंवातीयात्तेनैवतंलुब्धं
चक्षुषेवैनंतर्द्धयतियंकामयेतश्रोत्रेणैनंव्यर्द्धयानीत्या
श्विनमस्यलुब्धंत्रांसेद्दचंवापदंवातीयात्तेनैवतंलुब्धं
श्रोत्रेणैवैनंतर्द्धयतियंकामयेतवीर्येणैनंव्यर्द्धयानीत्यैं

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

॥४॥

ड्मस्य लुब्धंश्रांसेद्दचंवापदंवातीयात्तेनैवतंलुब्धंवीर्येणैवेनंतद्घईय
त्तिर्यंकामयेताङ्गैरेनंब्यईयानीतिवैश्वदेवमस्यलुब्धंश्रांसेद्दचंनापदंवाती
यात्तेनैवतंलुब्धमंगैरेवेनंतद्ब्धईयत्तियंकामयेतवाचैनंब्यईयानीति
सारस्वतमस्यलुब्धंश्रांसेद्दचंवापदंवातीयात्तेनैवतंलुब्धंवाचैवेनंतद्ब्ध
ईयत्तियमुकामयेतसर्वैरेनमंगैःसर्वेणात्मनासमईयानीतिचेतदेवास्य
यथापूर्वमङ्ग्जु क्लृप्तंश्रांसेत्सर्वैरेवैनंतदंगैःसर्वेणात्मनासमईयत्तिस
र्वैरङ्गैःसर्वेणात्मनासमृध्यतेयएवंवेद ॥३॥ तदाहुर्यथावावस्तोत्रमे

॥४॥

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

वंशास्त्र माग्नेयीषु सामगास्तुवते वायव्या होता प्रतिपद्यते क
थमस्याग्नेय्यो नुशास्ता भवंतीत्यग्निर्वाऽएताः सर्वास्तन्वो यद्देता
देवताः सयदग्निः प्रवानिव दहति तदस्य वायव्यंरूपं तदस्य
तेनानुशंसत्यथ यद्द्वैधमिव कृत्वा दहति द्वौ वाऽइंद्रवायू
तदस्यैन्द्रवायवंरूपं तदस्य तेनानुशंसत्यथ यदुच्चैर्हृष्य
ति निचहृष्यति तदस्य मैत्रावरुणंरूपं तदस्य तेनानुशं
सति सयदग्निर्घोरः संस्पृष्टस्तदस्य वारुणंरूपं तं यद्घोर

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

॥५॥

संस्पर्शंसंतंभित्रकृत्येवोपासतेतदस्यमैत्रंरूपंतदस्यतेनानुत्रां
सत्यथयदेनंद्वाभ्यांबाहुभ्यांद्वाभ्यामरणीभ्यांमंथंतिद्वौवाऽअश्वि
नौतदस्याश्विनंरूपंतदस्यतेनानुत्रांसत्यथदुच्चैर्घोषस्तनय
न्बबाकुर्वंनिवदहतियस्माङ्कूतानिविज्ञंतेतदस्यैंद्रंरूपं
तदस्यतेनानुत्रांसत्यथयदेनमेकंसंतंबहुधाविहरंति
तदस्यवैश्वदेवंरूपंतदस्यतेनानुत्रांसत्यथयत्स्फूर्जंय
न्वाञ्चमिववदंदहतितदस्यसारस्वतंरूपंतदस्यतेनानुत्रां

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

सत्येवमुहास्यवायव्ययैव प्रतिपद्यमानस्यत्त्वेनतत्त्वेनैवै
ताभिर्दैवताभिःस्तोत्रियोनुरूस्तोभवतिविश्वेभिःसोम्यंमध्व
ग्न इंद्रेणवायुना॥ पिबामित्रस्यधामभिरितिवैश्वदेवमु
क्थंशस्त्वावैश्वदेव्यायजतियथाभागंतद्देवताःप्रीणाति॥४॥
देवपात्रंवा एतद्यद्वषट्कारोवषट्करोतिदेवपात्रेणैव
तद्देवतास्तर्पयत्यनुवषट्करोतितद्यथादोश्वान्वागावा
पुनरभ्याकारंतर्पयंत्स्येवमेवैतद्देवताःपुनरभ्याकारंत

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

र्प्पयंतियदनुवषट्करोतीमानेवाग्नीनुपासत्तऽइत्याहुर्धिष्ण्या
नपकस्मात्पूर्वस्मिन्नेवजुहुइतिपूर्वस्मिन्वषट्कुर्वंतीतिय
देवसोमस्याग्नेवीहीत्यनुवषट्करोतितेनधिष्ण्यान्प्रीणात्य
संस्थितांत्सोमान्भक्षयंतीत्याहुर्येषांनानुवषट्करोतिकोनु
सोमस्यस्विष्टकृद्भागऽइतियद्वावसोमस्याग्नेवीहीत्यनुव
षट्करोतितेनैवसंस्थितान्त्सोमान्भक्षयंतिसऽउऽएवसोम
स्यस्विष्टकृद्भागोवषट्करोति॥५॥वज्रोवाऽएषयद्वषट्

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

रोयं द्विष्यात्तं ध्यायेत्ष द्कुरिष्यंस्तस्मिन्नेवतंवज्रमास्थापयतिष
ळितिवषट्करोतिषड्वाऽऋतवऽऋतूनेवतत्कल्पयत्यृतून्प्र
तिष्ठापयत्यृतून्वैप्रतितिष्ठतऽइदंसर्वमनुप्रतितिष्ठतिय
दिदंकिंचप्रतितिष्ठतियऽएवंवेदतदुहस्माहहिरण्यदन्वै
दऽएतानिवाऽएतेनषट्प्रतिष्ठापयतिद्यौरंतरिक्षेप्रतिष्ठि
तांतरिक्षंपृथिव्यांपृथिव्यप्स्वापःसत्येसत्यंब्रह्मणिब्रह्मत
पसीत्येताऽएवतत्प्रतिष्ठाःप्रतितिष्ठंतीरिदंसर्वमनुप्रतिति

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

षतियदिदंकिंचप्रतितिष्ठतियत्एवंवेदंवोषळितिवषद्कुरोत्यसौवा
ववावृतवःषळेतमेवतद्वतुषाद्धात्यतुषुप्रतिष्ठापयतियादृगि
ववैदेवेभ्यःकरोतितादृगिवास्मैदेवाःकुर्वंति॥६॥त्रयोवेवषट्का
रावज्रोधामच्छद्रिक्तःसयमेवोच्चैर्बलिवषद्कुरोतिसवज्रस्तंतं
प्रहरतिद्विषतेभ्रातृव्यायवधंयोस्यस्तृत्यस्तस्मैस्तर्त्तवैतत्
स्मात्सभ्रातृव्यवतावषद्कृत्योथयःसमःसंततोनिर्हाणार्चः
त्तंतंप्रजाश्चपशवश्चानूपतिष्ठंतेतस्मात्सप्रजाकामेनपशुका

सधामच्छद्

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

य

मेनवषट्कृत्योपयेनैवषट्कवराधो तिसरिक्तोरिणात्त्यात्मानंरि
णक्ति जमानंपापीयान्वषट्कृतोभवतिपापीयान्यस्मैवषट्करोतित
स्मात्तस्यात्राान्नेयात्किंसयजमानस्यपापभद्रमाद्रियेतेतिहस्माह
योस्यहोतास्यादित्यत्रैवैनंयथाकामयेततथाकुर्याद्यंकामयेते
यथेवानीजानोभूत्तथैवेजानस्यादितियथेवास्यऋचंब्रूयात्त
थैवास्यवषट्कुर्यात्समदत्रामेवैनंतत्करोतियंकामयेतपापीया
न्स्यादित्युच्चैस्तरामस्यऋचमुक्त्वाशनैस्तरांवषट्कुर्यात्स्या

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

पीयांसमेवैनंतत्करोतियंकामयेतश्रेयांत्स्यादितित्रिशानैस्तराम
स्यऽऋचमुत्क्वौत्रैस्तरांवषट्कुर्याच्छ्रियएवैनंतच्छ्रियामादधा
तिसंततमृचावषट्कुर्यात्संततेर्येसंधीयतेप्रजयापशुभिर्यएए
वंवेद॥७॥यस्यैदेवतायैहविर्गृहीतंस्यात्तांध्यायेद्वषट्करिष्य
न्त्साक्षादेवतद्देवतांप्रीणातिप्रत्यक्षाद्देवतायजतिवज्रोवैवष
ट्कारःसएषप्रहृतोशांतोदीदायतस्यहेतस्यनसर्वऽइवशां
तिंवेदनप्रतिष्ठांतस्मादृप्येतहिंभूयानिवमृत्युस्तस्यहैषैव

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

शांतिरेषाप्रतिष्ठावागित्येवतस्माद्वषट्कृत्यवषट्कृत्यवागित्यनु
मंत्रयेतसऽएनंशांतोनहिनस्तिवषट्कारमामांप्रमृक्षोमाहंत्वांप्रमृ
क्षंबृहतामनउपह्वयेव्यानेनशरीरंप्रतिष्ठासिप्रतिष्ठांगच्छप्र
तिष्ठांमागमयेतिवषट्कारमनुमंत्रयेततदुहस्माहदीर्घमेत
स्सदप्रष्ठोवोजःसहओजऽइत्येववषट्कारमनुमंत्रयेतौजश्चह
वैसहश्चवषट्कारस्यप्रियतमेतन्वौप्रियेणैवैनंतद्धाम्नासम
र्द्धयतिप्रियेणधाम्नासमृध्यतेयऽएवंवेदवाग्वैप्राणापा

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

नौचवषट्कारस्तऽएतेवषट्कृतेव्युत्क्रामंतितानन्नुमंत्रयेतवागो
जःसहओजोमयिप्राणापानाविन्यात्मन्येवतद्धोतावाचंचप्रा
णापानौचप्रतिष्ठापयतिसर्वायुःसर्वायुत्वायसर्वमायुरेति
यऽएवंवेद॥८॥यज्ञोवैदेवेभ्यऽउदक्रामत्तंप्रैषैःप्रैषमैछ
न्यत्प्रैषैःप्रैषमैछंस्तत्प्रैषाणांप्रैषत्वंतंपुरोरुग्भिःप्रारोचय
न्यत्पुरोरुग्भिःप्रारोचयंस्तत्पुरोरुचांपुरोरुक्त्वंतंवेद्यामन्वविंद
न्यद्वेद्यामन्वविंदंस्तद्वेदेर्वेदित्वंतंवित्तंग्रहैर्व्यगृह्णतयद्वित्तं

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

ग्रहेर्व्यगृह्णत तद्ग्रहाणां ग्रहत्वं तं वित्वा नि विङ्क्ष्न्यैवेद यन्य द्वित्वा
नि विङ्क्ष्न्यैवेद यंस्त्वं निविद्धां निवित्त्वं महद्धा वन ष्टे ष्वभ्यल्पं वे
छत्तियतरो वा वतयोर्ज्यायऽइवाभीछतिसऽएवतयोः साधीयऽइछ
तियऽउऽएवद्वेषान्वषरियसो वषीयसो वेद सऽउऽएवतान्त्साधीयो
वेदन ष्टे ष्वंह्येतघस्त्रैधास्तस्मात्सदृस्ति घन्म्रे ष्यति ॥ ९ ॥ गर्भो वाऽ
एतऽउक्थानां यन्निविदस्त यत्पुरस्तादुक्थानां प्रातःसवने धी
यंते तस्मात्पराञ्चो गर्भा धीयंते पराञ्चः संभवंति यन्मध्यतोम

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

प्रजायंते

ध्यंदिने धीयंते तस्मान्मध्येगर्भा धृता यदंततस्तृतीयसवने धीयंते
तस्मादमुतोर्वाचो गर्भाः प्रजास्यै प्रजायते प्रजया पशुभिर्य एवं
वेद पेशा वा ऽ एत ऽ उक्थानां यन्निविदस्तद्यत्पुरस्तादुक्थानां
प्रातःसवने धीयंते यथैव प्रवयया तःपेशः कुर्यात्तादृक्तद्य
न्मध्यतो मध्यंदिने धीयंते यथैव मध्यतः पेशः कुर्यात्तादृक्त
द्यदंततस्तृतीयसवने धीयंते यथैवावप्रज्जनं तःपेशः कुर्या
त्तादृक्तत्सर्वतो यज्ञस्य पेशसा शोभते य एवं वेद ॥१०॥ सौ

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

र्यावाऽएतादेवतायन्निविदस्तद्यत्पुरस्तादुक्थानांप्रातःसवने
धीयंतेमध्यतोमध्यंदिनेतत्तृतीयसवनेऽआदित्यस्यैव
तद्व्रतमनुपर्यावर्त्तंतेपश्चाद्वैदेवायज्ञंसमभरंस्तस्मात्पश्चा
न्निविदःशस्यंतेयद्वैतद्देवायज्ञंसमभरंस्तस्मादश्वःसमभ
वत्तस्मादाहुरश्वंनिविदांशंस्त्रेदद्यादितितदुखलुवरमे
वददतिननिविदःपदमतीयाद्यन्निविदःपदमतीयाद्यज्ञ
स्यतच्छिद्रंकुर्याद्यज्ञस्यवैछिद्रंस्रवद्यजमानोनुपापीया

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

भवतितस्मान्ननिविदःपदमतीयान्ननिविदःपदेविपरिहरे
घंनिविदःपदेविपरिहरेन्मोहयेद्यज्ञंमुग्धोयजमानस्यात्तस्मा
न्ननिविदःपदेविपरिहरेन्ननिविदःपदेसमस्येघंनिविदःपदे
समस्येद्यज्ञस्यतदायुःसंहरेत्प्रमायुकोयजमानस्यात्तस्मान्न
निविदःपदेसमस्येत्क्षेदंब्रह्मप्रैदंक्षत्रमितियेते।एवसमस्येद्ब्रह्म
क्षत्रयोःसंश्रित्यैतस्माद्ब्रह्मन्चक्षत्रंचसंश्रितेनतच्चन्नचतुर्थं
चमतिमन्येतनिविज्ञानमेकेकंवैनिविदःपदमृचंसूक्तंपं

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

तितस्मान्नतृचन्नचतुर्ऋचमन्येतनिविद्धानंनिविदाह्येवस्तोत्रम
तिशंसंभवत्येकांपरिशिष्यतृतीसवनेनिविदंदध्याद्यद्वैपरि
शिष्यदध्यात्प्रजननंतदुपहन्याद्वैस्तत्प्रजायाईयेत्तस्मादे
कामेवपरिशिष्यत्तृतीयसवनेनिविदंदध्यान्नसूक्तेननि
विदमतिपद्येतयेनसूक्तेननिविदमतिपद्येतनतत्पुनस्स
पनिवर्त्तेतवास्तुहमेवतदन्यत्तदैवतंतछंदसंसूक्तमाह
त्यतस्मिन्निविदंदध्यान्माप्रगामपथोवयमितिपुरस्तात्सू

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

ऋस्यशंसन्निपृथोवा३एषप्रेतियोयज्ञेमुह्यतिमायज्ञादिन्द्रसोमि
न३इतियज्ञादेवतन्नप्रच्यवतेमान्तस्थुर्नो३अरातय३इतियस्तानी
यत३एवतदपहन्तियोयज्ञस्यप्रसाधनस्तंतुदेवेष्वातनवामा
हु३तंनस्त्रीमहीतिप्रजावैतन्तुःप्रजामेवास्मा३एतत्संतनोति
मनोन्वाहुवामहेनाराशंसेनसोमेनेतिमनसावैयज्ञस्तायते
मनसाक्रियतेसैवतत्रप्रायश्चित्तिःप्रायश्चित्तिः॥११॥इति
तृतीयपंचिकायांप्रथमोध्यायः॥१७॥देवविशःकल्पयित

॥१२॥

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

ग्नाऽ३इस्याहुस्कंभदस्कंभदस्विप्रतिष्ठाप्यमितित्रिःशोंसावोमित्याह्वयते
प्रातःसवनेत्र्यक्षरेणशंसामोदैवोमित्यध्वर्युःप्रतिगरेणाति
पंचाक्षरेणतदष्टाक्षरंसंपद्यतेष्टाक्षरावैगायत्रीगायत्रीमे
वतत्पुरस्तात्प्रातःसवनेऽचीक्लृपतामुक्थंवाचीत्याहत्र्यास्वाच
तुरक्षरमोमुक्थशाऽ३इत्यध्वर्युश्चतुरक्षरंतदष्टाक्षरंसंप
द्यतेष्टाक्षरावैगायत्रीगायत्रीमेवतदुभयतःप्रातःसवनेऽची
क्लृपतामध्वर्योशोंसामिदैवोमित्याह्वयतेमध्यंदिनेषळक्षरे

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

णत्रांसामोदैवोभित्यध्वर्युःप्रतिगरणातिपंचाक्षरेणतदेकादश्
श्राक्षरंसंपद्यतेऽएकादशाक्षरावैत्रिष्टुप्त्रिष्टुभमेवतत्तु
रस्तान्मध्यंदिनेचीक्लृपतामुन्थ्वाचीन्द्रायेत्याहशस्त्रास
प्ताक्षरंमोमुन्थ्वशाऽद्धस्यध्वर्युश्चतुरक्षरंतदेकादशाक्ष
रंसंपद्यतेऽएकादशाक्षरावैत्रिष्टुप्त्रिष्टुभमेवतदुभयतो
मध्यंदिनेचीक्लृपतामध्वर्योशोशोंसावोभित्याहयोतत्ती
यसवनेसप्ताक्षरेणत्रांसामोदैवोभित्यध्वर्युःप्रतिगरणा

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

त्रिपंचाक्षरेणतद्द्वादशाक्षरंसंपद्यतेद्वादशाक्षरावैजगती
जगतीमेवतस्तुरस्तात्तृतीयसवनेचीक्लृपतामुक्थंवाचीन्
यदेवेभ्यऽइत्याहत्रयस्त्रैकादशाक्षरंमोमित्यध्वर्युरेकाक्षरं
तद्द्वादशाक्षरंसंपद्यतेद्वादशाक्षरावैजगतीजगतीमेवत
दुभयतस्तृतीयसवनेचीक्लृपतांतदेतदृषिःपश्यन्नभ्यनू
वाचयद्गायत्रेऽअधिगायत्रमाहितंत्रैष्टुभाद्वात्रैष्टुभंनिर
तक्षत॥यद्वाजगज्जगत्याहितंपदंयइत्तद्विदुस्तेऽअमृत

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

त्वमानन्नुरित्येतद्वैतच्छंदश्च्छंदं प्रतिष्ठापयति कल्पयति देव
वित्रोयऽएवंवेद॥१२॥१॥प्रजापतिर्वै यज्ञं छंदांसि देवेभ्यो
भागधेयानिव्यभजत्स गायत्रीमेवाग्नये वसुभ्यः प्रातः सवने
भजत्त्रिष्टुभमिंद्राय रुद्रेभ्यो मध्यंदिने जगतीं विश्वेभ्योदे
वेभ्यऽआदित्येभ्यस्तृतीयसवनेऽथास्य यत्स्वं छंदऽआसीद
नुष्टुप्तामुदंतमभ्युदोहदच्छावाकीयामभिसैनमब्रवीदनुष्टु
ब्त्वन्वेवदेवानां पापिष्ठोसियस्यतेहं स्वं छंदोस्मियां मोदंतम

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

भ्युदैोहीरच्छावाकीयामभीतितदजानात्सस्वंसोममाहरत्सस्वे
सोमेग्रंमुखमभिपर्याहरदनुष्टुभंतस्मादनुष्टुबग्रियामुख्या
युज्यतेसर्वेषांसवनानामग्रियोमुख्योभवतिश्रेष्ठतामश्नुते
यऽएवंवेदस्वेवैसतत्सोमेकल्पयत्तस्माद्यत्रक्कचयजमानव
शोभवतिकल्पतऽएवयज्ञोपितस्यैजनतायैकल्पतेयत्रैवंवि
द्वान्यजमानोवशीयजते॥१२॥२॥अग्निर्वैदेवानांहोतासीत्तंमृ
त्युर्बहिष्पवमानेसीदत्सोनुष्टुभाज्यंप्रत्यपद्यतमृत्युमेवत

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

स्यैकामन्नुमाज्यैसीदत्सप्रउगेणप्रत्यपद्यन्तमस्त्स्मैवैतत्स्यैकामं
तंमाध्यंदिनेपवमानेसीदत्सोनुभौष्टुमेरुत्वतीयंप्रत्यपद्यन्तमस्त्स्मैवै
वतत्स्यैकामंतंमाध्यंदिनंव्रहतीषुनाशक्नोत्सत्तुंप्राणावैव्रहत्यः
प्राणानेवतन्नाशक्नोद्यवैतुंतस्मान्मध्यंदिनेहोताव्रहतीषुस्तोत्रि
येणैवप्रतिपद्यतेप्राणावैव्रहत्यःप्राणानेवतदभिप्रतिपद्यतेनंतृ
तीयपवमानेसीदत्सोनुष्टुभावैश्वदेवंप्रत्यपद्यन्तमस्त्स्मैवैतत्स्
यैकामंतंयज्ञायज्ञीयेसीदत्सवैश्वानरीयेणाग्निमारुतंप्रत्यपद्य

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

तमस्कमेवनत्सयेकामदजोवेवेश्वानरीयंप्रतिष्ठायत्तायज्ञीयंवज्रे
णेवतेत्यतिष्ठायामस्कंनुदनेसस्सर्वोन्पाप्मानंसर्वान्स्वशाणूनस्मारति
मुच्यस्वस्सेवोदमुच्यंतस्वस्सेवहातोन्मुच्यतेससर्वायुःसर्वायुवायस
र्वमायुरेतियएवंवेद॥१४॥२॥३॥द्रोवेवृत्रंहत्वानास्तृषीतिमन्य
मानःपराःपरावतोगच्छत्सपरमामेवपरावतमगच्छदनुष्टुबैप
रमापरावद्वाग्वाअनुष्टुप्सवाचंप्रविश्याशयत्तंसर्वाणिभूता
निविभज्यान्वैच्छंस्तंपूर्वयुःपितरोविंदन्ननुत्तरमहर्देवास्तस्मात्पू

षुः पितृभ्यः क्रियतेऽउत्तरमहर्देवान्यजन्ते नेनिब्रुवन्नभिषुणवामेवेत
थावावनऽआशिष्ठमागमिष्यतीति तथेति तेभ्य षुण्वंस्तऽआत्वा
रथं यथोतयऽइत्यैवैनमावर्त्तयन्निदं वसो सुतमंधऽइत्यैवैभ्यः सुत
कीलो माविरभवींदिन्द्र नेदीयऽएदिहीत्यैवैनं मध्यं प्रापादयंतागते
न्द्रेण यज्ञेन यजन्ते सेन्द्रेण यज्ञेन राध्नोति यऽएवं वेद ॥५॥४॥२॥ प्र
वै वृत्रं जघ्निवांसं नास्तृतेति मन्यमानाः सर्वा देवताऽअजहुस्तं म
रुत एव स्वापयो नाजहुः प्राणा वै मरुतः स्वापयः प्राणो वै हैनं

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

तंनाजहुःस्तस्मादेवोच्युतःस्वापिमान्प्रगाथःशस्यतेऽआस्वापेस्वापिभिरि
त्यपिहृयचेन्द्रमेवातःजुर्धिघंदःशस्यतेतद्वसर्वंमरुत्वतीयंभवसेषचेद
च्युतःस्वापिमान्प्रगाथःशस्यतेऽआस्वापेस्वापिभिरिति॥१६॥ब्राह्मण
स्पत्यंप्रगाथंशंसति बृहस्पतिपुरोहितावैदेवाऽअजयन्स्वर्गंलोकंव्य
स्मिंल्लोकेजयं तत्तथैवैतद्यजमानोबृहस्पतिपुरोहितःएवजयति
स्वर्गंलोकंव्यस्मिंल्लोकेजयतेतौवाएतौप्रगाथावस्तुतौसंतौपुन
रादायंशस्येतेतदाहुर्यन्नकिंचनास्तुतंसत्पुनरादायंशस्यतेऽथक

स्मांदेतौप्रगाथावस्तुतौसंतौपुनरादायंत्रास्येतेइतिपवमानोन्छंबाऽएतद्यन्मकत्वतीयंषट्सुवाऽअत्रगायत्रीषु स्तुवतेषट्सुबृहतीषुतिसृषुत्रिष्टुप्सुसवाऽएषत्रिछंदाःपंचदशोमाध्यंदिनःपवमानस्तदाहुःकथंतःऽएषत्रिछंदाःपंचदशोमाध्यंदिनःपवमानोनुशस्तोभवतीतियेऽएवगायत्र्याऽउत्तरेप्रतिपदोयोगायत्रोनुचरस्ताभिरेवास्यगायत्र्योनुशस्ताभवंत्येताभ्यामेवास्यप्रगाथाभ्यांबृहत्योनुशस्ताभवंतितासुवाऽएतासु

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

बृहतीषुसामगारौरवयौधाजयाभ्यांपुनरादायंस्तुवतेतस्माद्दे
तौप्रगाथावस्तुतौसंतौपुनरादायंशस्येतेतच्छस्त्रेणस्तोत्रमन्वे
तियऽएवत्रिष्टुभोधाय्येयत्त्रैष्टुभंनिविद्धानंताभिरेवास्यत्रिष्टु
भोनुशस्ताभवंत्येवमुहास्यैषत्रिछंदाःपंचदशोमाध्यंदिनः
पवमानोनुशस्तोभवतियऽएवंवेद॥१७॥८॥धाय्याःशंस
तिधाय्याभिर्वैप्रजापतिरिमांल्लोकानधयद्यंयंकाममका
मयततथैवैतद्यजमानोधाय्याभिरेवेमांल्लोकांधयतियंयं

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

कामंकामंयते यऽएवंवेदयदेव याय्याः ३यत्र यत्रवे देवायज्ञस्य छि
द्रं निराज्ञानंस्त द्धाय्याभिरपिदधुस्तद्धा य्यानां धाय्यात्वमछिद्रेणा
स्ययज्ञेनेष्टं भवतियऽएवंवेदयद्देव धाय्याः ३स्यूमहैतद्यज्ञस्य यद्धा
य्यास्त द्यथासूच्यावासः संदधदियादेवमेवैताभिर्यज्ञस्यछिद्रंसंद
धदेतियऽएवंवेदयद्देव धाय्याः ३तान्नुवाऽएतान्नुपसदामेवोक्थानि
यद्धाय्याऽअग्निर्नेतायाग्नेयीप्रथमोपसत्तस्याऽएतदुक्थंत्वंसोमक्र
तुभिरितिसौम्याद्वितीयोपसत्तस्याऽएतदुक्थंपिन्वंत्यपऽइतिवैष्णवी

१८

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

तृतीयोपसत्तस्याऽएतदुक्थंयावंतंहवैसौम्येनाध्वरेणेष्ट्वालोकं
जयतितमतऽएकैकयोपसदाजयतियऽएवंवेदयश्चैवंविद्वां
धाय्याःशंसतितद्वैकऽआहुस्तान्वोमहऽइतिशंसेदेतांवावव
यंभरतेषुशस्यमानामभिज्ञानीमऽइतिवदंतस्तत्तंनादृ
त्यंयदेतांशंसेदीश्वरःपर्जन्योवृष्टोःपिन्वंत्यपऽइत्येवशंसेद्वृ
ष्टिवनिपदंमरुतऽइतिमारुतमत्यंत्रमिहेविनयंतीतिविनी
तवद्यद्विनीतवत्तद्विक्रांतवद्यद्विक्रांतवत्तद्वैच्छवंवाजिनमिती
CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

न्द्रो वै वाजी तस्यां वा ऽ एतस्यां चत्वारि पदानि वृष्टिव निमारुतं वैष्ण
वमैंद्रं सा वा ऽ एषा तृतीयसवनभाजना सती मध्यंदिने त्रास्यते
तस्मादिदं भरतानां पशवः सायं गोष्ठाः संतो मध्यंदिने संग
विनीमायंति सो ऽ जगती आगता हि पशवः ऽ आत्मा यजमानस्य
मध्यंदिनस्तद्यजमाने पशून् दधाति ॥१८॥७॥ मरुत्वतीयं प्र
गाथं शंसति पशवो वै मरुतः पशवः प्रगाथः पशूनामव
रुध्यै जनिष्ठा ऽ उग्रः सहसे तुरायेति सूक्तं शंसति तद्वा ऽ

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

एतद्यजमानजननमेवसूक्तंयजमानंह वाऽएतेनयज्ञाद्देवयोन्यै
प्रजनयतितत्संजयंभवतिसंचजयतिविचजयतऽएतद्वैरिवी
तंगोरिवीतिहवैत्राणत्त्येनेदिष्ठंस्वर्गस्यलोकस्यागछत्सऽएत्त
त्सूक्तमपश्यत्तेनस्वर्गंलोकमजयत्तथैवैतद्यजमानऽएते
नसूक्तेनस्वर्गंलोकंजयतितस्याङ्गौःत्रास्याङ्गौःपरिक्षिप्यम
ध्येनिविदंदधातिस्वर्गस्यहैषलोकस्यरोहोयन्निविस्वर्गा
स्यहैतल्लोकस्याक्रमणंयन्निविताभाक्रममाणऽइवत्रांसदुपेव

तं
यजमानन्निगृह्णीयोस्यप्रियस्यादितिनुस्वर्गकामस्याथाभिचरतोयः
कामयेतक्षत्रेणविशंहन्यामितित्रिस्तर्हिनिविदासूक्तंविशंसेत्क्षत्रं
वैनिविद्विट्सूक्तंक्षत्रेणैवतद्विशंहंतियःकामयेतविशाक्षत्रंह
न्यामितित्रिस्तर्हिसूक्तेननिविदंविशंसेत्क्षत्रंवैनिविद्विट्सूक्तंवि
शैवतत्क्षत्रंहंतियउकामयेतोभयतऽएनंविशःपर्यवच्छिन
दानीत्युभयतस्तर्हिनिविदंव्याहूयीतोभयतऽएवैनंतद्विशः
पर्यवच्छिनत्तीतिन्वभिचरतऽइतरथात्वेवस्वर्गकामस्यवयः

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

सुपर्णाऽउपसेऽदुरिन्द्रंमित्युत्तमयापरिदधातिप्रियमेधाऽऋषयो
नाधमानाः॥ अपध्वांतमूर्णुहीतियेनतमसाप्रावृतोमन्येततेन्म
नसागच्छेदपहैवास्मात्तल्लुप्यतेपूर्द्धिचक्षुरितिचक्षुषीमरीमृ
ज्येताऽजरसंहचक्षुष्मान्भवतियऽएवंवेदमुमुग्ध्यस्मान्निध
येवबद्धानितिपाशावैनिधामुमुग्ध्यस्मान्पाशादिवबद्धानि
त्येवतदाह॥११॥८॥इन्द्रोवैवृत्रंहनिष्यन्त्सर्वादेवताऽअब्रवी
दनुमोपतिष्ठध्वमुपमाह्वयध्वमितितथेतितंहनिष्यन्तऽआद्र

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

वंसोवेन्मांवैहनिष्यंतऽआद्रवंतिहंतेमान्भीषयाऽइतितानभिप्रा
श्वसीत्तस्यश्वसथादीषमाणाविश्वेदेवाऽअद्रवन्मरुतोहैनंनाज
हुःप्रहरभगवोजहिवीरयस्वेत्येवैनमेतांवाचंवदन्तऽउपातिष्ठंततदे
तदृषिःपश्यंनभ्यनूवाचवृत्रस्यत्वाश्वसथादीषमाणाविश्वेदेवाऽअ
जहुर्येसखायः॥मरुद्भिरिंद्रसख्यंतेऽअस्त्वथेमाविश्वाःपृतनाजया
सीतिसोवेदिमेवैकिलमेसचिवाऽइमेमाकामयंतहंतेमानस्मि
न्नुक्थऽआभजाऽइतितानेतस्मिंनुक्थऽआभजदथहैतेतर्ह्युभे

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

एवंनिष्केवल्ये॥३॥ ॥१८॥ आसतुर्मरुत्वतीयंग्रहंगृह्णातिमरुत्वतीयंप्रगाथं
शंसतिमरुत्वतीयंसूक्तंशंसतिमरुत्वतीयान्निविदंदधातिमरुतांसाभ
क्तिर्मरुत्वतीयमुक्थंशस्त्वामरुत्वतीययायजतियथाभागंतद्देवताःप्रीणा
तियत्वावृत्रहत्येमघवन्त्नवईन्येत्त्रांबरेहरिवोयेगविष्टौ॥पूर्वान्नूनम
नुमदंतिविप्राःपिबेंद्रसोमंसगणोमरुद्भिरितियत्रयत्रेभिवैर्व्यजयत
यत्रयत्रवीर्यमकरोत्तदेनंतस्मिन्ननुवैन्द्रेणोनांत्स्सोमपीथान्करोति॥
॥२०॥१॥इंद्रोवैवृत्रंहत्वासर्वाविजितीर्विजित्याब्रवीत्प्रजापतिम

२ ती

बै

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

मेतदसानियत्त्वमहंमहानसानीतिसप्रजापतिरब्रवीदथकोहमि
तियदेवैतदवोच[illegible]ब्रवीत्ततोवैकोनामप्रजापतिरभवत्कोवै
नामप्रजापतिर्यन्महानिन्द्रोभवत्तन्महेन्द्रस्यमहेन्द्रत्वंसमहा
न्भूत्वादेवताऽअब्रवीदुद्धारंमउद्धरतेतियपाप्येतर्हीछत्ति
योवैभवतियःश्रेष्ठतामश्नुतेसमहान्भवतितंदेवाऽअब्रुवंस्त्व
यमेवब्रूष्वयत्तेभविष्यतीतिसएतंमाहेन्द्रंग्रहमब्रूतमाध्यं
दिनंसवनानांनिष्केवल्यमुक्थानांत्रिष्टुभंछंदसांपृष्ठंसाम्नांत

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

मस्माऽउद्धारमुदहरन्नुदस्माऽउद्धारं हरंति यऽएवं वेद तं देवाऽअ
ब्रुवंत्सर्वे वाऽअवोचथाऽअपिनोत्रास्त्विति स नेत्यब्रवीत्कथं वोऽ
पि स्यादिति तमब्रुवन्नप्येवनोऽस्तु मघवन्निति तानीक्षतैव ॥२१॥
॥१०॥ ते देवाऽअब्रुवन्नियं वाऽइन्द्रस्य प्रिया जाया वावाता प्रासहाना
मास्यामेवेच्छामहाऽइति तथेति तस्यामैच्छन्त सैनानब्रवीत्प्रा
तर्वः प्रतिवक्तास्मीति तस्मात्स्त्रियः पत्या विच्छन्ते तस्मादु स्त्र्यनु
रात्रं पत्या विच्छते तां प्रातरुपायन्त्सैतदेव प्रत्यपद्यत यद्वा वान्पु

व

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

रुत्तमंपुराषाळ्वृत्रहेंद्रोनामान्यप्राः॥अचेत्तिप्रासहष्पतिस्तुविष्मा
नितीन्द्रोवैप्रासहष्पतिस्तुविष्मान्यदीमुश्मसिकर्त्तवेकरत्तदि
तियद्देवैतद्वाचामाकरत्तदित्येवैनंस्तदब्रवीत्तेदेवाऽअब्रु
वन्नपस्याऽद्धाहास्तुयानोस्मिन्नवैकमविददितितपेतितस्याऽ
अप्यत्राकुर्वंस्तस्मादेषात्रापिश्रास्यतेयद्वावानपुरुत्तमंपुरा
षाळितिसेनावाऽइंद्रस्यप्रियाजायावावाताप्रासहानामको
नामप्रजापतिःश्वशुरस्तद्यास्यकामेसेनाजयेत्तस्याऽअर्द्धाऽ

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

त्तिषं स्तृणमुभयतः परिच्छिद्येतरांसेनामभ्यसेस्प्रासहेकस्त्वाप
श्यतीति तद्य येवादस्नुषाश्वशुरांल्लज्जमानानिल्लीयमानैत्येवमे
वसासेनाभञ्ज्यमानानिल्लीयमानैतियत्रैवं विद्वांस्तृणमुभयतः
परिच्छिद्येतरांसेनामभ्यस्यति प्रासहेकस्त्वापश्यतीतितानिन्द्रः
उवाचापिवोत्रास्त्विति ते देवाऽअब्रुवन्विराड्याज्यास्तुनिष्केवल्यस्य
यात्रस्त्रिंशादक्षरा॥त्रयस्त्रिंशद्वैदेवाऽअष्टौवसवऽएकादशरुद्रास्
द्वादशादित्याः प्रजापतिश्चवषट्कारश्चदेवताऽअक्षरभाजः

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

॥२४॥

करोत्यक्षरमक्षरमेवतद्देवताऽअनुप्रपिबंतिदेवपात्रेणैवतद्देवता
स्तर्प्यंतियंकामयेतानायतनवान्स्यादित्युविराजास्ययजेद्गायत्र्या
वात्रिष्टुभावान्येनवाछंदसावषट्कुर्यादनायतनवंतमेवैनंतत्क
रोतियंकामयेतायतनवान्स्यादितिविराजास्ययजेत्पिबासोम
मिंद्रमंदतुत्वेत्येतयायतनवंतमेवैनंतत्करोतीति॥ब्रा॥११॥ऋक्चै
वाऽइदमग्रेसामचास्तांसैवनामऽऋगासीदमोनामसामसावाऽ
ऋक्सामोपावदंमिथुनंसंभवावप्रजात्याऽइतिनेत्यब्रवीत्सामज्या
यो

॥२४॥

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

भ

याच्चाऽश्वतो ममममहिमेतितेद्वे भूत्वोपावदतां तेन प्रतिचनसमभव
दततास्तिस्रो भूत्वोपावदंस्तास्तिस्रभिः समभवद्यत्तिस्रभिः सम
भवत्तस्मात्तिस्रभिस्तुवंति तिस्रभिरुद्गायंति तिस्रभिर्हि साम संमि
तं ॥ तस्मादेकस्य बह्व्यो जाया भवंति नैकस्यै बहवः सह पतयो य
द्वै तत्सा चामश्च समभवतां तत्सामाभवत्तत्साम्नः सामत्वं यो वै
भवति यः श्रेष्ठतामश्नुते स सामन्भवत्यसामन्य इति हि निंदं
ति ते वै पंचान्यद्भूत्वा पंचान्यद्भूत्वा + सामन्भवति यऽएवं वेद + कल्पे

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

जंदशिनीमभिसमपद्येतांतस्मादाहुर्विराड्

तामाहावश्चहिंकारश्चप्रस्तावश्चप्रथमाचऽऋगुद्गीथश्चमध्यमाचप्रतिहार

श्चोत्तमा

चनिधनंचवषट्कारश्चतेयत्संचान्यद्भूत्वापंचान्यद्भूत्वाकल्पेतां

तस्मादाहुःपांक्तोयज्ञःपांक्ताःपशवऽइतियदुविराजियज्ञोदशि

न्यांप्रतिष्ठितऽइत्यात्मावैस्तोत्रियःप्रजानुरूपःपत्नीधाय्यापश

वःप्रगाथोगृहाःसूक्तंसवाऽअस्मिंश्चलोकेमुष्मिंश्चप्रजयाचप

शुभिश्चगृहेषुवसतियऽएवंवेद ॥२३॥१२॥ स्तोत्रियंशंसऽ

त्यात्मावैस्तोत्रियःस्तंमध्यमयावाचाशंसत्यात्मानमेवतत्सं

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

स्कुरुतेनुरूपंत्रंसति प्रजावाऽअनुरूपः सऽउच्चैस्तरामिवानुरूपः
त्रंस्तव्यः प्रजामेवतच्छ्रेयसीमात्मनः कुरुते धाय्यांत्रंसति पत्नी
वै धाय्यासानीचैस्तरामिवधाय्यात्रंस्तव्या प्रतिवादिनी हास्य
गृहेषु पत्नी भवति यत्रैवंविद्वान्नीचैस्तरांधायांत्रंसति प्रगा
थंत्रंसति सस्वरवत्या वाचात्रंस्तव्यः पत्रावो वै स्वरः पत्रावः प्रगा
थः पत्रूनामवरूध्याऽइंद्रस्यनुवीर्याणि प्रवोचमिति सूक्तंत्रं
सति तद्वाऽएतत्प्रियमिंद्रस्य सूक्तंनिष्केवल्यं हैरण्यस्तूपमेतेनवै

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

सूक्तेन हिरण्यस्तूपऽआंगिरसऽइंद्रस्य प्रियं धामोपागच्छत्स पर
मं लोकमजयदुपेन्द्रस्य प्रियं धाम गच्छति जयति परमं लोकं य
एवं वेद गृहा वै प्रतिष्ठा सूक्तं तत्प्रतिष्ठिततमया वाचा शंस्तव्यं
तस्माद्यद्यपि दूर इव पशूँल्लभते गृहानेवैनानाजिगमिष
ति गृहा हि पशूनां प्रतिष्ठा प्रतिष्ठा ॥२४॥१३॥ इति तृतीयपं
चिकायां द्वितीयोध्यायः ॥ ७म ॥ ॥ सोमो वै राजामुष्मिंल्लो
कऽआसीत्तं देवाश्चऽऋषयश्चाभ्यध्यायन्कथमयमस्मान्त्सो

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

मोराज्ञागच्छेदितितेबुबंश्छंदांसियूयंन्नइमंसोमंराजानमाहरतीते
तथेतितेसुपर्णाभूत्वोदपतंस्तेयत्सुपर्णाभूत्वोदपतंस्तदेतत्सौ
पर्णमित्याख्यानविद्‌आचक्षतेछंदांसिवैतत्सोमंराजानमच्छा
चरंस्तानिहतर्हिचतुरक्षराणिचतुरक्षराण्येवछंदांस्यासंत्सा
जगतीचतुरक्षराप्रथमोदपतत्सापतित्वार्द्धमध्वनोगत्वाश्रा
म्यत्सापरास्यत्रीण्यक्षराण्येकाक्षराभूत्वादीक्षांचतपश्चहरं
तीपुनरभ्यवापतत्तस्मात्तस्यवित्तादीक्षावित्तंतपोयस्यपशवः

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

संतिजागताहिपशवोजगतीहितानाहरदथत्रिष्टुबुदपतत्सा
पतित्वाभूयोऽर्धादध्वनोगत्वाश्राम्यत्सापरास्येकमक्षरंत्र्यक्षराभू
त्वादक्षिणाहरंतीपुनरभ्यवापतत्तस्मान्मध्यंदिनेदक्षिणानीयं
तेत्रिष्टुभोलोकेत्रिष्टुब्भिताऽआहरत् ॥२५॥१॥ तेदेवाऽअब्रुवन्गा
यत्रींत्वंनइमंसोमंराजानमाहरेतिसातथेत्यब्रवीत्तांवैमासर्वे
णास्वस्त्ययनेनानुमंत्रयध्वमितितथेतिसोदपतत्तांदेवाःसर्वे
णास्वस्त्ययनेनान्वमंत्रयंतप्रेतिचेतिचेत्येतद्वैसर्वंस्वस्त्ययनंय

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

सेतिचेतिचेतितघोस्यप्रियस्यात्तमेतेनानुमंत्रयेतप्रेतिचेतिचेति
स्वस्येवगछतिस्वस्तिपुनरागछतिसापतित्वासोमपालाभीषरि
त्वापश्चांचमुखेनचसोमंराजानंसमगख्याघानिचेतरेषुंदसीऽ
अक्षराण्यजहितांत्तानिचोपसमगख्यात्तस्याऽअनुविसृज्यकृ
त्वानुःसोमपालःसव्यस्यपदोनखमछिद्दत्तच्छल्यकोभवत्तस्मा
त्सनखभिवंयद्वत्रामस्त्रवत्सावत्राभवत्तस्मात्साहविरिवाधयः
त्राल्योयदनीकमासीत्ससपौनिर्देवयभवत्सहसस्वजोयानिप

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

र्णानितेमंथावलायानिस्नावानितेगंडूपदायत्तेजनंसोधाहिःसोसातपे
षुरभवत्॥२६॥२॥सायद्दक्षिणेनपदासमगृभ्णात्तत्प्रातःसवनमभव
त्तद्गायत्रीस्वमायतनमकुरुततस्मात्तत्समृद्धतमंमन्यंतेसर्वेषांसवना
नामग्निर्योमुख्योभवतिश्रेष्ठतामश्नुतेयऽएवंवेदाथयत्सृक्येनेसम पदा
गृभ्णात्तन्माध्यंदिनंसवनमभवत्तद्विस्रंसततद्विस्रस्तंनान्वाप्नोत्
र्वेसवनंतेदेवाःप्राजिज्ञासंततस्मिंस्त्रिष्टुभंछंदसामदधुरिंद्रंदेव
तानांतेनतत्समावद्वीर्यमभवत्पूर्वेणासवनेनोभाभ्यांसवनाभ्यांस
मावद्वीर्याभ्यांसमावज्जामीभ्यांराध्नोतियऽएवंवेदाऽथयन्मुखेनस

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

मगभ्यांतत्तृतीयसवनमभवत्तस्यपतंतीरसमधयत्तद्धीतरसंनान्वा
प्नोत्सपूर्वैसवनैतेदेवाःप्राजिज्ञासंततत्पशुषुपश्यंस्तदाशिरमवन
यंस्त्याज्येनपशुनाचरंतितेनतत्समावद्वीर्यमभवत्पूर्वाभ्यांसवनाभ्यां
सर्वैःसवनैःसमावद्वीर्यैःसमाव[illegible]पिसीराप्नोतियऽएवंवेद ॥२७॥३॥
तेवाऽइमेऽइतरेछंदसीगायत्रीमभ्यवदंतांवित्तन्नावक्षराण्यनु
पर्यागुरितिनेत्यब्रवीद्गायत्रीयथावित्तमेवनऽइतितेदेवेषुप्रश्न
मैतांतेदेवाऽअब्रुवन्यथावित्तमेववऽइतितस्माद्वाप्यतर्हिवित्यां

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

याहुर्यथावित्तमेवनद्वितितोवाऽअष्टाक्षरागायत्र्यभवत्र्यक्षरात्रि
ष्टुबेकाक्षराजगतीसाष्टाक्षरागायत्रीप्रातःसवनमुदयच्छन्नाशक्नो
त्त्रिष्टुप्त्र्यक्षरामाध्यंदिनंसवनमुद्यंतुंतांगायत्र्यब्रवीदायान्यपि
मेत्रास्त्वितिसातथेत्यब्रवीत्रिष्टुप्तांवैमेतैरष्टाभिरक्षरैरुपसं
धेहीतितथेतितामुपसमदधात्तदेतद्गायत्र्यैमध्यंदिनेय
न्मरुत्वतीयस्योत्तरेप्रतिपदोयश्चानुचरःसैकादशाक्षराभूत्वा
माध्यंदिनंसवनमुदयच्छन्नाशक्नोज्जगत्येकाक्षरातृतीयस

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

वनमुद्यंतुं तां गायत्र्यब्रवीदायान्यपि मेत्रास्त्विति सा तथेत्यब्रवीज्जग
तीतां वै मेतैरेकादशाभिरक्षरैरुपसंधेहीति तथेति तामुपसम
दधादेतद्वैतद्गायत्र्यैतृतीयसवने यद्वैश्वदेवस्योत्तरे प्रतिपदो
यश्चानुचरः साद्वादशाक्षराभूत्सोत्तृतीयसवनमुदयच्छत्तते
वा ऽअष्टाक्षरा गायत्र्यभवदेकादशाक्षरा त्रिष्टुब्द्वादशाक्षरा ज
गतीसर्वैच्छंदोभिः समावद्वीर्यैः समावज्जामिभीराघ्नोति य
एवं वेदैकं वै सत्तत्रेधाभवत्तस्मादाहुर्दतिव्यमेवं विदुषऽइ

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

त्येकं हि सत्त्रेधाभवत् ॥८॥४॥ ते देवाऽअब्रुवन्नादित्यान्युष्माभि
रिदं सवनमुद्यच्छामेति तथेति तस्मादादित्यारंभणं तृतीयसव
नमादित्यग्रहः पुरस्तात्तस्य यजत्यादित्यासोऽअदितिर्मादयं
तामिति मद्वत्या रूपसमृद्ध्या मद्वद्वै तृतीयसवनस्य रूपं ना
नुवषट्करोति न भक्षयति संस्था वाऽएषा यदनुवषट्कारः सं
स्थाभक्षेः प्राणाऽआदित्या नेत्प्राणान्त्संस्थापयानीति तत आदि
त्याऽअब्रुवन्त्सवितारं त्वयेदं सह सवनमुद्यच्छामेति तथेति

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

स्मात्सा वित्रीप्रतिपद्भवतिवैश्वदेवस्यसावित्रग्रहःपुरस्तात्तस्ययजति

दमूनादेवःसवितावरेण्यइतिमद्वत्यारूपसमृद्धयामदद्वैतृतीयस

वनस्यरूपंनानुवषट्करोतिनभक्षयतिसंस्थावाऽएषायदनुवष

ट्कारःसंस्थाभक्षःप्राणाःसवितानेत्प्राणांसंस्थापयानीत्युमिवाऽ

एषऽएतेसवनेविपिबतियत्सविताप्रातःसवनंचतृतीयसवनं

चैतद्ध्यपिबवत्सौम्यैनिविदःपदंपुरस्ताद्भवतिमद्वदुपरिष्टादु

भयोरेवैनंतत्सवनयोराभजतिप्रातःसवनेचतृतीयसवनेच

वि२

बह्व्यः प्रातर्याज्याः स्युस्तऽएकात्ततीयसवने तस्मादूर्ध्वाः पुरुषस्य
भूयांसः प्राणा यच्चावांचो द्यावापृथिवीयं शंसति यो वा पृथिवी
वै प्रतिष्ठेऽइयमेवेह प्रतिष्ठासावमुत्र तद्द्यावापृथिवीयं शंस
ति प्रतिष्ठयोरेवैनं तत्प्रतिष्ठापयति ॥२१॥८॥ आर्भवं शंसत्य
ऋभवो वै देवेषु तपसा सोमपीथमभ्यजयंस्तेभ्यः प्रातःसवने वा
चिकल्पयिषंस्तानग्निर्वसुभिः प्रातःसवनादनुदत तेभ्यो माध्यं
दिने सवने वाचिकल्पयिषंस्तानिन्द्रो रुद्रैर्माध्यंदिनात्सवना

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

दनुददतेतेभ्यस्तृतीयसवनेवाचिकल्पयिषंस्तान्निषेद्देवाऽअनोनु
घंतनेहपास्यंतिनेहेतिसप्रजापतिरब्रवीत्सवितारंतववाऽइमंते
वासास्त्वमेववैभिःसंपिबस्वेतिसतपेत्यब्रवीत्सवितातान्वैत्वमुप
यतःपरिपिबेतितान्प्रजापतिरुभयतःपूर्यपिबत्तेऽएतेधाय्याअ
निरुक्तेप्राजापत्येत्रास्येतेऽअभितऽआभेवंसुरूपकृत्नुमूतयेऽ
यंवेनश्चोदयत्पृश्निगभोऽइतिप्रजापतिरेवैनंस्तदुभयतःपरि
पिबतितस्मादुश्रेष्ठीपात्रेरोचयत्येवंयंकामयतेतन्तेभ्योवैदेवाऽ

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

अपेवाबीभत्संतमनुष्यगंधात्तऽएतेधाय्येअंतरदधतयेभ्योमातै
वापित्रेऽइति॥२०॥६॥वैश्वदेवंशंसतियथावैप्रजाऽएवंवैश्वदेवं
तद्यथांतरंजनताऽएवंसूक्तानियथारण्यान्येवंधाय्यास्तदुभय
तोधाय्यांपर्योह्यतेतस्मात्तान्यरण्यानिसंत्यनरण्यानिमृगै
श्चवयोभिश्चेतिहस्माहयथावैपुरुषऽएवंवैश्वदेवंतस्यय
थांतरमंगान्येवंसूक्तानियथापर्वाण्येवंधाय्यास्तदुभय
तोधाय्यांपर्योह्यतेतस्मात्पुरुषस्यपर्वाणिशिथिराणिसं

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

तिद्व्ह्यानि ब्रह्मणाहितानि घृतानि मूलं वाऽएतद्यज्ञस्य यद्धाय्या
श्च याज्याश्च तद्यदन्याऽन्या धाय्याश्च याज्याश्च कुर्युरुन्मूलमेव
तद्यज्ञं कुर्युस्तस्मात्ताः समान्यऽएव स्युः पांचजन्यं वाऽएतदुक्थं
यद्वैश्वदेवं सर्वेषां वाऽएतत्पंचजनानामुक्थं देवमनुष्याणां गं
धर्वाप्सरसां सर्पाणां च पितॄणां चैतेषां वाऽएतत्पंचजनानामु
क्थं सर्वऽएनं पंचजना विदुरैनं पंचिन्यै जनतायै हविनो गच्छंति
यऽएवं वेद सर्वदेवत्यो वाऽएष होता यो वैश्वदेवं शंसति सर्वा

दिशोध्यायेछंसिष्यन्त्सर्वास्वेव तद्दिक्षु रसं दधाति यस्यामस्य दिशि द्वे
ष्यः स्यान्न तां ध्यायेदनुहायैवास्य तद्वीर्यमादत्ते दितिर्द्यौरदितिरंत
रिक्षमित्युत्तमया परिदधाती ऽयं वा ऽअदितिरियं द्यौरियमंतरि
क्षमदितिर्माता सपिता सपिता सपुत्रः ऽइतीयं वै मातेयं पितेयं
पुत्रो विश्वेदेवा ऽअदितिः पंचजना ऽइत्यस्यां वै विश्वेदेवा ऽअस्यां
पंचजना ऽअदितिर्जातमदितिर्जनित्वमितीयं वै जातमियं जे
नित्वं द्विः पच्छः परिदधाति चतुष्पादा वै पशवः पशूनामवरु

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

ध्यैसकृदूर्ध्वं चेन्द्राः प्रतिष्ठायाऽएवद्विप्रतिष्ठोवैपुरुषश्चतुष्पादाः
न्द्राग्नीयजमानमेवतद्विप्रतिष्ठंचतुष्पात्सुपशुषुप्रतिष्ठापय
तिसदैवपंचजनीययापरिदध्यात्तदुपस्पृशन्भूमिंपरिदध्या
त्तयस्यामेवयज्ञंसंभरतितस्यामेवैनंतदंततःप्रतिष्ठापयति
विश्वेदेवाःशृणुतेमंहवंमऽइतिवैश्वदेवमुक्थंशस्त्वावैश्वदे
व्यायजतियथाभागंतद्देवताःप्रीणाति॥२१॥७॥आग्नेयीप्रथ
माघृतयाज्यासौमीसौम्ययाज्यावैष्णवीघृतयाज्यात्वंसोमपि

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

त्तभिःसंस्थितेऽहनि सौम्यस्य पितृमत्यायजन्ति घ्नंति वाऽएतत्सोमंयदभि
षुण्वंति तस्यैतामनुस्तरणींकुर्वंतियत्सौम्यःपितृभ्योवाऽअनुस्तर
णीतस्मात्सौम्यस्यपितृमत्यायजंत्यवधिषुर्वाऽएतत्सोमंयदभ्य
षुषवुस्तदेनंपुनःसंभावयंतिपुनराप्याययंत्युपसदांरूपेणोप
सदांकिलवैतद्रूपंयद्देवतादेवताऽअग्निःसोमोविष्णुरितिप्रति
गृह्यसौम्यंहोतापूर्वश्छंदोगेभ्योवेक्षेततंह्येकेपू(र्)वंछंदोगे
भ्योहरंतितत्तथानकुर्याद्वषट्कर्ताप्रथमःसर्वभक्षान्भक्षयति

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

तिहस्माहतेनैवरूपेणतस्माद्दृषद्वृत्तैवपूर्वैर्वैक्षेतायेनंछंदोगेभ्यो
हरंति॥२२॥८॥प्रजापतिर्वैस्वांदुहितरमभ्यध्यायद्दिवमित्यन्यऽ
आहुरुषसमित्यन्येतामृश्योभूत्वारोहितंभूतामभ्यैत्तंदेवाऽअ
पश्यन्नकृतंवैप्रजापतिःकरोतीतितेतमैच्छन्यऽएनमारिष्यत्ये
तमन्योन्यस्मिन्नाविंदंस्तेषांयाऽएवघोरतमास्तन्वऽआसंस्ताऽ
एकधासमभरंस्ताःसंभृताऽएषदेवोऽभवत्तदस्यैतद्भूतवन्ना
मभवतिसयोस्यैतदेवन्नामवेदतंदेवाऽअब्रुवन्नयंवैप्रजापति

वै १

रकृतमकरिमं विध्येतिसतथेत्यब्रवीत्स वै वो वरं वृणा इति वृणीष्वेति
स एतमेव वरमवृणीत पशूनामाधिपत्यं तदस्यैतत्पशुमन्नाम प
शुमान्भवति योऽस्यैतदेवन्नाम वेद तमभ्यायत्याविध्यत्स विद्ध ऊ
र्ध्वं उदप्रपतत्तमेतं मृग इत्याचक्षते य उ एव मृगव्याधः स उ ए
व स यारोहिणी सा रोहिणी यो एवेषुस्त्रिकाण्डा सो एवेषुस्त्रिकाण्डा त
द्वा इदं प्रजापते रेतः सिक्तमधावत्तत्सरो भवत्ते देवा अब्रुवन्मे
दं प्रजापते रेतो दुषदिति तन्मादुषमभवत्तन्मादुषस्य मादुषत्वं मा

यदब्रुवन्मेदं प्रजापते रेतो दुषदिति २

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

दुषंहवैनामैतद्यन्मानुषंतन्मादुषंसन्मानुषमित्याचक्षतेपरोक्षेणपरोक्ष
प्रियाऽइव हिदेवाः॥२॥१॥ तदग्निनापर्यादधुस्तन्मरुतोधून्वंस्तदग्नि
वैश्वानरः प्राच्यावयत्तदग्निनावैश्वानरेणपर्यादधुस्तन्मरुतोधून्वंस्तद
ग्निर्वैश्वानरःप्राच्यावयंत्तस्ययद्रेतसःप्रथममुददीप्यततदसावादि
त्योभवद्यद्द्वितीयमासीत्तद्भृगुरभवत्तंवरुणोन्यगृह्णीततस्मात्सभृगुर्वा
रुणिरथयत्तृतीयमदीदेदिवतऽआदित्याअभवन्येंगाराऽआसंस्तें
गिरसोभवन्यदङ्गाराःपुनरवशांताऽउददीप्यंततद्बृहस्पतिरभवद्यानि

पश्रिक्षाणान्यासंस्ते कृष्णाः पशवोभवन्याल्लोहिनीर्मृत्तिकातेरोहिताऽअप
यद्भस्मासीत्तस्य रुष्यं व्यसर्पद्गौरोगवयऋष्ट्यगुष्ट्रोगर्दभऽइतियेचै
तेरुणाः पशवस्तेचतान्वाऽएषदेवोभ्यवदत ममवाऽइदं ममवैवास्तुह
मितितमेतयर्चानिरवादयंतयेषारौद्रीऽत्रास्यतऽआतेपितर्मरुतांसु
म्नमेतु मानः सूर्यस्यसंदृशोयुयोथाः ॥ त्वन्नोवीरोऽअर्वतिक्षमेथाऽइ
तिब्रूयान्नाभिनऽइत्यनभिमानुकोहैषदेवः प्रजाभवतिप्रजायेमहि
रुद्रिँप्रजाभिरितिब्रूयान्नरुद्रेयसेतस्यैवनाम्नः परिहृत्यैतद्वुखलुवा

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

नः करतीत्येवच्छंसेद्भिन्तिप्रतिपद्यते सर्वस्माऽएवैतच्छांत्यै नृभ्यो नारिभ्यो
गवऽइति पुमांसो वै नरः स्त्रियो नार्यः सर्वस्माऽएवैतच्छांत्यै सो निरुक्तारो
द्वीच्छंतां तास सर्वायुः सर्वायुत्वाय सर्वमायुरेति यऽएवं वेद सा गायत्री
ब्रह्म वै गायत्री ब्रह्मणैवैनं तं नमस्यति ॥३४॥१०॥ वैश्वानरीयेणा
ग्निमारुतं प्रतिपद्यते वैश्वानरो वाऽएतद्रेतः सिक्तं प्राच्यावयत्त
स्माद्वैश्वानरीयेणाग्निमारुतं प्रतिपद्यते नवानं प्रथमऽऋचं शंसत्या
ग्नीन्वाऽएषोचिंरिष्यच्छांतान्प्रसीदन्नेति यऽआग्निमारुतं शंसति

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

प्राणो नैव तदग्नींस्तरत्यधीयन्नुपहन्यादन्यं विवक्तारमिच्छेत्तमेव तत्से
तुं कृत्वा तरति तस्मादाग्निमारुते न व्युद्यमेष्टव्यो विवक्ता मारुतं शं
सति मरुतो ह वाऽएतद्रेतः सिक्तं धून्वंतः प्राच्यावयंस्तस्मान्मारुतं
शंसति यज्ञायज्ञा वोऽअग्नये देवो वो द्रविणोदाऽइति मध्ये योनिं
त्वानुरूपं च शंसति तद्यन्मध्ये योनिं चानुरूपं च शंसति तस्मान्मध्ये
योनिर्धृता यदु द्वे सूक्ते शंस्त्वा शंसति प्रतिष्ठयोरेवैतदुपरिष्टात्प्र
जननं दधाति प्रजात्यै प्रजायते प्रजया पशुभिर्य एवं वेद ॥ ३५ ॥ १ ॥

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

जातवेदस्यं त्वांसति प्रजापतिः प्रजाऽअसृजत ताः सृष्टाः पराच्यऽएवा
यन्न व्यावर्त्तंत ताऽअग्निना पर्यगच्छत्ताऽअग्निमुपावर्त्तंत तमेवो
द्याप्युपावृत्ताः सोब्रवीज्जाता वै प्रजाऽअनेनाविदमिति यदब्रवीज्जा
ता वै प्रजाऽअनेनाविदमिति तज्जातवेदस्यमभवत्तज्जातवेदसो
जातवेदस्त्वं ताऽअग्निना परिगता निरुद्धाः शोचत्यो दीध्यत्योति
ष्ठंस्ताऽअद्भिरभ्यषिंचत्तस्मादुपरिष्टाज्जातवेदस्यस्यापो हिष्ठी
यं त्वांसति तस्मात्तच्छमयते वत्वांस्तव्यं ताऽअद्भिरभिषिच्य निजो

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

स्यैवामन्यततासुवाऽअहिनाबुध्न्येनपरोक्षात्तेजोदधाद्देषहवाऽअ
हिर्बुध्न्योयदग्निर्गार्हपत्योग्निनैवासुतद्गार्हपत्येनपरोक्षात्तेजोद
धातितस्मादाहुर्जुह्वदेवाजुह्वतोवसीयानिति॥२५॥१२॥देवानांप
त्नीःशंसत्यनूचीरग्निंगृहपतिंतस्मादनूचीपत्नीगार्हपत्यमास्तेत
दाहूराकांपूर्वांशंसेज्जाम्यैवैपूर्वपेयमितितत्तंनादृत्यंदेवानामेव
पत्नीःपूर्वाःशंसेद्देषहवाऽएनत्सत्नीषुरेतोदधातियदग्निर्गार्हपत्यो
ग्निनैवासुतद्गार्हपत्येनपत्नीषुप्रत्यक्षात्तेजोदधातिप्रजात्यैप्रजाये
द्दे

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

तेप्रजयापशुभिर्यऽएवंवेद तस्मात्समानोदर्यो स्वसान्योदर्यायैजाया

याऽअनुजीविनीजीवतिराकांत्रांसतिराकाहवाऽएतांपुरुषस्यसेवनीं

सीव्यतियैषाच्छिश्श्येषिपुमांसोस्यपुत्राजायंतेयऽएवंवेदपावीरवीं

त्रांसतिवाग्वैसरस्वतीपावीरवीवाच्येवतद्वाचंदधातितदाहुर्योमी

पूर्वोत्रांसेत्॥पित्र्यां२इतियामीमेवपूर्वांत्रांसेदिमंयमप्रस्तरमाहि

सीदेतिराज्ञोवैपूर्वपेयंतस्माद्यामीमेवपूर्वांत्रांसेन्मातलीकव्यैर्य

मोऽअंगिरोभिरितिकाव्यानामनूचींत्रांसत्यवरेणैववैदेवान्काव्याः

परेणैवपितॄंस्तस्मात्काव्यानामनूचीस्त्रींसंत्युदीरतामवरउत्परासऽइतिपित्र्याःत्रीं
संत्युन्मध्यमाःपितरःसोम्यासऽइतियेवैवावमायेचपरमायेचमध्यमास्तान्स
र्वाननंतरायंप्रीणात्याहंपितॄन्त्सुविदत्रांऽअवित्सीतिद्वितीयांत्रींसंतिबर्हिषदोये
स्वधयासुतस्येत्येतद्धवाऽएषांप्रियंधामयद्बर्हिषदऽइतिप्रियेणैवैनांस्तद्धाम्ना
समर्द्धयतिप्रियेणधाम्नासमृध्यतेयऽएवंवेदेदंपितृभ्योनमोऽअस्त्वद्येतिनम
स्कारवतीमंततःत्रींसंतितस्मादंततःपितृभ्योनमस्क्रियतेतदाहुर्व्याहावंपि
त्र्याःत्रींसेत्॥अव्याहावांऽइति॥व्याहावमेवत्रींसेदसंस्थितंवैपितृयज्ञस्य

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

माध्वसंस्थितं वाऽएष पितृयज्ञं संस्थापयति योव्याहावं शंसति तस्माद्व्या
हावमेव शंस्तव्यं ॥२७॥१३॥ स्वादुष्किलायं मधुमाँऽउतायमितीन्द्र
स्यैंद्रीरनुपानीयाः शंसत्येताभिर्वाऽइंद्रुस्तृतीयमन्वपिबत्तदनुपानी
यानामनुपानीयात्वं माद्यंतीव वै सर्वा देवता यदेता होता शंसति त
स्मादेतासु मद्वत्प्रतिगीर्यं ययोरोजसा स्कभिता रजांसीति वैष्णुवारुणी
मृचं शंसति विष्णुर्वै यज्ञस्य दुरिष्टं पाति वरुणः स्विष्टं तयोरुभयोरे
व शांत्यै विष्णोर्नुकं वीर्याणि प्रवोचमिति वैष्णवीं शंसति यथा वै मत्य

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

मेवं यज्ञस्य विष्णुस्तद्यथा दुष्कृष्टं दुर्मतीकृतं सुकृष्टं सुमतीकृतं कुर्वन्नियादेव
मेवैतद्यज्ञ दुष्टुतं दुःशस्तं सुष्टुतं सुशस्तं कुर्वन्नेति यदेतां होता त्रिःशंसति तं
तुं तन्वं रजसो भानुमन्विहीति प्राजापत्यां त्रिःशंसति प्रजा वै तंतुः प्रजामेवा
स्मा ऽ एतत्संतनोति ज्योतिष्मतः पथो रक्ष धिया कृतानिति देवयाना वै ज्यो
तिष्मंतः पंथानस्तानेवास्मा ऽ एतद्वितनोत्यनुल्बणं वयत जोगुवामपो
मनुर्भव जनया दैव्यं जनमित्येवैनं तन्मनोः प्रजया संतनोति प्रजात्यै
प्रजायते प्रजया पशुभिर्य ऽ एवं वेद देवाना ऽ इंद्रो मघवा विरप्शी सुत्त

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

मयापरिदधातीयंवाइन्द्रो मघवा विरप्शीकरत्सत्यांचर्षणीधृदनर्वा ॥
त्वंराजाजनुषांधेह्यस्मेऽइतीयंवैराजाजनुषामधिश्रवोमाहिनंयज्जरित्र
इतीयंवैमाहिनंयज्ञश्रवोयजमानोजरितायजमानायैवैतामाशिषमाशास्तेतदुपस्पृष्टाभूमिंपरिदध्यात्तस्यामेवयज्ञंसंभर
तिलस्यामेवैनंतदंततःप्रतिष्ठापयतिसिमेनमरुद्भिःशुभयद्भिर्र्क
क्वभिरित्याग्निमारुतमुक्थंशस्त्वाग्निमारुत्यायजतियथाभागं
तद्देवताःप्रीणातिप्रीणाति ॥ ३८ ॥ १४ ॥ इतितृतीयपंचिकायांतृती

योऽध्यायः॥ ॥ॐ म्रू॥ देवा वाऽअसुरैर्युद्धमुपप्रायन्विजयाय तानग्नि
र्नान्वकामयतैतुं तं देवाऽअब्रुवन्नपि त्वमेह्यस्माकं वै त्वमेकोसी
ति स नास्तुतोन्वेष्यामीत्यब्रवीत्स्तुत नु मेति तं ते समुत्क्रम्यो
पनिवृत्यास्तुवंस्तांस्तुतोनुप्रैत्स त्रिः श्रेणिर्भूत्वा त्र्यनीकोऽसुरान्युद्धमुप
प्रायद्विजयाय त्रिः श्रेणिरिति छंदांस्येव श्रेणीरकुरुत त्र्यनीकऽइ
ति सवनान्येवानीकानि तानसंभाव्यं पराभावयत्ततो वै देवाऽअभ
वन्परासुरा भवत्यात्मना परास्य द्विषन्पाप्मा भ्रातृव्यो भवति यऽए

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

ती मान

वंवेदसावाऽएषागायत्र्येवयदग्निष्टोमश्चतुर्विंशत्यक्षरावैगायत्रीच
तुर्विंशतिरग्निष्टोमस्यस्तुतशस्त्राणितद्धयदिदमाहुःसुधायांहवै
वाजीसुहितोदधातीतिगायत्रीवैतंनहवैगायत्रीक्षमारमतऊर्ध्वाह
वाऽएषायजमानमादायस्वरेत्यग्निष्टोमोवैतंनहवाऽअग्निष्टोमःक्षेमा
रमतऊर्ध्वोहवाऽएषयजमानमादायस्वरेतिसवाऽएषसंवत्सरः
एवयदग्निष्टोमश्चतुर्विंशत्यर्द्धमासोवैसंवत्सरश्चतुर्विंशतिर
ग्निष्टोमस्यस्तुतशस्त्राणितंयथासमुद्रंस्रोत्याऽएवंसर्वेयज्ञक्र

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

अ

तवोपियंति॥ २९॥१॥ दीक्षणीयेष्टिस्तायते तामेवानु याः काश्चेष्टयस्ताः सर्वाग्निष्टोममपियंती ळामु पह्वयते मयत्नं ऽइळाविधा वै पाकयज्ञा ऽइळा मेवानु ये के च पाकयज्ञास्ते सर्वेग्निष्टोममपियंति सायं प्रातरग्निहोत्रं जुह्वति सायं प्रातर्व्रतं प्रयच्छंति स्वाहाकारेणाग्निहोत्रं जुह्वति स्वाहाकारेणाव्रतं प्रयच्छंति स्वाहाकारमेवान्वग्निहोत्रमग्निष्टोममप्येति पंचदशाप्रायणीये सामिधेनीरन्वाह पंचदशो दर्शपूर्णमासयोः प्रायणीयमेवानु दर्शपूर्णमासावग्निष्टोममपीतः सोमं राजानं क्रीणंत्यो

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

त्यग्निमातिथ्येमंथंत्यग्निं चातुर्मास्येष्वातिथ्यमेवानु चातुर्मास्यान्यग्निष्टोममपियं
थो वै सोमो राजौषधिभिस्तं भिषज्यंति यं भिषज्यंति सोममेव राजा
नं क्रीयमाणमनु यानि कानि च भेषजानि तानि सर्वाण्यग्निष्टोमम
मपियंति पयसा प्रवर्ग्ये चरंति पयसा दाक्षायणयज्ञे प्रवर्ग्यमेवानु
दाक्षायणयज्ञोग्निष्टोमममप्येति पशुरुपवसथे भवति तमेवानु ये के
च पशुबंधास्ते सर्वेग्निष्टोमममपियंतीळादधो नाम यज्ञक्रतुस्तं दध्ना चरं
ति दध्ना दधिघर्मं दधिघर्ममेवान्विळादधोग्निष्टोमममप्येति ॥४॥ साड्
तिनु पुरस्तादधोपरिष्टात्सप्तदशोक्थ्यस्य स्तोत्राणि पंचदश रात्रा स्त्रा

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

णीसमासोमासधासंवत्सरोविहितःसंवत्सरोग्निर्वैश्वानरोग्निरग्नि
ष्टोमःसंवत्सरमेवानूक्थ्याग्निष्टोममप्येत्युक्थ्यमपियंतमनुवाजपे
योप्येत्युक्थ्याह्िसभवतिद्वादशरात्रेःपर्यायाःसर्वेपंचदशाःस्तो
त्रीसंपद्यत्रिंशदेकविंशाःषोडशिसामभवतिद्वसंधिःसात्रिंशत्समा
सत्रिंशन्मासस्यरात्रयोमासधासंवत्सरोविहितःसंवत्सरोग्निर्वै
श्वानरोग्निरग्निष्टोमःसंवत्सरमेवान्वतिरात्रोग्निष्टोममप्येत्यति
रात्रमपियंतमन्वप्तोर्यामोप्येत्यतिरात्रोह्िसभवत्येतद्वैयेन्वप्तु

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

रस्ताद्येचोपरिष्टाद्यज्ञक्रतवस्तेसर्वेग्निष्टोममपियंतितस्यसंस्तुतस्य
नवतिशतंस्तोत्रियाःसायानवतिस्तेदशत्रिवृथैतौयानवतिस्तेद
शापयादशानासामेकास्तोत्रियादेतित्रिवृत्सपरिशिष्यतेसोसावेकविं
शोध्याहितस्तपतिविषुवान्वाऽएषस्तोमानांदशावाऽएतस्मादर्वा
चस्त्रिवृतोदशपरांचोमध्यऽएषऽएकविंशोऽउभयतोध्याहित
स्तपतितद्यासोस्तोत्रियादेतिसितस्मिंनध्यूढासयजमानस्तदै
वंक्षत्रंसहोबलमेतस्यहसायुज्यंसरूपतांसलोकतामश्नुतेयऽ
मश्नुतेहवैदैवंक्षत्रंसहोबल २

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

वंवेद ॥ ४१ ॥ ३ ॥ देवासुरा वाऽअसुरैर्विजिग्यानोऽऊर्ध्वाः स्वर्गंलोकमा
यंस्तोऽग्निर्दिविस्पृगूर्ध्वोऽउदश्रयत स स्वर्गस्यलोकस्यद्वारमवृणो
दग्निर्वैस्वर्गस्यलोकस्यद्वारमवृणोदग्निर्वैस्वर्गस्यलोकस्याधिप
तिस्तंवसवःप्रथमाऽआगछंस्तऽएनमब्रुवन्नतिनोऽर्जस्याकाशंनः
कुर्विति स नास्तुतोऽतिस्रक्ष्यऽइत्यब्रवीत्स्तुतनुमेतितथेतितंतेत्रिवृ
तास्तोमेनास्तुवंस्तांस्तुतोऽत्यार्जंततेयथालोकमगछंस्तंरुद्राआ
गछंस्तऽएनमब्रुवन्नतिनोऽर्जस्याकाशंनःकुर्विन्निति स नास्तुतोऽति

नं १

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

स्त्रक्ष्यऽद्रुस्यब्रवीत्स्तुतनुमेतितपेतितंतेपंचदशेनस्तोमेनास्तुवं
स्तान्स्तुतोस्याजेंततेयथालोकमगछंस्तमादित्याऽआगछंस्तऽएन
मब्रुवन्नतिनोर्ज्जेस्याकाशान्नःकुर्वितिसनास्तुतोतिस्त्रक्ष्यऽद्रुस्यब्र
वीत्स्तुतनुमेतितपेतितंतेसप्तदशेनस्तोमेनास्तुवंस्तान्स्तुतोस्या
जेंततेयथालोकमगछंस्तंविश्वेदेवाऽआगछंस्तऽएनमब्रुवन्न
तिनोर्ज्जेस्याकाशान्नःकुर्विनितिसनास्तुतोतिस्त्रक्ष्यऽद्रुस्यब्रवीत्स्तु
तनुमेतितपेतितंतऽएकविंशेनस्तोमेनास्तुवंस्तान्स्तुतोस्याजेंत

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

तेयथाल्लोकमगच्छन्नेकैकेनवैतं देवास्तोमेनास्तुवस्तान्स्तुतोल्या
र्जेततेयथालोकमगच्छन्नपहैनमेषऽएतैः सर्वैः स्तोमैः स्तोतियोय
जतेयश्चैनमेवंवेदनीलुतमर्जोताऽअतिहवाऽएनमर्जते स्वर्गंल्लो
कमभियऽएवंवेद॥४२॥४॥ सवाऽएषोग्निरेवयदग्निष्टोमस्तंयदस्तु
वंस्तस्मादग्निस्तोमस्तमग्निस्तोमंसंतमग्निमऽइत्याचक्षतेपरो
क्षेणपरोक्षप्रियाऽइवहिदेवास्तंयच्चतुष्टयादेवाश्चतुर्भिस्तोमै
रस्तुवंस्तस्माच्चतुस्तोमस्तंचतुस्तोमंसंतंचतुष्टोमऽइत्याचक्ष

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

तंपरोक्षेणपरोक्षप्रियाऽइवहिदेवाऽअपयदेनमूर्ध्वंसंतंज्योति
र्भूतंतमस्तुवंस्तस्माज्योतिस्तोमस्तंज्योतिस्तोमंसंतंज्योतिष्टोमऽइत्या
चक्षतेपरोक्षेणाऽऽपरोक्षप्रियाऽइवहिदेवाःसवाऽएषापूर्वोन
परोयज्ञक्रतुर्यथारथचक्रमनंतमेवंयदग्निष्टोमस्तस्ययथै
वप्रायणंतथोदयनंतदेषाभियज्ञगाथागीयते॥यदस्यपूर्वम
परंतदस्ययद्वस्यापरंतद्वस्यपूर्वं॥अहेरिवसर्पणंशाकलस्य
नविजानंतियतरस्परस्तादितियथाह्येवास्यप्रायणमेवमुदय

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

नमसदितिनिलदाहुर्यत्रिवृत्सायणमेकविंशमुदयनंकेनतेसमेऽइति
खोवाऽएकविंशास्त्रिवृद्वैसाषोयदुषोत्तचौत्वचिनाविति ब्रूयात्तेने
ति॥५२॥५॥योवाऽएषतपत्येषोग्निष्टोमःऽएषसाह्नस्तंसद्वैवान्हासं
स्थापयेयुसाह्नोवैनामतेनासंत्वरमाणाश्वरेयुर्यथैवप्रातःसव
नऽएवंमाध्यंदिनऽएवंतृतीयसवनऽएवमुहयजमानोप्रमानोप्र
मायुकोभवतियद्वाऽइदंपूर्वयोःसवनयोरसंत्वरमाणाश्चरंति
तस्माद्धेदंप्राच्योग्रामताबहुलाविष्टाःअथयद्धेदंतृतीयसवने

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

संत्वरमाणाश्चरंति तस्मादिदं प्रत्संचिदीर्घारण्यानि भवंति तथा ह यजमानः
प्रमायुको भवति तेनासंत्वरमाणाश्चरेयुर्यथो व प्रातःसवनऽएवं माध्यं
दिनऽएवं तृतीयसवनऽएवमु ह यजमानोऽप्रमायुको भवति सऽएतमे
व तंत्रेणानुपर्यावर्त्तते यदा वाऽएष प्रातरुदेत्यथ मंद्रं तपति तस्मा
न्मंद्रया वाचा प्रातःसवने शंसेदथ यदाभ्येत्यथ बलीयस्तपति तस्मा
द्बलीयस्या वाचा माध्यंदिने शंसेदथ यदाभितरामेत्यथ बलिष्ठतमं
तपति तस्माद्बलिष्ठतमं तपति तस्माद्बलिष्ठतमया वाचा तृतीयस

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

वनेशंसेदेवंशंसेयद्दिवाचयीशीतवाग्घिशास्त्वंयथातुवाश्चोस्तरोत्तर
रिण्योत्सहेतसमापनायतयोप्रतिपद्येनैतत्सुशास्ततमभिवभ
वतिसवाऽएषनकदाचनास्तमेतिनोदेतितंयदस्तमेतीतिमन्यं
तेन्हऽएवतदंतमित्वाथात्मानंविपर्यस्यतेरात्रीमेवावस्तात्कुरु
तेहःपरस्तादथयदेनंप्रातरुदेतीतिमन्यंतेरात्रेरेवतदंतमित्वा
थात्मानंविपर्यस्यतेहरेवावस्तात्कुरुतेरात्रींपरस्तात्सवाऽएष
नकदाचननिम्रोचतिनहवैकदाचननिम्रोचत्येतस्यहसायुज्यं

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

सरूपतां सलोकतामश्नुते य एवं वेद य एवं वेद ॥ ४४ ॥ ६ ॥ इति तृती
यपंचिकायां चतुर्थोऽध्यायः ॥ हरिः ॐ ॥ यज्ञो वै देवेभ्योऽन्नाद्यमुद
क्रामत्ते देवा अब्रुवन्यज्ञो वै नोऽन्नाद्यमुदक्रमीदन्विमं यज्ञमन्नमन्वि
च्छामेति ते ब्रुवन्कथमन्विच्छामेति ब्राह्मणेन च छंदोभिश्चेत्यब्रुवंस्ते
ब्राह्मणं छन्दोभिरदीक्षयंस्तस्यांतं यज्ञमतन्वतापि पत्नीः समया
जयंतस्माद्धाप्येतर्हि दीक्षणीयायामिष्टावांतमेव यज्ञं तन्वतेपि प
त्नीः संयाजयंति तमनुन्यायमन्ववैस्ते प्रायणीयमतन्वत तं प्रायणी

वायं

येननेदीयोन्वागछंस्ते कर्मभिः समत्वरंत तत छेंवंतमकुर्वंस्तस्माद्ध्या
प्येतर्हि प्रायणीयं त्रैंवंतमेव भवति तमनुन्याय मन्ववायंस्तऽआ
तिथ्यमतन्वत तमातिथ्येन नेदीयोन्वागछंस्ते कर्मभिः समत्वरंत
त दिळांतमकुर्वंस्तस्माद्ध्याप्येतर्ह्यातिथ्यमिळांतमेव भवति तम
नुन्याय मन्ववायंस्तऽउपसदोतन्वत तमुपसद्भिर्नेदीयोन्वागछं
स्ते कर्मभिः समत्वरंत ते तिस्रः सामिधेनीरनूच्य तिस्रो देवता अ
यजंस्तस्माद्ध्याप्येतर्ह्युपसत्सु तिस्रऽएव सामिधेनीरनूच्य तिस्रो

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

देवतायज्ञंनितमनुन्यायमन्ववायंस्तदुपवसथमतन्वततमुपवसथ्ये
ह्न्याप्नुवंस्तमाप्त्वातंयज्ञमतन्वतापिपत्नीःसमयाजयंस्तस्माद्ध्याप्यतर्ह्यु
पवसथऽआतमेवयज्ञंतन्वतेपिपत्नीःसंयाजयंतितस्मादेतेषुपूर्वे
षुकर्म्मसुशनैस्तरांशनैस्तरामिवानुब्रूयादनूत्सारमिवहितेतमा
यंस्तस्मादुपवसथेयावत्यावाचाकामयीततावत्यानुब्रूयादाप्तोऽ
हिसतर्हिभवतीतितमाप्त्वाब्रुवंस्तिष्ठस्वनोन्नाद्यायेतिसनेत्यब्र
वीत्कथंवस्तिष्ठेयेतितानीक्षतैवतमब्रुवन्ब्राह्मणेनचनश्छंदो

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

मिश्चसयुग्भूखान्नाधायतिष्ठस्वेतितथेतितस्माद्धाप्येतर्हियज्ञःसयुग्भू
खादेवेभ्योहव्यंवहतिब्राह्मणेनचच्छंदोभिश्च॥४५॥१॥त्रीणिहवैय
ज्ञेक्रियंतेजग्धंगीर्णंवांतंतद्धैतदेवजग्धंयदाशंसमानमार्त्विज्यंका
रयतऽउतवामेदद्यादुतवामावृणीतेतितद्धतत्पराङेवयथाजग्धंन
हैवतद्यजमानंभुनक्तियद्धैतदेवगीर्णंयद्बिभ्यदार्त्विज्यंकारयतऽ
उतवामानबाधेतोतवामेनयज्ञवैशसंकुर्यादितितद्धतत्पराङेवयथा
गीर्णंनहैवतद्यजमानंभुनक्तियद्धैतदेववांतंयदभिशस्यमानमा

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

र्त्विज्यं कारयते यथा ह वाऽइदं देवानां मनुष्या बीभत्संतेऽएवं तस्माद्देवास्त
द्धृत स्वराऽएव यथा वा तं न हैव तं यजमानं भुनक्ति सऽएतेषां त्रयाणामा
श्रान्तेयात्तं य ये तेषां त्रयाणामेकं चिदकाममभ्याभवेत्तस्यास्ति वामदे
व्यस्य स्तोत्रे प्रायश्चित्तिरिदं वाऽइदं वामदेव्यं यजमानलोकोमृत
लोकः स्वर्गो लोकस्तत्रिभिरक्षरैर्न्यूनं तस्य स्तोत्रं छुपस्यत्रेधा
त्मानं विगृह्णीयात्पुरुषऽइति सऽएतेषु लोकेष्वात्मानं दधात्यस्मि
न्यजमानलोकेस्मिन्स्वर्गेल्लोके स सर्वां दुरिष्टिमत्येत्यपि यदि समृ

स्मिन्नमृतल्लोके २

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

ह्राऽऽद्वऽऋत्विजः स्युरिति हस्माहाप्य हैतज्जपेद्देवेति ॥४॥ ॥२॥ छंदां
सि वै देवेभ्यो हव्यमूढ्वा श्रांतानि जघनार्द्धे यज्ञस्य तिष्ठंति यथाश्वो
वाश्वतरो वोहिवांस्तिष्ठेद्देवतेभ्यःऽ एतं मैत्रावरुणं पशुं पुरोळाश
मनुदेविकाहवींषि निर्वपेद्धात्रे पुरोळाशं द्वादशकपालं यो धा
ता स वषट्कारोऽनुमत्यै चरुं यानुमतिः सा गायत्री राकायै चरुं या रा
का सा त्रिष्टुप् सिनीवाल्यै चरुं या सिनीवाली सा जगती कुह्वै चरुं
या कुहूः सानुष्टुबेतानि वाव सर्वाणि छंदांसि गायत्रं त्रैष्टुभं जागत

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

तमानुष्टुभमन्वन्यान्येतानिह्लियज्ञेप्रतमाभिवक्रियंतएतेर्हवाऽअ
स्यच्छंदोभिर्यजंतःसर्वैश्छंदोभिर्यजंतःसर्वैश्छंदोभिरिष्टंभवतिय
एवंवेदतद्धैयदिदमाहुःसुधायांहवैवाजीसुहितोदधातीतिछंदां
सिवैतत्सुधायांहवाऽएनंछंदांसिदधत्यननुध्यायिनंलोकंजयति
यऽएवंवेदतद्धैकऽआहुर्धातारमेवसर्वासांपुरस्तात्पुरस्तादाज्ये
नपरियजेत्तदासुसर्वासुमिथुनंदधातीतितदुवाऽआहुर्जामि
वाऽएतद्यज्ञेक्रियतेयत्रसमानीभ्यामृग्भ्यांसमानेहन्यजतीतियदि

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

पुरोळाज्ञ

ह्वाऽअपिबस्त्याऽद्रवजायाः पतिर्वाव तासां मिथुनं नं यदासां धातारं पुरस्ता
द्यजतितदासुसर्वासु मिथुनं दधातीति नुद्दे विकानां ॥ ४७ ॥ २॥ अथ दे
वीनां सूर्यायै मेककपालं यः सूर्यः स धाता मत्तु एव वषट्कारो द्विवेच
रूंयाद्यो सानुमतिः सोऽएव गायत्र्युषसे चरूं यो षाः सा राकाः सोऽएव
त्रिष्टुपूगवेचरूंया गौः सा सिनीवाली सोऽएव जगती पृथिव्ये चरूं
या पृथिवी सा कुहूः सोऽएवानुष्टुबेतानि वाव सर्वाणि छंदांसि गा
यत्रं त्रैष्टुभमन्वन्यान्येतानि हि यज्ञे प्रतमामिव क्रियंतऽएतैर्हवाऽ
स्य जागतमानुष्टु १

॥५१॥

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

सूर्यमेवसर्वासांपुरस्तात्पुरस्तादाज्येनपरियजेत्तदासुसर्वासुमिथुनंदधातीतितद्धवाआहुः
अस्यछंदोभिर्यजतःसर्वैश्छंदोभिरिष्टंभवतियऽएवंवेदतद्धैयदि
दमाहुःसुधायांहवैवाजीसुहितोदधातीतिछंदांसिवैतत्सुधायांह
वाऽगानंछंदांसिदधत्यननुध्यायिनंलोकंजयतियऽएवंवेदतद्धै
कऽआहुर्जामिवाऽएतद्यज्ञेक्रियतेयत्रसमानीभ्यामृग्भ्यांसमा
नेहन्यजंतीतियदिहवाऽअपिबह्वेव्यऽइवजायाःपतिर्वावतासां
मिथुनंतद्यदासांसूर्यंपुरस्ताद्यजतितदासुसर्वासुमिथुनंद
धातितायाऽइमास्ताऽअमूर्याऽअमूस्ताऽइमाऽअन्यतराभिर्वा

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

वतं काममाप्नोति यऽएतास्तूभयीषु ताऽउभयीर्गतश्रियः प्रजातिका
मस्य सन्निर्वपेन्नेत्वेशिष्यमाणस्य यदेनायेशिष्यमाणस्य सन्निर्व
पेदीश्वरो हास्य वित्ते देवाऽअरंतोर्यद्वाऽअयमात्मनेलममंस्तेति
ताह शुचिवृक्षो गौपालायनो वृद्धद्युम्नस्याभिप्रतारिणस्योभयी
र्यज्ञे सन्निरुवाप तस्य ह रथगृत्सं गाहमानं दृष्ट्वोवाचेत्थमहम
स्य राजन्यस्य देविकाश्च देवीश्चोभयीर्यज्ञे समभादयं यदस्येत्थं
रथगृत्सो गाहताऽइति चतुःषष्टिं कवचिनः शश्वद्धास्य ते पुत्रन

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

ष्मारऽआसुः ॥ ४८ ॥ ५ ॥ अग्निष्टोमं वै देवाऽअश्रयंतोन्थ्यान्यसुरास्ते समाव

द्वीर्याऽएवासन्न व्यावर्त्तंत ता भरद्वाजऽऋषीणामपश्यदिमे वाऽअसुराउ

क्थेषु श्रितास्तानेषां न कश्चन पश्यतीति सोग्निमुदह्वयदेह्यू षु ब्रवाणि

तेभ्यऽइत्य् श्वेतरा गिरऽइत्यसुर्यो ह वाऽइतरा गिरः सोग्निकपोत्तिष्ठन्न ब्रवी

त्किं स्विद्देव मह्यं कृशो दीर्घः पलितो वक्ष्यतीति भरद्वाजो ह कृशो दी

र्घः पलितो वक्ष्यतीति भरद्वाजो ह वै कृशो दीर्घः पलितऽआस सोब्र

वीदिमे वाऽअसुराउक्थेषु श्रितास्तान्वो न कश्चन पश्यतीति तानग्नि

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

रश्वोभूत्वाभ्युत्सद्रवद्यदग्निरश्वोभूत्वाभ्युत्सद्रवत्तत्साकमश्वं सामाभवत्त
स्मात्साकमश्वस्य साकमश्वत्वं तदाहुः साकमश्वेनोक्थ्यानि प्रणायेदप्रणीता
निवावतान्युक्थ्यानियान्यन्यत्र साकमश्वादिति प्रमंहिष्ठीयेन प्रणाये
दित्याहुः प्रमंहिष्ठीयेन वै देवा ऽअसुराननुक्थेभ्यः प्राणुदंत तत्साहैव
प्रमंहिष्ठीयेन नयेत्स साकमश्वेन ॥ ४१ ॥ ५ ॥ ते वा ऽअसुरा मैत्रावरुण
स्योक्थमभ्यश्रयंत सोब्रवीदिंद्रः कश्चाहं चेमानितोऽसुरान्नोत्स्याव इत्या
हं चेत्यब्रवीद्वरुणस्तस्मादैंद्रावरुणं मैत्रावरुणस्तृतीयसवने

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

शंसतींद्रश्चहितान्वरुणश्चततोनुदेतांतेवैततोपहताऽअसुराब्राह्मणाच्छं
सिनउक्थमश्रयंतसोब्रवीदिंद्रः कश्चाहंचेमानितोसुरान्नोत्स्यावहाऽ
इत्यहंचेत्यब्रवीद्बृहस्पतिस्तस्मादैंद्राबार्हस्पत्यंब्राह्मणाच्छंसीतृतीयस
वनेशंसतींद्रश्चहितान्बृहस्पतिश्चततोनुदेतांतेवैततोपहताऽअसु
राअच्छावाकस्योक्थमश्रयंतसोब्रवीदिंद्रः कश्चाहंचेमानितोसुरान्नो
त्स्यावहाऽइत्यहंचेत्यब्रवीद्विष्णुस्तस्मादैन्द्रावैष्णवमच्छावाकस्तृतीय
सवनेशंसतींद्रश्चहितान्विष्णुश्चततोनुदेतांद्वंद्वमिंद्रेणदेवताःशस्यं

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

ते द्वंद्वं वै मिथुनं तस्माद्द्वंद्वान्मिथुनं प्रजायंते प्रजात्यै प्रजायते प्रजया पशु
भिर्यऽएवं वेदाथ हैते पोत्रीयाश्च नेष्ट्रीयाश्च चत्वारऽऋतुयाजाः षडृचः
सा विराड्दशिनी तद्विराजि यज्ञं दशिन्यां प्रतिष्ठापयंति प्रतिष्ठा
पयंति ॥५०॥ ६॥ ॥इति तृतीयपंचिकायां पंचमोऽध्यायः समाप्तः ॥
देवा वै प्रथमेनाह्ना ॥ यहोक्थं वा दशरा ॥ देवविशास्त्रयोदशरा ॥ सोमो
वै २ चतुर्दशरा ॥ यज्ञो वै षट् ॥ + देवा असुरा वा षट् ॥ यहोक्थं वा सोयो वा

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

इंद्रो वै वृत्रं हत्वा सर्वा विजितीर्वैश्वदेव मितिनु पुरस्तादश ॥ सं ॥

॥ शाके १७२० वर्षे कालयुक्तनाम संवत्सरे दक्षणायने हेमंतऋतु

मार्गशीर्षमास शुक्लपक्षे अष्टम्यायां मंदवासरे पूर्वाभाद्रपदा नक्षत्रे

तद्दिने पुस्तकं संपूर्णं ॥ आत्मार्थं परोपकारार्थं ॥ श्रीगुरुनाथ समर्थ

ढोबळोपनाम्ना काशिनाथ भट्टस्य सुतेन सदाशिवेन लिख्यते ॥

अर्जितं भूरि कष्टेन पुस्तकं लिखितं मया ॥ हर्तुमिच्छसीयः पापी तस्य

॥ वंशक्षयो भवेद् ॥

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

[illegible]

[illegible]

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

ऐ०पं०१
॥१॥

॥श्रीगणेशाय नमः॥ ॥हरिः हरः ॐ मः॥ ॥देवा ह वै सर्वे चरौ सत्रं निषे-
दुस्ते ह पाप्मानं नापजघ्निरे तान्होवाचार्बुदः काद्रवेयः सर्प ऋषिर्मंत्र-
कृदेका वै वो होत्राकृता तां वोहं करावाण्यथ पाप्मानमपहनिष्यथ
इति ते ह तथेत्यूचुस्तेषां ह स्म स मध्यंदिने मध्यंदिनऽएवोपोदास-
र्पद्ग्राव्णोभिष्टौति तस्मान्मध्यंदिने मध्यंदिनऽएव ग्राव्णोभिष्टुवंति
तदनुकृति स ह स्म येनो पोदासर्पत्तेह्नाप्यत ह ह्यर्बुदो दासर्प-
णीनामवपदस्ति तान्ह राजा मदयांचकार ते हाकुरो शिरि

राम
॥१॥

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

नो

षोवैराजानमवेक्षतेहंतास्योच्छीषेणाक्ष्यावपिनह्यामेतितथेनि
तस्यहोच्छीषेणाक्ष्यावपिनह्युस्तस्मादुच्छीषमेवपर्यस्यग्राव्णोनि
ह्नुवंतितदनुकृतिताहराजामदयामेवचकारतेहोचुःस्वेनवै
नामंत्रेणग्राव्णोभिष्टोतिहंतास्यान्याभिर्ऋग्भिर्मंत्रमाहयाचा
मेतितथेतितस्यहान्याभिर्ऋग्भिर्मंत्रमापदुचुस्ततोदेनाम्
मदयांचकारतघदस्यान्याभिर्ऋग्भिर्मंत्रमाहचंतिरौत्यांऽ
एवंतेहपाप्मानमपजघ्निरेतेषामन्वपहतिंसर्पाःपाप्मा

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

ष॰पं॰१
॥२॥

म
नेपजघ्निरे त १ एतेप हतपाप्मानो हित्वापूर्वी जीर्णा त्वचं नवये
वश्रयंत्यप पाप्मानं हते य एवं वेद ॥९॥ तदाहुः कियतीभिरभि
ष्टुयादिति शतेनेत्याहुः शतायुर्वै पुरुषः शतवीर्यः शतेंद्रिय
आयुष्येवैनं तद्वीर्य इंद्रिये दधाति त्रयस्त्रिंशतात्वेत्याहुस्त्रयस्त्रिंश
तो वै स देवानां पाप्मनोपाहंस्त्रयस्त्रिंशद्वै तस्य देवा इ त्यपरिमिताभिर
भिष्टुयादपरिमितो वै प्रजापतिः प्रजापतेर्वा एषा होत्राय स्त्रावस्तो त्रीया
तस्यां सर्वे कामा अवरुध्यंते स यदपरिमिताभिरभिष्टौति सर्वेषां कामा

राम
॥२॥

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

नामवरुंध्ये सर्वान्कामानवरुंधे यऽएवंवेद तस्माद्परिमिताभिरे

वाभिष्टुयात्तदाहुः कथमभिष्टुयादित्यक्षरशः ३ चतुरक्षरशः ३

पच्छः ३ अर्धर्चशः ३ ऋकुच्छः ३ इति ।। तद्यदृक्छो न तदवकल्पतेथ

यत्पच्छो नोऽएव तदवकल्पतेथ यदक्षरशश्चतुरक्षरशो वितथा

छंदांसि लुप्येरन्बहूनि तथाक्षराणि हीयेरन्नर्धर्चशऽएवाभिष्टु

यात्प्रतिष्ठाया एव द्विप्रतिष्ठो वै पुरुषश्चतुष्पादाः पशवो य

जमानमेव तद्द्विप्रतिष्ठं चतुष्पात्सु पशुषु प्रतिष्ठापयति त

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

षo ब्रा० १
॥ ३ ॥

२ सवयो

स्माद् ईं चैश्राऽएवाभिष्टुयान्तदाहुर्यन्मध्यंदिनेमध्यंदिनऽएवैग्रा व्णोभिष्टो
तिकथमस्यैतरयोरभिष्टुतं भवतीतियदेवगायत्रीभिरभिष्टौतिगायत्रं
वैप्रातःसवनंतेनप्रातःसवनेथयज्जागतीभिरभिष्टौतिजागतंवैतृती
यसवनंतेनतृतीयसवनऽएवमुहास्यमध्यंदिनेमध्यंदिनएवग्राव्णो
भिष्टुतःसर्वेषुसवनेष्वभिष्टुतंभवतियऽएवंवेदतदाहुर्यदध्वर्युरेवान्या
न्रत्विजःसंप्रेष्यत्यथकस्मादेषऽएतामसंप्रेषितःप्रतिपद्यतइतिमन
नोवैग्रावस्तोत्रियासंप्रेषितंवाऽइदंमनस्तस्मादेषऽएतामसंप्रे

५ ब

साबु
॥ ३ ॥

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

सु

षितः प्रतिपद्यते ॥२॥ वाग्वै सुब्रह्मण्या तस्यै सोमो राजा वत्सः सोमे राजनि
क्रीते सुब्रह्मण्यामाह्वयंति यथा धेनुमुपह्वयेत्तेन वत्सेन यजमानाय स
र्वान्कामान्दुहे सर्वान्ह्यस्मै कामान्वाग्दुहे यऽएवं वेद तदाहुः किं सुब्रह्म
ण्यायै सुब्रह्मण्यात्वमिति वागेवेति ब्रूयाद्वाग्वै ब्रह्म च सुब्रह्म चेति त
दाहुरथ कस्मादेनं पुमांसं संतं स्त्रीमिवाचक्षतऽइति वाग्घि सुब्रह्म ब्र२
ण्येति ब्रूयात्तेनेति तदाहुर्यदंतर्वेदीतर ऋत्विजऽआर्त्विज्यं कुर्वंति
बहिर्वेदि सुब्रह्मण्या कथमस्यांतर्वेद्यार्त्विज्यं कृतं भवतीति वे

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

ष॰प्र॰१
॥४१॥

रसुक्ति

ते
देवीउत्करीतियदेवोत्करेतिषन्नाह्वयतीतिब्रूयात्तेनेतिदाहुरथकस्मादुत्क
रेतिषन्त्सुब्रह्मण्यामाह्वयतीत्येषयोवैसत्रमासतेतेषांयोवर्षिष्ठऽआ
सीत्तमब्रुवन्त्सुब्रह्मण्यामाह्वयत्वन्नोनेदिष्ठाद्देवान्ह्वयिष्यसीतिवर्षिष्ठ
मेवैनंतत्कुर्वंत्यथोवेदिमेवैतत्सर्वांप्रीणातितदाहुः कस्मादस्मात्से
षनंदक्षिणामभ्याजंतीतिवृषावाऽएषमाथोषासुब्रह्मण्यातन्मिथु
नंतस्यमिथुनस्यप्रजात्याऽइत्युपांशुपात्नीवतस्याग्नीध्रोयजति
रेतोवैपात्नीवतऽउपांश्विवववैरेतःसिच्यतेनानुवषट्करोतिसंस्था

सांब्र
॥४॥

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

सः
वाऽएषायदनुवषट्करोनेद्रुतःसंस्थापयानीत्यसंस्थितंवैरेतं समर्द्धं
तस्मान्नानुवषट्कुर्यात्तिनेष्टुरुपस्थऽआसीनोभक्षयतिपत्नीभाज
नंवैनेष्टाग्निःपत्नीषुरेतोदधातिप्रजात्याऽअग्निनैवतत्पत्नीषुरे
तोदधातिप्रजात्यैप्रजायतेप्रजयापशुभिर्यएवंवेददक्षिणाऽ
अनुसुब्रह्मण्यासंतिष्ठतेवाग्वैसुब्रह्मण्यान्नंदक्षिणान्नोदघऽ
एवतद्वाचियज्ञमंततःप्रतिष्ठापयंतिप्रतिष्ठापयंति॥३॥छ
॥इतिषष्ठपंचिकायांप्रथमोध्यायःसमाप्तः॥ ॥श्री॥

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

सा॰ ब्रा॰ १
॥ ५ ॥

॥ हरिः ॐ ॥ देवा वै यज्ञमतन्वत तांस्तन्वानानसुरा अभ्यायन्यज्ञवेशसमेषां करिष्याम इति तां दक्षिणत उपायन्यत एषां यज्ञस्य तनिष्ठममन्यंत ते देवाः प्रतिबुध्य मित्रावरुणौ दक्षिणतः पर्यौहंस्ते मित्रावरुणाभ्यामेव दक्षिणतः प्रातःसवनेऽसुररक्षांस्यपाघ्नत तथैवैतद्यजमानो मित्रावरुणाभ्यामेव दक्षिणतः प्रातःसवनेऽसुररक्षांस्यपघ्नते तस्मान्मैत्रावरुणं मैत्रावरुणः प्रातःसवने शंसति मित्रावरुणाभ्यां हि देवा दक्षिणतः प्रा

सा॰ ब्रा॰
॥ ५ ॥

तःसवनेसुररक्षांस्यपाघ्नततेवैदक्षिणतोपहताअसुरामध्यतोयज्ञंप्राविशं
स्तेदेवाःप्रतिबुध्येंद्रंमध्यतोदधुस्तऽइंद्रेणैवमध्यतःप्रातःसवनेसुरर
क्षांस्यपाघ्नततथैवैतद्यजमानोऽइंद्रेणैवमध्यतःप्रातःसवनेसुररक्षां
स्यपघ्नततस्मादैंद्रंब्राह्मणाछंसीप्रातःसवनेशंसतींद्रेणहिदेवा
मध्यतःप्रातःसवनेसुररक्षांस्यपाघ्नततेवैमध्यतोपहताअसुरा
उत्तरतोयज्ञंप्राविशंस्तेदेवाःप्रतिबुध्येंद्राग्नीउत्तरतःपर्यौहंस्तऽ
इंद्राग्निभ्यामेवोत्तरतःप्रातःसवनेसुररक्षांस्यपाघ्नततथैवैतद्य

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

ष०पं०१

॥६॥

जमानानिंद्राग्निभ्यामेवोत्तरतः प्रातःसवनेसुररक्षांस्यपघ्नतेतस्मा
देंद्राग्रमच्छावाकः प्रातःसवनेशंसतींद्राग्निभ्यांहिदेवाउत्तरतः प्रा
तःसवनेसुररक्षांस्यपाघ्नतेतेवाउत्तरतोपहताअसुराःपुरस्ता
त्पर्यद्रुवंन्समनीकतस्तेदेवाःप्रतिबुध्याग्निंपुरस्तात्प्रातःसवने
पर्यौहंस्तेग्निनैवपुरस्तात्प्रातःसवनेसुररक्षांस्यपाघ्नततथैवैत
द्यजमानाअग्निनैवपुरस्तात्प्रातःसवनेसुररक्षांस्यपघ्नतेतस्मा
दाग्नेयंप्रातःसवनेमपाप्मानंहतेयएवंवेदतेनैवपुरस्तादप सांबु
प

॥६॥

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

हताऽअसुराःपश्चात्परीत्यप्राविशंस्तेदेवाःप्रतिबुध्यविश्वांदेवानात्मानंप
श्चात्तृतीयसवनेपर्यौहंस्तविश्वैरेवदेवैरात्मभिःपश्चात्तृतीयसवनेसुर
रक्षांस्यपाघ्नततथैवैतद्यजमानाविश्वैरेवदेवैरात्मभिःपश्चात्तृतीयस
वनेसुररक्षांस्यपघ्नतेतस्माद्वैश्वदेवंतृतीयसवनमपपाप्मानंहतेयएवं
वेदतेवैदेवाअसुरानेवमपाघ्नतसर्वस्माद्देवयज्ञात्ततोवैदेवाअभव
न्परासुराभवत्यात्मनापरास्यद्विषन्पाप्माभ्रातृव्योभवतियएवंवेदते
देवाऽएवंक्लृप्तेनयज्ञेनापासुरा[illegible]स्यापाप्मा[illegible]नमघ्नताजयन्स्वर्गंलोकं

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

मपहवैद्विषंतंपाप्मानंभ्रातृव्यंहतेजयतिस्वर्गंलोकंयएवंवेदयश्चैवंविद्वा
न्सवनानिकल्पयति॥१॥नास्तोत्रियंस्तोत्रियस्यानुरूपंकुर्वंतिप्रातःसव
नेहरेवतदह्नोनुरूपंकुर्वंत्यवरेणैवतदह्नःपरमाह्वयारभंतेथतथा
नमध्यंदिनेश्रीर्वैपृष्ठानितानितस्मिन्नतस्थानानियत्स्तोत्रियंस्तोत्रि
यस्यानुरूपंकुर्युस्तयेवविभक्त्स्यात्तृतीयसवनेनस्तोत्रियंस्तोत्रिय
स्यानुरूपंकुर्वंति॥५॥२॥अथातःआरंभणीयाःएवऋजुनीतीनोव
रुणःइतिमैत्रावरुणस्यमित्रोनयतुविद्वानितिप्रणेतावाःएष

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

होत्रकाणांयन्मैत्रावरुणास्तस्मादेषाप्रणेतृमतीभवंतीदृंवोविश्वतःस्परीति
ब्राह्मणाछंसिनोहवामहेजनेभ्यइतीइमेवैतयाहरहर्निह्वयंतेनहैषांवि
हवेन्यऽइंद्रंद्विदे॥ यत्रैवंविद्वान्ब्राह्मणाछंस्येतामहरहःशंसतियत्सोमऽआ
सुतेनरऽइत्यच्छावाकस्यैंद्राग्नीऽअजोहवुरितीद्राग्नीऽएवैतयाहरहर्निहृ
यंतेनहैषांविहवेन्यऽइंद्राग्नीवृंद्वे॥ यत्रैवंविद्वानच्छावाकऽएतामहरहःशंसे
तिनावाऽएतास्वर्गस्यलोकस्यनावःसंपारिण्यःस्वर्गमेवैताभिर्लोकम
भिसंतरंति॥६॥३॥ अथातःपरिधोयाऽएवैतस्यामदेवववरुणेतिमैत्रावरु
णी

णस्यैषं स्वश्च धीमहीत्ययं वै लोकऽ३ष मित्यसौ लोकः स्वरित्युभावे
वैतयालोकावारभंतेव्यंतरिक्षमतिरद्धितिब्राह्मणाछंसिनोवि
वत्तचं स्वर्गमेवैभ्यऽएतयालोकंविवृणोतिमद्दे सोमस्यरोचन॥
इं द्रोयदभिनद्वलमितिसिषासवोवाऽएतेयद्दीक्षितास्तस्मादे
षावल्लवतीभवत्युद्गाऽआजदंगिरोभ्यऽआविष्कृण्वन्गुहासती॥
अर्वांचंनुनुदेवल्लमितिसनिमेवैभ्यऽएतयावरुंधऽइंद्रेणरोच
नादिवऽइतिस्वर्गोवैलोकऽइंद्रेणरोचनादिवोदृल्हानिदंहिती

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

निचा॥स्त्रिराणिनपराणुद॥ऽइतिस्वर्गएवैतयालोकेदृरहः प्रतिष्ठतो तिः१
यत्याहंसरस्वतीवतो रित्यध्वावाकस्यवाग्वैसरस्वतीवाग्वतोरि
तिहेतदाहैडाग्न्योरवोवृणाऽइत्येतस्यवाऽइडाग्न्योः प्रियंधामयदु
गितिप्रियेणैवैनौतद्धाम्नासमर्द्धयतिप्रियेणधाम्नासमृध्यतेयऽ
एवंवेद॥८॥॥३॥भयःपरिधानीयाभवंतिहोत्रकाणांप्रातःसव
नेचमाध्यंदिनेचाहीनाश्चैकाहिकाश्चैततएकाहिकाभिरेवमै
त्रावरुणःपरिदधातितेनास्मांल्लोकांनप्रच्यवतेहीनाभिरच्छा

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

ऐ०पं०२
॥९॥
भिर३

वाकः स्वर्गस्य लोकस्याप्त्या उभयीभिर्ब्राह्मणाच्छंसीतेनोस्माऽउभौव्यन्वार
भमाणाऽएतीमंचामुंचलोकमथोमैत्रावरुणंचाच्छावाकंचाथोऽअही
नंचैकाहंचाथोसंवत्सरंचाग्निष्टोमंचैवमुंसमुभौव्यन्वारभमाणाऽएत्यै
थततएकाहिकाऽएवतृतीयसवनेहोत्रकाणांपरिधानीयाभवंति
प्रतिष्ठावाऽएकाहःप्रतिष्ठायामेवतद्यज्ञमंततःप्रतिष्ठापयंत्ययन
वानंप्रातःसवनेयजेदेकाहेनस्तोममतिशंसेत्तद्यथाभिहेषतेपि
पासतेक्षिप्रंप्रयच्छतादक्तेदथोक्षिप्रंदेवेभ्योन्नाद्यंसोमपीथंप्रय

राम
॥९॥

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

छा नीत्तिक्षिप्रं हास्मिंल्लोके प्रतितिष्ठत्यपरिमिताभिरुत्तयोः सवनयोप्प २
रिमितो वै स्वर्गो ल्लोकः स्वर्गस्य ल्लोकस्याप्त्यै कामं तद्धोतारं शंसेद्य होत्र
काः पूर्वे शंसेयुर्यद्धोता तद्धोत्रकाः प्राणो वै होतांगानि होत्रकाः
समानो वा अयं प्राणोंगान्यनुसंचरति तस्मात्तत्कामं होतारं शंसेद्य
होत्रकाः पूर्वे शंसेयुर्यद्धोता तद्धोत्रकाः सूक्तांते होता परिदध्या
दे स्यथ समान्याऽ एवं तृतीयसवने होत्रकाणां परिधानीया भवं
त्यात्मा वै होतांगानि होत्रकाः समानो वाऽइमेंगानामंतास्तस्मात्स

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

ऐ०पं०२

॥१०॥

मान्यऽएवतृतीयसवने होत्रकाणांपरिधानीयाभवंतिभवंति॥८॥५॥

इतिषष्ठमपंचिकायांद्वितीयोध्यायः समाप्तः॥ ॥हरिः ३ ॐ म॥

आत्वावहंतुहरयऽइतिप्रातःसवनऽउन्नीयमानेभ्योन्वाहवृषण्वतीः

पीतवतीःसुतवतीर्मद्वतीरुपसमृद्धाऽऐंद्रीरन्वाहैंद्रोवैयज्ञोगाय

त्रीरन्वाहगायत्रंवैप्रातःसवनंनवन्यूनाःप्रातःसवनेन्वाहन्यूनेवैरेतः

सिच्यतेदशमध्यंदिनेन्वाहन्यूनेवैरेतःसिक्तंमध्यंस्त्रियैप्राप्य

स्थविष्ठंभवतिनवन्यूनास्तृतीयसवनेन्वाहन्यूनाद्वैप्रजाःप्र

राम

॥१०॥

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

जायंतेतद्यदेतानिकेवलसूक्तान्यन्वाहयजमानमेवतद्देगर्भंभूतंप्रजनयति
यज्ञाद्देवयोन्यैतेनहैकेसप्तसप्तान्वाहुःसप्तप्रातःसवनेसप्तमाध्यंदिनेसप्त
तृतीयसवनेयावत्योवैपुरोनुवाक्यास्तावत्योयाज्याःसप्तवैप्रांचोयजंति
सप्तवषट्कुर्वंतितासामेताःपुरोनुवाक्याइतिवदंतस्तत्तथानकुर्याद्य
जमानस्यहतेरेतोविलुंपंत्यथोयजमानमेवयजमानोहिसूक्तेनवभि
र्वाएतंमैत्रावरुणोस्माल्लोकादंतरिक्षलोकमभिप्रवहतिदशभिरंत
रिक्षलोकादमुंलोकमभ्यंतरिक्षलोकोहिज्येष्ठोनवभिरमुष्माल्लो

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

॥५१२॥

कात्स्वर्गं लोकमभिनहवैतेनैयजमानं स्वर्गं लोकमभिवोढुमर्हतीति ये समसस्मा
न्वाहुस्तस्मात्केवलत्रा एव सूक्तान्यनुब्रूयात् ॥ ६ ॥ ११ ॥ अथाहयदैंद्रो वै यज्ञो
थकस्माद्द्वावेव प्रातःसवने प्रस्थितानां प्रत्यक्षादैंद्रीभ्यां यजतो होता चैव ब्रा
ह्मणाच्छंसी चेदं ते सोम्यं मधु विक्षि होता यजतीन्द्र त्वा वृषभं वयमिति ब्राह्मणा
च्छंसी नानादेवत्याभिरितरे कथं तेषामैंद्रो भवंतीति मित्रं वयं हवामह इति मै
त्रावरुणो यजति वरुणं सोमपीतय इति यद्वै किंच पीतवत्सदंतदैंद्रं रूपं तेनै
न्द्रीणाति मरुतो यस्य हि क्षय इति पोता यजति स सुगोपातमो जन इत्नीन्द्रो

२२५१॥

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

तर

८ वै

वैगोपास्तदैंद्रंरूपंतेनैंद्रंप्रीणातियदग्नेपत्नीरिहावहेतिनेष्टायजतित्वष्टारंसोमपीत
यऽइतीद्वौत्वष्टीदैंद्रंरूपंतेनैंद्रंप्रीणात्युक्षान्नायवशान्नायेत्याग्नीध्रोयजति
सोमपृष्ठायवेधसऽइतीग्नीवैवेधास्तदैंद्रंरूपंतेनैंद्रंप्रीणातिप्रातर्या
वभिरागतंदेवेभिर्जेन्यावसू॥इंद्राग्नीसोमपीतयऽइतिस्वयंसमृद्धा
छावाकस्यैवमुहैनाऐंद्रोभवंतियत्रानानादेवत्यास्तेनोन्यादेवताः
प्रीणातियद्‌गायत्र्यस्तेनाग्नेय्यएतदुहैताभिस्त्रयमुपाप्नोति॥१०॥
॥२॥असाविदेवंगोऽऋजीकमंधऽइतिमध्यंदिनऽउन्नीयमानेभ्यो

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

ऐ० पं० ३
१२

न्वाह वृषण्वतीः पीतवतीः सुतवतीर्मद्वतीरुपसमृद्धा ऐंद्रीरन्वाहैं
द्रो वै यज्ञस्त्रिष्टुभो न्वाह त्रैष्टुभं वै माध्यंदिनं सवनं तदाहुर्यत्तृतीय
सवनस्यैव रूपं मद्वदथ कस्मान्माध्यंदिने मद्वतीरनुचाह यजंति
चाभिरिति माद्यंतीव वै मध्यंदिने देवताः समेव तृतीयसवने माद
३ती यंते तस्मान्माध्यंदिने मद्वतीरनुचाह यजंति चाभिस्तो वै खलु [illegible] र्वं ऽ
एवमाध्यंदिने प्रस्थितानां प्रत्यक्षाद्दैं [illegible] र्यजंते [illegible] भि तृणवतीभि
रेवैः पिबा सोममभि यमुग्र तर्द ऽ३ इति होता यजति स ऽ ई पा

राम
१२

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

हियऽऋजीषीतरुत्रःइतिमैत्रावरुणोयजत्येवापाहिप्रत्नथामंदतुत्वे
तिब्राह्मणाच्छंसीयजत्युवङ्ङिहिसोमकामंत्वाहुरितिपोतायजति
तवायंसोमस्त्वमेह्यर्वाङितिनेष्टायजतींद्रायसोमाःप्रदिवोविदा
नाइत्यच्छावाकोयजत्यापूर्णोऽअस्यकलशःस्वाहेत्याग्नीध्रोयजतितासा
मेताअभितृण्णवत्योभवंतीड्डावैप्रातःसवनेनव्ययजेतसऽएताभि
रेवमाध्यंदिनंसवनमभ्यतृणधदभ्यतृणत्तस्मादेताऽअभितृण्णव
त्योभवंति॥११॥३॥इहोपयातशवसोनपातऽइतितृतीयसवने

ष०पं०३

॥१३॥

उन्नीयमानेभ्योन्वाहवृषण्वतीः पीतवतीः सुतवतीर्मद्वतीरूपसमहा
स्त्वा ऐंद्रार्भवो भवंतितदाहुर्यन्नार्भवीषुस्तुवतेथकस्मादार्भवः पवमा
नऽइत्याचक्षतइतिप्रजापतिर्वैपितऋभून्मर्त्यान्सतोमर्त्यान्कृत्वातृ
तीयसवनऽआभजत्तस्मान्नार्भवीषुस्तुवतेथार्भवःपवमानऽइत्याच
क्षतेथाहयद्यथाछंदसंपूर्वयोःसवनयोरन्वाहगायत्रीःप्रातःसवने
त्रिष्टुभोमाध्यंदिनेथकस्माज्जागतेसतितृतीयसवनेत्रिष्टुभोन्वाहेति
धीतरसंवैतृतीयसवनमथैतदधीतरसंशुक्रियंछंदोयत्रिष्टुप्

साव

॥१३॥

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

सवनस्यसरस्वत्याया ऽ इति ब्रूयाद्यथोऽइंद्रमेवैतत्सवनेन्वाभजतीत्य
थाह यदेन्द्राग्नं वैतृतीयसवनमथ कस्माद्देषऽएवैतत्तृतीयसवनेष्ट
स्छितानां प्रत्यक्षादैंद्राग्नेभ्यायुजतीद्रऽस्पृभिर्वाजवद्भिः समुक्षित
मितिहोतैवनानादेवत्याभिरितरैः कथंतेषामेंद्राग्नेभ्यो भवंतीतीन्द्रा
वरुणासुतपाविमं सुतमिति मैत्रावरुणायजेतियुवोरथोऽध्वरं
देववीतयऽइति बहुनि ... वाहतद्धि भूणांरूपमिंद्रश्च सोमं पिबतं बृह
स्पतऽइति ब्राह्मणाछंसीयजत्यावांविरां विंदवः स्वाभुवऽइतिब

ष०पं०२
॥१४॥

हूनिवाहतदृभूणांरूपमावोवहंतुसप्तयोरघुष्यदःइतिपोता
यजतिरघुपत्वानःप्रजिगातबाहुभिरितिबहूनिवाहतदृभू
णांरूपमामवनःसुहवाऽआहिगंतनेतिनेष्टायजतिगंतनेतिब
हूनिवाहतदृभूणांरूपमिंद्राविष्णूपिबतंमध्वोऽअस्येत्यछावा
कोयजत्यावामंधांसिमदिराण्यग्मन्नितिबहूनिवाहतदृभूणां
रूपमिमंस्तोममर्हतेजातवेदसऽइत्याग्नीध्रोयजतिरथमि
वसंमामनीषयेतिबहूनिवाहतदृभूणांरूपमेवमुहेताऽऐं

१ महे

सांब्र॰
॥१४॥

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

द्धार्भर्ब्यो भवंतियन्नानादेवत्यास्तेनान्यादेवताः प्रीणातियद्वुजगत्या
साहोत्रागतंवैतृतीयसवनंतृतीयसवनस्यैवसमृध्यै॥१२॥ना अ
थाहयद्वुक्छिन्योन्याहोत्राऽअनुवषाअन्याःकथमस्यैताऽऽकिछन्यः
सर्वाःसमाःसमृद्धाभवंतीतियदेवेनाःसंप्रगीर्यहोत्राऽइत्याचक्ष
तेतेनसमायद्वुक्छिन्योन्याहोत्राऽअनुवछाऽअन्याःस्तेनोविषमाऽ
एवमुहास्यैताऽऽकिछन्यःसर्वाःसमाःसमृद्धाभवंत्यथाहत्रांसंति
प्रातःसवनेत्रांसंतिमाध्यंदिनेहोत्रकाःकथमेषांतृतीयसव

षं०पं०२
१५॥

४ ७

नैरासं भवतीति यदेव माध्यंदिने द्वे द्वे सूक्ते शंसंतीति ब्रूयात्तेनेति यथाह यद्युक्थ्यो होता कथं होत्रका उक्थ्या भवंतीति यदेव द्विदेवत्याभि र्यजंतीति ब्रूयात्तेनेति॥१९॥८॥ अथाह यद्देता स्विष्टकृदिज्याः कथमन्यो होत्राः कथमितरा अच्छिन्न्यो भवंतीत्याज्यमेवाग्नीध्रीयायां उक्थमरुत्वती यं पोत्रीयायां वैश्वदेवं नेष्ट्रीयायां एता वा एता होत्रा एवमन्यंगा एवमेवत्यथाह यदेकप्रैषा अन्ये होत्रका अथ कस्माद्द्विप्रैषः पोता द्विप्रैषो नेष्टेति यत्रादो गायत्री सुपर्णो भूत्वा सोममाहरत्तद्देतासां होत्राम

॥१५॥

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

त्राणामिंद्र उक्थानि परिह्वय होत्रेषु दद्यौ यूयं माभ्यह्वय यद्वं यूयमस्या
वेदिष्वेति ते हाचुर्देवा गाचमे होत्रेषु भावयामेति तस्मात्ते द्विप्रैषे भ
वतेऽचाग्नीध्रीयां प्रभावयांचक्रुस्तस्मात्तस्यैकस्य चौ भूयस्यो याज्या
भवंत्यथाहयद्धोता यक्षद्धोता यक्षदि तिमैत्रावरुणो होत्रे प्रेष्यत्यथ कस्माद्दे
होतृभ्यः संप्रेहोत्राशंसिभ्यो होता यक्षद्धोता यक्षदिति प्रेष्यतीति प्राणो
वै होता प्राणाः सर्वऋत्विजः प्राणो यक्षत्प्राणो यक्षदित्येवतदाहाथाह
स्युद्गातृणां प्रैषाः ३ नो३ इति॥ अस्तीति ब्रूयाद्यदेवैतस्य रात्रौ स्तोत्रं जपे

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

षं॰पं॰३
॥१६॥

जपित्वास्तु घ भित्याहस ऽ एषांप्रैषोथाहास्यछावाकस्यप्रवारा ३ नां ऽ इति॥
अस्तीतिब्रूयाघदेवैनमध्वर्युराहाछावाकवदस्वयत्तेवाघ भितेषास्यप्र
वरोथाहयदेंद्रावरुणंमैत्रावरुणस्तृतीयसवने शंसत्यथकस्मादस्या
ग्नेयोस्तोत्रियानुरूपोभवतऽइत्यग्निनावैमुखेनदेवाऽअसुरानुक्थेभ्यो
निर्जघ्नुस्तस्मादस्याग्नेयौस्तोत्रियानुरूपोभवतोथाहयदैंद्राबार्हस्प
त्यंब्राह्मणाछंसीतृतीयसवने शंसत्यैंद्रोवैछवमछावाकः कथमेन
योरैंद्रौस्तोत्रियानुरूपाभवंती तीइंद्रोहस्मवाऽअसुरानुक्थेभ्यःप्र जि राम
॥१६॥

गायसोब्रवीत्कश्चाहंचेत्यहंचाहंचेतिहस्मदेवताऽअन्ववयंतिसयदिंद्रःपूर्वःप्र
जिगायतस्मादैनयोरैंद्रंस्तोत्रियानुरूपा भवंतियद्वहंचाहंतिहस्मदेवताः चेर
अन्ववयुस्तस्मान्नानादेवत्यानिशंसते॥१॥८॥अथाहयद्वैश्वदेवंतृतीय वै
सवनमथकस्मादेतान्यैंद्राणिजागतानिसूक्तानितृतीयसवनेऽआ
रंभणीयानिशस्यंतऽइतींद्रमेवैतैरारभ्यंतीतिब्रूयादथोयज्जाग
तंवैतृतीयसवनंतज्जगत्काम्यैवतद्यत्किंचातऽऊर्ध्वंछंदःशस्यतेत
द्धसर्वंजागतंभवत्येतानिचेदैंद्राणिजागतानिसूक्तानितृतीयस

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

ष॰पं॰२
१८॥

वनः आरंभणीया निरास्यं तैर्थे तत्रैष्टुभं मह्यावाकों त्ततः शंसतिसं
वां कर्मणो त्निय देव पनाय्यं कर्म तद्देतद भिवदति समि षेत्यन्न वाऽइषो
न्नाद्यस्या वरुध्या ऽअरिष्टैर्नः पथिभिः पारयंते तिस्वस्तिताया ऽएवैत
दहरहः शंसत्यथाहयज्ञागतं वैन्तृतीयसवनमथ कस्मादेषांत्रि
ष्टुभः परिधानीया भवंतीति वीर्यं वै त्रिष्टुप् वीर्य ऽएवतद्दंततः प्रति
तिष्ठंतो यंतीयमिंद्रं वरुणमष्टमे गीरिति मैत्रावरुणस्य बृहस्प
तिर्नः परिपातु पश्चादिति ब्राह्मणाच्छंसिनऽउभाजिग्यथुरित्यच्छा

राम
॥१८॥

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

वाकस्यौभोहितौजिग्यतुर्नेपराजेयेथेनपराजिग्यऽइतिनहितयोः
कतरश्चनपराजिग्यऽइंइंद्रश्चविष्णोयदपस्पृधेथांत्रेधासहस्रंवितदैर
येथामितीइंद्रश्चहवैविष्णुश्चासुरैर्युयुधातेतान्हस्मजित्वोचतुःकल्पाम
हाऽइतितेहतथेत्यसुराऊचुःसोब्रवीदिंद्रोयावदेवायंविष्णुस्त्रिर्विक्र
मतेतावदस्माकमथयुष्माकमितरदितिसऽइमांल्लोकांश्चिक्रमेथो
वेदानथोवाचंतदाहुःकिंतत्सहस्रमितीमेलोकाऽइमेवेदाऽअथो
वागितिब्रूयादैरयेथामैरयेथामित्यच्छावाकउक्थ्यंभ्यस्यतिसहित

ष०पं०२
॥१८॥

त्रांस्योसवस्यग्निष्टोमेहोतातिरात्रेचसहितत्रांस्योभवत्यभ्यसेत्स्वोब्ध
शिनीऽनाभ्यसेतऽइति॥ अभ्यसेदित्याहुः कथमन्येषवहः स्वभ्य
स्यतिकथमत्रनाभ्यस्येदितितस्मादभ्यस्येत॥१५॥७॥ अथाहयं
नाराशंसंवैतृतीयसवनमथकस्मादछावाकोंततः शिल्पेषुनाराशं
सीःशंसतीतिविकृतिर्वैनाराशंसंकिमिवचवैकिमिवचरेतोविक्रि
यतेतत्तदाविकृतंप्रजातंभवत्यथैतन्मद्विवछंदःशिथिरंयन्नाराशं
समथैषांस्योयदछावाकस्तदृढ्कृतायैढ्कैप्रतिष्ठास्यामऽइतित

राम
१८

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

३+ संतिष्ठमानानियं त्वेवमेवाहीनस्याहानिसंतिष्ठमानानि+३

स्मादह्वावाकोंततःत्रिंशत्येषवनाराशंसीःशंसतिदृब्ध्ताय़ैदृब्धेप्रतिष्ठा
स्यामःइतिदृब्धेप्रतिष्ठास्यामःइति॥१८॥८॥ ॥इतिषष्ठपंचिकायां
तृतीयोध्यायःसमाप्तः॥ ॥हरिःॐमे॥यएषस्तोत्रियस्तमनुरूपंकुर्वं
तिप्रातःसवनेहीनसंतत्यैयथावाएकाहःसुतःएवमहीनस्तद्यथैकाहस्य
सुतस्यसवनानियंतितद्यएषस्तोत्रियमनुरूपंकुर्वंतिप्रातःसवनेहीनसं
तत्याअहीनमेवतत्संतन्वंतितिवैदेवाश्चऋषयश्चाद्रियंतेसमाने
नयज्ञंसंतनवामेतितएतत्समानंयज्ञस्यापश्यन्समानान्प्रगाथा

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

समानीःप्रतिपदःसमानानिसूक्तान्योकःसारीवाऽइंद्रोयत्रवोऽइंद्रःपू
र्वंगाधत्येवतत्रापरंगाधतियज्ञस्यैवसेंद्रतायै॥१७॥२॥तोन्वाऽ९तोन्सुपा
तान्विश्वामित्रःपृथममपश्यत्तान्विश्वामित्रेणदृष्टान्वामदेवोसृजतै
वात्वामिन्द्रवज्रिन्नत्रयन्नाऽइन्द्रोजुजुषेयच्चवष्टिकथामहामद्वधे
त्कस्यहोतुरितितान्क्षिप्रंसमपतद्यत्क्षिप्रंसमपतत्तत्संपातानां
संपातत्वंसहैक्षांचक्रेविश्वामित्रोयान्वाअहंसंपातानपश्यंतां
न्वामदेवोसृष्टकानिन्वहंसूक्तानिसंपातांस्तत्त्रतिमांतस्रजेयेति

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

ना

स एतानि सूक्तानि संपातांस्त्वपश्यत्तिमानसृजत सद्योह जातो वृषभः कनी
नइंद्रः पर्भिदातिरद्दासमर्कैरिमामूषु प्रभृतिं सातये धा इच्छंति त्वासो
म्यासः सखायः शासद्वह्निर्दुहितुर्नप्त्यंगादभितष्टेव दीधया मनीषामि
तिय एक इद्धव्यश्चर्षणीनामिति भरद्वाजो यस्तिग्मशृंगो वृषभो न भीम उद
ब्रह्माण्यैरत श्रवस्येति वसिष्ठोस्मा इदु प्रतवसे तुरायेति नोधास्त एते प्रा
ह तःसवनेषळ्स्तोत्रियासु छंदःसामाध्यंदिने अहीनसूक्तानि शंसंति तान्येतान्य
हीनसूक्तान्यासत्यो यातु मघवां ऋजीषीति ससवनमैन्द्रावरुणोस्मा इदु

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

ष०पं०४ ॥२०॥

स्मा

ऋतवसेतुरायेंद्रायब्रह्माणिराततमा॥इंद्रब्रह्माणिगोतमासोअक्रन्नितिब्रह्मण्वद्ब्रा
ह्मणाच्छंसीयास्तद्वह्निर्जनयंतवह्निमितिवह्निवदच्छावाकस्तदाहुःकस्माद
च्छावाकोवह्निवदेतत्सूक्तमुभयत्रशंसतिपरांचिषुचैवाहस्वभ्यावर्त्तिषुचे
तिवीर्यवान्वाएषबह्वृचोवह्निवदेतत्सूक्तंवहतिहवैवह्निर्धुरोयासुयुज्यते
तस्मादच्छावाकोवह्निवदेतत्सूक्तमुभयत्रशंसतिपरांचिषुचैवाहस्वभ्याव

भि

र्त्तिषुचतानिपंचस्वहःसुभवंतिचतुर्विंशेऽभिजितिविषुवतिविश्वजितिमहाव्रते
हीनानिहवाएतान्यहानिनह्येषुकिंचनहीयतेपरांचीनिहवाएतान्यहान्य

राम ॥२०॥

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

नभ्यावर्तीनितस्मादेनान्येतेषूहःसुशंसंतियदेनानिशंसंत्यहीनांत्स्वर्गाल्लो
कात्सर्वरूपात्सर्वसमृद्धान्नवाप्नवामेतियद्वैनानिशंसंतींद्रमेवैतैर्निंद्रियंते
पंचऋषभंवाशितायैयद्वैनानिसंशंसत्यहीनस्यसंतत्याअहीनमेवतत्संत
न्वंति॥१८॥२॥ततोवाएतांस्त्रीन्संपातान्मैत्रावरुणोविपर्यासमेकैकमहरहः
शंसत्येवात्वामिंद्रवज्रिन्नत्रेतिप्रथमेहनियंनाइंद्रोजुजुषेयच्चवष्टीतिद्वितीये
कथामहामहामवृधत्कस्यहोतुरितितृतीयेत्रीनेवसंपातान्ब्राह्मणाछंसी
विपर्यासमेकैकमहरहःशंसतींद्रःपूर्भिदातिरद्दासमर्कैरितिप्रथमेहनि

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

ष० पं० ८

॥२१॥

यएकइ च्छव्यश्चर्षणीनामितिद्वितीयेयस्तिग्मशृंगोवृषभोनभीमइतितृतीयेत्री
नेवसंपातानछावाकोविपर्यासमेकैकमहरहः शंसतीमामूषुप्रभृतिंसातयेधा
इतिप्रथमेहनीछंतित्वासोम्यासः सखायइतिद्वितीयेशासद्वह्निर्दुहितुर्नप्त्यं
गाद्वितितृतीयेतानिवाएतानिनवत्रीणिचाहरहः शस्यानिनानिद्वादशसंप
द्यंतेद्वादशवैमासाः संवत्सरः संवत्सरः प्रजापतिःप्रजापतिर्यज्ञस्तत्संवत्सरंप्रजा

१ ति पतिंयज्ञमाप्नुवंतितत्संवत्सरेप्रजापतौयज्ञेहरहः प्रतितिष्ठंतोयंतितान्यंतरेणाराम

वापमावपेरन्नन्यूरव्याविराजोवैमद्वेश्चतुर्थेहनिपंक्तीः पंचमेपारुछेपीःषष्ठे च ॥२१॥

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

४ज

यान्यहानिमहास्तोमानिस्युः कोऽअयनयोर्देवकामइतिमैत्रावरुणऽआ
वपेतवनेनवायोन्यधाय्यिचाकन्निति ब्राह्मणाच्छंस्यायाहृयवाडुःपवंधुरे
ष्ठाइत्यच्छावाकएतानिवाआवपनान्येतैर्वाऽआवपनैर्देवाःस्वर्गंलो
कमायंनेतैर्ऋषयस्तथैवैतद्यजमानाऽएतैरावपनैःस्वर्गंलोकंजयंति॥
॥१९॥आसद्योहजातोवृषभःकनीनइतिमैत्रावरुणःपुरस्तात्सूक्ता
नामहरहःशंसतितद्वैतत्सूक्तंस्वर्ग्यमेतेनवैसूक्तेनदेवाःस्वर्गंलोक
मजयंन्नेतेनऋषयस्तथैवैतद्यजमानाऽएतेनसूक्तेनस्वर्गंलोकंज

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

ब्रा॰
२२

यंतितदु वैश्वामित्रं विश्वस्य ह वै मित्रं विश्वामित्र आस विश्वं हास्मै मित्रं भवति य एवं वेद येषां चैवं विद्वान्तेतन्मैत्रावरुणः पुरस्तात्सूक्तानाम् हर हः शंसति तदृषभवत्पशुमद्भवति पशूनामवरुध्यै तत्पंचचं भवति पंचपदां पंक्तिं पंक्तिर्वा अन्नमन्नाद्यस्यावरुध्या इंद्रं दुब्रह्मण्यं रतश्चवस्येति ब्राह्मणाच्छंसी बैह्मण्वत्समद्वं सूक्तमहर हः शंसति तदेतत्सूक्तं स्वर्ग्यमेतेन वै सूक्तेन देवाः स्वर्गं लोकमजयन्नेतेनर्षयस्तथैवैतद्यजमानाः एतेन सूक्तेन स्वर्गं लोकं जयंतितदु वासिष्ठमेतेन वै वसिष्ठः इंद्रस्य प्रियं धामोपाग

त्रिव
२२

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

छत्सपरमंल्लोकमजयदुपेंद्रस्यप्रियंधामगछतिजयतिपरमंल्लोकंयऽ
एवंवेदतद्धषळृचंषड्वाऋतवोऽऋतूनामाध्यैतदुपरिष्टात्संपातानांशं
संस्याद्वैतेवैस्वर्गंल्लोकंयजमानाअस्मिंल्लोकेप्रतितिष्ठंत्यभितिष्ठेवदी
घयामनीषामित्यछावाकोहरहः शंसत्यभिवत्तस्यैरूपमभिप्रियाणि
मर्मृशत्पराणीतियान्येवपराण्यहानितानिप्रियाणितान्येवतदभिम
र्मृशतोयंत्यभ्यारभमाणाः परोवाअस्माल्लोकात्स्वर्गोलोकस्तमेवत
दभिवदतिकवीरिछामिसंदृशोसुमेधाऽइतियेवैतेनऽऋषयः पूर्वे

राम
॥२३॥

ह्येतास्ते वै कवयस्तानेव तदभ्यतिवदंतिं तदु वै श्वामित्रं विश्वस्य ह वै मित्रं वि
श्वामित्र आस विश्वं हास्मै मित्रं भवति य एवं वेद तदु निरुक्तं प्राजापत्यं रू
सत्यं निरुक्तो वै प्रजापतिः प्रजापतेराप्त्यै सकृदिंद्रं निराह ते नेंद्राद्रूपान्न प्रच्यवंते
तद्द्वादशर्चं द्वादशाक्षरा विराड् विराजान्नाद्यस्यावरुध्यै पदे पदे द्वादशाक्षरा द्वादश वै
प्राणाः प्राणानेव तदाप्नुवंति प्राणानात्मंदधते तदु परिष्टात्संपातानां शंसत्याद
स्वैव तत्स्वर्गं लोकं यजमाना अस्मिं लोके प्रतितिष्ठंति ॥२०॥४॥ कस्तमिंद्र त्वा
वसुं कं नव्यो अतसीनां कद्रू न्वस्या कृतमिति कद्वंतः प्रगाथा आरंभणीया अ

ष०पं०४
॥२३॥

हरहः शंसंते को वै प्रजापतिः प्रजापतेराप्त्यै यद्देवकद्वंतंः ३ अन्नं वै कम
न्नाद्यस्यावरुध्यै यद्देवकद्वंतंः ४ अहरहर्वा एते श्रांतो न्यहीनसूक्तान्यु
पयुंजाना यंति तानि कद्वद्भिः प्रगाथैः शमयंति तान्येभ्यः श्रांतानि कंभ
वंति तान्येनांछ्रातानि स्वर्गं लोकमभिवहंति त्रिष्टुभः सूक्तप्रतिपदः श्रा
सेयुस्ताहैके पुरस्तात्प्रगाथानां शंसंति धाय्या इति वदंतस्तत्तथा कु न ३
र्यात्क्षत्रं वै होता विशो होत्राशंसिनः क्षत्रायैव तद्विशं प्रत्युद्यामिनीं
कुर्युः पापवस्यसं त्रिष्टुभो मःऽइमाः सूक्तप्रतिपदःऽइत्येव विद्यात्तथा श्रा

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

ये

समुद्रंप्रप्लवेरन्नेवंहैवतेप्रप्लवंतेसंवत्सरंवाद्वादशाहंवासतेतद्यथासैरावती
न्नावंपारकामाः समारोहेयुरेवमेवैतास्त्रिष्टुभः समारोहंतिनह्वाएतछंदो
गमयित्वास्वर्गंलोकमुपावर्ततेवीर्यवत्तमंहितास्योनव्याहृयीततेसमानंहि
छंदोशोनेद्गाय्याःकरवाणीतियदेनाःशंसंतिप्रज्ञातातामिःसूक्तप्रतिपद्भिः
सूक्तानिसमारोहामेतियदेवैनाःशंसंतीदमेवैताभिर्निह्वयंतेयथऽऋ
षभंवाशितायैयद्वैवेनाःशंसंत्यहीनस्यसंतत्याऽअहीनमेवतत्संत
न्वंति॥२१॥५॥अपप्राचऽइंद्रविश्वांअमित्रानितिमैत्रावरुणःपुर

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

स्तास्त्रक्तानामहरह्ःत्वांसत्यपापाचोऽभिभूतेनुदस्व॥अपोदीचोऽप
त्रस्राधराच्चतुरौयथातवत्रार्मन्मदेमैत्र्यमभयस्यरूपमभयमिवह्रियंमि
च्छतिब्रह्मणातेब्रह्मायुज्जायुनज्मीतिब्राह्मणाच्छंस्यहरह्ःत्वांसतियुन
ज्मीतियुच्चेवतीयुक्तोऽइवह्यहीनोहीनस्यरूपमुरुन्नोलोकमनुनेषिवि
द्वानिस्त्यप्चावाकेहरहत्वांसत्यनुनेषीस्यतीवह्यहीनोहीनस्यरूपंत्र
षीतिसत्रायणरूपंतावाएताअहरहःत्वांस्यंतैसमानीभिःपरिदध्यु
रोकःसारीहेषामिंद्रोयज्ञंभवतीऽ॥यथऽत्रेषभोवान्त्रितांयथावा

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

गोःश्वन्नातंगोष्ठमेवंहैषामिंद्रोयज्ञमेवगच्छतिनत्रुनंह्वीययाहीनस्यपरि
दध्यात्क्षत्रियोहराष्ट्राच्च्यवतेयोहैवपरोभवतितमभिह्वयति॥५॥अथा
तोहीनस्ययुक्तिश्चविमुक्तिश्चव्यंतरिक्षमतिरदित्यहीनंयुंक्ते ऽएवेदं
भूमिमितिविमुंचत्याहंसरस्वतीवतोर्नूनंसातइत्यहीनंयुंक्तेतेस्यामदेवं
वरुणंनूनंष्टुतइतिविमुंचत्येषहवाअहीनंतंतुमर्हतियएनंयोक्तुंच
विमोक्तुंचवेदतद्यच्चतुर्विंशेहन्युज्यंतेसायुक्तिरथयत्पुरस्तादुद
यनीयस्यातिरात्रस्यविमुच्यंतेसाविमुक्तिस्तद्यच्चतुर्विंशेहन्नैको

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

हिकाभिः परिदध्युरत्राहैवयज्ञंसंस्थापयेयुर्न्नाहीनकर्मकुर्युरथयद्
हीनपरिधानीयाभिः परिदध्युर्यथाश्रांतोविमुच्यमानउत्क्रत्येतेवंय
जमानाऽउत्क्रत्येरंनुभयीभिः परिदध्युस्तद्यथादीर्घाध्वऽउपविमोकं
यायात्तादृक्तत्संततोहैषांयज्ञोभवतीमूऽ[illegible]व्यूमुंचंतऽएकोद्वेनद्वयोःस
वनयोस्तोममतिशंसेद्दीर्घारण्यानिहवैभवंतियत्रबह्वीभिस्तोमोति
शस्यतेपरिमिताभिस्तृतीयसवनेपरिमितोवैस्वर्गोलोकःस्वर्गस्य
लोकस्याप्त्यैसंततोहास्याभ्यारब्धोविस्त्रस्तोहीनोभवतियएवंविद्वा

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

ब्रा ४

२६

नहीनंतनुते॥२४॥७॥देवावैविलेगाःपर्यपश्यंस्तायज्ञेनैवेप्संस्ताःषष्ठेना
ह्नाप्नुवंस्तेप्रातःसवनेनभाकेनैवलूमनभयांस्तेयदनभयाने॥१॥अश्रथ
यन्नैवैनंतत्तऽउतृतीयसवनेवज्रेणवालखिल्याभिर्वाचःकूटेनैकःप
दयावलेविरुज्यगाऽउदाजंस्तथैवैतद्यजमानाःप्रातःसवनेनभाकेनै
वलुंनभयंतितयेनभयंती॥२॥अथयंसेवैनंतत्तस्माद्धोत्रकःप्रातःसव
नेनाभाकांस्त्रचांघ्नंसंतियःककुभोनिधारयऽइतिमैत्रावरुणःपूर्वेर
श्वरेद्धोपमातयऽइतिब्राह्मणाच्छंसीतादिमध्येभरामित्यच्छावा

शिव

॥२६॥

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

कंस्त्तऽउतृतीयसवनैवज्रेणवालखिल्याभिर्वाचःकूटैनैकपद्यावल्कंवि
रुज्यगाऽआप्नुवंतिपछःप्रथमंषड्वालखिल्यानांसूक्तानिविहरेत्यईर्चं
शोद्वितीयम्रक्छुस्तृतीयंसपछोविहरन्प्रगाथेप्रगाथएवैकपदांदध्या
त्सैवाचःकूटस्ताऽएताःपंचैकपदाःश्चतस्रोदशमाःदहेऽएकामहाव्रती
दशाष्टाक्षराणिमाहानामनानिपदानितेषांयावद्भिःसपघेतत्तावंति
शंसेन्नेतराण्याह्वियेतेपाईर्चशो विहरंस्ताश्चैवैकपदाःशंसेत्तानि
चैवाष्टाक्षराणिमाहानामनानिपदान्यथऋक्छो विहरंस्ताश्चैवैकप

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

दाःत्रांसैतानिचैवाष्टाक्षराणिमाहानामनानिपदानिसयत्प्रथमंषड्वा
लखिल्यानांसूक्तानिविहरतिप्राणंचतद्वाचंचविहरतियद्द्वितीयंच
क्षुःश्चतन्मनःश्चविहरतियत्तृतीयंयश्रोत्रंचतदात्मानंचविहरतितत
दुपाप्तोविहारेकामउपाप्तावज्ञेवालखिल्यासूपाप्तोवाचःकूटः१एक
पदायामुपाप्तःप्राणकृत्स्यामविहृतानेवचतुर्थंत्रुगाथांछंसतिपञ्चा
वोवैप्रगाथाःपशूनामवरुध्यैनात्रैकपदांव्यवदध्याद्यदत्रैकपदांव्यव
दध्याद्वाचःकूटेनयजमानात्पशून्निर्हण्याद्येरेनंतत्रब्रूयाद्वाचः

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

कूटेनैवयजमानास्यपशून्निरवधीरपशुमेनमकरितितद्वाखलुतथास्यात्तस्मा
त्तत्रैकपदांनव्यवदध्याद्द्विवोत्तमेसूक्तेपर्यस्यतिसऽएवतयोर्विहारस्तदेतत्
सौबलायसर्पिर्वात्सिःशशंससहोवाचभूयिष्ठानहंयजमानेपशून्धार्यै
यहैषमकनिष्ठाउमामागमिष्यंती।।तितत्सैम्हयथामहऽअऽक्षिगम्यऽ
एवंनिनायतदेतत्पशव्यंचस्वर्ग्यंचशंसंतस्मादेतच्छंसति।।२४।।८।।
दूरोहणंरोहतितस्योक्तंब्राह्मणमैंद्रंपशुकामस्यरोहेदैन्द्रावैपश
वस्तज्जागतंस्याज्जागतावैपशवस्तन्महासूक्तंस्याद्भूयिष्ठेष्वेवतस्य

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

नर

रुषुयजमानंप्रतिष्ठापयतिबरोरोहैंत्तन्महासूक्तंचजागतंचैंद्रावरु
णेप्रतिष्ठाकामस्यरोहैंदैंदेवतावा ऽएषाहोत्रैतत्प्रतिष्ठायदैंद्रावरुणा
तदेनत्स्वायामेवप्रतिष्ठायामंततः प्रतिष्ठापयतियदैंवैंद्रावरुणा ३
३॥एषाहवा ऽअत्रनिविन्निविदावेकामा ऽआप्यंतेन्मयचैंद्रावरुणे
रोहैंत्तौपर्णेरोहैंत्तदुपाप्तऐंद्रावरुणेकामऽउपाप्तः सोपर्णौ॥२५॥
१॥तदाहुः संत्रंसेत्त्वषष्ठेहा ३ न् ३॥नसंत्रंसेतत्रैतिसंत्रंसेदित्याहुः
कथमन्येषुमहःसुसंत्रंसतिकथमत्रनसंत्रंसेदितियथोखल्वाहुः

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

नैवसंक्रामेत्स्वर्गोवैलोकःषष्ठमहरसमाप्यायीवैस्वर्गोलोकःकश्चिद्वैस्व
र्गेलोकेसमेतीतिसयत्संक्रामेत्समानंतत्कुर्यादथयंनसंक्रामतीमु३॥तत्स्व
र्गस्यलोकस्यरूपंतस्मान्नसंक्रामेच्चदेवनसंक्रामतीति३॥आत्मावैस्तोत्रियःप्रा
णावालखिल्याःसयत्संक्रामेद्देवताभ्यांदेवताभ्यांयजमानस्यप्राणान्वीयाद्य
एनंतत्रब्रूयाद्देवताभ्यांदेवताभ्यांयजमानस्यप्राणान्व्यगात्प्राणएनंहास्यती
तिरश्वत्तथास्यात्तस्मान्नसंक्रामेत्सयदीक्षेतोक्रांसिषंवालखिल्याहंत
पुरस्ताद्रोहणस्यसंक्रामानीतिनोऽएवतस्यात्रा॥मियात्तंयदिदर्पेऽ९

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

ब्रा०५
॥२९॥

वविंदैंदुपरिष्टाद्दूरोहणस्यापिबहूनिशस्तानिशंसेच्चस्यात्तत्कामायतथा
कुर्याद्दिवैवतदुपाप्तमेंज्यावालखिल्याःस्तासांद्वादशाक्षराणिपदानि
तत्रसकामऽउपाप्तोयऽएंद्रेजागतेऽष्टमेंद्रावरुणस्सूक्तेमैत्रावरुणीप
रिधानीयातस्मान्नसंशंसेत्तदाहुर्यथावावस्तोत्रमेवंशास्त्रंविहृतावा
लखिल्याःशस्यंतेविहृतास्तोत्रियाः॥अविहृताइति॥विहृतमितिब्रू
यादष्टाक्षरेणद्वादशाक्षरमितितदाहुर्यथावावशास्त्रमेवंयाज्यातिस्रोदेव
ताःशस्यंतेऽग्निरिंद्रोवरुणऽइत्यथैंद्रावरुण्यायजतिकथमग्निरतेनेंरितेऽ

॥२९॥

३तियोवाऽअग्निः सवरुणः स्तदप्येतदृषिणोक्तं त्वमग्ने वरुणोजायसेयद्मि
तस्यदेवैं द्वावरुण्यायजतितेनाग्निरनंतरितोनंतरितेः॥२६॥१०॥ ॥श्री॥
३तिषष्ठमपंचीकायांचतुर्थोध्यायः॥ ॥ॐ म॥ शिल्पानिशंसंतिदे
वशिल्पान्येतेषांवैशिल्पानामनुकृतीह शिल्पमधिगम्यतेहस्तीकंसोवासो
हिरण्यमश्वतरीरथः शिल्पंशिल्पंहास्मिन्नधिगम्यतेय एवंवेदयदेवशि ते
ल्पानी३ आत्मसंस्कृतिर्वावशिल्पानिछंदोमयंवाऽएतैर्यजमानऽआ
त्मानंसंस्कुरुतेनाभानेदिष्ठंशंसतिरेतोवैनाभानेदिष्ठोरेतस्तत्सिंचति

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

तमनिरुक्तंशंसंत्यनिरुक्तं वैरेतोगुहायोन्यांसिच्यतेसरेतोभिःश्रोभवतिश्वम
यारेतःसंजग्मानोनिषिंचदितिरेतःसमृध्या७एवंतंसनाराशंसंशंसतिप्रजा
वैनरोवाक्छंसःप्रजास्वेवतद्वाचंदधातितस्मादिमाःप्रजावदंत्योजायंतेतंहै
केपुरस्ताछंसंतिपुरस्तादायतनावागितिवदंतउपरिष्टादेका+द+यतनावागिति
वदंतोमध्यएवशंसेन्मध्यायतनावाइयंवागुपरिष्टान्नेदीयसीवोपरिष्टान्नेदीय
सीववाइयंवाक्होतारेतो॰तंसित्क्रामैत्रावरुणायसंप्रयछत्येतस्यतंप्राणान्का
ल्पयेति॥२७॥१॥वालखिल्याःशंसतिप्राणावैवालखिल्याःप्राणानेवास्यतत्कल्प

देके उपरिष्टा

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

यतिताविहृताः त्वांसप्तिविहृतावाउमे प्राणाः प्राणेनापानोपानेनव्यानः सपष्ठः
प्रथमेसूक्तेविहरत्यर्द्धर्चेशोद्वितीयेक्रकुष्पस्तृतीयेसयत्प्रथमेसूक्तेविहर
तिप्राणंचतद्वाचंचविहरतियद्वितीयेचक्षुश्चतन्मनश्चविहरतित्तृतीयेश्रो
त्रंचतदात्मानंचविहरतितेहैकेसहबृहत्यौसहसतोबृहत्यौविहरंतितदु
पाप्तोविहरेकामोनितुप्रगाथाःकल्प्यंतेतिमन्त्रोमेवविहरेत्तथावैप्रगाथाः
कल्प्यंतेप्रगाथावैवालखिल्यास्तदेतिमन्त्रोमेवविहरेच्चंदेवातिमन्त्रोऽ।२।१।
आत्मावैबृहतीप्राणाःसतोबृहतीसबृहतीमन्त्रांसीत्सःआत्माथसतोबृ

स्मा२

५३

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

त

हतीतेप्राणाः अथबृहतीमथसतोबृहतींतदात्मानंप्राणैःपरिबृंहन्नेति
तस्मादतिमर्शामेवविहरेद्यद्देवातिमर्शाः॥३॥आत्मावैबृहतीपशवःसतोबृह
तीसबृहतीमशंसीत्सआत्माथसतोबृहतींतेपशवोऽथबृहतीमथसतोबृ
हतींदात्मानंपशुभिःपरिबृंहन्नेतितस्मादतिमर्शामेवविहरेद्यवोत्तमे
सूक्तेपर्यस्यतिसएवतयोर्विहारस्तस्यमैत्रावरुणःप्राणान्कल्पयित्वाब्राह्म
णाच्छंसिनेसंप्रयच्छतितेतंप्रजनयेति॥२४॥२॥सुकीर्तिंशंसतिदेवयोनि
र्वैसुकीर्तिःस्वयज्ञाद्देवयोन्यैयजमानंप्रजनयतिवृषाकपिंशंसत्यात्मा

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

वैवृषाकपिरात्मानमेवास्यतत्कल्पयतितन्न्यूंखयत्यन्नंवैन्यूंखस्तदस्मैजागता
यंनाद्यंप्रतिदधातियथाकुमारायस्तनंसपांक्तोभवतिपांक्तोयंपुरुषःपंचधा
विहितोलोमानित्वङ्मांसमस्थिमज्जासयावानेवपुरुषस्तावंतंयजमानंसं
स्करोतितंब्राह्मणाच्छंसीजनयित्वाछावाकायसंप्रयच्छत्येनस्यत्वंप्रतिष्ठांक
ल्पयति॥२१॥एवयामरुतंशंसतिप्रतिष्ठावाएवयामरुत्प्रतिष्ठामेवास्यतत्क
ल्पयतितंन्यूंखयत्यंनंवैन्यूंखोन्नाद्यमेवास्मिंस्तद्दधातितज्जागतोवातिजा
गतोवासर्वंवाइदंजागतंवातिजागतंवासउमारुतआपोवैमरुतआपोन्न

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

३२

२ ना

मभिपूर्वमेवास्मिंस्तदं नाद्यूंदधाति तान्येतानि सहचराणीत्याचक्षते तेनाभ्गोनेदि
ष्टंवाळखिल्यावृषाकपिमेवयामरुत्तं तानि सहवा शंसेत्सहवानशंसेद्यदे
नानि नाशंसेद्यथा पुरुषं वा रेतो वा विछिंद्यात्तादृक्तत्तस्मादेनानि सहवा शंसे
त्सहवानशंसेत्सहवु लि लु आरवतर आभिर्वैश्वजितोहोतासत्रीन्द्रां चक्रे ॥ १८
बांवाएषाशिल्पानीविश्वजिति सांवत्सरिकेद्वेमध्यंदिने मभिप्रत्येतोहं ताहमि
थमेवयामरुतं शंसयानीति तद्धे तथा शंसयांचकार तद्धे तथा शस्यमाने गो
श्लः ऽआजगाम सहोवाच होतः कथा ते शस्त्रं विचक्रं प्लवत इति किंह्यु दित्येवया

३२

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

मरुंदयमुत्तरतःशंस्यतइतिसहोवाचैंद्रोवैमध्यंदिनःकथेदंमध्यंदिनानि
नीषसीतिनिंदंमध्यंदिनानिनीषामीतिहोवाचयच्छंदस्विदममध्यंदिनेसा
च्ययंजागतोवातिजागतोवासर्वंवाइदंजागतंवातिजागतंवासउमारुतो
मेवसंशिष्टेतिसहोवाचारमाच्छावाकेत्यथहास्मिन्ननुशासनमीषेसहोवा
चैन्द्रमेषविष्णुन्यंगंशंसत्वथत्वमेतंहोतरुपरिष्टाद्द्वैधाय्यायेपुरस्ता
न्मारुतस्याप्यस्याथाइतितद्वतथाशंसयांचकारतदिदमप्येतर्हितत्र
थैवशस्यते॥३०॥ भातदाहुर्यदस्मिंश्चिष्वजित्यतिरात्रएवंषष्ठेहनिक

३३

ल्पते यज्ञः कल्पते यजमानस्य प्रजातिः कथमत्राग्राशस्त एव नाभानेदिष्ठो भवत्य
थ मैत्रावरुणो वालखिल्याः शंसति प्राणा रेतो वा अग्रेथ प्राणा एवं ब्राह्मण
च्छंस्यत्राशस्त एव नाभानेदिष्ठो भवत्यथ वृषाकपिं शंसति स आत्मा रेतो वा अग्रे
थात्मा कथमत्र यजमानस्य प्रजा तिः कथं प्राणा अविकॢप्ता भवंतीति यज
मानं ह वा एतेन सर्वेणैः क्रतुना संस्कुर्वंति स यथा गर्भो योन्यामंतरेवं संभव
च्छेतेनैव स छंदेवागेन सर्वः संभवत्येकैकं वा अंगं संभवतः संभवतीति सर्वा
णि चेत्समानेहन् क्रियेरन् कल्पत एव यज्ञः कल्पते यजमानस्य प्रजातिरथै

३ पश

३३

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

तंहोतैवयामरुतंतत्तृतीयसवनेशंसतितद्यास्यप्रतिष्ठातस्यामेवैनंतदंततःप्र
तिष्ठापयति॥३१॥५॥छंदसांवैषष्ठेनाह्नाप्तानांरसोत्यनेदत्सप्रजापतिरबिभे
सराङःयंछंदसांरसोलोकानत्ये तीतितंपरस्ताच्छंदोभिःपर्यगृह्णान्नाराशंस्या
गायत्र्यारैभ्यात्रिष्टुभःपारिक्षित्याजगत्याःकारव्ययानुष्टुभःस्तत्सुनश्छंदःसु
रसमदधात्सरसैर्हास्यछंदोभिरिष्टंभवतिसरसैश्छंदोभिर्यज्ञंतनुतेयऽए ति ३
वंवेदनाराशंसीःशंसतिप्रजावैनरोवाक्शंसःप्रजास्वेवतद्वाचंदधाति
तस्मादिमाःप्रजावदंत्योजायंतेयएवंवेदयदेवनाराशंसीः॥६॥शंसतोवै

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

३४

देवाश्च ऋषयश्च स्वर्गंल्लोकमायंस्तथैवैतद्यजमाना शंसंत एव स्वर्गंल्लो
कं यंति ता: प्रग्राहं शंसति यथा वृषाकपिं वार्षाकपिं हि वृषाकपेस्तन्यायमेति
तासु नन्यूंखयें नीवीवनर्दं संहितासान्यूंखं रिभी: शंसति रिभं तो वै देवा:
श्च ऋषयश्च स्वर्गंल्लोकमायंस्तथैवैतद्यजमाना रेभं त एव स्वर्गंल्लोकं यंति
ता: प्रग्राहं शंसति यथा वृषाकपिं वार्षाकपं हि वृषाकपेस्तन्यायमेति ता
सु नन्यूंखयेन्नीवीवनर्दं संहिंसान्यूंखं: पारिक्षिती: शंसत्यग्निर्वै परिक्षि
दग्निर्हीमा: प्रजा: परिक्षेत्यग्निं हीमा: प्रजा: परिक्षियंत्यग्नेरेव सायुज्यं

ना२

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

सरूपतांसलोकतांमश्नुते यएवंवेद यद्देवपारिक्षितीःसंव

त्सरोवैपरिक्षित्संवत्सरोहीमाःप्रजाःपरिक्षेतिसंवत्सरंहीमाःप्र

जाःपरिक्षियंतिसंवत्सरस्यैवसायुज्यंसरूपतांसलोकतामश्नु

तेयएवंवेदताःप्रग्राहंशंसतियथावृषाकपिंवार्षाकपंहिवृषाकपि

स्तन्यायमेतितासुनंन्यूंखयेन्नीवीवनर्दैत्स्नहितासांन्यूंखःकारव्याः

शंसतिदेवावैयत्किंचकल्याणंकर्मोकुर्वंस्तत्कारव्याभिरवाप्नुवंस्त

थैवैतद्यजमानायत्किंचकल्याणंकर्मकुर्वंतितत्कारव्याभिराप्नुवं

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

३५॥

तिताःप्रगाहं शंसति यथा वृषाकपिं वा षीकपं हि वृषाकपेस्तन्यायमेति
तासु नं न्यूंखयेन्नीवीव न दे॑ सहितासां न्यूंखो दिशो कुन्तीः शंसति दिशए
व तत्कल्पयति ताः पंच शंसति पंच वा इमा दिशश्चतस्रस्तिरश्च्य एकोर्ध्वा ता
सु नं न्यूंखयेन्नैवेव च निनर्दे॑न्नेदिमा दिशो न्यूंखयानीति ता अर्द्धर्चशः शंस
ति प्रतिष्ठाया एव जनकल्पाः शंसति प्रजा वै जनकल्पा दिश एव तत्कल्प
यित्वा तासु प्रजाः प्रतिष्ठापयति तासु नं न्यूंखयेन्नैवेव च निनर्दे॑न्नेदिमाः प्र
जा न्यूंखयानीति ता अर्द्धर्चशः शंसति प्रतिष्ठाया एवेंद्रगाथाः शंसतीन्द्र
गाथाभिर्वै देवा असुरानभिगायाथैनानत्यायंस्तथैवैतद्यजमाना इंद्रगाथाभिरेवा प्रि

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

यं भ्रातृव्य मभिगायार्थेन मतियंतिता अर्द्धर्चशः शंसति प्रतिष्ठाया एव ॥ ३ ॥ ६ ॥ एतन्न रा
प्रलापं शंसत्येतेन हो हवै मुनिरग्नेरायुर्द्देदर्शं यत्तस्यायातयाममभितिदेक आ
हुः सोब्रवीत्पुत्रान्पुत्रकाऽअग्नेरायुरदर्शं तदभिलपिष्यामि यत्किंचवद
मितन्मे मापरिगातेतिस प्रयपघेतेता अश्वाऽआप्लवंते प्रतीपं प्रातिसले
न भितितस्याभ्यग्निरैतशायनःऽएत्याकालेभि हायमुखमपयग्रहदिति
दृपन्नः पितेतितं होवाचापेह्यलसोभूर्योमेवाचमवधीः शतायुं गाम
करिष्यं सहस्रायुं पुरुषं पापिष्ठां ते प्रजां करोमि यो मे स्थमसक्थाऽइति

ऐ०२
३६
षे२

य

तस्मादाहुरभ्यग्नयऽएतन्नाग्नायनाऽऔर्वर्णांपापिष्ठाइतितंहैकेभूयांसंसं
संतिसननिर्धेद्यावत्काभंत्रांसेत्यवब्रूयादायुर्वाएतत्राप्रलापश्चायुरेवत
द्यजमानस्यप्रतारंतियऽएवंवेदयद्वैतत्राप्रलापाः३छंदसांहैषरसो
यदेतत्राप्रलापश्छंदस्स्वेवतद्रसंदधातिसरसैर्हास्यछंदोभिरिष्टंभव
तिसरसैश्छंदोभिर्यज्ञंतनुतेयएवंवेदयद्वैतत्राप्रलापाः३अयात
यामावाअक्षितिरेतत्राप्रलापोयातयामामेयज्ञेसदक्षितिर्मेयज्ञेस
दितिलंवाएतमेतत्राप्रलापंत्रांसतिपद्यावग्राहंयथानिविदंतस्यो

सूर्य
३६

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

त्तमेनपदेनप्रणौतियथानिविदःप्रवल्हिकाःशंसतिप्रवल्हिकाभिर्वैदे
वाअसुरान्प्रवल्ह्याथैनानत्यायंस्तथैवैतद्यजमानाःप्रवल्हिकाभिरेवा
प्रियंभ्रातृव्यंप्रवल्ह्याथैनमतियंतिताअर्द्धर्चशःशंसतिप्रतिष्ठाया
एवाजिज्ञासेन्याःशंसत्याजिज्ञासेन्याभिर्वैदेवाअसुरानाज्ञायाथै
नानत्यायंस्तथैवैतद्यजमानाऽआजिज्ञासेन्याभिरेवाप्रियंभ्रातृव्यमाज्ञा
याथैनमतियंतिताऽअर्द्धर्चशःशंसतिप्रतिष्ठायाऽएवप्रतिराधंशंसे
तिप्रतिराधेनवैदेवाअसुरान्प्रतिराध्याथैनानत्यायंस्तथैवतद्यजमा

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

३७

नाःप्रतिराध्येनैवाप्रियंभ्रातृव्यंप्रतिराध्याथेनमतियंस्यतिवादंशंसत्यति
वादेनवैदेवाअसुरानत्युद्याथेनानत्यायंस्तथैवैतद्यजमानाअतिवादेनै
वाप्रियंभ्रातृव्यमत्युद्याथेनमतियंतितमर्द्धर्चेशःशंसतिप्रतिष्ठायाऽ
एव॥७॥२२॥देवनीथंशंसत्यादित्याश्चहवाअंगिरसश्चस्वर्गेलोके
स्पर्धंतवयंपूर्वएष्यामोवयमितितेहांगिरसःपूर्वेश्वःसुत्यांस्वर्गस्य
लोकस्यददृशुस्तेग्निंप्रजिघ्युरंगिरसोवाएकोग्निःपरेह्यादित्ये
भ्यःश्वःसुत्यांस्वर्गस्यलोकस्यप्रब्रूहीतितेहादित्याअग्निमेवदृ

३७

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

सघः सुत्यांस्वर्गस्यलोकस्यददृशुः स्तानेत्याब्रवीत् सुत्यांवः स्वर्गस्य
लोकस्यप्रब्रूमऽइतितेहोचुरथवयंतुभ्यंसघः सुत्यांस्वर्गस्यलोकस्य
प्रब्रूमस्त्वयैववयंहोत्रास्वर्गंलोकमेष्यामऽइतिसतथेत्युक्त्वाप्रत्युक्तः
पुनराजगामतेहोचुः प्रावोचा३इति प्रावोचमितिहोवाचाथोमेप्र
तिप्रावोचन्नितिनो हि नप्रत्यज्ञास्थाः३इति॥ प्रतिवा अज्ञासमितिहो
वाचयत्रासावाएषोभ्यैतियआर्त्विज्येनतंयः प्रतिरुंधेघ्नराः सप्रति
रुंधेतस्मान्नप्रत्यरोत्सीतियदितस्मादपोज्जिगांसेद्यज्ञेनास्मादपोदि
CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

३८

यात्‌॥ यद्वित्वयाज्यस्वयमपोद्वितंतस्मात्‌॥८॥२४॥तेहादित्यानंगिर
सोयाजयंस्तेभ्योयाजयद्भ्यइमांपृथिवींपूर्णांदक्षिणानामददुस्तानि
यंप्रतिगृह्णीतातपत्तान्यवृंजंस्तासिंहीभूत्वाविजृंभंतीजनानचरत्त
स्याःशोचत्याइमेप्रदराःप्रादीर्यंतयेस्याइमेप्रदराःसमेवहैवततःपुरा
तस्मादाहुर्ननिवृत्तदक्षिणांप्रतिगृह्णीयान्नेन्माशुचाविंध्यादितियदि
त्वेनांप्रतिगृह्णीयादप्रियायैनांभ्रातृव्यायदद्यात्पराहैवभवत्यथयो
सोतपतीशएषोश्वःश्वेतोरूपंकृत्वाश्वाभिधान्यापिहितेनात्मनाप्र

ध्रा शु
चा वि २

३८

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

३ + ब्रतिहितेमुमायंस्त्वांहृन्नरितर्नेप्रस्यगभ्णान्निति + ३

तिचक्रमगृह्मंवोनयामइतिसऽएषदेवनीथोनुच्यतेआदित्याहजरित
रंगिरोभ्योदक्षिणामनयंनेति॥तांहजरितर्नेप्रत्यायन्निति नहितइमा
प्रत्यायंस्तामुहजरितः प्रत्यायन्निति नहितइमांप्रत्यगृभ्णंस्तामुहजरि
तःप्रत्यगृभ्णन्निति प्रतिहितेमुमगृभ्णंनहानेतसन्नविचेतनानीत्येषहवा
अह्नांविचेतयिताजज्ञानेतसंनपुरोगवासइतिदक्षिणैवैयज्ञानांपुरोगवी णा
यथाहवाइदमनोपुरोगवंरिष्यत्येवंहैवयज्ञोदक्षिणोरिष्यतितस्मा
दाहुर्दातव्यैवयज्ञेदक्षिणाभवत्यप्यल्पिकाप्युतश्वेतआरुपचा॥

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

३१
राम

उतोपद्याभिर्जविष्ठः॥ उतेमाःनुमानंपिपर्ति॥ आदित्यारुद्रावसवस्त्वेऌते॥ इदंराधःप्रतिगृभ्णीह्यंगिरइति॥ प्रतिग्रहमेवतद्राधसऽएवैनिदंराधोबृहस्स्थु॥ देवादत्त्वावरं॥ तद्वोअस्तुसुचेतनं॥ युष्मेअस्तुदिवेदिवे॥ प्रत्येवगृभायतेतिप्रत्येवैनमेतदजयमेषंतंवाएतंदेवच्छीथंशंसतिपदावग्राहंप्रधानिविदंतस्योतमेनेपदेनप्रणौतिप्रधानिविदः॥ ॥३५॥ नतेछंदः शंसति नतेछंभिर्वैदेवाअसुरानुपास्तचंतोतेवयुंजनेतेवमायपातेषांवैदेवाअसुराणांनतेछंभिरेवम्नतेछादयित्वाधैनानत्मा

ते

३९

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

यंस्तथैवैतद्यजमानानामृते छंदिरे वा प्रियस्य धाम्नातस्यस्य रूतं छादयित्वा
येनमतिपंतिताअर्द्धर्चेशः शंसति प्रतिष्ठायाएवाहनस्याः शंसत्याहन
स्याद्धि रेतः सिच्यते रेतसः प्रजाः प्रजायंते प्रजा तिमेवतद्दधाति तादृशं शं
सति दशाक्षरा विराड्वै त्रं विराळन्नाद्रेतुः सिच्यते रेतसः प्रजाः प्रजायंते प्रजा
तिमेवतद्दधाति तान्यूंखवयत्यंनं वैन्यूंखो न्नाद्रेतः सिच्यते रेतसः प्रजाः प्र
जायंते प्रजातिमेवतद्दधाति दधिक्राव्णो अकारिषमिति दाधिक्रीं शंसति
देवपवित्रं वै दधिक्रा ३ देवाइदं व्याहनस्यां वाचमवादीत्तद्देवपवित्रेण वा
ई

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

४० रांम

चंपुनीतेसानुष्टुभ्भवतिवाग्वा अनुष्टुप्तत्स्वेन छंदसा वाचंपुनीतेसुतासोमधु
मत्तमा इति पावमानीः शंसति देवपवित्रं वै पावमान्य इदं वा इदं व्याहनस्यां वा
चमवादीत्तद्देवपवित्रेणैव वाचंपुनीते ता अनुष्टुभो भवंति वाग्वा अनुष्टुप्
तत्स्वेनैव छंदसा वाचंपुनीते वद्वृष्णोअंशुमतीमतिष्ठ दितिस्यैंद्राबार्हस्पत्यं तृचं
शंसति विशोअदेवीरभ्याचरंतीर्बृहस्पतिनायुजेंद्रः ससाहइत्यसुरा विशं ह वै
२ ति दैवीनभ्युदाचार्य आसीत्स इंद्राबृहस्पती नेव युजौ सुपर्ववर्णमभिदासंतमपाह
स्तथैवैतद्यजमाना इंद्राबृहस्पतिभ्यामेव युजासुपर्ववर्णमभिदासंतमप ह

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

८१

तैतदाहुः संशंसेत्षष्ठेहान३ न संशंसेत३ इति३ संशंसेदित्याहुः कथमन्येष्वहः
सु संशंसति कथमत्र न संशंसेदिति यो रवल्वाहु नैव संशंसेत्स्वर्गो वै लोकः षष्ठम
हः समायी वै स्वर्गो लोकः कश्चिद्वै स्वर्गे लोके संमेतीति सत्य संशंसेत्समानं
तत्कुर्याद्यथयन्न संशंसती३ तत्स्वर्गस्य लोकस्य रूपं तस्मान्न संशंसेद्यदे
व न संशंसती३ एतानि वा अत्रोक्थानि नाभानेदिष्ठो वालखिल्या वृषाकपि
व रेवयामरुत्स यत्संशंसेदपैभ्य एतेषु कामं राध्नुयादेंद्रो वृषाकपिः सर्वाणि छंदां
स्यैतशप्रलापस्तत्र स ~~त्र~~ काममुपाप्नोत्येंद्रे जागतेथेदमैंद्राबार्हस्पत्यं सू

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

८२

त्कमैंद्रावार्हस्पत्यापरिधानीयातस्मान्नसंशंसेन्नसंशंसेत ॥३६॥ ॥ श्री ॥
इतिषष्ठमपंचिकायांपंचमोऽध्यायः॥ ॥शके१७१९ वर्षे पिंगलनाम
संवत्सरे उत्तरायणे ग्रीष्म ऋतुज्येष्ठ कृ.छ अमावास्यायांमंदवारे
तद्दिनेपुस्तकंसमाप्तं ॥ छोबळोपनामना काशिनाथस्यसुतेनसदा
शिवेनलिख्यते॥ ॥श्रीरामचंद्रार्पणमस्तु॥ ॥ शीव ॥

८

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

५ ~~इति~~

३१२१ ॥इतिसप्तमपंचिकाप्रारंभः॥

॥हे पुस्तक काशिनाथ भट्ट ठेव॥

॥ छ ॥

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

ब्रा० ७

॥१॥

श्रीगणेशायनमः॥हरिहर ॐ॥अथातः परिशोधिर्भक्तिस्तस्यवि
भागंवक्ष्यामोहन्तृसजिह्वप्रस्तोतुःश्येनंवक्षउद्गातुःकंठःकाकुदः
प्रतिहर्तुर्दक्षिणाश्रोणिर्होतुःसव्याब्रह्मणोदक्षिणंसक्थिमैत्राव
रुणस्यसव्यंब्राह्मणाच्छंसिनोदक्षिणंपार्श्वंसांसमध्वर्योःसव्यमुप
गातृणांसव्योंसःप्रतिप्रस्थातुर्दक्षिणंदोर्नेष्टुःसव्यंपोतुर्दक्षिणाऽरु
रुरच्छावाकस्यसव्यऽआग्नीध्रस्यदक्षिणोबाहुरात्रेयस्यसव्यःस
दस्यस्यसदंश्चानूकंचगृहपतेर्दक्षिणौपादौगृहपतेर्व्रतप्रदस्य

सूर्य

॥१॥

CC-0. In Public Domain Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

श्चे ३
वे

सव्योपादो गृहपतेर्भार्यायै व्रतप्रदस्योष्ठः ऽएनयोः साधारणो भवति तं
गृहपतिरेव प्राश्नीयाज्जाघनीं पत्नीभ्यो हरंति तां ब्राह्मणाय दध्युः स्कंध्या
श्च मणिकास्तिस्रः कीकसा ग्रावस्तुतस्तिस्रश्चैव कीकसाः ऽअर्द्धं च वैकर्त्त
स्योन्नेतुरर्द्धं चैव वैकर्त्तस्य क्लोमा च शमितुः स्तद्ब्राह्मणाय दद्याद्यद्यब्राह्म
णस्याच्छिरः सुब्रह्मण्यायै यः श्वः सुत्यां प्राहतस्याजिनमिळा सर्वेषां होतु
र्वा ता वा ऽएताः षट्त्रिंशतमेकपदा यज्ञं वहंति षट्त्रिंशदक्षरा वै बृहती
बार्हताः स्वर्गा लोकाः प्राणाश्चैव तत्स्वर्गांश्च लोकानाप्नुवंति प्राणेषु

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

ब्रा० ७

॥२॥

चैवतत्स्वर्गेषुचलोकेषुप्रतितिष्ठंतोयंतिसएषस्वर्ग्यःपरुर्यऽएनमेवंवि
भजंत्यथयेतोन्यथातद्यथासेलगावापापकृतोवापरुंविमथ्नीरंस्ता
कृतावाऽएतांपज्रोर्वि भजंतिश्रौतऽऋषिर्देवभागोविदांचकारतामुहा
प्राच्यैवास्माल्लोकादुच्चक्राम तामुहगिरिजायबाभ्रव्यायामनुष्यःप्रोवाच
ततोहैनामेतदर्वाङ्मनुष्याऽअधीयतेधीयते॥१॥इतिसप्तमपंचिका
यांप्रथमोध्यायः॥ ॥ऋमू॥तदाहुर्यऽआहिताग्निरुपवसथेम्रियेतक
थमस्ययज्ञस्यादितिनैनंयाजयेदित्याहुरनभिप्राप्तोहियज्ञंभवतीति

सूर्य

॥२॥

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

तदाहुर्यऽआहिताग्निरधिश्रितेग्निहोत्रेसान्नाय्येवाहविःषुवाम्रियेतका
तत्रप्रायश्चित्तिरित्सत्रैवैनान्यनुपर्यादध्याद्यथासर्वाणिसंदह्येरन्सात
त्रप्रायश्चित्तिस्तदाहुर्यऽआहिताग्निरासंनेषुहविष्षुम्रियेतकातत्रप्राय
श्चित्तिरित्तियाभ्यःएवतानिदेवताभ्योहवींषिगृहीतानिभवंतिताभ्यस्वा
हेत्येवैनान्याहवनीयेसर्वंहुंतिजुहुयात्सातत्रप्रायश्चित्तिस्तदाहुर्यआ
हिताग्निःप्रवासम्रियेतकथमस्याग्निहोत्रंस्यादित्यभिवान्यवत्सायाःप
यसाजुहुयादन्यदिवेतस्पयोयदभिवान्यवत्सायाऽअन्यद्दिवेतदग्नि

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

२

होत्रं यस्येतस्यापि वा यत ऽएवं कुतश्च पयसा जुहुयुरथाप्याहुरेवमेवै
नानजस्नानजुहुत ऽइं धीरं ना शरीराणामाहूत्तौरिति यदि शरीराणि
न विंद्येरन्पर्णशरः स्रुष्टिः स्त्रीणि च शतान्याहृत्य तेषां पुरुषरूपकमि
व कृत्वा तस्मिंस्तामावृतं कुर्युरथैनां शरीरे राहुतैः संस्पर्शयेदासयेयु
रथ्यर्द्धं शतं कायेस क्थिनीद्वि पंचाशे च विंशे चारूद्वि पंच विंशे शेषं
तु शिरस्युपरि दध्यात्सा तत्र प्रायश्चित्तिः ॥१॥२॥ तदाहुर्यस्याग्निहो
स्युपावसृष्टा दुह्यमानोपविशेत्का तत्र प्रायश्चित्तिरिति तामभिमंत्र

सूर्य
२

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

येतयस्माद्गीषानिषीदसिततोनोअभयंकृधि॥ पशूंनः सर्वान्गोपायनमो
रुद्रायमीढुषइतितामुत्थापयेदुदस्थाद्देव्यदितिरायुर्यज्ञपतावधात्॥
इंद्रायकृण्वतीभागंमित्रायवरुणायचेत्यथास्याउदपात्रमूधसिचमु
खेचोपगृह्णीयादथैनांब्राह्मणायदद्यात्सातत्रप्रायश्चित्तिस्तदाहु
र्यस्याग्निहोत्र्युपावसृष्टादुह्यमानावाश्येतकातत्रप्रायश्चित्तिरिति

स्य

यानायांहवाऽएषायजमानंप्रतिख्यायवाश्यतेतामन्नपप्यादयेच्छां
त्यैशांतिर्वाअन्नंसूयवसाद्भगवतीहिभूयाऽइतिसातत्रप्रायश्चित्तिः

॥७॥

स्तदाहुर्यस्याग्निहोत्र्युपावसृष्टा दुह्यमाना स्पंदेत का तत्र प्रायश्चित्तिरिति सा यत्तत्र स्कंदयेत्तदभिमृश्य यजपेद्यदद्य दुग्धं पृथिवीमसृप्त यदोषधीरत्यसृपद्यदापः पयो गृहेषु पयोऽघ्न्यायां पयो वत्सेषु पयोऽस्तु तन्मयीति तत्र यत्परिशिष्टं स्यात्तेन जुहुयाद्यद्यलं होमाय स्याद्यद्युवै सर्वं सिक्तं स्यादथान्यामाहूय तां दुग्ध्वा तेन जुहुयादा त्वेव श्रद्धायै होतव्यं सा तत्र प्रायश्चित्तिः॥३॥ तदाहुर्यस्य सायं दुग्धं सान्नाय्यं दुष्येद्वापहरेद्वा का तत्र प्रायश्चित्तिरिति प्रातर्दुग्धं द्वेधं कृत्वा तस्यान्यतरां भ

सूर्य
॥७॥

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

त्तिमातच्यतेनयजेतसातत्रप्रायश्चित्तिस्तदाहुर्यस्यप्रातर्दुग्धंसांनाय्यंदुष्ये
द्वापहरेद्वाकातत्रप्रायश्चित्तिरिसैंद्रंवामाहेंद्रंवापुरोळाशंतस्यस्थानेनिरु
प्यतेनयजेतसातत्रप्रायश्चित्तिस्तदाहुर्यस्यसर्वमेवसान्नाय्यंदुष्येद्वापह
रेद्वाकातत्रप्रायश्चित्तिरिसैंद्रंवामाहेंद्रंवेतिसमानंसातत्रप्रायश्चित्ति
स्तदाहुर्यस्यसर्वाण्येवहवींषिदुष्येयुर्वापहरेयुर्वाकातत्रप्रायश्चित्तिरित्या
ज्यस्यैनानियथादेवतंपरिकल्प्यतयाज्यहविषेष्ट्यायजेततोन्याभि
ष्टिमनुल्बणांतन्वीतयज्ञोयज्ञस्यप्रायश्चित्तिः॥ ॥३॥ तदाहुर्यस्याऽ

स्य

॥५॥

ग्निहोत्रमधिश्रितममेध्यमापद्येतकातत्रप्रायश्चित्तिरितिसर्वमेवैनं
त्स्रुच्याभिपर्यासिच्यप्राङुदेत्याहवनीयेहुतांसमिधमभ्यादधात्यथो
त्तरतआहवनीयस्योष्णंभस्मनिरूह्यजुहुयान्मनसावाप्राजापत्ययर्चा
वचीतहुतंचाहुतंचसयद्येकस्मिन्नुन्नीतेयदिद्वयोरेषएवकल्पस्तच्चे
दुपनयितुंशक्नुयान्निःषिंचेतदुष्टमदुष्टमभिपर्यासिच्यतस्ययथो
न्नीतीस्यात्तथाजुहुयात्सातत्रप्रायश्चित्तिस्तदाहुर्यस्याग्निहोत्रमधिश्रि
तंस्कंदतिवाविष्यंदतेवाकातत्रप्रायश्चित्तिरितितदद्भिरुपनिनयेच्छांत्यै सूर्य

॥५॥

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

शांतिर्वाऽआपोथेन दक्षिणेन पाणिनाभिमृश्य जपति दिवं तृतीयं देवान्य
ज्ञो गात्ततो मा द्रविणमाष्टांतरिक्षं तृतीयं पितृन्यज्ञो गात्ततो मा द्रविणमा
ष्टपृथिवीं तृतीयं मनुष्यान्यज्ञो गात्ततो मा द्रविणमाष्ट ययारोजसा स्क
भितारजांसीति वैष्णु वारुणीमृचं जपति विष्णुर्वै यज्ञस्य दुरिष्टं पाति वरु
णः स्विष्टं तयोरुभयोरेव शांत्यै सा तत्र प्रायश्चित्तिस्तदाहुर्यस्याग्निहो
त्रमधिश्रितं प्राङुदायं स्खलेत्तेवापि वा भ्रंशेतैका तत्र प्रायश्चित्तिरिति स
यद्युपनिवर्त्तयेत्स्वर्गाल्लोकाद्यजमानमावर्त्तयेद्दक्षैवास्मादुपविष्टायैत
मग्निहोत्रपरीशेषमाहरेयुस्तस्य यथोन्नीतीस्यात्तथा जुहुयात्सा तत्र

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

प्रायश्चित्तिस्तदाहुरथयदिस्रुग्भिद्येतकातत्रप्रायश्चित्तिरित्यन्यांस्रु
चमाहृत्यजुहुयादथैतांस्रुचमग्निनाहवनीयेभ्यादध्यात्प्राग्दंडांप्रस
कुष्करांसातत्रप्रायश्चित्तिस्तदाहुर्यस्याहवनीयेहाग्निर्विद्येताथगा
र्हपत्यउपशाम्येत्कातत्रप्रायश्चित्तिरितिसयदिप्राचमुद्धरेत्स्वायत
नाच्यवेतयत्स्वयंचमस्त्रुरवघ्नंततच्चीतयन्मथेद्भ्रातृव्यंयजमानस्यप्रा
नयेद्यदनुगमयेत्प्राणोयजमानंजह्यात्सर्वमेवैनंसहभस्मानंसमो
प्यगार्हपत्यायतनेनिधायाथप्राचमाहवनीयमुद्धरेत्सातत्रप्रायश्चित्तिः॥५॥

सूर्य

नदाहुर्यस्याग्नावग्निमुद्धरेयुः कातत्र प्रायश्चित्तिरिति सयघनुपश्येदुद्धृत्य
पूर्वमपरं निदध्याद्यघनानुपश्येत्सोग्नयेग्निवतेष्टाकपालं पुरोळाशं नि
र्वपेत्तस्य याज्यानुवाक्ये अग्निनाग्निः समिध्यते त्वंह्यग्नेऽग्निनेत्या
हुतिंवाहवनीये जुहुयादग्नये ग्निवते स्वाहेति सातत्र प्रायश्चित्तिः स्तद्यस्या
हुर्यस्य गार्हपत्याहवनीयौ मिथः संसृज्येयातां कातत्र प्रायश्चित्तिरिति
सोग्नयेवीतये ष्टाकपालं पुरोळाशं निर्वपेत्तस्य याज्यानुवाक्ये अग्न
आयाहि वीतये यो अग्निं देववीतय इत्याहुतिं वाहवनीये जुहुयादग्नये

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

॥८॥

वीतयेस्वाहेतिसातत्रप्रायश्चित्तितदाहुर्यस्यसर्वएवाग्नयोमिथःसंसृ
ज्येरन्कातत्रप्रायश्चित्तिरितिसोग्नयेविविचयेष्टाकपालंपुरोळाशंनि
र्वपेत्तस्ययाज्यानुवाक्येस्वर्णवस्तोरुषसामरोचिस्वामग्नेमानुषीरी
ळतेविराड्व्याहुतिंवाहवनीयेजुहुयादग्नयेविविचयेस्वाहेतिसा
तत्रप्रायश्चित्तिस्तदाहुर्यस्याग्नयोन्यैरग्निभिःसंसृज्येरन्कातत्र
प्रायश्चित्तिरितिसोग्नयेक्षामवतेष्टाकपालंपुरोळाशंनिर्वपेत्तस्य
याज्यानुवाक्येअक्रंददग्निःस्तनयंनिवद्यौरधायथानःपितरःपरासः

सूर्य

॥८५॥

इत्याहुतिं वाहवनीये जुहुयादग्नये क्षामवते स्वाहेति सा तत्र प्रायश्चित्तिः॥
॥६॥५॥ तदाहुर्यस्याग्नयो ग्राम्येणाग्निना संदह्येरन्का तत्र प्रायश्चित्ति
रिति सोग्नये संवर्गायाष्टाकपालं पुरोळाशं निर्वपेत्तस्य याज्यानुवा
क्ये कुविदङ्ग नमसा ये वृधासः पुरा देवा अनवद्यास आसन् । सो अग्निं मा शिरे जातवेदो मंसीरिह त्वा हविर्भिर्देवा अपि त्वा वितस्थुः । स्मिन्नवाह धनं इत्याहुतिं वाहवनीये
जुहुयादग्नये संवर्गाय स्वाहेति सा तत्र प्रायश्चित्तिस्तदाहुर्यस्याग्न
यो दिव्येनाग्निना संसृज्येरन्का तत्र प्रायश्चित्तिरिति सोग्नये प्सुमते
ष्टाकपालं पुरोळाशं निर्वपेत्तस्य याज्यानुवाक्ये अप्स्वग्ने सधिष्टव

२२

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

पं० ७

मर्यादधेमेधिरःपूतदक्ष इत्याहुतिं वाहवनीये जुहुयादग्नैपृमतेस्वा
हेति सातत्रप्रायश्चित्तिस्तदाहुर्यस्याग्नयः वावाग्निनासंसृज्येरन्का
तत्रप्रायश्चित्तिरिति सोग्नयेरुचयेष्टाकपालं पुरोळाशंनिर्वपेत्तस्य
याज्यानुवाक्ये अग्निःरुचिवृततमउदग्नेरुचयस्तवैत्याहुतिं वाहव
नीये जुहुयादग्नयेरुचयेस्वाहेति सातत्रप्रायश्चित्तिस्तदाहुर्यस्या
ग्नयऽआरण्येनाग्निनासंदह्येरन्कातत्रप्रायश्चित्तिरिति समेवारो
पयेदरणीवोल्मुकंवामोक्षयेद्यद्याहवनीयाद्यदि गार्हपत्याद्यदिन सूर्यं

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

आहुतिंवाहवनीयेजुहुयादग्नयेव्रतपतेस्वाहेतिसातत्रप्राय २
श्चित्ताकृत्याःसोग्नयेसंवर्गायाष्टाकपालंपुरोळाशंनिर्वपेत्तस्योक्तेयाज्या
नुवाक्ये आहुतिंवाहवनीयेजुहुयादग्नयेसंवर्गायस्वाहेतिसातत्रप्राय
श्चित्तिः॥१७॥यद्यातदाहुर्यआहिताग्निरुपवसथेश्रुकुर्वीतकातत्रप्राय
श्चित्तिरितिसोग्नयेव्रतभृतेष्टाकपालंपुरोळाशंनिर्वपेत्तस्ययाज्या
नुवाक्येत्वमग्नेव्रतभृच्छुचिर्व्रतानिबिभ्रद्व्रतपाअदब्धश्चित्तिस्तदाहुर्य
आहिताग्निरुपवसथेव्रत्यमापद्येतकातत्रप्रायश्चित्तिरितिसोग्नये
व्रतपतयेष्टाकपालंपुरोळाशंनिर्वपेत्तस्ययाज्यानुवाक्येत्वमग्ने

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

व्रतपाअसियद्धोवयंप्रमिनामंव्रता नीत्याहुतिंवाहवनीयेजुहुयादग्नये
व्रतपतयेस्वाहेतिसातत्रप्रायश्चित्तिस्तदाहुर्यआहिताग्निरमावास्यांपौ
र्णमासींवातीयात्कातत्रप्रायश्चित्तिरितिसोग्नयेपथिकृतेष्टाकपालं
पुरोळाशंनिर्वपेत्तस्ययाज्यानुवाक्येवेत्थाहिवेधोअध्वनःआदेवानाम
पिपंथामगन्मेत्याहुतिंवाहवनीयेजुहुयादग्नयेपथिकृतेस्वाहेतिसात
त्रप्रायश्चित्तिस्तदाहुर्यस्यसर्वएवाग्नयउपशाम्येरन्कातत्रप्रायश्चित्तिरि
सोग्नयेतपस्वतेजनद्वतेपावकवतेष्टाकपालंपुरोळाशंनिर्वपेत्तस्ययाज्यानु

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

वाक्ये आयाहि तपसा जनेष्वा नो याहि तपसा जनेष्वित्याहुतिं वा हवनीये जु
हुयादग्नये तपस्वते जनद्वते पावकवते स्वाहेति सा तत्र प्रायश्चित्तिः ॥ ८ ॥
तदाहुर्य आहिताग्निराग्रयणेनानिष्ट्वा नवान्नं प्राश्नीयात्का तत्र प्रायश्चित्ति
रिति सोऽग्नये वैश्वानराय द्वादशकपालं पुरोडाशं निर्वपेत्तस्य याज्यानु
वाक्ये वैश्वानरो अजीजनत्स्पृष्टो दिवि पृष्टो अग्निः पृथिव्यामित्याहुतिं वाह
वनीये जुहुयादग्नये वैश्वानराय स्वाहेति सा तत्र प्रायश्चित्तिस्तदाहुर्य आ
हिताग्निर्यं दिकपाकेन श्येत्का तत्र प्रायश्चित्तिरिति सोऽश्विभ्यां द्विकपालं पु

१०

रोडाशं निर्वपेत्तस्य याज्यानुवाक्ये अश्विनावर्न्निरस्मद्गोमतानासत्यारथे
नेत्याहुतिं वाहवनीये जुहुयादश्विभ्यां स्वाहेति सा तत्र प्रायश्चित्तिस्तदाहुर्य
आहिताग्निर्यदि पवित्रं नश्येत्का तत्र प्रायश्चित्तिरिति साग्नये पवित्रवते पुरोडाशं
पालं पुरोडाशं निर्वपेत्तस्य याज्यानुवाक्ये पवित्रं ते विततं ब्रह्मणस्पते न
पोष्पवित्रं विततं दिवस्पदइत्याहुतिं वाहवनीये जुहुयादग्नये पवित्रवते स्वा
हेति सा तत्र प्रायश्चित्तिस्तदाहुर्य आहिताग्निर्यदि हिरण्यं नश्येत्का तत्र प्रा
यश्चित्तिरिति साग्नये हिरण्यवते पुरोडाशं पालं पुरोडाशं निर्वपेत्तस्य याज्यानुवा

[margin: ति]

[margin: सूर्य]

१०

क्ये हिरण्यकेशोरजसो विस्मार आतेसुपर्णो अभिनंतंऽएवे रित्याहुतिंवाह
वनीये जुहुयादग्नये हिरण्यवते स्वाहेत्ति सा तत्र प्रायश्चित्तिस्तदाहुर्य आ
हिताग्निर्यदि प्रातरस्नातोग्निहोत्रं जुहुयात्का तत्र प्रायश्चित्तिरिति सो
ग्नये वरुणायाष्टाकपालं पुरोळाशं निर्वपेत्तस्य याज्यानुवाक्ये त्वं नो अ
ग्ने वरुणस्य विद्वान्स त्वं नो अग्ने वमोभवोतीत्याहुतिं वाहवनीये जुहुया
दग्नये वरुणाय स्वाहेति सा तत्र प्रायश्चित्तिस्तदाहुर्यऽआहिताग्निर्यदि
सूतकान्नं प्राश्नीयात्का तत्र प्रायश्चित्तिरिति सोग्नये तंतुमते ष्टाकपालं

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

पुरोळाशं निर्वपेत्तस्य याज्यानुवाक्ये तंतुं तन्वंन्रजसो भानुमन्विह्युक्षा
नहो नह्यत नोतसोम्या उत्याहुतिं वाहवनीये जुहुयादग्नये तंतुमते स्वा
हेतिसा तत्र प्रायश्चित्तिस्तदाहुर्य आहिताग्निर्जेर्‍खेमरत त्राबंद्धशुलाका
तत्र प्रायश्चित्तिरितिसोग्नये सुरभिमते ष्टाकपाले पुरोळाशं निर्वपे
त्तस्य याज्यानुवाक्ये अग्निर्होतान्यसीदद्यजीयान्साध्वीमकर्देववी
तिंनो अद्येत्याहुतिं वाहवनीये जुहुयात्सुरभिमते स्वाहेतिसा तत्र प्रा
यश्चित्तिस्तदाहुर्य आहिताग्निर्यस्य भार्यागोर्वायमोजनयेत्का तत्र प्रा

सूर्य

दग्नयेर

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

यश्चित्तिरितिसोग्नयेमरुत्वतेत्रयोदशकपालंपुरोळाशंनिर्वपेत्तस्यया
ज्यानुवाक्येमरुतोयस्यहिक्षयेराइवेदचरमाग्नेहवैत्याहुतिंवाहवनी
येजुहुयादग्नयेमरुत्वतेस्वाहेतिसातत्रप्रायश्चित्तिस्तदाहुरपत्नीको
प्यग्निहोत्रमाहरेत३नाहरेत३इतिआहरेदित्याहुर्यदिनाहरेदन
द्धापुरुषःकोनद्धापुरुषऽइतिनदेवांनपितॄंनमनुष्याइतितस्माद
पत्नीकोप्यग्निहोत्रमाहरेत्तदेषाभियज्ञगाथागीयते॥यजेत्सौत्राम
ण्यामपत्नीकोप्यसोमपः॥मातापितृभ्यामनृणार्थीयजेतिवचनाद्धु

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

॥१२॥

तिश्रितितस्मात्सोम्यंयाजयेत्॥८॥७॥तदाहुर्योचापत्नीकोग्निहोत्रंकथमेवजुहोतिनिविष्टेमृतापत्नीनष्टावाग्निहोत्रंकथमग्निहोत्रंजुहोतिपुत्रान्नपौत्रान्नप्तॄनित्याहुरस्मिंश्चलोकेमुष्मिंश्चास्मिंल्लोकेयंस्वर्गोस्वर्गेणस्वर्गंलोकमारुरोहेत्यमुष्येवलोकस्यसंततिंधारयतियस्येषांपत्नीनिछेत्तस्मादस्मादपत्नीकस्याधानंकुर्वीत्यपत्नीकोग्निहोत्रंकथमग्निहोत्रंजुहोतिश्रद्धापत्नीसत्यंयजमानःश्रद्धासत्यंतदित्युत्तमंमिथुनंश्रद्धयासत्येनमिथुनेनस्वर्गाल्लोकांजयतीति॥८॥१०॥तदाहुर्येदर्शपूर्णमासाभ्यां स्मूर्ये

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

र्णमासयोरुपवसतिनह्वाअव्रतस्यदेवाहविरश्नंतितस्मादुपवस
त्युतमेदेवाहविरश्नीयुरितिपूर्वांपौर्णमासीमुपवसेदितिपैंग्यमु
त्तरामितिकौषीतकंयापूर्वापौर्णमासीसानुमतिर्योत्तरासाराका
यापूर्वामावास्यासासिनीवालीयोत्तरासाकुहूर्यांपर्यस्तमियाद
भ्युदियादितिसातिथिःपूर्वांपौर्णमासीमुपवसेदनिर्ज्ञायपुर
स्तादमावास्यायांचंद्रमसंयदुपैतियद्यजतेतेनसोमंक्रीणंतिते
नोत्तरामुत्तरामुपवसेदुत्तराणिहवैसोमोयजतेसोममनुदैवत

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

मेतद्वैदेव सोमं यज्ञं दमास्तस्मादुत्तरामुपवसेत् ॥११॥१०॥ तदाहु
र्यस्याग्निमनुद्धृतमादित्योभ्युदियाद्वाभ्यस्तमियाद्वा प्रणीतो वा प्राग्घो
मादुपशाम्येत्का तत्र प्रायश्चित्तिरिति हिरण्यं पुरस्कृत्य सायमुद्धरे
ज्योतिर्वै शुक्रं हिरण्यं ज्योतिः शुक्रमसौ तदेव तज्ज्योतिः शुक्रं प
श्यंनुद्धरति रजतमंतर्धाय प्रातरुद्धरेदेतद्वा त्रिरूपं पुरा संभेदाच्छा
यानामाहवनीयमुद्धरेन्मृत्युर्वै तमश्छाया तेनैव तज्ज्योतिषा मृत्युं
तमश्छायां तरति सा तत्र प्रायश्चित्तिस्तदाहुर्यस्य गार्हपत्याहवनी सूर्य

यावंतरेणानोवारथोवाश्वावाप्रतिपद्येतकातत्रप्रायश्चित्तिरिति
नेनन्मनसिकुर्यादित्याहुरात्मन्यस्यहिताभवंतीतितच्चेन्मनसिकु
र्वीतगार्हपत्यादविछिन्नामुदकधारांहरेत्तंतुंतन्वंन्रजसोभानुम
न्विहीत्याहवनीयात्तत्रप्रायश्चित्तिस्तदाहुःकथमग्नीनन्वादधा
नोन्वाहार्यपचनमाहारयेत्॥नाहारयेत्३इतिआहारयेदित्याहुः
प्राणान्वाएषोभ्यात्मंधत्तेयोग्नीनाधत्तेतेषामेषोन्नादतमोभवति
यदन्वाहार्यपचनस्तस्मिंनेतामाहुतिंजुहोत्यग्नयेन्नादायान्नपत

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

येस्वाहे सं नादो हं न पतिर्भवस्य श्नुते प्रजयाग्नां चं य एवं वेदांतरेण गार्हपत्याहवनीयो होष्यन्संचरे तै तेन हवा एनं संचर मायामग्नयो विदुरयमस्मा ऽ सु होष्यतीत्येतेन हवा अस्य संचरमाणस्य गार्हपत्याहवनीयौ पाप्मानमपहतः सोपहतपाप्मोर्ध्वः स्वर्गं लोकमेतीति वै ब्राह्मणमुदाहरंतितदाहुः कथमग्नीन्प्रवत्स्यन्नुपतिष्ठेत प्रोष्य वा प्रत्येत्याहुरहर्हर्वैतितूष्णीमित्याहुः स्तूष्णीं वैश्रेयसः आकांक्षंते थाप्याहुरहरहर्वा ऽ एते यजमानस्याश्रद्धयो द्वासनात्प्रह्वावना

CC-0. In Public Domain Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

द्विभ्यति तानुपतिष्ठेन्नैवाभयं वोभयं मेस्त्वित्यभयं हैवास्मै भवत्य
भयं हैवास्मै भवति ॥११॥१२॥ इति सप्तमपंचिकायां द्वितीयो ध्यायः ॥
ॐ म ॥ हरिश्चंद्रो ह वैधसऽऐक्ष्वाको राजा पुत्रऽआस तस्य ह शतं
जाया बभूवुस्तासु पुत्रं न लेभे तस्य ह पर्वतनारदौ गृहऽऊषतुः
स ह नारदं पप्रच्छ यन्विमं पुत्रमिच्छंति ये विजानंति ये च न । किंस्वि
त्पुत्रेण विंदते तन्मऽआचक्ष्व नारदेति सऽएकया पृष्टो दशभिः
प्रत्युवाच ॥ ऋणमस्मिन्संनयत्यमृतत्वं च गच्छति । पिता पुत्रस्य

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

शि ४

जातस्यपश्येच्चेज्जीवतोमुखं॥यावंतःपृथिव्यांभोगायावंतोजातवेदसि॥
यावंतोअप्सुप्राणिनांभूयान्पुत्रेपितुस्ततः॥शश्वत्पुत्रेणपितरोत्याय
न्बहुलंतमः॥आत्माहिजज्ञआत्मनःसइरावत्यतितारिणी॥किंनुमलं
किमजिनंकिमुश्मश्रूणिकिंतपः॥पुत्रंब्रह्माणइच्छध्वंसवैलोकोवदाव
दः॥अंनंहप्राणःशरणंहवासोरूपंहिरण्यंपशवोविवाहाः॥सखाह
जायाकृपणंहदुहिताज्योतिर्हपुत्रःपरमेव्योमन्॥पतिर्जायांप्रविश
तिगर्भोभूत्वासमातरं॥तस्यांपुनर्नवोभूत्वादशमेमासिजायते॥त
ज्जायाजायाभवतियदस्यांजायतेपुनः॥आभूतिरेषाभूतिर्बीज

सूर्ये

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

मेतंनिधीयते ॥ देवाश्चैतामृषयश्चतेजःसममैरन्महत्तु ॥ देवामनुष्यान
ब्रुवन्नेषावोजननीपुनः ॥ नापुत्रस्यलोकोस्तीतितत्सर्वेपशवोविदुः ॥
तस्मात्तुपुत्रोमातरंस्वसारंचाधिरोहति ॥ एषपंथाउरुगायःसुशेवो
यंपुत्रिणआक्रमंतेविशोकाः ॥ तंपश्यंतिपशवोवयांसिचतस्मा
त्तेमात्रापिमिथुनीभवंतीतिहास्माआख्याय ॥१॥१३॥ अथैनमुवाच
वरुणंराजानमुपधावपुत्रोमेजायतांतेनत्वायजाइतितथेतिसव
रुणंराजानमुपससारपुत्रोमेजायतांतेनत्वायजाइतितथेतितस्य

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

ह पुत्रो जज्ञे रोहितो नाम तं होवाचाजनि वै ते पुत्रो यजस्व माऽनेनेति स होवाच
यदा वै पशुर्निर्दशो भवत्यथ स मेध्यो भवति निर्दशो न्वस्त्वथ त्वा यजा
इति तथेति स ह निर्दश आस तं होवाच निर्दशो न्वभूद्यजस्व माऽनेनेति
स होवाच यदा वै पशोर्दन्ता जायन्तेऽथ स मेध्यो भवति दन्ता न्वस्य जा
यन्तामथ त्वा यजा इति तथेति तस्य ह दन्ता जज्ञिरे तं होवाचाज्ञत वा
अस्य दन्ता यजस्व माऽनेनेति स होवाच यदा वै पशोर्दन्ताः पद्यन्तेऽथ
स मेध्यो भवति दन्ता न्वस्य पद्यन्तामथ त्वा यजा इति तथेति तस्य

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

हदंताःपेदिरेतंहोवाचापत्सतवाअस्यदंतायजस्वमानेनेतिसहोवाच
यदावैपशोर्दंताःपुनर्जायंतेथसमेध्योभवतिदंतान्वस्यपुनर्जायंताम
थत्वायजाइतितथेतितस्यहदंताःपुनर्जज्ञिरेतंहोवाचाज्ञतवाअस्य
पुनर्दंतायजस्वमानेनेतिसहोवाचयदावैक्षत्रियःसांनाहुकोभवत्य
थसमेध्योभवतिसंनाहंनुप्राप्नोत्वथत्वायजाइतितथेतिसहसंना
हंप्रापत्तंहोवाचसंनाहंनुप्रापद्यजस्वमानेनेतिसतथेत्युक्त्वापुत्रमा
मंत्रयामासततायंवैमह्यंत्वामददाद्धंतत्वयाहमिमंयजाइतिसहने

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

॥१७॥

सुत्क्वा धनुरादायारण्यमपातस्थौ स संवत्सरमरण्ये चचार ॥ २ ॥ ७ ॥
अथहैक्ष्वाकं वरुणो जग्राह तस्य होदरं जज्ञे तदु ह रोहितः शुश्राव सोर
ण्याद्ग्राममेयाय तमिंद्रः पुरुषरूपेण पर्येत्योवाच ॥ नानाश्रांताय श्रीर
स्तीतिरोहित शुश्रुम पापो नृषद्वरो जन इंद्र इच्चरतः सखा चरै
वेति चरैवेति वै मा ब्राह्मणोवोचदिति ह ॥ द्वितीयं संवत्सरमरण्ये
चचार सोरण्याद्ग्राममेयाय तमिंद्रः पुरुषरूपेण पर्येत्योवाच ॥
पुष्पिण्यौ चरतो जंघे भूष्णुरात्मा फलग्रहिः ॥ शेरेस्य सर्वे पाप्मा

सूर्य
॥१७॥

नःश्रमेणप्रपथैंस्सरमरण्येचचारसोरण्याद्ग्राममेयायतमिंद्रःपुरुषरू
पेणपर्येत्योवाचौ॥३॥हतांश्चरैवेतिचरैवेतिवैमाब्राह्मणोवोचदिति
ह॥तृतीयंसंव॥३॥आस्तेभगआसीनस्योर्ध्वस्तिष्ठतितिष्ठतः॥शे
तेनिपद्यमानस्यचरातिचरतोभगश्चरैवेतिचरैवेतिवैमाब्राह्म
णोवोचदितिह॥चतुर्थंसंवत्सरमरण्येचचारसोरण्याद्ग्राममेमि
यायतमिंद्रःपुरुषरूपेणपर्येत्योवाच॥उत्तिष्ठंस्त्रेताभवतिकृतं
संपद्यतेचरंश्चरैवेतिचरैवेतिवैमाब्राह्मणोवोचदितिह॥पंचमं

कलिःशयानोभवतिसंजिहानस्तुद्वापरः॥२

ष.पं.
॥१९८॥

संवत्सरमरण्ये चचार सोरण्याद्ग्राममेयाय तमिंद्रः पुरुषरूपेण पर्ये
त्योवाच॥ चरन्वै मधु विंदति चरन्स्वादुमुदुंबरं॥ सूर्यस्य पश्य श्रेमा
णं यो न तंद्रयते चरंश्चरैवेति चरैवेति वै मा ब्राह्मणोवोचदिति ह॥
षष्ठं संवत्सरमरण्ये चचार सोजीगर्त्तं सौयवसिमृषिमशनया परी
तमरण्य उपेयाय तस्य ह त्रयः पुत्राऽआसुः शुनःपुच्छः शुनःशेपः
शुनोलांगूल इति तं होवाच ऋषेहं ते शतं ददाम्यहमेषामेकेनात्मा
नं निष्क्रीणा इति स ज्येष्ठं पुत्रं निगृह्णान उवाच न न्विममिति नो

सूर्य
॥१९८॥

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

एवेमभितिकनिष्ठंमातातौहमध्यमेसंपादयांचक्रतुःशुनःशेपेतस्य
हशतंदत्वासतमादायसोरण्याद्ग्राममेयायसपितरमेत्योवाचतत
हंताहमनेनात्मानंनिष्क्रीणाइतिसवरुणंराजानमुपससारानेनत्वा
यजाइतितथेतिभूयान्वैब्राह्मणःक्षत्रियादितिवरुणउवाचतस्माऽ
एतंराजसूयंयज्ञक्रतुंप्रोवाचतमेतमभिषेचनीयेपुरुषंपशुमा
लेभे ॥१५॥ तस्यहविश्वामित्रोहोतासीज्जमदग्निरध्वर्युर्वसि
ष्ठोब्रह्मायास्यउद्गातातस्माउपाकृतायनियोक्तारंनविविदुः

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

ष॰पं॰
॥१९॥

सहोवाचाजीगर्त्तः सौयवसिर्महमपरं शतं दत्ताहमेनं नियोक्ष्यामी
ति तस्मा अपरं शतं ददुः स्तंस निनियोजं तस्मा उपाकृताय नियुक्ता
याप्रीताय पर्यग्निकृताय विशसितारं न विविदुः सहोवाचाजीग
र्त्तः सौयवसिर्महमपरं शतं दत्ताहमेनं विशसिष्यामीति तस्मा अ
परं शतं ददुः सोसिं निःशान एयायाथ ह शुनःशेप ईक्षांचक्रे मा
नुषमिव वै माविशसिष्यंतिहंताहं देवता उपधावामीति स प्रजा
पतिमेव प्रथमं देवतानामुपससार कस्यनूनं कतमस्यामृतानाा सूर्ये

॥१९॥

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

मित्येतयर्चीतं प्रजापतिरुवाचाग्निर्वै देवानां नेदिष्ठस्तमेवोपधावे
तिसोग्निमुपससाराग्नेर्वयं प्रथमस्यामृतानामित्येतयर्चीतम
ग्निरुवाच सविता वै प्रसवानामीशे तमेवोपधावेति स सविता
रमुपससाराभित्वा देव सवितरित्येतेन तृचेन तं सवितोवाच
वरुणाय वै राज्ञे नियुक्तोसि तमेवोपधावेति स वरुणं राजान
मुपससार ततऽउत्तराभिरेकत्रिंशता तं वरुणऽउवाचाग्निर्वै दे
वानां मुखं सुहृदयतमस्तं नु स्तुह्यथ त्वोत्स्रक्ष्यामऽइति सोग्निं तु

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

ष्टावाँन्स्तु ह्यथत्वोत्स्रक्ष्यामइति स विश्वां देवांस्तुष्टाव नमो महद्भ्यो न
मो अर्भकेभ्य इत्येतया चीतं विश्वे देवा ऊचुरिंद्रो वै देवानामोजिष्ठो
बलिष्ठः सहिष्ठः सत्तमः पारयिष्णुतमस्त्वन्नु स्तु ह्यथत्वोत्स्रक्ष्याम
इति सऽइंद्रं तुष्टाव यच्चिद्धि सत्य सोमपा इति चैतेन सूक्तेनोः॥
तदुत्तराभिर्द्वाविंशत्यानमग्निरुवाच विश्वांनु देवाः॥ त्तरस्यत्र
पंचदशाभिस्तस्मादिंद्र स्तूयमानः प्रीतो मनसा हिरण्यरथं ददौ
तमेतयाप्रतीयाय यशाश्वदिंद्र इति तमिंद्र उवाचाश्विनौ नु स्तुह्यथ स्तूर्य

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

त्वोत्स्त्रक्ष्यामइतिसोश्विनौतुष्टावातउत्तरेणतृचेनतमश्विनाऊ-
चतुरूषसंनुस्तुह्यथत्वोत्स्त्रक्ष्यामइतिसउषसंतुष्टावातउत्त
रेणतृचेनतस्यहस्मच्यवंच्युत्वायांविपाशोमुमुचैकनीयऐक्ष्वा
कस्योदरंभवत्युत्तमस्यामेवच्युत्वायांविपाशोमुमुचेगदऐक्ष्वा
कआस॥१८॥गौतमस्त्विजऊचुस्त्वमेवनोस्यांहुःसंस्थामधिगच्छे
त्यथहैतंशुनःशेपोजःसर्वद्ददर्शतमेताभिश्चतसृभिरभिसु
षावयच्छिविहित्विखंगटहेग्टहरुत्यथैनंद्रोणकलशमभ्यवनिनायो

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

ष॰पं॰
॥२१॥

च्छिष्टं चम्वोर्भरेत्येत यर्चाथ हास्मिं नन्वार ब्धे पूर्वाभिश्चतसृभिः सस्वा
हाकाराभिर्जुहवांचकाराथैनमवभृथमभ्यवनिनाय त्वंनो अग्ने
वरुणस्य विद्वानित्येताभ्यामथैनमतऊर्ध्वमग्निमाहवनीयमुपस्था
पयांचकारशुनश्शेपं निदितं सहस्त्राद्धित्यथ ह शुनःशेपो विश्वा
मित्रस्यांकमाससाद स होवाचाजीगर्त्तिः सौयवसिर्ऋषे पुनर्मेपु
त्रं देहीति नेति होवाच विश्वामित्रो देवा वा इमं मह्यमरासतेति
स ह देवरातो वैश्वामित्र आस तस्यैते कापिलेय बाभ्रवाः स होवा

सूर्य
॥२१॥

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

चाजीगर्त्तःसौयवसिस्त्वंवैहिविह्वयावहाइतिसहोवाचाजीगर्त्तःसौ
यवसिरंगिरसोजन्मनास्याजीगर्त्तिःश्रुतःकविः॥ऋषेपैतामहा
त्तंतोर्मापगाःपुनरेहिमामितिसहोवाचशुनःशेपोऽदर्शुस्त्वाशास ८
हस्तंनयच्छूद्रेष्वलप्सतागवांत्रीणिशतानित्वमवृणीथामदंगिरइ
तिसहोवाचाजीगर्त्तःसौयवसिस्तद्वैमाताततपतिपापंकर्ममया
कृतं॥तदहंनिह्नुवेतुभ्यंप्रतियंतुशतागवामितिसहोवाचशुनः
शेपोयःसकृत्पापकंकुर्यात्कुर्यादेनत्ततोपरं॥नापागाःशौद्रान्न्या

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

ऐ॰ब्रा॰
॥२२॥

यादसंधेयं त्वया कृतमभिसंधेयमिति ह विश्वामित्र उपपपाद स हो
वाच विश्वामित्रो भीमा एव सौयवसिः शासेन विशिशासिषुः॥ अस्था
न्नैतस्य पुत्रो भूर्ममैवोपेहि पुत्रतामिति स होवाच शुनःशेपः स वै य
थानो ज्ञपया राजपुत्र तथा वद॥ यथैवांगिरसः संनुपेयां तव पुत्र
तामिति स होवाच विश्वामित्रो ज्येष्ठो मे त्वं पुत्राणां स्यास्तव श्रेष्ठा
प्रजा स्यात्॥ उपेया दैवं मे दायं तेन वै त्वोपमंत्रय इति स होवाच शु
नःशेपः संज्ञानानेषु वै ब्रूयात्सौहार्द्याय मे श्रियै॥ यथाहं भरतर्ष

सूर्य
॥२२॥

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

षभो पेयात व पुत्रतामित्यथ ह विश्वामित्रः पुत्रानामंत्रयामास मधु
छंदाः शृणोतन ऋषभो रेणुरष्टकः॥ ये के च भ्रातरस्थनास्मै ज्यैष्ठ्या
य कल्पध्वमिति॥१७॥५॥ तस्य ह विश्वामित्रस्यैकशतं पुत्रा आसुः
पंचाशदेव ज्यायांसो मधुछंदसः पंचाशत्कनीयांसस्तद्ये ज्यायांसो न
ते कुशलं मेनिरे ताननुव्याजहारांतान्वः प्रजा भक्षीष्टेति त एते ध्राः पुंड्राः
शबराः पुलिंदा मूतिबा इत्युदंत्या बहवो भवंति वैश्वामित्रा दस्यूनां भू
यिष्ठाः स होवाच मधुछंदाः पंचाशता सार्द्धं यन्नः पिता संजानीते त

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

स्मिं स्तिष्ठामहे वयं ।। पुरस्त्वा सर्वे कुर्महे त्वामन्वंचो वयं स्मसीत्यथ ह
विश्वामित्रः प्रतीतः पुत्रांस्तुष्टाव ते वै पुत्राः पशुमंतो वीरवंतो भवि
ष्यथ ।। ये मानं मेनुगृह्णंतो वीरवंतमकर्त्तमा ।। पुर एत्रा वीरवंतो दे
वरातेन गाथिना ।। सर्वे राध्यास्स्थ पुत्रा एष वः सद्विवाचनं ।। एष वः
कुशिका वीरो देवरातस्तमन्विता ।। युष्मांश्च दायं म उपेता विद्यां या
मु च विद्मसि ।। ते सम्यंचो वैश्वामित्राः सर्वे साकं सरातयः ।। देवरा
ताय तस्थिरे धृत्यै श्रैष्ठ्याय गाथिना ।। अधीयत देवरातो रिक्थ

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

यो रुभयोर्ऋषिः॥ जह्नूनां चाधिपत्ये दैवे वेदे च गाथिनां॥ तदेतस्य

ऋक्श्लोक गाथं शौनःशेपमाख्यानं तद्धोता राज्ञेभिषिक्ताय आचष्टे हि

रण्यकशिपावासीन आचष्टे हिरण्यकशिपावासीनः प्रतिगृणा

ति यशो वै हिरण्यं यशसैवैनं तत्समर्द्धयत्योमित्यृचः प्रतिगर एवं त

थेति गाथाया ओमिति वै दैवं तथेति मानुषं दैवेन चैवैनं तन्मानु

षेण च पापादेनसः प्रमुंचति तस्माद्यो राजा विजिती स्यादप्ययज

मान आख्यापयेतैवैतच्छौनःशेपमाख्यानं न हास्मिन्नल्पं चनैनः

रो

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

परिशिष्यन्ते सहस्रमाख्यात्रे दद्याघृतं प्रतिगरित्र एते चैवासने श्वे
तश्चाश्वतरीरथो होतुः पुत्रकामा हाप्याख्यापयेरंल्लभंते ह पुत्रांल्ल
भंते ह पुत्रान्॥१८॥६॥३ इति सप्तमपंचिकायां तृतीयोध्यायः॥ श्री॥
प्रजापतिर्यज्ञमसृजत यज्ञं सृष्टमनु ब्रह्मक्षत्रे असृज्येतां ब्रह्मक्षत्रे
अनु द्वय्यः प्रजा असृज्यंत हुतादश्च ब्रह्मैवानु हुतादः क्षत्रमन्वहु
तादएता वै प्रजा हुतादो यद्ब्राह्मणा अथैता अहुतादो यद्राजन्यो वै
श्यः शूद्रस्ताभ्यो यज्ञउदक्रामत्तं ब्रह्मक्षत्रे अन्वैतां यान्येव ब्रह्मणा

हुतादश्चा

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

आयुधानितैर्ब्रह्मान्वैधानिक्षत्रस्यतेः क्षत्रमेतानिवै ब्रह्मणआयुधा
नियद्यज्ञायुधान्यथैतानिक्षत्रस्यायुधानियदश्वरथः कवचइषुध
न्वतंक्षत्रमनन्वाप्यन्यवर्त्ततायुधेभ्योहस्मास्यविजमानः पराङेवैत्य
थैनंब्रह्मान्वैत्तमाप्नोत्तमाप्त्वापरस्तान्निरुध्यातिष्ठत्स आप्तः परस्तान्निरु
द्धस्तिष्ठंज्ञात्वास्वान्यायुधानिब्रह्मोपावर्त्तततस्माद्धाप्येतर्हियज्ञोब्रह्म
ण्येवब्राह्मणेषुप्रतिष्ठितोथैनत्क्षत्रमन्वागच्छत्तदब्रवीदुपमास्मिन्य
ज्ञेह्वयस्वेतितत्तथेत्यब्रवीत्तद्वैनिधायस्वान्यायुधानिब्रह्मणएवायु

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

स॰पं॰
॥२५॥

धैर्ब्रह्मणोरूपेणब्रह्मभूत्वायज्ञमुपावर्त्तस्वेतितथेतितत्क्षत्रंनिधा
यस्वान्यायुधानिब्रह्मणएवायुधैर्ब्रह्मणोरूपेणब्रह्मभूत्वायज्ञमु
पावर्त्ततस्माद्धाप्येतर्हिक्षत्रियोयजमानोनिधायैवस्वान्यायुधा
निब्रह्मणएवायुधैर्ब्रह्मणोरूपेणब्रह्मभूत्वायज्ञमुपावर्त्तते॥१२॥१॥

देव२

अथातोयजनस्यैवयाच्यास्तदाहुर्यद्ब्राह्मणोराजन्योवैश्योवादीक्षि
ष्यमाणःक्षत्रियंदेवयजनंयाचतिकंक्षत्रियोयाचेदितिदैवंक्षत्रं
याचेदित्याहुरादित्योवैदैवंक्षत्रमादित्यएषांभूतानामधिपतिः

सूर्यं
॥२५॥

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

सयदहर्दीक्षिष्यमाणोभवतितदहःपूर्वाह्णएवोद्यंतमादित्यमुप
तिष्ठतेइदंश्रेष्ठंज्योतिषांज्योतिरुत्तमं।देवसवितर्देवयजनंमेदेहि
देवयज्यायाइतिदेवयजनंयाचतिसयत्तत्रयाचितउत्तरांसर्पत्यो
तथाददामीतिहैवतदाहतस्यहनकाचनरिष्टिर्भवतिदेवेनसवि
त्राप्रसूतस्योत्तरोत्तरिणींहश्रियमश्नुतेश्नुतेहप्रजानामैश्वर्यमा
धिपत्यंयएवमुपस्थाययाचित्वादेवयजनमध्यवसायदीक्षते
क्षत्रियःसन्॥२॥२॥अथातइष्टापूर्त्तस्यापरिज्यानिःक्षत्रिय

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

स्य यजमानस्य स पुरस्ताद्दीक्षाया आहुतिं जुहुयाच्चतुर्गृहीतमाज्य
माहवनीयइष्टापूर्त्तस्यापरिज्यान्यै पुनर्नइंद्रो मघवा ददातु॥ ब्र
ह्म पुनरिष्टं पूर्त्तं दात्स्वाहेत्यथानूबंध्यायै समिष्टयजुषामुपरिष्टा
त्पुनर्नो अग्निर्जातवेदा ददातु॥ क्षत्रं पुनरिष्टं पूर्त्तं दात्स्वाहेति से
ष इष्टापूर्त्तस्यापरिज्यानिः क्षत्रियस्य यजमानस्य यदेते आहुती
तस्मादेते होतव्ये॥२१॥३॥ तदु ह स्माह सौजात आराह्लिरजीत
पुनर्वण्यं वा एतद्यदेते आहुती इति यथा ह कामयेत तथैतत्कुर्याच्च सूर्य

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

इतोनुव्यासनंकुर्यादितीमत्वैवजुहुयाद्ब्रह्मणप्रपद्येब्रह्मणाक्षत्राद्गोपा
यतुब्रह्मणेस्वाहेतितत्तदितीआब्रह्मवाएषप्रपद्यतेयोयज्ञंप्रपद्यते
ब्रह्मवैयज्ञोयज्ञादुहवाएषपुनर्जायतेयोदीक्षतेतंब्रह्मप्रपन्नंक्षत्रंन
परिजिनातिब्रह्मणाक्षत्राद्गोपायत्वित्याहयथैनंब्रह्मक्षत्राद्गोपायेद्ब्र
ह्मणेस्वाहेतितदेनस्प्रीणातितदेनंप्रीतंक्षत्राद्गोपायत्यथानूबंध्यायै
स्समिष्टयजुषामुपरिष्टात्क्षत्रंप्रपद्येक्षत्रंमाब्रह्मणोगोपायतुक्षत्रा
यस्वाहेतितत्तदितीआक्षत्रंवाएषप्रपद्यतेयोराष्ट्रंप्रपद्यतेक्षत्रंहिरा

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

क्षुं तं क्षत्रं प्र पं नं ब्र ह्म न प रि जिनाति क्षत्रं मा ब्रह्मणो गोपाय त्वित्याह यथैनं क्षत्रं ब्रह्मणो गोपायेत्क्षत्रायस्वाहे ति तदेनं स्त्रीणाति तदेनं स्रीतं ब्रह्मणो गोपायति सिषेष्टा पूर्त्तेस्येवाप रिज्या निःक्षत्रियस्य यजमानस्य यदेते आहुतीतस्मादेते एव होतव्ये॥२९॥ ॥ अथैं द्रोवै देवतया क्षत्रियो भवति त्रैष्टुभश्छंदसा पंचदशस्तोमेन सोमो राज्येन राजन्यो बंधुना स ह दीक्षमाण एव ब्राह्मणता मभ्युपेति यत्कृष्णाजिनमध्यूहति यद्दीक्षितव्रतं चरति यदेनं ब्राह्मण्याऽभि संगच्छंते तेन स्य ह दीक्षमाणे

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

स्येंद्र एवेंद्रियमादत्ते त्रिष्टुब्वीर्यं पंचदशः स्तोम आयुः सोमो राज्यं पितरो यशस्कीर्तिमन्यो वा अयमस्मद्भवति ब्रह्म वा अयं भवति ब्रह्म वा अयमुपावर्त्ततइति वदंतः स पुरस्ताद्दीक्षाया आहुतिं हुत्वाहवनीयमुपतिष्ठते तनेंद्रा देवताया एमिन त्रिष्टुभ छंदसा न पंचदशा स्तोमांन सोमाद्राज्ञोन पित्र्याद्धर्मादिंद्रऽइंद्रियमादितमात्रिष्टुब्वीर्यं मा पंचदशः स्तोम आयुर्मा सोमो राज्यं मा पितरो यशस्कीर्त्तिं सहेंद्रियेण वीर्येणायुषा राज्येन यशसा बंधुनाग्निं देवतामुपे

स॰पं॰
॥२८॥

मिगायत्रीछंदस्त्रिवृतंस्तोमंसोमंराजानंब्रह्मप्रपद्येब्राह्मणोभवा
मीतितस्यहनैंद्रइंद्रियमादत्तेनत्रिष्टुबवीर्येणपंचदशस्तोमआयु
र्नसोमोराज्येनपितरोयशस्कीर्तियएवमेतामाहुतिंहुत्वाहवनीयमु
पस्थायदीक्षतेक्षत्रियःसन्॥२३॥५॥अथाग्नेयोवैदेवतयाक्षत्रियो
दीक्षितोभवतिगायत्रंछंदसात्रिवृत्स्तोमेनब्राह्मणोबंधुनासहोद
वस्यनेवक्षत्रियतामभ्युपैतितस्यहोदवस्यतोग्निरेवतेजआदत्तेगा
यत्रीवीर्यंत्रिवृत्स्तोमआयुर्ब्राह्मणाब्रह्मयशस्कीर्तिमन्यावाअयम

स्सं

॥२८॥

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

स्मद्भवति क्षत्रं वा अयं भवति क्षत्रं वा अयमुपावर्त्तेत इति वदंतः सोन्व
बध्यायै समिष्ट यजुषामुपरिष्टाद्धुत्वाहुतिमाहवनीयमुपतिष्ठेत
नाम्ने दैवतायाए मिनगायत्र्याश्छंदसोनुत्रिवृत्तस्तोमानब्रह्मणावं
धोर्मामेग्निस्तेजआदितमागायत्रीवीर्यमात्रिवृत्स्तोमआयुर्माब्रा
ह्मणाब्रह्मयशास्कीर्त्तिं सहतेजसावीर्येणायुषाब्रह्मणायशासा
कीर्त्यैंद्रं देवतामुपेमित्रिष्टुभंछंदः पंचदशंस्तोमंसोमंराजानंक्षत्रं
प्रपद्येक्षत्रियोभवामि॥ देवाः पितरः पितरोदेवायोस्मिससन्यजे॥

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

स्वमरूदभिष्टं स्वंपूर्त्तं स्वंश्रांतं स्वंहुतं॥ तस्य मेयमग्निरुपद्रष्टायं वायु
रुपश्रोतासावादित्योनुख्याते मेदं हं य एवास्मि सोऽस्मीति तस्य ह नाग्नि
नस्तेज आदत्ते न गायत्री वीर्यं न त्रिवृत्स्तोम आयुर्न ब्राह्मणा ब्रह्म यशो
स्कीर्तिं य एवमेतामाहुतिं हुत्वाहवनीयमुपस्थायोदवस्यति क्षत्रियः
सन्॥२४॥६॥ अथातो दीक्षाया आवेदनस्यैव तदाहुर्यद्ब्राह्मणस्य
दीक्षितस्य ब्राह्मणोदीक्षिष्टेति दीक्षामावेदयंति कथं क्षत्रियस्या
वेदयेदिति यथैवैतद्ब्राह्मणस्य दीक्षितस्य ब्राह्मणोदीक्षिष्टेति दी

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

क्षामावेदयंस्येवमेवैतत्क्षत्रियस्यावेदयेत्पुरोहितस्यार्षेयेणेति तत्तदि-
तींऽग्निधायवा एषस्यान्यायुधानि ब्रह्मण एवायुधैर्ब्रह्मणा रूपेणाब्र-
ह्मभूत्वा यज्ञमुपावर्त्तते तस्मात्तस्य पुरोहितस्यार्षेयेण दीक्षामावेद-
येयुः पुरोहितस्यार्षेयेण प्रवरं प्रवृणीरन् ॥२५॥७॥ अथातो यजमा-
नभागस्यैव तदाहुः प्राश्नीयात्क्षत्रियो यजमानभागां३न प्राश्नीया-
त्३इति यत्प्राश्नीयादहुतादहुतं प्राश्य पापीयान्स्याद्यन्न प्राश्नीयाद्य-
ज्ञादात्मानमंतरियाद्यज्ञो वै यजमानभागः स ब्रह्मणे परिहृत्यः पु

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

स०प०

॥३०॥

रोहितायतनं वा एतत् क्षत्रियस्य यद्बलाङ्घ्रो ह वा एष क्षत्रियस्य यत्सु
रोहितन्नु पाहपरोक्षेणेव प्राश्नितरूपमाप्नोति नास्य प्रत्यक्षं भक्षितो
भवति यत्तत्तु ह वा एष प्रत्यक्षं यद्बलाब्रह्मणि हि सर्वो यज्ञः प्रतिष्ठितो
यज्ञे यजमानो यज्ञ एव तद्यज्ञमप्यत्यर्जं तिय थाप्स्वापो यथाग्नावग्नि
तद्वैनातिरिच्यते तदेनं न हिनस्ति तस्मात्स ब्रह्मणे परिहृत्याग्नौ हे
के जुहुति प्रजापते र्विभान्नाम लोकस्तस्मिंस्त्वा दधामि सह यजं
मानेन स्वाहेति न तथा न कुर्याद्यजमानो वै यजमानभागो यजमानं
न

सूर्य

॥३०॥

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

हसोऽग्नेोद्वर्त्तणात्क्रिय एनं तद्ब्रूयाद्यजमानमग्नेोद्वावाक्षीः प्रास्या
ग्निः प्राणांधक्ष्यति मरिष्यति यजमान इति शश्वत्तथास्यात्तस्मात्तस्या
ग्निंनेयादाराग्नेयात्॥२६॥८॥इति सप्तमपंचिकायांचतुर्थोध्यायः॥
ॐ॥विश्वंतरोहसौषद्मनः श्यापर्णान्परिचक्षाणोविश्यापर्णंयज्ञ
माजह्रे तद्धानुबुध्य श्यापर्णास्तंयज्ञमाजग्मुस्तेहतदंतर्वेद्यासांच
क्रिरे तान्ह दृष्ट्वोवाच पापस्यवाइमे कर्मणः कर्त्तार आसते पूतायैवा
चोवदितारोयच्छ्यापर्णाइमानुत्थापतैयेमेंतर्वेदिमासिषतेति

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

तथेतितानुत्थापयांचक्रुस्तेहोत्थाप्यमानारुरुविरेयएतेभ्योभूतवी
रेभ्योऽसितमृगाःकश्यपानांसोमपीथमभिजिग्युःपारिक्षितस्यज
नमेजयस्यविकश्यपेयज्ञैतैस्तेतत्रवीरवंतआसुःकस्वित्सोऽस्माकास्ति
वीरोयइमंसोमपीथमभिजेष्यतीत्ययमहमस्मिवोवीरइति होवा
चरामोमार्गवेयोरामोहासमार्गवेयोनूचानश्यापर्णीयस्तेषांहोत्ति
ष्ठतामुवाचापिनुराजन्नित्थंविदंवेदेरुत्थापयंतीतियस्त्वंकथंवेत्थब्र
ह्मबंधवितिं॥२७॥१॥यत्रैतद्देवताःपर्यवृंजन्विश्वरूपंत्वाष्ट्रमभ्यमं

सूर्य

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

स्तं वृत्रमस्तृतयतीन्सालावृकेभ्यः प्रादादरुर्मघानवधीद्बृहस्पतेः प्रत्य
वधीदितितत्रेंद्रः सोमपीथेनव्यार्ध्यतेंद्रस्यानुव्यृद्धिं क्षत्रंसोमपीथेनव्या
र्ध्यतापींद्रः सोमपीथेभवत्त्वष्टुरामुष्यसोमंतद्व्यृद्धमेवाद्याप्यपिक्षत्रंसोमपी
थेनसयस्तंभक्षंविद्याद्यः क्षत्रस्यसोमपीथेनव्यृद्धस्ययेनक्षत्रंसमृध्य
तेकथंतंवेदेरुत्थापयंतीतिवैस्थब्राह्मणात्वंतंभक्षंवेदहीतितंवैनोब्रा
ह्मणब्रूहीतितस्मैवैतेराजंनितिहोवाच॥२८॥२॥त्रयाणांभक्षाणा
मेकमाहरिष्यंतिसोमंवादधिवापोवासयदिसोमंब्राह्मणानांस

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

॥३२॥

भक्षो ब्राह्मणानां स्तेन भक्षेण जिन्विष्यसि ब्राह्मणकल्पस्ते प्रजायामाजनिष्यत आदाय्यापाय्यावसायी यथाकामप्रयाप्यो यदा वै क्षत्रियाय पापं भवति ब्राह्मणकल्पोऽस्य प्रजायामाजायत ईश्वरो हास्माद्द्वितीयो वा तृतीयो वा ब्राह्मणतामभ्युपेतोः स ब्रह्मबंधवेन जिज्यूषितो थ यदि दधि वैश्यानां स भक्षो वैश्यानां स्तेन भक्षेण जिन्विष्यसि वैश्यकल्पस्ते प्रजायामाजनिष्यतेऽन्यस्य बलिकृदंन्यस्याद्यो यथाकामज्येयो यदा वै क्षत्रियाय पापं भवति वैश्यकल्पोऽस्य प्रजायामाजायत ईश्वरो हास्माद्द्वितीयो वा तृतीयो वा

सूर्य

॥३२॥

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

वैश्यतामभ्युपेतोः सवैश्यतया जिज्यूषितोथ यद्यपः शूद्राणां स भक्षः
शूद्रांस्तेन भक्षेण जिन्विष्यसि शूद्रकल्पस्ते प्रजायामाजनिष्यतेन्यस्य
प्रेष्यः कामोत्थाप्यो यथाकामवध्यो यदा वै क्षत्रियाय पापं भवति शूद्रक-
ल्पोस्य प्रजायामाजायत ईश्वरो हास्माद्द्वितीयो वा तृतीयो वा शूद्रतामभ्यु-
पेतोः स शूद्रतया जिज्यूषितः ॥२९॥२॥ एते वै ते त्रयो भक्षा राजन्निति हो-
वाच येषामाशां नेयात्क्षत्रियो यजमानोथास्यैष स्वो भक्षो न्यग्रोधस्या-
वरोधाश्च फलानि चौदुंबराण्याश्वत्थानि प्लाक्षाण्यभिषुणुयात्तानि भ-

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

॥३३॥

क्षयेत्सोमस्यस्वोभक्षोयतोवाअधिदेवायज्ञेनेष्ट्वास्वर्गंलोकमायंस्तत्रैतांश्च
मसान्न्युब्जंस्तेन्यग्रोधाअभवन्न्युब्जाइतिहाप्येनानेतर्ह्याचक्षतेकुरुक्षे
त्रेतेहप्रथमजान्यग्रोधानांतेभ्योहान्येऽधिजातास्तेयन्न्यंचोरोहंस्तस्मान्न्य
ङ्रोहतिन्यग्रोहोन्यग्रोहोवैनामतंन्यग्रोहंसंतंन्यग्रोधइत्याचक्षतेप
रोक्षेणपरोक्षप्रियाइवहिदेवाः॥३॥॥तेषांयश्चमसानांरसोऽवाङैत्
तेऽवरोधाअभवन्नथयऊर्ध्वस्तानिफलान्येषहवावक्षत्रियःस्वाद्भक्षां
नैतियोन्यग्रोधस्यावरोधांश्चफलानिचभक्षयेत्तुपाहपरोक्षेणैव

सूर्य
॥३३॥

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

सोमपीथमाप्नोतिनास्यप्रत्यक्षंभक्षितोभवतिपरोक्षमिवहवाएषसोमो
राजायन्यग्रोधःपरोक्षमिवैब्रह्मणोरूपमुपनिगछतियत्क्षत्रियःपुरो
धयैवदीक्षयैवप्रवरेणैवक्षत्रंवाएतद्वनस्पतीनांयन्यग्रोधःक्षत्रंरा
जन्योनिततइवहीरुहक्षत्रियोराष्ट्रेवसंभवतिप्रतिष्ठितइवनिततइ
वन्यग्रोधोवरोधैर्भूम्यांप्रतिष्ठितइवतद्यत्क्षत्रियोयजमानोन्यग्रो
धस्यावरोधांश्चफलानिचभक्षयत्यात्मन्येवतत्क्षत्रंवनस्पतीनां
प्रतिष्ठापयतिक्षत्रआत्मानंक्षत्रेहवैसआत्मनिक्षत्रंवनस्पतीनांप्र

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

तिष्ठापयतिन्यग्रोधउ्वावरोधैर्भूम्यांप्रतिराष्ट्रेतिष्ठत्युग्रंहास्यरा
ष्ट्रमव्यथ्यंभवतियएवमेतंभक्षंभक्षयतिक्षत्रियोयजमानः॥३॥१॥
अथयदौदुंबराण्यूर्जोवाएषोन्नाद्याद्वनस्पतिरजायतयदुदुंबरोभौ
ज्यंवाएतद्वनस्पतीनामूर्जमेवास्मिंस्तदंनाद्यंभौज्यंचवनस्पतीनां
क्षत्रेदधात्यथयदाश्वत्थानितेजसोवाएषवनस्पतिरजायतय
दश्वत्थःसाम्राज्यंवाएतद्वनस्पतीनांतेजएवास्मिंस्तत्साम्राज्यंचव
नस्पतीनांक्षत्रेदधात्यथयत्प्लाक्षाणियशसोवाएषवनस्पतिर

सूर्य

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

जायतयत्क्षत्रस्वाराज्यंचहवाएतद्वैराज्यंचवनस्पतीनांयत्राएवास्मि
न्स्तत्स्वाराज्यंवैराज्येचवनस्पतीनांक्षत्रेदधात्येतान्यस्यपुरस्तादुपकॢ
प्तानिभवंत्यथयःसोमंराजानंक्रीणंतितिराज्ञएवाद्दत्तोपवसथात्रितिवि
त्रैश्चरंत्यथोपवसथ्यमहरेतान्यध्वर्युःपुरस्तादुपकल्पयेताधिष
वणंचर्मोधिषवणेफलकेद्रोणकलशंदशापवित्रमद्रीन्पूतभृ
तंचाधवनीयंचस्थालीमुदंचनंचमसंचतद्यदेतद्राजानंप्रातरभि
षुण्वंतितदेनानिदधाविग्रहीयादन्येन्यानिसुनुयान्माध्यंदिना

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

यान्यानि परिश्रिंष्यात् ॥२२॥६॥ तद्यत्रैतांश्चमसाननुनयेयुस्तदेतं यज
मानचमसमुन्नयेत्तस्मिंद्वे दर्भतरुणके प्रास्तस्यात्तांतयोर्वषट्कृ
तेतंतः परिधिपूर्वं प्रास्येद्दधिक्राव्णो अकारिषमित्येतयर्चा सस्वा
हाकारयानुवषट्कृते परमाद्दधिक्राः शवसा पंचकृष्टीरिति
तद्यत्रैतांश्चमसानाहरेयुस्तदेतं यजमानचमसमाहरेत्तान्यत्रो
द्गृह्णीयुस्तदेनमुपोद्गृह्णीयात्तद्यदेळां होतोपह्वयेत यदा चमसं
भक्षयेदथैनमेतया भक्षयेद्यदत्र शिष्टं रसिनः सुतस्य यदिंद्रो अ

स्रुयं

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

पिबच्छचीभिः॥ इदंतदस्यमनसा शिवेनसोमंराजानमिहभक्षयामी
तिशिवोहवाअस्माएषवानस्पत्यः शिवेनमनसाभक्षितोभवत्यु
ग्रंहास्यराष्ट्रमव्यथ्यंभवतियएवमेतंभक्षंभक्षयतिक्षत्रियोय
जमानः त्वांत्रएषिहृदेपीतःप्रणआयुर्जीवसेसोमतारीरित्यात्मनः
प्रत्यभिमर्शईश्वरोहवाएषोप्रत्यभिमृष्टोमनुष्यस्यायुः प्रत्यवह
र्तोरनर्हन्माभक्षयतीतितद्यदेतेनात्मानमभिमृशत्यायुरेवत
त्प्रतिरतेआप्यायस्वसमेतुतेसंतेपयांसिसमुयंतुवाजाइतिचम

समाप्यायययत्यभिरूपाभ्यांयघज्ञेभिरूपंतत्समृद्धम् ॥ ३३ ॥ ७ ॥ त
घज्ञेतांश्चमसान्त्सादयेयुस्तदेतंयजमानचमसंसादयेत्तान्यत्रप्र
कंपयेयुस्तदेनमनुप्रकंपयेदथैनमाहृतंभक्षयेन्नराशंसपीत
स्यदेवसोमतेमतिविदऊमैः पितृभिर्भक्षितस्यभक्षयामीतिप्रा
तःसवनेनाराशंसोभक्षऊर्वैरितिमाध्यंदिनेकाव्यैरितितृतीयस
वनऊमावैपितरः प्रातःसवनेऊर्वोमाध्यंदिनेकाव्यास्तृतीयसवने
तदेतान्पितॄनेवामृतान्त्सवनभाजः करोतिसर्वैर्हैवसोमपीतइति

सूपं

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

हस्माह प्रियव्रतः सोमापोयः कश्चसवनभागित्यमृताहवाअस्य
पितरःसवनभाजोभवंत्युगृहास्यराष्ट्रमभ्यर्थ्यश्चभवतियएवमेतं
भक्षंभक्षयतिक्षत्रियोयजमानःसमानआत्मनःप्रत्यभिमर्शीःस
मानमाप्यायनंचमसस्यप्रातःसवनस्यैवावृताप्रातःसवनेचरेयु
र्माध्यंदिनस्यमाध्यंदिनेतृतीयसवनस्यतृतीयसवनेतमेवमेतं
भक्षंप्रोवाचरामोमार्गवेयोविश्वंतरायसोषद्मनायतस्मिन्होवाच
प्रोक्तेसहस्रमुहब्राह्मणतुभ्यंदद्मःसश्यापर्णानमेयज्ञइत्येतमुहै

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

॥३७॥

न

वप्रोवाचतुरःकावषेयोजेमेजयायपारिक्षितायैतमुहेवप्रोचतुः
पर्वतनारदौसोमकायसाहदेव्यायसहदेवायसांञ्जेयायबभ्रवे
दैवावृधायभीमायवैदर्भायनग्नजितेगांधारायैतमुहैवप्रोवा
चाग्निःसनश्रुतायारिंदमायक्रतुविदेजानकयएतमुहेवप्रो
वाचवसिष्ठःसुदासेपैजवनायतेहतेसर्वएवमहज्जग्मुरेतंभ
क्षंभक्षयित्वासर्वेहैवमहाराजाआसुरादित्यइववहस्मश्रियां
प्रतिष्ठितास्तपंतिसर्वाभ्योदिग्भ्योवलिमावहंतेस्मादित्यइववह

स्रुपी

॥३७॥

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

स॰ पं॰ ५

॥३८॥

वैश्वियांप्रतिष्ठितस्तपतिसर्वाभ्योदिग्भ्योबलिमावहत्युग्रंहास्य
राष्ट्रमव्यथ्यंभवतियएवमेतंभक्षंभक्षयतिक्षत्रियोयजमानो
यजमानः॥२४॥८॥ ॥इतिसप्तमपंचिकायांपंचमोध्यायःसमा
प्तः॥ ॥सूर्यनारायण॥ ॥शाकेसत्राशेयेकोनवीसवर्षे१७१९
पिंगलनामसंवत्सरेदक्षिणायनेवर्षाहृऋतुआषाढमासेकृष्णप
क्षेचतुर्थ्यांगुरूवासरेशततारकानक्षत्रेतद्दिनेपुस्तकंसंपूर्णं।
ढोबळेोपनाम्नाकाशिनाथभट्टस्यसूतेनसैंसदाशिवेनलिखितं॥

सूर्य

॥३८॥

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

[OrderDescription]
,CREATED=06.08.20 11:24
,TRANSFERRED=2020/08/06 at 12:04:24
,PAGES=447
,TYPE=STD
,NAME=S0003437
,Book Name=M-2638-ETREY BRAHAMAN 1-4 PANCHIKA
,ORDER_TEXT=
,[PAGELIST]
,FILE1=00000001.TIF
,FILE2=00000002.TIF

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

FILE3=00000003.TIF
,FILE4=00000004.TIF
,FILE5=00000005.TIF
,FILE6=00000006.TIF
,FILE7=00000007.TIF
,FILE8=00000008.TIF
,FILE9=00000009.TIF
,FILE10=00000010.TIF
,FILE11=00000011.TIF
,FILE12=00000012.TIF
,FILE13=00000013.TIF

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

FILE14=00000014.TIF
,FILE15=00000015.TIF
,FILE16=00000016.TIF
,FILE17=00000017.TIF
,FILE18=00000018.TIF
,FILE19=00000019.TIF
,FILE20=00000020.TIF
,FILE21=00000021.TIF
,FILE22=00000022.TIF
,FILE23=00000023.TIF
,FILE24=00000024.TIF

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

FILE25=00000025.TIF
,FILE26=00000026.TIF
,FILE27=00000027.TIF
,FILE28=00000028.TIF
,FILE29=00000029.TIF
,FILE30=00000030.TIF
,FILE31=00000031.TIF
,FILE32=00000032.TIF
,FILE33=00000033.TIF
,FILE34=00000034.TIF
,FILE35=00000035.TIF

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

FILE36=00000036.TIF
,FILE37=00000037.TIF
,FILE38=00000038.TIF
,FILE39=00000039.TIF
,FILE40=00000040.TIF
,FILE41=00000041.TIF
,FILE42=00000042.TIF
,FILE43=00000043.TIF
,FILE44=00000044.TIF
,FILE45=00000045.TIF
,FILE46=00000046.TIF

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

FILE47=00000047.TIF
,FILE48=00000048.TIF
,FILE49=00000049.TIF
,FILE50=00000050.TIF
,FILE51=00000051.TIF
,FILE52=00000052.TIF
,FILE53=00000053.TIF
,FILE54=00000054.TIF
,FILE55=00000055.TIF
,FILE56=00000056.TIF
,FILE57=00000057.TIF

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

FILE58=00000058.TIF
,FILE59=00000059.TIF
,FILE60=00000060.TIF
,FILE61=00000061.TIF
,FILE62=00000062.TIF
,FILE63=00000063.TIF
,FILE64=00000064.TIF
,FILE65=00000065.TIF
,FILE66=00000066.TIF
,FILE67=00000067.TIF
,FILE68=00000068.TIF

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

FILE69=00000069.TIF
,FILE70=00000070.TIF
,FILE71=00000071.TIF
,FILE72=00000072.TIF
,FILE73=00000073.TIF
,FILE74=00000074.TIF
,FILE75=00000075.TIF
,FILE76=00000076.TIF
,FILE77=00000077.TIF
,FILE78=00000078.TIF
,FILE79=00000079.TIF

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

FILE80=00000080.TIF
,FILE81=00000081.TIF
,FILE82=00000082.TIF
,FILE83=00000083.TIF
,FILE84=00000084.TIF
,FILE85=00000085.TIF
,FILE86=00000086.TIF
,FILE87=00000087.TIF
,FILE88=00000088.TIF
,FILE89=00000089.TIF
,FILE90=00000090.TIF

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

FILE91=00000091.TIF
,FILE92=00000092.TIF
,FILE93=00000093.TIF
,FILE94=00000094.TIF
,FILE95=00000095.TIF
,FILE96=00000096.TIF
,FILE97=00000097.TIF
,FILE98=00000098.TIF
,FILE99=00000099.TIF
,FILE100=00000100.TIF
,FILE101=00000101.TIF

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

FILE102=00000102.TIF
,FILE103=00000103.TIF
,FILE104=00000104.TIF
,FILE105=00000105.TIF
,FILE106=00000106.TIF
,FILE107=00000107.TIF
,FILE108=00000108.TIF
,FILE109=00000109.TIF
,FILE110=00000110.TIF
,FILE111=00000111.TIF
,FILE112=00000112.TIF

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

FILE113=00000113.TIF
,FILE114=00000114.TIF
,FILE115=00000115.TIF
,FILE116=00000116.TIF
,FILE117=00000117.TIF
,FILE118=00000118.TIF
,FILE119=00000119.TIF
,FILE120=00000120.TIF
,FILE121=00000121.TIF
,FILE122=00000122.TIF
,FILE123=00000123.TIF

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

FILE124=00000124.TIF
,FILE125=00000125.TIF
,FILE126=00000126.TIF
,FILE127=00000127.TIF
,FILE128=00000128.TIF
,FILE129=00000129.TIF
,FILE130=00000130.TIF
,FILE131=00000131.TIF
,FILE132=00000132.TIF
,FILE133=00000133.TIF
,FILE134=00000134.TIF

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

FILE135=00000135.TIF
,FILE136=00000136.TIF
,FILE137=00000137.TIF
,FILE138=00000138.TIF
,FILE139=00000139.TIF
,FILE140=00000140.TIF
,FILE141=00000141.TIF
,FILE142=00000142.TIF
,FILE143=00000143.TIF
,FILE144=00000144.TIF
,FILE145=00000145.TIF

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

FILE146=00000146.TIF
,FILE147=00000147.TIF
,FILE148=00000148.TIF
,FILE149=00000149.TIF
,FILE150=00000150.TIF
,FILE151=00000151.TIF
,FILE152=00000152.TIF
,FILE153=00000153.TIF
,FILE154=00000154.TIF
,FILE155=00000155.TIF
,FILE156=00000156.TIF

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

FILE157=00000157.TIF
,FILE158=00000158.TIF
,FILE159=00000159.TIF
,FILE160=00000160.TIF
,FILE161=00000161.TIF
,FILE162=00000162.TIF
,FILE163=00000163.TIF
,FILE164=00000164.TIF
,FILE165=00000165.TIF
,FILE166=00000166.TIF
,FILE167=00000167.TIF

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

FILE168=00000168.TIF
,FILE169=00000169.TIF
,FILE170=00000170.TIF
,FILE171=00000171.TIF
,FILE172=00000172.TIF
,FILE173=00000173.TIF
,FILE174=00000174.TIF
,FILE175=00000175.TIF
,FILE176=00000176.TIF
,FILE177=00000177.TIF
,FILE178=00000178.TIF

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

FILE179=00000179.TIF
,FILE180=00000180.TIF
,FILE181=00000181.TIF
,FILE182=00000182.TIF
,FILE183=00000183.TIF
,FILE184=00000184.TIF
,FILE185=00000185.TIF
,FILE186=00000186.TIF
,FILE187=00000187.TIF
,FILE188=00000188.TIF
,FILE189=00000189.TIF

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

FILE190=00000190.TIF
,FILE191=00000191.TIF
,FILE192=00000192.TIF
,FILE193=00000193.TIF
,FILE194=00000194.TIF
,FILE195=00000195.TIF
,FILE196=00000196.TIF
,FILE197=00000197.TIF
,FILE198=00000198.TIF
,FILE199=00000199.TIF
,FILE200=00000200.TIF

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

FILE201=00000201.TIF
,FILE202=00000202.TIF
,FILE203=00000203.TIF
,FILE204=00000204.TIF
,FILE205=00000205.TIF
,FILE206=00000206.TIF
,FILE207=00000207.TIF
,FILE208=00000208.TIF
,FILE209=00000209.TIF
,FILE210=00000210.TIF
,FILE211=00000211.TIF

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

FILE212=00000212.TIF
,FILE213=00000213.TIF
,FILE214=00000214.TIF
,FILE215=00000215.TIF
,FILE216=00000216.TIF
,FILE217=00000217.TIF
,FILE218=00000218.TIF
,FILE219=00000219.TIF
,FILE220=00000220.TIF
,FILE221=00000221.TIF
,FILE222=00000222.TIF

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

FILE223=00000223.TIF
,FILE224=00000224.TIF
,FILE225=00000225.TIF
,FILE226=00000226.TIF
,FILE227=00000227.TIF
,FILE228=00000228.TIF
,FILE229=00000229.TIF
,FILE230=00000230.TIF
,FILE231=00000231.TIF
,FILE232=00000232.TIF
,FILE233=00000233.TIF

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

FILE234=00000234.TIF
,FILE235=00000235.TIF
,FILE236=00000236.TIF
,FILE237=00000237.TIF
,FILE238=00000238.TIF
,FILE239=00000239.TIF
,FILE240=00000240.TIF
,FILE241=00000241.TIF
,FILE242=00000242.TIF
,FILE243=00000243.TIF
,FILE244=00000244.TIF

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

FILE245=00000245.TIF
,FILE246=00000246.TIF
,FILE247=00000247.TIF
,FILE248=00000248.TIF
,FILE249=00000249.TIF
,FILE250=00000250.TIF
,FILE251=00000251.TIF
,FILE252=00000252.TIF
,FILE253=00000253.TIF
,FILE254=00000254.TIF
,FILE255=00000255.TIF

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

FILE256=00000256.TIF
,FILE257=00000257.TIF
,FILE258=00000258.TIF
,FILE259=00000259.TIF
,FILE260=00000260.TIF
,FILE261=00000261.TIF
,FILE262=00000262.TIF
,FILE263=00000263.TIF
,FILE264=00000264.TIF
,FILE265=00000265.TIF
,FILE266=00000266.TIF

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

FILE267=00000267.TIF
,FILE268=00000268.TIF
,FILE269=00000269.TIF
,FILE270=00000270.TIF
,FILE271=00000271.TIF
,FILE272=00000272.TIF
,FILE273=00000273.TIF
,FILE274=00000274.TIF
,FILE275=00000275.TIF
,FILE276=00000276.TIF
,FILE277=00000277.TIF

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

FILE278=00000278.TIF
,FILE279=00000279.TIF
,FILE280=00000280.TIF
,FILE281=00000281.TIF
,FILE282=00000282.TIF
,FILE283=00000283.TIF
,FILE284=00000284.TIF
,FILE285=00000285.TIF
,FILE286=00000286.TIF
,FILE287=00000287.TIF
,FILE288=00000288.TIF

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

FILE289=00000289.TIF
,FILE290=00000290.TIF
,FILE291=00000291.TIF
,FILE292=00000292.TIF
,FILE293=00000293.TIF
,FILE294=00000294.TIF
,FILE295=00000295.TIF
,FILE296=00000296.TIF
,FILE297=00000297.TIF
,FILE298=00000298.TIF
,FILE299=00000299.TIF

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

FILE300=00000300.TIF
,FILE301=00000301.TIF
,FILE302=00000302.TIF
,FILE303=00000303.TIF
,FILE304=00000304.TIF
,FILE305=00000305.TIF
,FILE306=00000306.TIF
,FILE307=00000307.TIF
,FILE308=00000308.TIF
,FILE309=00000309.TIF
,FILE310=00000310.TIF

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

FILE311=00000311.TIF
,FILE312=00000312.TIF
,FILE313=00000313.TIF
,FILE314=00000314.TIF
,FILE315=00000315.TIF
,FILE316=00000316.TIF
,FILE317=00000317.TIF
,FILE318=00000318.TIF
,FILE319=00000319.TIF
,FILE320=00000320.TIF
,FILE321=00000321.TIF

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

FILE322=00000322.TIF
,FILE323=00000323.TIF
,FILE324=00000324.TIF
,FILE325=00000325.TIF
,FILE326=00000326.TIF
,FILE327=00000327.TIF
,FILE328=00000328.TIF
,FILE329=00000329.TIF
,FILE330=00000330.TIF
,FILE331=00000331.TIF
,FILE332=00000332.TIF

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

FILE333=00000333.TIF
,FILE334=00000334.TIF
,FILE335=00000335.TIF
,FILE336=00000336.TIF
,FILE337=00000337.TIF
,FILE338=00000338.TIF
,FILE339=00000339.TIF
,FILE340=00000340.TIF
,FILE341=00000341.TIF
,FILE342=00000342.TIF
,FILE343=00000343.TIF

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

FILE344=00000344.TIF
,FILE345=00000345.TIF
,FILE346=00000346.TIF
,FILE347=00000347.TIF
,FILE348=00000348.TIF
,FILE349=00000349.TIF
,FILE350=00000350.TIF
,FILE351=00000351.TIF
,FILE352=00000352.TIF
,FILE353=00000353.TIF
,FILE354=00000354.TIF

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

FILE355=00000355.TIF
,FILE356=00000356.TIF
,FILE357=00000357.TIF
,FILE358=00000358.TIF
,FILE359=00000359.TIF
,FILE360=00000360.TIF
,FILE361=00000361.TIF
,FILE362=00000362.TIF
,FILE363=00000363.TIF
,FILE364=00000364.TIF
,FILE365=00000365.TIF

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

FILE366=00000366.TIF
,FILE367=00000367.TIF
,FILE368=00000368.TIF
,FILE369=00000369.TIF
,FILE370=00000370.TIF
,FILE371=00000371.TIF
,FILE372=00000372.TIF
,FILE373=00000373.TIF
,FILE374=00000374.TIF
,FILE375=00000375.TIF
,FILE376=00000376.TIF

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

FILE377=00000377.TIF
,FILE378=00000378.TIF
,FILE379=00000379.TIF
,FILE380=00000380.TIF
,FILE381=00000381.TIF
,FILE382=00000382.TIF
,FILE383=00000383.TIF
,FILE384=00000384.TIF
,FILE385=00000385.TIF
,FILE386=00000386.TIF
,FILE387=00000387.TIF

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

FILE388=00000388.TIF
,FILE389=00000389.TIF
,FILE390=00000390.TIF
,FILE391=00000391.TIF
,FILE392=00000392.TIF
,FILE393=00000393.TIF
,FILE394=00000394.TIF
,FILE395=00000395.TIF
,FILE396=00000396.TIF
,FILE397=00000397.TIF
,FILE398=00000398.TIF

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

FILE399=00000399.TIF
,FILE400=00000400.TIF
,FILE401=00000401.TIF
,FILE402=00000402.TIF
,FILE403=00000403.TIF
,FILE404=00000404.TIF
,FILE405=00000405.TIF
,FILE406=00000406.TIF
,FILE407=00000407.TIF
,FILE408=00000408.TIF
,FILE409=00000409.TIF

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

FILE410=00000410.TIF
,FILE411=00000411.TIF
,FILE412=00000412.TIF
,FILE413=00000413.TIF
,FILE414=00000414.TIF
,FILE415=00000415.TIF
,FILE416=00000416.TIF
,FILE417=00000417.TIF
,FILE418=00000418.TIF
,FILE419=00000419.TIF
,FILE420=00000420.TIF

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

FILE421=00000421.TIF
,FILE422=00000422.TIF
,FILE423=00000423.TIF
,FILE424=00000424.TIF
,FILE425=00000425.TIF
,FILE426=00000426.TIF
,FILE427=00000427.TIF
,FILE428=00000428.TIF
,FILE429=00000429.TIF
,FILE430=00000430.TIF
,FILE431=00000431.TIF

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

FILE432=00000432.TIF
,FILE433=00000433.TIF
,FILE434=00000434.TIF
,FILE435=00000435.TIF
,FILE436=00000436.TIF
,FILE437=00000437.TIF
,FILE438=00000438.TIF
,FILE439=00000439.TIF
,FILE440=00000440.TIF
,FILE441=00000441.TIF
,FILE442=00000442.TIF

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

FILE443=00000443.TIF
,FILE444=00000444.TIF
,FILE445=00000445.TIF
,FILE446=00000446.TIF
,FILE447=00000447.TIF
,

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection